

terque de die hae pitiſſationes, et immodicae ſorbillationes, inſtituantur, non dicam, ualetudinis ergo, ſed officioſae cuiusdam, uſu iam receptae, tractationis, ac hoſpitalitatis, non difficulter quiuis in eam ibit ſententiam, indigitante id ipſum pallidiſſima muliercularum experientia, eiusmodi Theaphilas bibaculas, contra Comici monitum, *ne quid nimis!* perbelle peccare. Videſis PECHLINII *Theaphil. Bibacul.*, opuſculum elegans, et curioſum.

Theſ. 25. Tantum enim abeſt, ut aqua, quemadmodum cochleares funium fibras retorquet, ſeſe inter illas inſinuando, funem uero contorquet abbreuiatque, atque obeliſcum ſic aliquando Conſtantinopoli eleuari fecit, ut refert BVSBEQVIVS, *Legat. Turcic. Ep. 1. pag. m. 69.* Et ſanguis, quatenus fluidus, dum cordis arteriam coronariam una cum ſucco neruoſo illapſus, eius ſpiralem ſequendo ductum, illud retorquet, elongatque, eodemque protenus momento per innumeros eiusdem arteriae ramulos ſanguinem inter quasuis uentriculorum cochleares fibras immittendo, eas retorquet, et a ſe inuicem remouendo, thalamos cordis extendit, moxque eundem muſculum contorquet, ut cl. STROEM, Medicus Noſtras, *Nou. Theor. Machin. Animal. Propoſ. 5.* demonſtrauit; ut, inquam, aqua copioſe hauſta, fibris uaſorum, praecipue inteſtinalium, longitudinalibus adpulſa eas uigoret, retorqueat, adſtringat, ro-

 boretue,

boretue, quin potius hinc eaedem protendantur magis, penitusque flaccescant, et paralyticae fiant.

Thes. 26. Quales noxae et paralyses in Belgio saepe obseruatae sunt, et ipse Vpsaliae uiro cuidam non illiterato Ao. 1704. contigisse, memini. Eleganter ergo HIPPOCRATES, *de Vs. Humid. n. 3.* inquit: *calida quidem, amplius ea utentibus, has laesiones inducit: carnium effoeminationem, neruorum debilitatem, mentis stuporem, sanguinis eruptiones, animi deliquia.* Conf. *Aphorism. 16. Sect. 5.* GALENVS, *de Loc. affect. lib. 1. cap. 6. et lib. 4. cap. 7.* BELLINVS, *de morb. cap. de Paralys. p. 523. et sequ.* et WILLIS, *Pharmac. Rat. Sect. 7. c. 3. p. m. 329.* qui ex potu Coffeae, ut crediderim ego, propter aquam simul immodice ingestam, dispositionem ad paralysin exsurgere prodidit; *solent enim morbi ex paruis occasionibus magni ac diuturni fieri,* ut HIPPOCRATES dixit, *de Affect. n. 32.* Coffea autem uidetur esse *Orobus Hippocratis*, cuius decoctum in febribus laudat, *de Morb. lib. 3. n. 31.* inuentaque huius sorbitio ad refraenandum acidum uentriculi in helluonibus. Hinc, dum illi dicunt, Coffeae infusum paralysin et tremores adportare, ueritati parcunt, cum sit ex crapula.

Thes. 27. Sed hoc erat uitium solidorum nimis madefactorum, atque sic flaccescentium. Quando uero stamina haec uasorum neruea e

contrao

contrario ex inopia ſeroſae partis, ipſa inunctūrae et lubricaturae, uel diuturna et uehementi oſcillatione, aut naturali indole, uel frigore, ſicceſcunt et areſcunt, inde aucta ſolidorum prae liquidis reſiſtentia, et conſequenter eorundem pereunte motu contractionis et reſtitutionis, humores uariis in locis congeruntur et ſtagnant, uariaque illa inducunt ſymptomata, quae obſtructionem comitari ſolent. Fit hoc ſemper in ſenibus per aetatem areſactis, foeminis aliquando ad uteri loca, item in illis, qui ueneri uel bacho nimis indulgent, tum curis animi, corporisque frequenti labore: non ſecus ac uidemus in laborioſa plebe uolas manuum pedumque ſicceſcere, et in corneam ſaepe ſubſtantiam occalleſcere. Sic calli poſt aures in foeminis Belgicis quibusdam, ex capillitii quodam genere; etiam callus ſub corrigia in metatarſo, qualem in populari perdilecto Ao. 1710. obſeruaui Vpſaliae.

Theſ.28. Vita autem noſtra, ex ſolidis aeque ac ex fluidis dependens, adſimilatur bene horologio, in quo ſolidae partes conſtituuntur ex rotis, uectibus, aliisque inſtrumentis, appenſum uero pondus, rationem liquidi habet. Sed, quo plus mouetur, eo magis deteruntur rotulae, et per hunc detritum, omnino tandem eius motus ceſſat, omnibus conſumtis. Pariter ipſa hominis uita, ipſo attritu fluidorum ad ſolida neceſſario perire debet et annihilari, ut ſit in homine aliquid extremum, et tanquam in arborum baccis terraeque frugibus, maturitate

tempeſtiua quaſi uictum et caducum. Bene ergo apud NASONEM, *lib. 15. Metamorph.* PYTHAGORAS:

Noſtra quoque ipſorum ſemper, requieque ſine ulla,
Corpora uertuntur, nec, quod fuimusque, ſumusque,
Cras erimus.

Theſ. 29. Hinc omnes res, quae talem attritum quocunque modo excitare poſſunt, uitam abbreuiant. Hinc omnia medicamenta acria, omnia uenena, omnes affectus febriles, amor, odium, deſiderium, triſtitia, et ira, corpus atterunt, pallidum reddunt, exſuccum, aridumque. Poſſemus ideoque optimo iure dicere, omnia animalia ipſo illo, quo uiuere dicuntur, ſenſim mori. Atque hunc uitae neceſſarium interitum uenuſtiſſime expreſſit TVLLIVS, *de Seneſt.* his uerbis: *Adoleſcentes ſic mihi mori uidentur, ut, quum aquae multitudine, flammae uis opprimitur: ſenes autem, ſicut cum ſua ſponte, nulla adhibita ui, conſumtus ignis extinguitur; et quaſi poma ex arboribus, cruda ſi ſunt, auelluntur, ſi matura et cocta, decidunt. Sic uitam adoleſcentibus uis auffert, ſenibus maturitas.* Et SENECA, *epiſt. 58. nemo noſtrum eſt idem in ſenectute, qui fuit iuuenis. Nemo eſt mane, qui fuit pridie. Corpora noſtra rapiuntur fluminum more. Quicquid uides,*

des, currit cum tempore. Tum poſtea: *Ideo admiror dementiam noſtram, quod tantopere amamus rem fugaciſſimam, corpus, timemusque, ne quando moriamur, cum omne momentum, mors prioris habitus ſit. Vis tu timere, ne ſemel fiat, quod quotidie fit.* Bene ergo MANTVANVS VATES, *lib. 3. Georg.* cecinit:

Optima quaeque dies miſeris mortalibus aeui
Prima fugit: ſubeunt morbi, triſtisque ſenectus,
Et labor, et durae rapit inclementia mortis.

Sed ſicut amplae et regiae opes, ubi ad malum dominum peruenerunt, momento diſſipantur; at, quamuis modicae, ſi bono cuſtodi traditae ſunt, uſu creſcunt, ita aetas noſtra bene diſponenti multum patet, uerba ſunt SENECAE, *de Breuitat. uit. cap. 1.* Quid autem in omni pomorum genere aliud eſt, quod ex acidis, auſteris, crudisque in dulcia, matura, et ſapidiora tranſeunt, quam attritus quidam particularum ſucci abſorpti mutuus, et circulatio per glandulosas pomorum partes ſaepius frequentata, ſicque leuiſſimae cuiusdam putrefactionis, non uero fermentationis, principium.

Theſ. 30. Viſcoſitates uero, et areſcens iam ſanguis, quoniam per duros, anguſtos et aridos canales deportari nequeunt, neceſſe etiam eſt, ut ibi haereant, ſiue fuerint maiores canaliculo

traiiciendo, in ipsis iam maiorum arteriarum alueis, siue quod duae particulae, alias solae facile fluxurae, in conica arteriae extremitate coeant, sicque uasis diametrum superent, cumque ex suo ingenio, ut supra notaui, ad mutuos contactus inclinent, coalescunt firmiter, uasorumque lateribus reciproce in liquida impellentibus, atque tenacia in angustias propellentibus, magis magisque indurescunt. Ideoque senum morbi rarius curantur, quia solida, per aetatem arida et dura, amplius mollescere nequeunt. Sic T. Pomponius Atticus, Ciceroni et Cornelio Nepoti tam multum celebratus, in arida senecta sua, *nactus est morbum, quem initio et ipse et medici contemserunt, nam putarunt esse tenesmum, cui remedia celeria faciliaque proponebantur. In hoc, cum tres menses, sine ullis doloribus, praeterquam quos ex curatione capiebat, consumsisset, subito tanta uis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit*, uerba sunt CORNELII NEPOTIS, *in Vita Attici, cap. 21.*

Thes. 31. Etiam haesitantia liquidorum, licet optimorum, saepe fit ab eorum copia nimia, seu *Plethora. o)* Quando scilicet maior humorum in

o) Notissima quidem, sed non satis fundata ac demonstrata est distinctio in plethoram puram atque impuram; nam excedens humorum copia,

in corpore regnat quantitas, quam uel cor rite protrudere, uasaque arteriarum elastica reciprocis contractionibus propellere ualent, alueo

ordinario cum harum illarumue particularum, in sanguine praedominantium, excessu, est coniuncta. Nec aliter hoc concipi potest, cum plethora, tum uberioris et lautioris uictus, tum imminutarum suppressarumque secretionum atque excretionum solemnium sit effectus. Ea etiam de causa necessarium est, ut in malis, a plethora excitatis, sanguinis copiam, uenae sectione, scarificatione, hirudinum applicatione, abstinentia a cibo potuque, ante omnia auferamus, ac his peractis, malam humorum qualitatem congruis alterantibus emendemus, illudque, quod emendari non potest, aut prae aliis abundat particulis, auctae subsidio transpirationis, aliusue secretionis, e corpore prorsus eliminemus. Hic uero sedulo atque attente caueas necesse est, ne demens illa te occupet persuasio, qua plures huius seculi medici fascinati tenentur, credentes, affirmantes, quod omnis morbus a plethora dependeat, et dehinc certissimum eorum, tum praecauendorum, tum curandorum subsidium sit, fluxus haemorrhoidalis, aut menstruus foeminarum, aut uenae sectio; cum tamen multae uirgines foeminaeque, sine hac excretione, et bene ualeant, et concipiant, uteroque gerant, ac diuersissima multorum morborum origo contrarium omnino doceat, ac demonstret.

ſuo iam receptam; reſiſtentia liquidorum ſupra ſolidorum potentiam ita aucta, ut uaſa diſtenta crepaturam minitentur, ultimis eorum finibus, ex copia ſuperius premente, ad ſe inuicem redeuntibus; uel ad minimum lateralia premantur, inque illis uariae obſtructiones naſcantur. Vnde natura duas euacuationis uias dedit, unam in uiris per haemorrhoides, alteram in foeminis per menſtrua, uel in utrisque per ſudores.

Theſ. 32. Haemorrhoides, Noſtris, *Gyllen ådran*, quaſi auream uenam dixeris, loco menſtruorum in plethoricis uiris ſunt, et, ſi ſteterint, non minimam inferunt infortunii ac periculi aleam. Et ficus iſti anus tantum ſaepe dolent, ut neceſſe ſit, illos ſcalpello aperire. Atque tales compreſſiones ex plethora uteri lymphatica in foeminis ſaepe obſeruantur, ut non ſolum menſtrua ſufflaminentur, ſed etiam hydropes, phtiſes pulmonares, et infinitum morborum genus fiant. Namque in morbis, cum alter alteri ſuccedit, plerumque occidit, iuxta HIPPOCRATEM, *de Affect. n. 23. p)* Vterus etenim, uehe-

p) Hoc non de omnibus morbis, ſed de acutis ſaltem intelligendum; ita delirium et conuulſiones, ſanguinis profluuio ſuccedentes, malae et perniciosae ſunt, teſte HIPPOCRATE, *Sect. 7. aphor. 9.* dicente: *ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη, ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.* Similia praeſagia ab eodem annotata inuenimus, *aphor. 10. 11. et 12. cit. Sect.* ubi ſequentia leguntur: *ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος,*

uehemens illud malum, et infinitarum aerumnarum in muliere cauſa, a DEMOCRITO ſic dictus, *in Epiſt. ad Hippocratem*, et ab HIPPOCRATE eodem titulo conſignatus, *de Loc. in Hom. n. 59. de intern. affect. n. 1. et 2. de Morb. mulier. lib. 2. n. 20.* multorum quoque adhuc malorum origo deprehenditur, multum ſaepe laboris Medico facientium. Atque idem HIPPOCRATES, *de Morb. mulier. l. 1. n. 74. 75.* et ipſam hiſtoriam menſtruantium delineat, et mala, a retentione ſanguinis, oborta, hydropem ſcilicet, et fictitiam ingrauidationem. Curari uero difficilius, ſcribit, quia neque ipſae ſciunt, quod aegrotant, neque dicere uolunt, hoc dependere a menſibus. Jubet ergo Medicos, ut exacte ſeſe inſtruant de morbis foeminarum, cum differat multum uirilium et muliebrium morborum curatio. *q*)

ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν. Ἐπὶ *πλευρίτιδι δὲ, περιπνευμονίη, κακόν.* Ἐπὶ *περιπνευμονίῃ, φρενῖτις, κακόν.* Contrarium uero, exemplo inſaniae, cui alui fluxus cruentus, uel hydrops ſociatur, ob oculos hiſce ponit Cous noſter, *Sect. cit. aphor. 5.* Ἐπὶ *μανίῃ, δυσεντερίη, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.*

q) Differunt quidem haud raro morbi mulierum et uirorum, ſi diuerſam originem et ſedem reſpicias, ſed ridiculum ſaepe et a ſana ratione ab-

Sed ista prolixe describere huius non est loci. Qui autem plura desiderat, adeat Cl. FREIND *Emmenologiam*, geometricis Naturae fundamentis superstructam, et libellum exiguae molis, sed magni tamen ponderis, GVILIELMI COCKBVRN, *Oeconomiam Animalem, a p. m. 171. usque ad 189.*

CAPVT DECIMVM.

Venenorum Narcoticorum et Soporiferorum tradit notitiam.

Thes. 1. Peruentum est ad tertium Veneni Genus, *Narcoticum*, et *Soporiferum*, quod ex Vegetabili maxime Regno desumitur. *Flores* quidem *Haematidis* cum ammoniaco sale parati, ui-

que experientia alienum discrimen morborum, diuersum sexum affligentium, effingitur; quale est inter colicam et passionem hystericam, dum affectum, qui in uiris colicae termino passionis indicatur, in foeminis passionem hystericam esse, perhibent; sed, prouti libere concedo, quod uteri unio, frequenter intestina, colon in specie, per consensum afficiantur, et hinc colica sympathica excitetur, ita frequentius, sine ulla uteri labe, morboque, ex iisdem, quas in uirorum colica deprehendimus, caussis, intestinum colon in foeminis premitur, distenditur, irritatur, aliaque afficitur ratione, ita, ut uterus,

uitriolique sulphur narcoticum, seu sal uolatile, eandem uim habere perhibentur. *r*) Tum ex animalibus, cornu ceruini spiritus, torpedo, piscis ex Raiarum genere, Nostratibus *Krampe-Fisk*, Belgis uero *Suimelaer* et PISONI, *hist. Brasil. lib. 5. cap. 14* descriptus, Indicis piscis *Amoreatim*, Lusitanis *Peize Sola* dictus, qui pedem piscatoris, licet optime calceatus fuerit, si incaute conteritur, paralysi et stupore afficit. *s*) Qualis

hic plane insons, sine omni culpa, in crimen uocetur, uti pluribus argumentis, *dissertat. de Vtero insonte*, probaui.

r) Optima certe remedia antacida, uiscidum successiue resoluentia, et tonica, constituunt flores salis ammoniaci, haematitidis puluere parati, aut, qui eiusdem sunt indolis, martiales. Adeoque solus horum remediorum abusus, minime uero ipsa eorundem natura accusanda; quod peraeque de spiritu cornu cerui, optimo subsidio morborum, a serosa colluuie et dyscrasia acida dependentium, tenendum.

s) Tantam torpedinis uim narcoticam esse, ut etiam procul et e longinquo, uel, si hasta uirgaue attingatur, quamuis praeualidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum ueloces alligari pedes, PLINIVS, *H. N. lib. 32. cap. 1. ed. cit. p. 558.* testatur. Vnde CICERO, *2. de Nat.* tutantur se torpore torpedines. Et CLAVDIVS, *de torped.* quis non indomitam mirae torpedinis artem audit, et e merito signatas nomine

Qualis quidem ſtupor partium poſt omnem morſum uenenatum ſentitur, etiam poſt punctturam mechanici alicuius ueneni. Ergo uegetabilia ſola hoc uenenum largiuntur efficaciſſimum.

Theſ. 2. Equidem omnia medicamenta acria et adurentia, quaecunque fuerint, ſunt narcotica, quatenus dolores tollunt, et eatenus ſoporifera, quatenus, cauſa uigiliarum ſublata, ſomnus obrepit. Sed alio reſpectu neque ſoporifera ſunt, neque narcotica. Sic ignis, quem acribus ſupra uenenis bene adnumeraui, narcoticum ſaepe eſt potentiſſimum, quando, uel parti amputatae dolenti, uel denti dolenti, uel alicui alii loco, aut in ferro incluſus Vulcanus, aut moxae ſpecie, uel alia methodo, adhibetur. Sic cantharides, excitatis in nucha ueſiculis, et per hoc ſedato dolore dentium tenſiuo, ſaepe ſunt et narcotica et ſoporifera. Atque ſic de caeteris. *t*)

Theſ.

uires? Torpedinem nihilo ſecius ad diutinos capitis dolores profligandos, ac curandum prolapſum inteſtini recti, Dioscorides, *lib.* 2. *cap.* 17. *ed. cit. p.* 93. ſequentibus commendat: *νάρκη θαλασσία ἐπιτεθεῖσα ἐπὶ χρονίων ἀλγημάτων, τῶν περὶ κεφαλὴν, πραΰνει τὸ σφοδρὸν τοῦ ἀλγήματος· καὶ ἕδραν δὲ ἐκτρεπομένην ἢ προπίπτουσαν στέλλει προστεθεῖσα.*

t) Haec, non, tam ſtuporem ſenſusque abolitionem producendo, ſed potius fortiter irritan-

Thes. 3. Veteres medici narcoticis uenenis plurimum utebantur, quando operatio aliqua chirurgica instituenda esset, ut tibiae brachiique extirpatio, idque uel interne, uel externe. Eiusmodi potiones *Catapotia* uocabant, nostris *Döfdrick.* Sed CELSVS inquit, *lib. 5. cap. 25. quibus uti, nisi nimia necessitas urget, alienum est. Sunt enim ex uehementibus medicamentis, et stomacho alienis.* Et peruersa hominum solertia hisce multoties adhuc utitur in hominibus soporandis, quibus uel amores extorquentur, uel pecuniae auferuntur. Hinc NASONIS fabula est, *lib. 1. Metamorph.* quod Pan a Ioue missus, ut Argum multoculum, Inachi uaccae custodem, tolleret, eum obdormire fecerit,

Languida permulcens medicata lumina uirga.

Et Cupido Chionem uirginem sic fefellit, quemadmodum idem fabulatur OVIDIVS, *lib. 11. Metamorph.*

Virgaque mouente soporem,
Virginis os tangit.

Hoc etenim uenenum, actione uentriculi, et fotu uicinarum partium, in subtiles ualde particulas

do, uellicando, suam perficiunt operationem, ita ut partim dolor leuior, maiori excitato, obscuretur, partim idem, resoluta, per fortiorem stimulum, materia uiscida, stagnante, dolorem efficiente, plenarie et radicitus cum causa tollatur.

culas resolutum, atque ad sanguinem et sensus organa delatum, istum machinae nostrae characterem imprimit, quem somnum, sensuumque cessationem, nominamus.

Thes. 4. Alterna quidem laborum requies, omni animanti est pernecessaria, defatigato diurnis laboribus corpore per situm erectum aut obliquum, laxatisque solidis et flaccidis factis, fluidis autem uappidis et crassis, uires et robur, lenitatem ac tenuitatem sic recollecturis in plano et horizontali situ, cum fluida omnia in habitu corporis inclinante ad horizontem liberius et iuxta leges suae grauitatis ferantur, et facilius moueantur, quam in statu eiusdem uarie incuruato, aut eleuato. Penelope enim Vlyssis dicit apud HOMERVM, *Odyss. lib.* 19.

ἀλλ' ὀ γὰρ πῶς ἐστὶν ἀΰπνους ἔμμεναι αἰὲν ἀνθρώπους

Et PLINIVS, *lib.* 17. *cap.* 23. bene: *nihil est in opere naturae, quod non exemplo dierum noctiumque aliquas uices feriarum uelit.* Vel, ut Ouidiana Phaedra, Hippolyto scribens, exclamat, de *Heroid. Epist.* 4.

Quod caret alterna requie durabile non est,
Haec reparat uires, fessaque membra leuat.

Et ob elegantiam referenda huc sunt uerba Iridis Somno *lib.* 11. *Metamorph.*

Somne, quies rerum, placidissime Somne Deorum,

Pax

Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Feſſa miniſteriis mulces, reparasque labori.

Theſ. 5. Quando uero per narcoticorum uirus, non unius tantum noctis ſopor introducitur, ſed uitalium actionum omnimoda et perpetua quies, quod mortem uocamus, non mirum eſt, rei medicae ſcriptores ſomnifera in uenenorum numerum retuliſſe. Namque ſecundum illud NASONIS, *de Art. Amand. l.* 3.

Sunt quoque, quae faciant altos medicamina ſomnos,
Victaque Lethaea lumina nocte premant.

Id tamen inter narcotica et ſoporifera uenena uidetur eſſe diſcriminis, quod haec ſimpliciter ſomnum efficiant, illa uero ſtuporem inducant partibus ſolidis ultimis ſentientibus, mechanica in ſequentibus dicenda.

Theſ. 6. Praeſertim autem inter illa uenena mihi nominanda ueniunt ſequentia: *Mandragora*, pomiferum plantae Solani genus, cuius radix et cortex Catapotia olim ingrediebatur. Germanis *Allraun*, Noſtris *Allruna*, et *Mandragore* dicitur, a radice, ſimilitudinem femorum humanorum aemulante, bifida. Nigras fert baccas, inque hortis Noſtratum colitur. Et refert LEVINVS LEMNIVS, *de herb. Bibl. cap.* 2. ſe ex mandragorae pomis in muſeo repoſtis, adeo redditum fuiſſe ſomnolentum, ut uix ſomnum excutere potuerit; iisdem ue-

ro remotis, resipuisse. Vnde Belgae, Mandragorae poma, eo quod amentiam inducant, *Duel Appelen* uocant. Et sunt haec mandragorae poma, ut uolunt Theologi quidam, Codex Talmudicus Sanhedrin, et nonnulli Botanici, quae Ruben, filius Iacobi, Leae, matri, attulit, ex rure redux, quaeque Rachel omnino sibi dari uoluit, ut fieret foecunda, *Exod. 30. u. 14.* u) Num uero Mandragorae fructus foecundas

u) Haec quoque LANGII, *epist. Med. lib. 2. epist. 2. ed. cit. p. 549.* est sententia, asserentis: mandragorae poma, sterilitatis antidota, monitu Dei, Ruben, filio Iacobi, ostensa esse. Quid uero de hac uirtute mandragorae sit sentiendum, uberiori disquisitione examinauit CASP. *a* REIES, *Quaest. 43. §. 1. et sequ. p. 305.* Vis uero eiusdem somnifera et anodyna, multis confirmata exemplis atque experimentis, sali uolatili et oleo narcotico, quod multo uiscido intricatum haeret, adscribenda est. Duas mandragorae species allegat DIOSCORIDES, *lib. 4. cap. 76. ed. cit. p. 273. et 274.* atque iisdem, praeter alias plures uirtutes, hypnoticam, et emmenagogam, tribuit. Vinum e cortice radicis mandragorae paratum, scopo profundum procurandi somnum, iis, quibus uel pars sectione amputanda, uel igne stupefacienda, exhiberi, sequentibus idem docet: σκευάζεται δὲ καὶ δίχα ἑψήσεως οἶνος ἐκ τοῦ φλοιοῦ τῆς ῥίζης· δεῖ δὲ ἐμβάλλειν μνᾶς γ΄. εἰς μετρητὴν οἴνου γλυκέος, διδόναι τε ἐξ αὐτοῦ κυά-

cundas faciant mulieres, uix credo; ſtimulum
L l tamen

θους γ΄. τοῖς μέλλουσι τέμνεσθαι, ἢ καίεσθαι· οὐ γὰρ ἀντιλαμβάνονται τοῦ ἀλγήματος. διὰ τὸ καταφέρεσθαι. Probe uero hic tenenda cautela, quam citatus auctor, *lib. 5. cap. 81. p. 348.* ſuppeditat, monens, ut moderatus ac parcior huius uini uſus ſit, quia alias mortem afferat. Vinum, quod ex uite, mandragorae uicina, paratur, uim ſomniferam obtinere, probat PLVTARCHVS, *lib. de audiendis Poetis*, ſic loquens: ὥσπερ γὰρ ὁ μανδραγόρας ταῖς ἀμπέλοις παραφυόμενος, καὶ διαδιδοὺς τὴν δύναμιν εἰς τὸν οἶνον, μαλακωτέραν ποιεῖ τὴν καταφορὰν τοῖς πίνουσιν. Huius uirtutis, in mandragora haerentis, probe gnarus Hannibal, miſſus a Carthaginenſibus aduerſus rebellantes Aphros, cum ſciret, gentem eſſe auidam uini, magnum eius modum mandragora permiſcuit, et tunc leui praelio commiſſo, ex induſtria ceſſit; nocte deinde intempeſta, relictis intra caſtra quibusdam ſarcinis, et omni uino infecto, fugam ſimulauit; quumque Barbari, occupatis caſtris, in gaudium effuſi, medicatum merum auide hauſiſſent, ac in defunctorum morem ſtrati iacerent, reuerſus cepit eos, ac trucidauit. conf. IVLIVS FRONTINVS, *ſtratagem. ſecund.* Plura de ſuperſtit. et fraudibus, quae cum radice mandragorae inſtituuntur, uid. *A. N. C. Dec. 1. Ao. 1. obſ. 44.* BARTHOLINO, *Cent. 2. hiſt. 51.* MIZALDO, *Mirab. Nat. Cent. 5. no. 59.* BORELLO, *Cent. 2. obſ. 74.*

tamen addere uenereum, prout hoc ab omnibus narcoticis fit, maxime uero ab Opio, inebriaminum principe, facile persuadeor.

Thes. 7. *Semina* quoque *Coriandri* male audiunt, quanquam mulierculae soleant ipsa panibus immiscere. *x*) Tum Turcarum *Datura* flor. purpur.

x) Vim refrigerantem Coriandro tribuit, Dioscorides, *lib.* 3. *cap.* 71. *p.* 202. scribens: τὸ κόριον ἢ κορίαννον, γνώριμον, δύναμιν ἔχον ψυκτικήν. Quod tamen, examinatis, quibus coriandrum constat, principiis, locum non inuenit; abundat quippe sale uolatili oleoso, cuius uis resoluens, addito aceto, acidisque aliis, mitigatur, temperatur. Atque ab iisdem elementis, uirtus anthelmintica, aphrodisiaca, et inebrians, seminibus coriandri tributa, deriuanda, de qua Dioscorides ita, *l. c.* τὸ δὲ σπέρμα ὀλίγον μὲν ποθὲν μετὰ γλυκέος, ἕλμινθας ἐκβάλλει, καὶ σπέρματός ἐστι γεννητικόν· πλεῖον δὲ ληφθὲν κινεῖ τὴν διάνοιαν ἐπικινδύνως· ὅθεν δεῖ φυλάττεσθαι τὴν πλείονα καὶ συνεχῆ χρῆσιν αὐτοῦ. Deprompta haec Dioscoridis sententia ex antiquissimis Nicandri rhythmis, qui, *lib. de Alexipharmac.* sequentibus perniciosam coriandri indolem describit: ἢν γε μὲν οὐλόμενόν γε ποτὸν κορίοιο δυσαλθὲς ἀφραδέως δεπάεσσιν ἀπεχθομένοισι πάσηται, οἱ μέν τ' ἀφροσύνῃ ἐμπληγέες, οἷά γε μάργοι δήϊα λαβράζουσι παραπλῆγές θ' ἅτε βάκχαι, ὀξὺ μέλος βοόωσιν ἀπαρμύκτῳ φρένας οἴστρῳ, hoc est, noxia quod

pureo, et *Strammoneum* fl. albo, siue Solanum foetidum, pomo spinoso, semine nigro, BAVHINO dictum. Cuius semen, ad drachmae pondus, soporiferum est, Turcarumque muliercu-
Ll 2 lis,

si quis biberit coriandra, repente ablato exagitur sensu, stridenteque uoce edit acuta uelut furiosae iubila Bacchae, seu Stygiae iniecto quasi percitus angue Megerae. Eadem uero apud SIMONEM SETHI leguntur, *κορίαννον*, scribens, *ὑπάρχει δὲ εὐςόμαχον καὶ ῥωςικὸν· ἐπέχει δὲ τὰς τροφὰς ἐν τῷ ςομάχῳ, ὥςε πεφθῆναι καλῶς· ὁ δὲ τ8τ8 χυλὸς πινόμενος, δηλητήριόν ἐςι, καὶ ἀναιρεῖ· ἄφωνοι δὲ γίνονται οἱ τ8̃τον πίνοντες, καὶ παράφρονες.* Hisce uero, quae modo proposita, rite examinatis, distincte perspicies, quae sit ratio discrepantium, quas coriandro adscripserunt, uirium? et cur culpetur ab his, laudetur ab illis? usus, atque abusus, unius eiusdemque remedii mutant effectus. Hac ratione coriandrum, quod ex LANZONI testimonio, *A. N. C. Dec. 2. Ao. 10. obs. 85. p. 297.* febri quartanae feliciter citoque extirpandae suffecit, haud raro huic malo, grauioribus stipato symptomatibus ansam dedit. Et hoc modo conciliandae sunt diuersae, quas de coriandro, fouent, sententiae, GALENVS, *lib. 3. simplic. cap. 7. p. 87.* ac *lib. de attenuante diaeta, cap. 20.* item, *lib. 3. de temper. cap. 9. p. 94.* SIMON PAVLLI, *Quadripartit. Botan. Class. 3. p. 304. et 305.* KOENIGIVS, *Regn. Veget. Sect. 4. p. 806. et 807.*

lis, gynaeceo ſemper concluſis, uſitatum, in uiris ſuis conſopiendis, et dementandis, dum modo ipſae aliorum amplexibus exhilarentur. Sicut et tale facinus contigit ante annos non ita multos Hamburgi, ubi uetula quaedam, mercatoris uxori, in domum ſuam fraudulenter pellectae, rerum uenundarum gratia, dedit in uino daturae ſemen. Illa uero potionata et lymphata admiſit moechum, quem ante noluerat. Et, cum Indorum herba, ipſis *Dutroa* dicta, ſi potui additur, eandem uim habeat, in memoria ſopienda, et ſuffocanda ratione, et laetitia quadam amenti excitanda, inque eosdem uſus, ac quidem Strammoneum, a mulierculis adhibeatur petulantioribus, marito interim uidente, ſed neſciente, quid uideat, uel rideat, ſuſpicor, hanc herbam, eiuſdem cum Strammoneo ſortis, eſſe. *y*)

Theſ.

y) Mala, ſcribit Christophorus Acosta, teſtis *αὐτόπτης*, *cap. 53.* apud impudicas inualuit conſuetudo, ut huius ſeminis in puluerem triti drachmam dimidiam, ex uino, aut alia, quae magis arridet, materia, praebeant. Miſer, qui eum hauſit, diu uelut mente alienatus remanet, aut ridens, aut eiulans, plerumque alteri colloquens, et reſpondens, ut etiam ſana mente eum praeditum credas, tametſi mentis non ſit compos, neque eum agnoſcat, cum quo ſermones confert, et colloquii habiti plane ſit immemor, cum ad ſe rediit. Sunt uero nonnullae in hoc medica-

Thes. 8. Praeterea *Solanum Maniacum* Scandens, flore coeruleo, Graecis στρύχνον, cum uero telis uenenandis adhiberetur, Dorycnium uocitatum, baccas fert rubras, instar cerasorum, abunde per nostram patriam ad sepes crescens. Alterum namque Officinarum, dictum flore albo, baccis est nigris, humili frutice, non adeo saeuum; forte μελανοκέρασον Thalii, idemque fortassis, ex cuius succo GESNERVS, *Epist. lib. 1. cap. 34.* syrupum conficere docet, in fluxionibus sistendis, somno inducendo, doloribus tollendis, dysenteria curanda, efficacissimum, parui tamen cochlearis aut ligulae quantitate, nec amplius sumendum. Hinc, teste PLINIO, *Hist. Nat. lib. 21. cap. 31.* solanum a DIOCLE *et* EVANORE Panegyrico decantatum, a TIMESTO carmine celebratum, a XENOCRATE, malorum omnium medela uocitatum. *z*)

mento exhibendo, adeo exercitate, idque sic temperare norunt, ut, ad certas, easque, quot uelint, horas, quibus id propinant, mentem adimant. Plura de daturae radice, fructu et foliis, eorumque operatione et correctione, habent, GARCIAS, *lib. 2. cap. 24.* BARTHOLINVS, *Cent. 6. hist. 76.* MANDELSLO, *Itin. Orient. lib. 2. cap. 7.* BODAEVS, *a* STAPEL, *Not. ad Theophrasti hist. Plant. lib. 9. cap. 12. ed. cit. p. 1079.* HOECHSTETERVS, *Dec. 7. p. 157. A. N. C. Cent. 9. p. 206.*

z) A solani baccis delirium furiosum excitatum commemorant *A. N. C. Dec. 1. ao. 7. obs. 161. et 176.*

Alterius quoque Solani, *Bella Donna* Italis dicti, baccae, Lusitanis *Poma d' Oro*, Poma aurea seu Amoris, cognominata, noxam adferre uisum est, quamuis ab Indis et Italis, addito pipere, sale atque aceto, impune comedantur. Quod quidem non miror, cum acetum, omnium narcoticorum uim castret ac debellet. Hinc quoque uir eruditissimus, et Pharmacopola Veronensis, Calceolarius, cum Solano, tanquam exorcismo, parasitos ab esculentorum omnium deglutitione arcuisset, aceti ope, eosdem ex tempore restituebat, appetitumque reintroducebat. Solanum hoc funestam edidit stragem, Ao. 1677. d. 31. Augusti, Neostadii ad Cocharum, Ducatus Würtembergensis urbe, sicut hoc ipsum describit, in sua *Strychnomania*, figuris illustrata, IOANNES MATTHAEVS FABER, curioso tractatu, edito Aug. Vind. Ao. 1677. in 4to. Baccae uero Solani, a nostratibus propriissimo uocabulo *Willbeer* adpellantur, quod homines faciant dementes. *a*) *Thes.*

Radix huius solani, uino macerata, ipsumque uinum, hinc desumtum, deglutitionem impedit, teste Io. BAPT. PORTA, *Mag. Nat. lib. 14. cap. 13.* Nihilo secius hoc uenenum, a multis ad hydrophobiae, athrítidis, et aliorum morborum medelam, commendatur, uti hoc patet ex testimoniis experimentisque, quae FRICCIVS, *tr. cit. cap. 20. a p. 357. ad 364.* et KOENIGIVS, *Regn. Veget. Sect. 4. a p. 1021. ad. 1027.* collegerunt.

a) A Belladonnae fructu, cerasis simili, comesto,

Thes. 9. Haec autem uenena, intra uiſcera copioſe admiſſa, horrendo ſaepe et triſti ſpectaculo miſerum hominem obiiciunt. Namque oris ardorem primo, ſiccitatem, et deglutiendi impedimentum, excoriationem, ueſiculas flauo ſucco turgidas, hinc, deglutito toxico, cardialgiam, mox adſpectum horrendum, amentiam, uociferationem, imaginationes terribiles, conuulſiones, iactationes corporis, pulſum denſum, urinae reddendae frequentiam, febrim, ſitim non facile extinguendam, uocis ſuppreſſionem, oculos igneos, membrorum demum immobilitatem, ſtuporem, hallucinationes, profundumque ueternum, conciliant; Aut, ſi mauis Graeca et Sapphica illa: *φωνῆς ἐπίσχεσις, ἐρύθημα πυρῶδες, ὄψεων ἐπιδείξεες, ἱδρῶτες ὀξεῖς, ἀταξία καὶ θόρυβος ἐν τοῖς σφυγμοῖς, τέλος δὲ, τῆς ψυχῆς κατὰ κράτος ἡττωμένης ἀπορία καὶ θάμβος, καὶ ὠχρίασις*, contingunt adſumenti. Quibusdam ex hoc ueneno urinae contingit ſuppreſſio, ſuperficie corporis in ſudores largos laxata, iuxta *aphoriſmum 83. Sect. 4.* HIPPOCRATIS: *οὔρησις πολλὴ γινομένη, σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.* Qui ex hoc ueneno largius adſumto obire ſolent, aquam fuluam

delirium, cui mox tetanus, ac mors ipſa ſuccedebat, licet emeticum ſtatim exhibitum fuerit, in ſeruo obſeruaui. uid. *A. N. C. Dec. 3. an. 9. obſ. 92.* et BOECLERVS, *Cynoſur. mat. med. contin. Part. 1. cap. 5. p. 320.*

antea euomunt, magnae acredinis, intumescente post mortem uentre, ac coerulescente, unguibus quoque eodem colore adspersis. Sed, quod ego supra de Solani ui, sitim inferente, dixi, non sic quidem labitur, quod Agyrtae contra Italici, radicem extreme sitientibus exhibeant, referente LOBELIO, *Hist. Stirp.* sequente momentanea eius depulsione, sensu scilicet sitis per uenenum abolito.

Thes. 10. Eiusdem forte cum Solano generis herba fuit, quae in Parthorum regione, ab Antonii exercitu, prae fame comesta, insaniam, obliuionem, et mortem excitabat, ut prodit PLVTARCHVS, *in Vit. Antonii.* Crederem quoque, uenena ista, quae Circe pani, Vlyssis sociis dato, admiscuerat, ut patriae obliuiscerentur, ex Solano Maniaco, uel Lolio, fuisse, si modo non omnia fabulosa, quae Diuinus habet de hac re HOMERVS, *Odyss. lib. 10.* Moly autem radice, per Mercurium monstrata, Vlyssem suis restituisse perhibet. Et narrat BVCHANANVS, *Hist. Scot. lib. 7. p. m. 61.* Duncanum, postea Scotiae Regem, cum Sueno, Norwegiae Rex, urbem Scotiae, Bertham, corona cinxisset, de urbis deditione simulanter cum Suenone agentem, magnam panis uinique uim, solani somniferi succo contaminatam, in castra obsidentium misisse sub amicitiae specie, militesque deinde uino somnoque grauatos ad internecionem omnes deleuisse.

Thes.

Thes. 11. Huc pertinet *Solanum Tetraphyllon*, seu *herba Paris* dictum, uel *Lycoctonon Tetraphyllon*, nostris *Tollbeer.* Obseruatum est a Botanicis, in collectione herbae Paridis, stupidos factos fuisse collectores. Et sunt, qui putant, Paridem Troianum, Helenam Menelai, hac herba in suos amores compulisse. Solanum hoc a foliorum numero quadrifolium nominatur, constanter fere natura sic uolente. *b*) Inueni tamen Ao. 1710. die 24. Iulii, in insula quadam Wiksbergensi acidulae uicina, Solanum dodecaphyllon, quod adhuc inter rariora adseruo. Item Ao. 1711. d. 28. Iunii, Solanum octophyllon, ludentis interdum naturae opus. Deinde *Oxyscoyni* seu Iunci acuti semen, quod ad drachmae mensuram propinatum, soporiferum est. Forte hic iuncus est, quem PLINIVS, *l. 21. c. 28.* nominat *Euripicen*, somnumque huius semine allici adserit. Referunt quoque nonnulli *Ericam bacciferam* inter uenena huius generis noxia, cum baccae comestae guttur et palatum exsiccent, ac inflamment, caput turbent; impune tamen a nostris comeduntur, copiose per siluas crescunt, dicunturque uulgo *Kraakebar*, quasi corniculas a colore nigro uocares, Germanis Apenbeer, DODONAEO, *πιθηκόκκον.* *c*)

b) Eadem habet cum solano, quod maniacum uocant, principia, et hinc eadem, ab eius usu et abusu, operatio, in humanis corporibus deprehenditur.

c) Ericae floribus apes delectari, mel uero mi-

Thes. 12. Infelix *Lolium* satis superque notum est per suum uirus. Nam, si quis comederit panes, quibus forte lolium fuerat commixtum, aut biberit potus ex frumento, cui lolium additum fuit, confectos, uertigine laborabit, et quasi ebrietate, cum somno profundo subsequente, prout multi auctores testantur, et ipse quamplurima exempla in populari Wermelandica plebe saepenumero conspexi. Lolia oculos uitiare, omnibus in confesso est. Et PLINIVS, lolium sic describit, *lib. 18. cap. 17. Aerae granum minimum est in cortice aculeato. Cum est in pane, celerrime uertigines facit, aiuntque in Asia et Graecia, balneatores, cum uelint turbam pellere, carbonibus id semen iniicere.* Sic refert POMPONIVS

nus probum hinc confici, scribit Dioscorides, *lib. 1. cap. 117. ed. cit. p. 61.* qui pariter ericae flores et coma morsibus serpentum illitu mederi asserit, uti ex sequentibus patet: *ἐρίκη δένδρον ἐστὶ θαμνῶδες, ὅμοιον μυρίκῃ, μικρότερον δὲ πολλῷ, οὗ τῷ ἄνθει μέλιτται χρώμεναι, μέλι ἐργάζονται οὐ σπουδαῖον· ταύτης ἡ κόμη καὶ ἄνθος καταπλασσόμενα, ἑρπετῶν δήγματα ἰᾶται.* Ericae floribus foliisque uirtutem aperientem, lithontripticam, emmenagogam, antispasmodicam, etc. multi tribuunt, de quibus lege Boecleri *Cynosur. mat. med. continuatam, Part. 1. cap. 6. p. 425. et 426. et cap. 7. p. 619. et 620.*

NIVS MELA, Geographus, Gethas quosdam, uini uſum ignorantes, in epulis, ſuper ignes, quos circumſedebant, ſeminum quaedam ingeſſiſſe, ſimilem ebrietati hilaritatem ex nidore producentia, ac quidem Plinianam Aeram. Hinc noſtri Lolium, non male *Suindel* et *Suimmel*, uertiginem, uocant. Eſt et alia hordeo et auenis innaſcens herba, quae uertiginem et ebrietatem inducit, *Boomus*, ſeu *Aegilops* dicta, cum Lolium triticeo agro quam maxime innaſcatur, triticumque ſimilitudine aliqua referat et ſpurium triticum a quibusdam auctoribus uocetur; multum uero ab eodem, uti Pliniana docet deſcriptio, iam allegata, differt. *d*)

Theſ.

d) A lolio capitis dolorem, ulcera, aliaque ſymptomata enata fuiſſe, hiſce GALENVS, *lib. 1. de aliment. facultat. cap. ultimo*, probat: μοχθηρᾶς μέντοι ποτὲ γενομένης ἀγωγῆς ἔτους, αἶραι πάμπολλαι κατὰ τοὺς πυροὺς, ἐγεννήθησαν, ἃς οὐκ ἀκριβῶς οὔτε τῶν γεωργῶν ἐκκαθαράντων τοῖς εἰς ταῦτα ἐπιτηδείοις κοσκίνοις, ὀλίγον γὰρ ὁ σύμπας ἐγεωργεῖτο πυρὸς, οὔτε τῶν σιτοποιῶν διὰ τὴν αἰτίαν, ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα κεφαλαλγεῖς ἐγένοντο πολλοὶ, τοῦ θέρους δ' ἐκβαλλόντος ἕλκη κατὰ τὸ δέρμα τῶν φαγόντων οὐκ ὀλίγοις, ἤ τι σύμπτωμα ἕτερον ἐγεγώνει, κακοχυμίας ἐνδεικτικόν. Quam maxime igitur, notandi ac culpandi cereuiſiae coctores, qui cerealibus potionibus, ſiue cereuiſiis, lolium ad-

Thes. 13. Tum *Cannabis* Narcoticorum classi accen-

dunt, ut homines ebrios magis reddant; nam, cereuisia haec assumta, primum insaniam mouet, dein torpore et temulento ueterno cerebrum opprimit, et caliginem oculis inducit, reliquaque membra languida reddit, adeo ut porci uerius dicendi, qui talem potum hauserunt, quam homines. Hinc lolio uictitare dicuntur lusciosi et caecutientes, quos Graeci myopes uocant. Hinc PLAVTVS *in Milite Glor. Ac.* 2. *Sc.* 3. mirum est lolio uictitare te tam uili tritico. Quid iam, quia lusciosus es, uerbero? Aedepol tu quidem caecus, haud lusciosus. Nouit idem OVIDIVS, *lib.* 1. *Fastor.* dicens: et careant loliis oculos uitiantibus agri. uid. BOD. *a* STAPEL, *not. ad Theophrasti hist. Plant. lib.* 8. *cap.* 7. *ed. cit. p.* 942. Lolium nihilosecius, infelix merito ac noxium dictum, externe adhibitum, magnae uirtutis esse, ad ulcera putrida, gangraenam, lichenas, lepras, strumas, ischiagram, aliaque mala curanda, et conceptionem adiuuandam, docet DIOSCORIDES *lib.* 2. *cap.* 122. *ed. cit. p.* 127. *et* 128. hanc praescribens methodum lolio utendi: ἄιρα δύναμιν ἔχει περιχαρακτικὴν νομῶν, καὶ σηπεδένων, καὶ γαγγραίνης, μετὰ ῥαφάνων καὶ ἁλῶν καταπλασσομένη· καὶ λειχῆνας ἀγρίους, καὶ λέπρας, σὺν θείῳ ἀπύρῳ καὶ ὄξει θεραπεύει· σὺν κόπρῳ δὲ περιστερᾶς καὶ λινοσπέρμῳ ἑψομένη ἐν οἴνῳ χοιράδας διαλύει, καὶ τὰ δύσπεπτα ῥήσσει· ἰσχιαδικούς τε σὺν

accenſetur, iure quodam ſuo, cum non ſolum quoscunque dolores mitiget, internos, externosue, ſed etiam, ſi quis in cannabino agello diu ſederit, aut dormiuerit, non ſolum inde luſcus euadit, ſed etiam uertiginoſus, et ebrius: quod mihi ipſi puero ſaepe contigit. Ex cannabis autem foliis, in pollinem tritis, Aegyptii bolos Caſtaneae magnitudinis, et placentas, conficiunt, quibus, quinque uel pluribus comeſtis, ſe ſe exhilarant, atque inebriant, ut PROSPER ALPINVS, uir curioſus, meminit, *lib. 4. de Med. Aegypt. cap. 2.* uocantque cannabem *κατ' ἐξοχὴν*, *Aſſis*, id eſt, herbam; Turcae uero *Aſrar* dicunt. Et GALENVS, *de Aliment. Facult. lib. 1. cap. 41.* largius ſumtam cannabim, caput ferire et grauare perhibet. Turcae autem cannabim eligunt, quae unici ſtolonis eſt, et ſterilis, Noſtris *Galla*, quaſi caſtratam dictam, eamque in fumo ſiccatam terunt in pulverem, quem melle excipiunt in formam Electuarii, quod appellant *Bengilik*, et pro uenere irritanda, laetitia excitanda, et ſomno conciliando, adſumunt. *e*)

Theſ.

μελικράτῳ ἑψηθεῖσα καὶ καταπλασσομένη ὠφελεῖ· σὺν ἀλφίτῳ δὲ ἢ σμύρνῃ, ἢ κρόκῳ, ἢ τῷ λιβάνῳ ὑποθυμιωμένη, συνεργεῖ ταῖς συλλήψεσιν.

e) Cannabi, uirtutem dilatandi cranii fiſſuras, ineſſe, teſtatur LENTILIVS, *Miſcell. med. p. 223.* Duas cannabis ſpecies, ſatiuam et ſilueſtrem, al-

Thes. 14. Huc refertur *Lupulus*, qui non tantum

legat Dioscorides, *lib. 3. cap. 165. et 166. ed. cit. p. 240.* de femine referens, *ὅτι ἐσθιόμενος πλεῖον, σβέννυσι τὴν γονήν.* Eandem sententiam, ex Herodoti *lib. 4.* desumtam, fouet, et sequentibus confirmat Hesychius: *καννaβὶς, Σκυθικὸν θυμίαμα, ὃ τοιάυτην ἔχει δύναμιν, ὥστε ἐξικμάζειν πάντα τὸν παρεστῶτα. ἐστὶ δὲ Φυτόν τι λινῷ ὅμοιον, ἐξ ὗ αἱ Θρᾶσσαι Θράκες ἱμάτια ποιȣ͂σιν· Ηρόδοτος τȣ́τȣ τὸ σπέρμα θυμιῶσιν.* Fatetur similiter Plinius, *lib. 20. cap. 33.* quod femen cannabis genituram uirorum extinguat. Clariora haec redduntur ex uerbis, quae Galeno, *lib. 7. de simplic. facultat.* leguntur: *καννάβεως ὁ καρπὸς ἄΦυσός τε καὶ ξυραντικὸς ἐις τοσȣ͂τόν ἐστιν, ὡς, ἐι πλείων βρωθέιη, ξηραίνειν τὴν γονήν.* Aquam lacustrem, in qua fasces et manipuli cannabis macerati, ac sufficiente maceratione ad reliquos usus praeparati fuerunt, adeo uenenatam esse, ut epota praesentissimo sit sitientibus exitio, Simon Paulli, Penae ac Lobelii suffultus testimoniis, testatur, *Quadripart. Botan. Class. 3. ed. cit. p. 258. et 259.* Perhibet nihilosecius citatus modo auctor, *l. c.* quod eidem, medicamentorum ex cannabe paratorum, apprime arrideat, euporiston rusticorum Belgarum, qui seminis cannabis contusi medullam, ac liquido aliquo expressam, ictero laborantibus, initio ipsius mali, exhibent, et crebro non absque praesidio, si quando ex sola

tum dolorem omnem impositus sedat, sed et polentae incoctus facit cereuisiam inebriantem. Etiam saccis lupulo plenis, si quis indormiuerit, ebrius euadit, et longo somno obnoxius. Hinc, quo magis cereuisiae lupulatae fuerint, eo magis inebriant et soporant, ut Wismariensis illa, quam uulgo *Wismars-Momma* nuncupant. Mulierculae nostrae in doloribus uaginae post partum saeuis, lupulum lacti incoquunt, et colaturam siphone iniiciunt cum emolumento. *Lupulus* equidem *Salictarius*, Nostris *Sice Humbla* dictus, pariter in defectu alterius, usurpari solet, sed non aeque inebriat. Fragrantissimi est odoris, et si torretur, puluerisatur, ac tabaco puluerisato miscetur, odore suo pergrato uel optimos fallere poterit, ut saepe probaui. *f*) Sed

obstructione, citra febrim, oritur. Ita quoque succum cannabis in otalgia commendat DIOSCORIDES, c. l. scribens: *χλωρὸς δὲ χυλισθεὶς, ἁρμόζει πρὸς τὰς τῶν ὤτων ἀλγηδόνας ἐνσταζόμενος.* Plura de cannabis uiribus, et remediis exinde parandis, ac prudenter et cum fructu applicandis, habent KOENIGIVS, *lib. et Ser. cit. p. 767.* et HERMANNVS, *Cynos. mat. med. ed. cit. Part. 1. cap. 5. p. 367. ad 369.*

f) Lupulum salictarium, qui lupus PLINIO, *H. N. lib. 21. cap. 15. ed. cit. p. 389.* audit, uerius oblectamentis, quam cibis, annumerandum esse, asseritur. Sed, sine dubio hic PLINIVS iulos seu turiones lupuli intelligit, qui aceto oleoque oliuarum,

Sed *Myrtus Paluſtris*, noſtris *Pors*, qui itidem a uulgo in cereuiſiis dementandis adhibetur, multo magis inebriat, et homines reddit fere amentes,

---

poſt coctionem leuem, conditi, optima praebent embammata. Lupulus uero, optimum, quo cereuiſiae condiuntur, ſubſidium praebet, certusque ſum, lupulum, uberiori etiam quantitate coctis additum cereuiſiis, modo rite ſit praeparatus, nullum detrimentum, maximum potius emolumentum, humanis allaturum corporibus; quod earum experimento cereuiſiarum ad ſatietatem euinci poteſt, quae largiori lupuli bene cocti copia ſaturatae, et ſtomacho et uniuerſo gratae ſalutaresque corpori deprehenduntur, ſi iuſta easdem hauriamus doſi. Nam lupulus, ſale uolatili fixoque, reſinae incluſo, praeditus, non tantum craſſa et uiſcida, uti loquitur HERMANNVS, *Cynoſ. mat. med. edit. cit. Part. 1. cap. 6. p. 532.* incidit, et per ſudorem, uel urinam, expellit, ſed et blande ad ſomnum diſponit, atque in malo hypochondriaco, ſcorbuto, febribus chronicis, ſcabie, etc. laudatur. Mala huius uocabuli, lupuli nempe, ab Italo non intellecti, explicatio, ſequenti luſui Poetico anſam dedit: Italus audierat, potum quod Teuto pararet e lupulo, Cereris germine, fontis aqua. Non, ait, ulla tui libabo pocula potus, ſi coquis hoc catulos, ſordide Teuto, lupos. uide HOFFMANNI *Luſus Epigrammaticos, Amſtelodami, in 12mo, 1663. ed. Cent. 3. epigr. 84. p. 64.*

tes, ut uidere eſt ſaepe ſaepius apud caupones noſtrates. Sic in Smolandia et diſtrictu Tiuſtenſi, Calmariae uicino, paratur ex maltha, melle, lupulo, et myrto paluſtri, potus genus, *Maſk-Murr* nuncupatum, ſapidum et clarum, ac maxime et fortiſſime inebrians, ita ut omnia inuerſa oculis adpareant, oculi rubeant, tumeantque, pedes titubent, uomitusque nonnullis excitetur grauiſſimus. Solent quoque fieri pocula ex radice paluſtris myrti, inebriantia ualde, qualia uidi Rewaliae, ſed parua. *g)*

g) Duas myrti ſpecies, alteram ſatiuam, ſilueſtrem alteram, Dioscorides, *lib. 1. cap. 155. p. 77. et 78.* ac *lib. 4. cap. 146. pag. 295.* allegat, et ſine dubio myrtus paluſtris, quem allegat auctor noſter, eſt myrtus ſilueſtris Dioſcoridis, alias quoque ruſcus, dicta, cum eadem turiones pariter proferat, ea ratione uſurpandos, ut lupuli. Credo pariter, myrtum, ſale uolatili oleoſo abundantem, cereuiſiis inditam, coctamque, uim inebriantem augere. Ad quae reſpexit Clemens Alexandrinus, myrtum prouocando riſui, qui frequens ebrietatis comes eſt, ſeruire, perhibens, dum ita *lib. 3. Paedagog. cap. 2.* loquitur: ἂν δὲ μὴ χαίρῃ, γελῶτα διατελεῖ τὴν ἡμέραν ξυλήφιον μυῤῥίνης ἔχουσα λεπτὸν ἐν τοῖς χείλεσιν, ὥςε τῷ χρόνῳ σέσηρεν, ἄν τε βούλετ' ἄν δὲ μή. Et, qui intimum, qui inter Bachum et Venerem eſt, nexum, perpendit, ſatis diſtincte perſpiciet, cur myrtus Veneri adeo grata ſacraque

Thes. 15. Verum, ſicut ex cereuiſia lupulata, uel myrto paluſtri dementata, inſignis fieri ſoleat inſania, ita quoque natura hoc uirus propriis uiribus expellere ſolet, alterum per uomitum, per diarrhoeam alterum. Hinc quoque Noſtratium in fabulis communibus myrtus paluſtris et lupulus in ſtomacho ſic inuicem introducuntur loquentes:

Porſen och Humblan detaltes wid:
Lat oſſ ga up, der wy gingo nid;
Ney Swarad Humblan, ſom redlig en man:
Naſk dey ath rumpan, det fortaſt du kan.

Theſ.

---

antiquis fuerit; friget enim ſine Cerere et Bacho Venus. Bacho autem hinc myrtum conſecratam iudico, quia uſus eius internus, excitando motum, laetitiam producebat, corona uero ex myrto parata, capitique applicata, credebatur ebrietati reſiſtere, uti ſequentibus ATHENAEVS *lib.* 15. docet: ἐντεῦθεν δὲ εἰς ἡδονὴν τραπέντες, τὸ μὲν εἰς συμφέρον, καὶ τοῖς ἐκ μέθης παραβοηθοῦν ἐλαττώματος ὁ στέφανος, τοῦ πρὸς ὄψιν ἢ πρὸς ὀσμὴν ἐπιτερποῦς ἐφρόντισαν· διὸ μυῤῥίνης μὲν στέφανον σύφοντα, καὶ τὴν οἴνων ἀναθυμίασιν ἀποκρούομενον, ἔτι δὲ ῥόδινον ἔχοντά τε καὶ παρηγορικὸν σὺν τῷ κατὰ ποτὸν ψύχειν. Καὶ ὁ Φιλωνίδης δὲ εἴρηκεν, ὡς ὁ τῆς μυῤῥίνης στέφανος τὴν ἐκ τῶν οἴνων ἀναθυμίασιν ἀποκρούεται, καὶ ὁ τῶν ῥόδων ἔχει τι κεφαλαλγίας παρηγορικὸν πρὸς τὸ καὶ ἐμψύχειν.

Thes. 16. Sed *Absinthium*, stomachalem herbam, si inter narcotica retulero et inebriantia medicamenta, nullus mihi uitio uertet, postquam cognouerit, plebeculam nostram, uel lucri gratia, uel in defectu ueri lupuli, cereuisiis incoquere. Fit inde potus maxime inebrians, dolor capitis uehemens, oculorum protuberantia et rubor, tanquam ex ipso opio. Et ipse per uitam quidem nullum inde extractum aut essentiam gustare queo, sine praesentissimo capitis dolore, et oculorum inflammatione, ac rubore, quod et in aliis multis obseruaui. Atque puto eiusmodi medicamenta literatorum oculis esse perquam perniciosa. At homines quidam eo sunt animo, ut, si modo uentriculo bene sit, cetera non curent. Vis autem illa, quam absinthium uentri impendit, consistit in corroboratione fibrarum solidarum, sicuti fit ab opio et reliquis narcoticis. *b*) Absinthio

Mm 2 compar

b) Absinthium, decantatissimum remedium stomachale, aperiens, ac febrifugum, multis, ob uim narcoticam, summamque, qua scatet, acrimoniam, male audit. Maculas rubras, cum tibiarum erosione, ex absinthii usu ortas fuisse, refert Hagendornius, *Histor. Medic. Phys. cent. 3. obs. 92. pag. 406. et 407.* Compertum est, scribit Hoffmannus, *lib. 3. de medicam. officinal. cap. 2. pag. 101. §. 6.* utrumque absinthium, esse ualde nidorulentum, adeoque καρηβαρικὸν, uertiginem, capitis dolorem, apoplexiam generans. Sed,

compar ui inebriandi, est *Scarlaea*, herba, quae et

ut transeam medicorum lites, de diuersis absinthii speciebus motas, atque a Lobelio *Aduersar. p. 335.* explicatas, et discussas, ita non difficile esse iudico, discrepantes auctorum opiniones, de uiribus absinthii latas, conciliare. Nam absinthium, uti habet Tavvry, *Tract. de Medicam. Tom. 2. p. 34.* analysi chymica examinatum, per retortam, lento igne, phlegma acidum, spiritum urinosum, parum salis uolatilis, oleum, terram, et sal lixiuiosum praebet. Si his addamus ea, quae sapor amarissimus, adstringens, atque exsiccans, et odor graueolens, narcoticus, nos docet, satis comperiemus, experientia simul edocti clinica, quod absinthium, maxime conducat, et citissime succurat solidorum laxitati, a seri abundantia dependenti, Vnde absonam eorum sententiam iudico, qui absinthio specificam uirtutem stomachalem, hepaticam, febrifugam, etc. tribuunt. Multo minus congruum est remedium ad biliosas uentriculi et intestinorum cruditates corrigendas atque eliminandas, uti iudicat Dioscorides, *lib. 3. cap. 26. p. 188.* haec de uiribus absinthii afferens: *δύναμιν δὲ ἔχει θερμαντικὴν, στυπτικὴν, πεπτικὴν, καὶ ἀποκαθαρκτικὴν τῶν ἐνηρεικότων στομάχῳ καὶ κοιλίᾳ χολωδῶν.* Nec decantatus absinthii syrupus, cuius Borellvs, *Hist. Med. Phys. Cent. 1. obs. 41. p. 49.* facit mentionem, pro uniuersali anthelmintico et stomachali, habendus. Nec fide digna sunt, quae ex Lacvña, Lemosio, aliisque, affert

et odore ipſo caput turbat, cereuiſiae uero in-

Casp. a Reies, *lib. cit. quaeſt. 43. §. 6. 7. et 8. p. 640.* perhibens: adeo egregias et penetrantes, abſinthio, uires, ſtomachum confortandi, ineſſe, ut regioni epigaſtricae et carpis manuum applicatum, aut intra calceos geſtatum, nauſeam et uomitum tollat, atque appetitum proſtratum reuocet. Fundamento igitur ſuperius iam allato, quod abſinthii nititur principiis, in explicatione obſeruationum, ſalutarem abſinthii uſum, in diuerſis morbis probantium, uti debemus, quod nempe in iis omnibus conueniat, qui a ſeroſa ortum trahunt colluuie. Huius loci eſt Aetii, *lib. 5.* experimentum, ita de abſinthii uirtute differentis: *κάλλιϛον δὲ καὶ ἀπόβρεγμα ἀψινθίȣ πίνειν, πρὸς τὸ ἀποσμῆξαι τὰ ἐν τῇ γαϛρὶ ἠθροισμένα χολώδη καὶ δριμέα περιττώματα.* Eodem nempe haec ſententia applauſu, quo citata ſuperius Dioſcoridis, de cholagoga abſinthii uirtute, ſuſcipienda. Abſinthium appropriate a Dioscoride *c. l.* *βαθύπικρον* uocatum, ſimilem, qua bilis conſtat, materiam, in ſinu ſuo fouet, eamque hinc, exhibitum, auget, atque exaſperat; unde Poeta: turpia deformes gignunt abſinthia campi, terraque de fructu quam amara docet. Auerſor hinc plane Galeni conſilium, qui, *lib. 11. de ſimplic. cap. 16.* ad uentriculi hepatisque inflammationes curandas, abſinthium commendans, ſcribit: τὸ Ποντικὸν ἀψίνθιον αἱρεῖσθαι βέλτιόν ἐϛιν εἰς τὰς ἥπατος

cocta, amentiam introducit. Hinc illud Belgarum:

Bier met Scarley
Maccht de Boer bley. i)

Huic

καὶ γαςρὸς Φλεγμονάς. Cum enim uehemens et acre sit remedium, non saltem hinc humorum attritus, sed obstructio etiam attritus atque inflammationis causa, augetur; quod probe perspexit AVICENNA, *lib. 2. tract. 2. cap. 2. p. 249.* uim adstringentem in absinthio, potiorem esse uirtute resoluente, asserens. Et hoc idem uberius explicat, *lib. 4. fen. 1. tract. 4. c. 19. p. 78.* His GALENVS ipse subscribit, *lib. 6. de tuend. san. cap. 14. p. 392.* ingenue fassus, quod absinthium, iis, quibus pituita scatet uentriculus, aduersissimum sit, magis quippe pituitam praesentem, tenui exhausto sero, incrassans. Absinthium praeterea, a PAVLLO, pro praesentissima ebrietatis antidoto, habetur, sequentibus uso: κάλλιςον δὲ ἀψινθίȣ τὸ ἀπόβρεγμα πρὸ τῶν πότων λαμβάνειν· πάντων γάρ ἐςιν ἀκραιπαλώτατον. Sed, usus iam docuit, in paucissimis saltem, quibus secretiones, ex neruorum laxitate, languent, hoc remedium, illum in finem, conuenire, contrarium plane, in contrariae subiectis naturae, praestando.

i) Scarlea, Sclarea quoque, horminum, gallitricum, tota bona, dicitur, atque analysi chymica aliquid phlegmatis acidi, multum spiritus urinosi, plurimum olei et salis fixi lixiuiosi, largitur. Et haec principia iam manifestat teter, grauis

ac penetrantiſſimus odor, plurimis adeo infeſtus hominibus, ut eo ſolo uehementiſſimum capitis dolorem ſibi accerſant, uti haud ſemel expertus ſum. Per ſe hinc ſatis patet uirtus inebrians ſcarleae, a luxuriante ſalis uolatilis et ſulphuris impurioris copia, deriuanda. Valde hinc miror, quod KOENIGIVS, *Regn. Veget. Sect. 4. p. 868.* hormino, uirtutem ſpecificam, fluorem uteri curandi, tribuat, non perpendens, diuerſam huius mali originem, cauſam, indolem, ac ſymptomata. Eandem cenſuram meretur citati ſententia auctoris, qui prouocans ad HOFFMANNI *de ſpecific. antiſpasmod. p. 6.* teſtimonium, non ueretur cum eodem affirmare: praeſtantiſſimum ac praeſentiſſimum remedium antiſpaſmodicum atque anticolicum, prae aliis, eſſe horminum; ſed, quem latet, ſpaſmos, colicam, et alios ſimiles affectus, haud raro, ab impenſiore ſalis alcalini excedentis acrimonia, humorumque laudabilium inopia, oriri, ubi omnia, ſcarleae uſu, exacerbantur. Haec quaſi per tranſennam perſpexit HERMANNVS, qui, *Cynoſur. mat. med. ed. cit. Part. 1. cap. 6. p. 460.* ſcarleam in colica et hyſterica paſſione, fluxu albo mulierum, et uenere ſtimulanda, ſingulariter prodeſſe, aſſerit, ſed mox cautelam ſubiungit, ne in doſi excedamus, quia capiti grauedinem inducat. Paucis: ſcarlea, eſt remedium, hominibus robuſtis, maxima ſolidorum flacciditate, ſummaque ſeri

Theophrasti, cuius semen, ad unciam unam, est uehe-

abundantia laborantibus conueniens. Talem sine dubio constitutionem habuit aegrotus GASSENDI, qui, eodem teste, *Physic. Sect. 3. p. 152.* hormini usu a febre quotidiana liberatus fuit. Eodem modo, in similis naturae subiectis uirtus aphrodisiaca approbanda, de qua DIOSCORIDES, *lib. 3. cap. 145. p. 232.* δοκεῖ δὲ καὶ τοῦτο σὺν οἴνῳ πινόμενον συνουσίαν παρορμᾶν. Verum enim uero instituas idem in siccioribus, sanguineis, cholericis, melancholicis, experimentum, ueneris desiderium plane extingui, amentiam contra, febrem continuam, inflammationem acutam, delirium furiosum, concitari, aduertes. Maxime igitur eorum oenopolarum consuetudo improbanda, qui, usu florum sambuci, hormini, etc. uina corrupta emendant, iisque tum fragrantiam, tum robur conciliando, largam plurimis morbis materiam praebent. Ita idem peraeque cum cereuisiis, quibus, uel addita myrto Brabantica, uel scarlea, maiores conciliantur uires inebriantes, comparatum est, quod nunquam soli lupulo bene cocto, sed potius immixtis huiusmodi peregrinis herbis adscribendum, uti de Cnesenako Gustrouii, et aliis similibus cereuisiis fortioribus, notum est, de quibus sequentes notandi uersus, a SIMONE PAULLI, *Quadripart. Botan. Class. 3. p. 420.* allegati: Quale zythum, nemo est, qui nescit, Zerbsta ministrat, Lipsia dat Rastrum, dat Viteberga Cucuk. Puff habet Halla suum, sed tellus West-

uehemens narcoticum, et Indis familiare, solo uero aceto corrigendum.

Thes. 17. Quibus addere possumus sororio uinculo adfines plantas, *Cynoglossum*, *k)* et *Ni-*

phalia Bardiaque uenit clarus ab urbe liquor.
Oppugnare potens Cnesenakum colla genuque,
Gustrouii coquitur. Qui cupit, usque bibat.
Vnum prae reliquis, quod uitae balsamus audit,
et sapit, et sanum est, Rostochiense zythum.

k) Cynoglossi uaria fuere fata, illudque iam laudibus ad coelum usque elatum, et in omnibus fere morbis adhibitum, iam pro pessimo et perniciosissimo ueneno habitum, e foro medico plane eliminatum fuit. Manifesta omnino uirtutis narcoticae, quae cynoglosso inhaeret, indicia, praebet, grauis, quem spirat, foetor; hoc uero praecipue notandum, quod, uti scribit HERMANNVS, *Cynos. mat. med. Part.* 1. *cap.* 1. *p.* 178. cynoglossa, in locis uliginosis crescens, odorem grauem, ad instar foetidi canis, obtineat, in locis contra ſiccioribus, inodora reperiatur. Est omnino cynoglossum ex classe narcoticorum, ac plurimis scatet particulis salino-uolatilibus, et oleo foetido, substantiae terreae et phlegmati acido inclusis. Minus igitur eorum methodum approbare possum, qui narcoticam cynoglossi uirulentiam, cinamomo, croco, castoreo, uti HERMANNVS *c. l.* refert, corrigere uolunt. Hoc omnino certum est, innumerisque euictum exemplis, pilulas de cynoglossa, in tussi ferina, a

cotianam, uulgo *Tabacum*, peregrinam primo et ultromarinam herbam, ſed noſtris in hortis hodienum mire luxuriantem, tamque multis promiſcuae aetatis et conditionis hominum millibus in nauſeoſis fumorum deliciis ex cauatâ tibiola Samia, quod Anglorum eſſe inuentum, MAGNENVS putat, *de Tabac. Exercit. 6. c. 2.* prolicitorum, impenſe cultam atque expetitam. Quae gens, non aliter ac Virgilianus Cacus, cum Hercule in ſpelunca Auentini montis pugnaturus,

catarrhis acribus dependente, magnarum eſſe uirium, uti RIEDLINVS abunde, tum in *Millenario obſeruationum medicarum*, tum *in lineis medicis omnium annorum et menſium*, probauit. Melius uero, et tutius, imo citius, operantur dictae pilulae, ſi ſyrupo papaueris rheados ſolutae, exhibeantur. Ne uero cynogloſſam pro ſpecifico remedio anticatarrhali, et ita porro, habeas, diſcrepantes effectus, quos exhibent *Acta Naturae Curioſorum*, conſiderandi ſunt; ita diarrhoeae, a manipulo cynogloſſae, excitatae, exemplum habent *A. N. C. Dec. 2. Ao. 6. obſ. 202.* cum tamen eadem *N. C. A. Dec. 1. ao. 10. obſ. 32.* rationibus atque experimentis ſalutarem pilularum de cynogloſſa effectum in ſiſtendis excretionibus et fluxibus ſymptomaticis ob oculos ponant. Vide de his plura KOENIGIO, *lib. et Sect. cit. p. 818. et 819.* SIMONE PAVLLI, *lib. cit. Sect. 3. p. 311. et 312.* FRICCIO, *lib. cit. cap. 21. a pag. 364. ad 370.*

Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu,
Euomit, inuoluitque domum caligine coeca.
Cuius plantae oleum, ad aliquot guttas tam uirosum est, ut animali datum, conuulsiones excitet, ipsamque mortem. Cui congener est *Isquiamus*, Hyosciamus, seu suum faba, alias Apollinaris dicta, et *Altercum*, SCRIBONIO LARGO, Augusti Caesaris Medico, *de Comp. Med. c. 181.* ab altercando sic nuncupatum.

Thes. 18. Praeter autem conuulsiones iam memoratas, sensibus turbatis, stupidos ac somnolentos, et amentes, ac capite dolentes homines reddunt. Sed ingeniosissimus BARCLAIVS, Satyricus et Poeta sui temporis felicissimus, *Satyric. part. 2.* non ineliganti, pro more suo, carmine, uirosos Nicotianae fumos execratur, ex quo haec decerpsi:

Planta nocens, o lethifero planta horrida fumo!
Te si semifero Cacus iactasset ab ore,
Alcidem uicisset odor. Te secula prisca
Si nossent, poterant nocuis praeferre Cicutis,
Et de Cerberea natam te dicere spuma.
Tum si quis patriam uiolasset caede Senectam,
Huic mites nimium flammas, huic lenta putassent
Flumina; fumiferi potasset Nubila Peti.

Sed mirabuntur forte multi, me in numerum uenenorum retulisse Tabacum, famis et sitis mede-

medelam, militum solamen, Nepenthes hodiernum, seu hominum infelicium anchoram sacram, in obliuiscendis animi curis, uirium ac roboris datorem, amuletumque contra quosuis morbos, et cuius fumo ipse saepe ante annos aliquot memoriam paupertatis meae ad tempus excussi. Quin et ex LERIO, *Nauigat. Bras. cap. 14.* notum est, Caraibes, sacerdotes, petum, herbam accensam, cannae praelongae imponere, et fumum in circumstantes exsufflare, cum his uerbis: *accipite omnes spiritum fortitudinis, quo hostes nostros superetis.* Parili modo Massagetae apud HERODOTVM, *in Clio*, arboris cuiusdam fructum in ignem coniiciebant, cuius odore perinde inebriabantur, ac uino Graeco, inque cantus et tripudia sollicitabantur. Id tamen hic dico, quod de aliis dictum fuit, esse illa et uenena, et medicamenta. Famis uero exinde tollitur sensus, quod instar opii sit, non quod, ut HORSTIVS putauit, *Problemat. p. 102.* pituitae copia, quae suctu Tabaci ex glandulis oris extrahitur, deglutita, chyli ad instar concoquatur. *l*)

Thes.

l) Duplicem, eamque plane contrariam, et potentissimam uirtutem, purgantem alteram, alteram narcoticam, in Nicotiana residentem, docuit usus. Sale uolatili acerrimo et oleo foetido abundat Nicotiana, a quibus et uis emetica purgansque, et hypnotica ac stupefaciens deri-

Thes. 19. Verum enim uero intra hos fumo-
rum

uanda. Circumſpectus igitur ſis in applicatione hiſtoriarum, quas Nicotianae uſus ſuppeditat. Non in dubium uocabo ſenis exemplum, qui uiſus aciem, uti teſtantur *A. N. C. Cent. 3. p. 12.* Nicotianae miniſterio, multos in annos conſeruauit. Credo pariter, uera eſſe, quae refert ZACVTVS LVSITANVS, *Med. Princip. Hiſtor. lib. 1. hiſtor. 1.* de uirtute Nicotianae, alopeciam praecauendi curandique. Nec iam ſub examen uocabo ſyrupi Nicotianae uirtutem antepilepticam, quam allegat citatus auctor, *cit. lib. hiſt. 30. p. 57.* Hoc ſaltem amice moneo, ſuadeoque, ne ex particularibus uniuerſales concluſiones formes obſeruationibus, cum tantum in operationibus remediorum diſcrimen, quantum in diuerſorum partibus et functionibus ſubiectorum deprehenditur. Ita Nicotianam, peruigilio anſam dediſſe, *A. N. C. Dec. 1. Ao. 8. obſ. 86.* docent. Icteri exemplum, quem Nicotiana excitauit, affert BORELLVS, *lib. cit. Cent. 4. obſ. 31.* Quantam labem dentibus Nicotiana affricet, multis exemplis, *A. N. C. Dec. 2. Ao. 2. obſ. 163. et Dec. 3. Ao. 9. obſ. 10.* probant; ut iam nihil dicam de morte, fumo Nicotianae excitata, cuius ſimiliter mentionem faciunt *A. N. C. Dec. Ao. 6. obſ. 56.* De Nicotianae uiribus plura notatu digna inuenies KOENIGIO, *lib. et Sect. cit. a p. 932. ad 936.* BARTHOLINO, *Cent. 6. hiſt. 17.* HORSTIO, *Manuduct. ad Medicin P. 1. c. 1. S. 1.* MAGNENO,

rum cancellos non constitit nouatorum solertia; placuit et alia forma uenenum magis reddere pestilens, scilicet ex Tabaco tosto, aliisque interdum admixtis, per trituram parari solet *Farina*, seu *Puluis*, Italorum inuento, qui per aliquot iam annos tantum applausum meruit, ut nullus sit sexus, nulla tam humilis casa, quae eius usu non delectetur. Et, sicut non nego, puluerem hunc, stimuli uicem agere in excutienda per nares pituita, eaque resoluenda, ingeniique ui parumper excitanda: dum uero ad quamcunque inspirationem a quibusdam sumitur, ipsi uideant, numne oriatur exinde aliquid mali, dolores capitis, stupores, et pallores. Saltem Natura hebetatur, ut uel nullo ex stimulo moueatur. Et tales plerumque stupescunt, nec sunt alacres, nisi a somno quasi per puluerem hunc expergiscantur, praeterquam quod faciem sibi defoedent, naresque obthurent, quas HIPPOCRATES, *Epidem. lib. 6. Sect. 2.* iussit esse apertas, et Natura eum in finem construxit. Medicamentum esse, non nego, in oculorum fluxu, surditate, et dolore capitis, ex pituita. Sed Natura Sana medicinis tentari non debet. Et praeterea odorem

omnem

de Tabaco, Exerc. 6. §. 14. p. 131. HERMANNO, *Cynosur. Mat. Med. Part. 1. Cap. 6. a p. 541. ad 545.* FRICKIO, *lib. cit. cap. 13. a p. 252. ad 264.* SIMONE PAVLI, *Comment. de abusu Tabaci et Herbae Theae, annexo Quadripart. Botan. ed. cit.*

omnem plurimi amittunt, et, quod pessimum est, pallescunt, atque exarescunt; quia, cum ex tali irritatione liquidum serosum semper extruditur, sanguinis reliquum coit, per pulmones praecipue; hinc macies, et ex pituita crassa immeabili per cutim translucente, pallor.

Thes. 20. Quod attinet *Hyoscyamum*, cuius semina ab HIPPOCRATE olim, et modernis aliquot Medicis in sanguinis sputo quam rectissime post uenae sectionem usurpantur. Sed radices sunt uitandae, namque amentiam inducunt certissimam. Contigit, cum adhuc puer essem, Carlstadii, quae urbs est Wermlandiae, Ao. ni fallor, 1682, quod multorum quoque adhuc recenti est memoria, ut faber quidam ferrarius, nomine Benedictus, Magni filius, a Praefecto Carceris, Laurentio, aliquando peteret radices pastinacae, ex horto Regio, e regione domus Parentis mei sito, tempore in autumnum uergente, quas iusculo carnis uellet incoquere, in stomachi esurientis solatium meridianum. Erat iste Laurentius, uir ad astutiam factus, uariasque nequitias, quibus tamen lepores uarios salesque tam artificiose inspersit, ut in odium non facile incurreret. Dicebatur uulgo *Stygge Lasse*, siue Laurentius Horrendus. Ergo, ut fabrum, amicum suum, simul adiuuaret, et falleret, misit radices aliquot hyoscyami grandiusculas, abscissis bene foliis, ne astus proderetur. Quae, cum candore ac forma pastinacis essent similes, iusculo incoquuntur. Paratis

omnibus, fit prandium, coniugem et liberos in menſae ſocietatem adſumente fabro. Paulo uero poſt incipiunt omnes furere, geſtusque uarios ridiculos non minus quam horrendos exhibere, linguis aridis labrisque, et faucibus aſperis, cum ſiti immodica et febre, donec ſomnus altior ſtertoroſus opprimeret, longaque quiete uirus ingeſtum ad ſenſus ſanioris reditum excoqueret ac deſpumaret. Et adhuc radices hyoſciami, plebi Carlſtadienſi *Stygge Laſſes Paſtinackor*, Paſtinacae Laurenti Horrendi, adpellantur. *m)*

Theſ.

m) Rarius hyoſcyami folia et radix, frequentius eius ſemina in foro medico uſurpantur, ſcopo conuulſiones curandi, excretiones ſymptomaticas ſedandi, ſomnum procurandi. Si SVIDAM euoluas, *ὑοσκύαμον, εἶδος βοτάνης δηλητηριώδους, μέλαν ἔχον σπέρμα*, dicitur. Tria hyoſcyami genera allegat, eorumque uires et uſum in callidis acribusque catarrhis, aurium aliarumque partium doloribus, oculorum, pedum, ceterorumque artuum et uiſcerum inflammationibus, arthritide, iſchiagra, podagra, etc. docet DIOSCORIDES, *lib. 4. cap. 69. p. 269. et 270.* Hyoſcyamum, a ſuibus, quaſi *ὑὸς κύαμον*, hoc eſt, ſuis fabam, quidam dictum uolunt, prouocantes ad AELIANI teſtimonium, qui *hiſtor. uar. lib. 1. cap. 7.* haec narrat: *ἦσαν ἄρα οἱ σῦς οἱ ἄγριοι ἰατρικῆς οὐκ ἀπαίδευτοι, καὶ θεραπείας ἅμα· οὗτοι γοῦν, ὅταν αὐτοὺς λαθόντες, ὑοσκυάμου φά-*

Thes. 21. Amentia autem ista et delirium oritur a particulis ueneni acribus nonnihil et pungentibus, fibrillas membranaceas uiscerum abdominis irritantibus et uellicantibus, simulque etiam aliorum uasorum elasticos seu oscillatorios augendo motus, impetuosum cerebro sanguinis et spirituum influxum conciliantibus, ex quorum inordinata in sensorium commune

γωσι τὰ ἐξόπισθεν ἐφέλκουσι παρειμένως ἔχοντες οὕτως ἑαυτῶν εἶτα σπώμενοι, ὅμως ἐπὶ τὰ ὕδατα παραγίνονται, καὶ ἐνταῦθα τῶν καρκίνων ἀναλέγουσι, καὶ ἐσθίουσι προθυμότατα. Γίνονται δὲ οὗτοι τοῦ πάθους φάρμακον, καὶ ἐργάζονται ὑγιεῖς αὐτοὺς αὖθις. Apoplexiae et paralysi ansam materiamque praebere hyoscyamum, indicat XENOPHON, in *Oeconom.* scribens: τὸν ὑοσκύαμον φαγόντες παραπλῆγες γίνονται. Perniciosissimum uero uirus, hyoscyamo, nigrum semen obtinenti, adscribit GALENVS, *lib. 8. simplic.* ingenue fassus: ὑοσκύαμος, ὁ μὲν τὸ μέλαν ἔχων σπέρμα, μανιώδης τε καὶ καρωτικὸς ὑπάρχων, πλήσιον δ' αὐτοῦ τὴν δύναμίν ἐστι καὶ οὗ τὸ σπέρμα μετρίως ξανθόν ἐστι· φεύγειν δὲ ἀμφοτέρους, ὡς ἀχρήστους τε καὶ δηλητηρίους. Maxima tamen uirtus in hoc semine, grauissimos extirpandi morbos, haeret, modo necessaria iudicii, probe informati, uis, in applicatione, adhibeatur, uti praeter alios, FRICCIVS, *l. c. cap. 16. a p. 290. ad 318. et* KOENIGIVS, *lib. et Sect. cit. a p. 868. ad* 872. demonstrarunt.

actione, hoc est, in ipsa neruorum principia, ubi substantia cerebri corticalis uertitur in medullosam, sequitur, quod erat dicendum. Sed penetrant etiam haec uenena in cerebrum ipsum, ibique agunt in neruos. Sic in phrenitide, cum materia acris alkalina cerebro incumbit, itemque in mania, idem obseruatur phaenomenon.

Thes. 22. Praecedere uero amentiam semper solet temulentia et titubatio, secundum illud *Pseudolog. Plautini Act. 5. Sc. 1. ebrii.*

magnum hoc uitium uino est;
Pedes captat primum: luctator dolosu' st.

Quando nempe liquida, inaequali et uario motu a solidis agitata, in cerebri solida inaequaliter agunt. Hinc enim mens perturbatur, et confuse omnia concipit, confuse sibi communicata. Et, sicut retina oculorum tunica, neruique optici, ex hac uariata actione uarie etiam trahuntur, nunc in rectum, nunc in obliquum, nunc sursum, nunc deorsum, fit et caligo oculorum, et, quae ab apparente uisibilium circumgyratione denominata fuit, uertigo. Si uero tam fortis fluidorum et solidorum in ipsas cerebri fibras actio fuerit, ut a naturali temperie et musica sua harmonia diuellantur, et confundantur, peruersa oritur in mente sensatio, quam amentiam et insaniam dicere consueuimus.

Thes. 23. Hoc interim in illis obtinet, quibus arteriosi canales ampli sunt, eis uero, qui eosdem accepere angustiores, facile conuulsiones contingent, non solum ex irritatis neruis, sed

quoque

quoque ob ſanguinem in anguſta uaſorum latera impetuoſius ruentem. Fortaſſis non ſecus, ac duorum compotatorum, neruis aequalibus, ſed arteriis cerebri amplitudine inaequalibus, gaudentium, alter, qui maiores habet arterias, citius fit ebrius, ac delirans, alter uero citius dolore capitis laborabit; maiore liquidi mole, ad ampliores arterias et ductiliores in dolorificum extenſionis gradum diducendas, requiſita, quae, in minori diametro, doloris ſenſum excitaret, ut Cl. PITCARNIVS, *Diſſert. 6. §. 14. p. m. 113.* demonſtrauit. Hinc non malum conſilium dari ſolet illis, qui ex heſterno Bacho capite laborant, ut de nouo bibant, quod Noſtri prouerbialiter dicunt, *Tag boot, der du ſick ſooth.* Forte, ut uaſa, quae ex mole ingeſtorum potulentorum diſtenta, doloris ſenſum excitabant, in eodem diſtenſionis tono conſeruentur, quo ſic conſueta nullum ſui ſenſum excitent. Hin Schola Salernitana:

Si nocturna tibi noceat potatio uini,
Hoc tu mane bibas iterum, et erit medicina.

Theſ. 24. Atque haec enumerata, et quae ſequuntur narcotica uenena, fuere illa, quae ueteres conclamati frigoris uenena uocabant, argumento hoc, quod ſanguinem coagularent. Quorum etiam in numero, unanimi conſenſu, cicutam ponebant, donec a CARDANO, *lib. 1. de Venen. cap. 20.* et WEPFFERO, *l. c.* ſuus ſibi calor illis omnibus uindicaretur. Cogi humores, horum uſu uenenorum, negabit nullus, ſed hoc

fieri, quod ſint frigida, unusquisque contradicet, cum in aperto ſit, calorem corporis uel tum maxime regnare, cum quis inde laboret. Quin Opium, ceteraque guſtu amara, ſunt acria et calida, et aliquantiſper ore detenta, linguam et palatum urunt, atque inflammant, ſitim excitant, et febrim calidam. Rectius ergo HELMONTIVS, *de Lithiaſ. cap. 9. n. 61.* aeris frigus appellat narcoticum, quatenus paralyſin inducit, cuius rei duo celebria uidi exempla, alterum Stockholmiae, 1708. alterum in Regiae Claſſis Ammirali, illuſtriſſimo Barone, Cornelio Ankarſtierna, Ao. 1709.

Theſ. 25. Huc referuntur etiam a nonnullis *Spiritus potusque inebriantes*, itidem robur primo augentes, dein inducentes ſomnum, quod in Bachi turba pleno die adparet. Variorum denique obſeruatis conſtat, halitus fermentantium uinorum, cereuiſiae, aliorumque ſuccorum, in cellis magno numero oberrantes, uel per exiguum uaſis fermentantis foramen naribus exceptos, in apoplexiam, id eſt, morbum cum ſomno ſubito lethalem, homines ſaepenumero dediſſe praecipites. *Vini faeci tanta uis eſt*, dicente PLINIO, *lib. 23. cap. 2. ut deſcendentes in cupas enecet.* Conf. PETRVS BORELLVS, *Cent. 2. Obſ. 4.* et RAMAZZINI, *de Morb. Artif. cap. 21.* Hinc ſolent, in ipſis cellarum, quae noua continent uina, gradibus,

dibus, incendere ignes, uel et in ipsis reponere carbones ignitos, cum insperſis lauri uel iuniperi baccis, ut uapores sic consumantur, uel abeant in auras.

Theſ. 26. Quanam autem ratione, arduum eſt explicatu. Illud certe probabile uidetur, hoſce fermenteſcentium liquidorum uapores, uel ita eſſe acres, ut in inſtanti corrumpere queant ipſos pulmones, hominemque ſic ſuffocare peripneumoniacum; uel exiliſſimis ſuis particulis ipſa uaſa ſanguinea intrare, ibique humores ualide coagulando, apoplexias, uel ſopores, pro coaguli magnitudine, concitare, non ſecus ac rectificatiſſimi tales uinoſi ſpiritus liquida animalium in experimentis coagulant. Sed rumor diu iam inualuit apud uulgus, omnes, qui ſubito moriuntur, mori apoplecticos, quod tamen in tali morte ex halitu fermentantium liquorum, uel graui uapore elychnii ſebacei, non adeo uerum eſt.

Theſ. 27. Vnde deprehendimus, quod corroſiua uenena, quatenus liquida cogunt, et obſtruentia, quatenus liquida immeabilia reddunt, omniaque generatim acria, eſſe ſoporifera, nec tantam eſſe eorundem differentiam, quanta uulgo ſtatuitur, ſaltem in hoc negotio: poſſeque narcotica non male, referri inter illa uenena, quae acrium claſſem ſupra compoſuere, ſi res ad liquidum accuratiore calculo reduceretur, niſi eſſet neceſſario claſſis conſtituenda uenenorum immediate in ſpiritus animales

males, seu ſuccum neruoſum, eiusque uaſa, agentium. Hinc et facile inducor ad credendum, ueteres poetas, rerum naturalium antiquitatumque promos, curioſosque condos, cum uidiſſent, ex ſtygiis aquis, h. e. acribus metallicis liquoribus, fieri ſomnos, inter uenena ſoporifera facile easdem retuliſſe. Vnde Maronis uenuſtiſſima Muſa, ſomnum, Deum, fabulatur, ſtygiam mutuatum fuiſſe aquam, cum Palinurum, nauis Aeneae gubernatorem, ita indormire feciſſet, ut in mare praecipitaretur. Poeta ſic *lib. 5. Aeneid.*

Ecce Deus ramum Lethaeo rore madentem,
Vique ſoporatum ſtygia, ſuper utraque quaſſat
Tempora, cunctantique nutantia lumina ſoluit.

Theſ. 28. Eſt quoque in Indiis uſitata radix, *Bethel* dicta, quam Barbari ore mandunt, mireque hinc recreantur, ad labores tolerandos, languorem diſcutiendum, coitumque inſtaurandum. Inebriant quoque largius comeſta. Quin et ſingulari artificio potus inde conficitur inebrians. Anus enim, puellae, et pueri, poſt paſtum mandunt gnauiter radicem, ſputumque exſpuunt in uas in hos uſus ſepoſitum; reponitur in dolia, et, fermentatione finita, dat genus cereuiſiae. Quidam putant, eſſe radicem Iuccae Americanae. In Itinerario GVILLELMI SCHOVTENII, *p. m. 45.* radix haec *Kaua* adpella-

pellatur, ſed modus inde praeparandi potum idem deſcribitur. Poſt paſtum autem ſolummodo fermentum ſaliuae ineſt, ex uegetabilibus adſumtis, clariſſimo argumento, intra uaſa ſanguifera non eſſe fermentationem. Huc referri poteſt radix *Gimſem* Sinenſium, *Niſi*, Iaponenſibus dicta, quae itidem uenerem mouet, atque inebriat.

Theſ. 29. Vini quidem ſpiritus' defecatior, os, linguam, palatum, fauceſque exurit, inflammat, et febrim excitat, ac calorem magnum, cum ſiti ardentiſſima, non ſecus ac Opium, et Mandragorae radix, ceteraque narcotica; num uero, ab eius uſu immodico, ſimul et ſemel facto, flamma excitetur coerulea, prout multos audiui ex uulgo fatentes ſe hoc uidiſſe, quae continuo quaſi riuo exeat per os, adhuc dubito, donec proprios oculos hoc horrendo ſpectaculo paſcere licuerit, fidemque ex uulgari dependentem ſermone explere.

Theſ. 30. Chinenſes, auariſſimi ſimul et aſtutiſſimi homines, uenditant ſpiritum quendam ardentem, ex ſquilla herbiſque littoralibus et oryza paratum, quem *Arak* uocant, cui, dum deſtillatur, nefario inuento lepores marinos, ſeu holothuria, admiſcent, quae tam exurentis ibi ſunt caloris, ut ſolo attactu ueſicas in cute excitent. *n*) Hinc ergo fiunt exulcerationes pulmonum,

n) Simili fere artificio utuntur noſtrates, qui, ad augendas ſpiritus uini uires, millepedes, grana

ſalubrior eſt, quem ruſtici noſtrates et caupones pipere inficiunt, fauces primo, deinde uentriculum, inteſtina, uaſa ſanguifera, et pulmonem exurente, atque exſiccante. Quem utinam non biberent noſtrates milites et nautae, non tot funeribus, nec tot inſanabilibus pulmonum morbis noſtra ingemiſceret chariſſima patria. Sed, quid ſurdis fabulam narro?

Theſ. 31. Et, cum ſermo incidit de ſpiritibus uinoſis, illum morem leuiter attingam, uel illam potius legem, qua tam multi ſeſe obſtringunt, quouis mane, aut in fine cuiuſuis prandii, uel coenae, ad ſpiritus uini hauſtum, uel plures, bibendum, praecipue uero, quando piſces ederunt recentes, oſtrea, carneſue pinguiores. Quo autem in caſu, ſpiritus uini cum fructu adhiberi poſſit, uideamus ex experimentis. Notum autem eſt ex antecedentibus, acidos non tantum metallorum ſpiritus, et alkalinos putrefactiuos, ſerum ſanguinis, et albugineam oui partem coagulare, ſed etiam ſulphureos, ſeu oleum puriſſimum fermentatum, ſpiritum nempe uini defecatiſſimum illum, quod primum, ni fallor, expertus eſt illuſtris VERVLAMIVS, *Hiſt. Vit. et Mort. Artic. 2. ſ. 9.* Etiam experimenta nos docent, eundem uini ſpiritum oleoſa et reſinoſa reſoluere, ſuae naturae homogenea; reliqua uero corpora non diſſoluere, ſed in ſtatu ſuo per longum tempus, inſtar balſami potentiſſimi, conſeruare integra,

Thes. 32. Si ergo spiritus uini alimentis pinguioribus superpitissetur, credibile est, illum aliquid conferre ad ista dissoluenda; si uero, uti mos est, cuicunque ciborum generi superbibatur, iuxta uerosimile est, illum nihil efficere minus, quam quod uel sibi exinde pollicentur, quin potius haec alimenta magis consolidet et induret, debitaque per uiscerum actionem comminutione obtinenda frustretur. Videmus enim, uini spiritu rectificato, embryones, carnes, uiscera, pisces, serpentes, uolucres, et insecta, in uitris, per longum annorum tempus, uiuacissima sibi similitudine, conseruari posse. Sed unum est, quod mihi regeri possit, nempe eundem spiritum, cibis superpotum, roborare uiscera, ut melius sic chylificationem peragant. Quod negare non ausim, pariter ac ex opio, uino, ceterisque narcoticis omnibus, robur uisceribus conciliatur. At, quidquid in modica dosi corpus recreat, et roborat, in maiori eneruat, ac hebetat, praesertim, si frequentius adhibeatur. Et, licet quoque facile largirer, spiritum uini per stimulationem exilissimas et mobilissimas alimenti partes excutere, inque sanguineum aluum deportare: rudiores tamen et crassiores magis nutritiae moles, non solum ex isto spiritu solidescunt, sed etiam uasorum elasticae fibrae per istum uehementem stimulum iam nunc delassatae et elanguidae, impares euadunt ad reliquum chylificationis opus absoluendum.

Thes.

Thes. 33. Hinc quoque animaduertimus, spirituum eiusmodi strenuos potatores saepissime incidere in uitia iustae chylificationis et sanguificationis, dum uasa non solum intestinalia elanguescunt continuo stimulo, et ipsa natura solidorum tot motibus tota paullatim fatigatur, ac peruertitur, sed et ipsum cruoris serum coagulatur, et, ut iniectiones clarissime ad oculum docent, ipse ruber sanguis; atque sic facillime haereat serum in uasis sanguiferis lymphaticisque, atque emissariis cutis, hydropemque producat et leucophlegmatiam, totiusque corporis tabem. Enumerat PLINIVS prolixiore magis catalogo ebrietatis nocumenta, dum *lib. 14. cap. 22.* sic infit: *hinc pallor, et genae pendulae, oculorum ulcera, tremulae manus, effundentes plena uasa, et quae sit poena praesens, furiales somni, et inquies nocturna, proemiumque summum ebrietatis, libido portentosa, ac iucundum nefas: postero die ex ore halitus cadi, ac fere omnium rerum obliuio, morsque memoriae.* Hinc Sueui olim, memorante IVLIO CAESARE, *Bell. Gallic. lib. 4.* uinum ad se adportari non sinebant, quod ea re ad laborem ferendum remollescere homines atque effoeminari arbitrarentur. Quae patrum abstinentia, utinam in posteris inueniretur.

Thes. 34. Praeter uero haec mala, ex uini crapula, tanquam ex Lernaea Hydra, propullulantia, et sanitati corporum noxia, nullum equidem

dem uenenum tantam moralitati actionum humanarum inussit labem, ac illa meri nimia cupiditas. Vbi enim frequentiora stupra, ubi tot caedes, tot rixae, tot nugae, tot peierationes, adulationes, mendacia, crimina, et cetera longo agmine mala? Hinc CVRTIVS, postquam Alexandrum illum Magnum praeclara facinora patrasse per uirtutem et temperantiam scripsisset, in contrariam uiam tendente Rege, sic tandem *lib. 5. cap. 7.* egregium in modum fatur: *Ceterum ingentia animi bona, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus moliendis efficiendisque uelocitatem, in deditis fidem, in captiuis clementiam, in uoluptatibus, permissis quoque et usitatis, temperantiam, haud tolerabili uini cupiditate foedauit.*

Thes. 35. Dixi, tabem et pallores hinc oriri. Accederem etiam facillime ad sententiam uiri clarissimi, ADRIANI TVRNEBI, qui in egregio *in Vinum Commentario*, hominum in terris uiniferis oriundorum humilem exilemque corporis staturam, et pallentem eorundem uultum, ex uini potu deducit; praesertim, si putemus, uina calidiora atque acriora coagulare humores corporis, eaque ratione impedire, quo minus per pulmones in debitas minutias discerpti, corpus nutrire, atque augere queant. *Prorsus ut iure dici possit, neque uiribus corporis utilius aliud, neque aliud uoluptatibus perniciosius, si modus absit,* uerba

sunt

sunt PLINII, *lib. 14. cap. 5.* Dum enim modus adsit, dicente eodem PLINIO, *lib. 23. cap. 1. uino aluntur uires, sanguis, calorque hominum.* Vino modico nerui iuuantur, copiosiore laeduntur, sic et oculi. Stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur, tristitia, et cura hebetatur, urina et algor expellitur, somnus conciliatur. Ideoque seuerissimos homines uino uidemus mitescere et cicurari. Quare ZENO CITICVS, Philosophus summus, sed difficilis et iracundus ualde, cum inter amicos uino indulsisset, suauisque factus esset ac placidus, sciscitantibus causam, respondit, lupinis se similem esse asperrimis, priusquam irrigentur, postea dulcibus et boni saporis, ut est apud ATHENAEVM, *Deipnosoph. lib. 2. c. 13.* Hinc pulchre Lyricus ad Amphoram suam *Carm. lib. 3. Od. 21.*

Tu bene tormentum ingenio admoues
Plerumque duro: tu Sapientium
Curas, et arcanum iocoso
Consilium retegis Lyaeo.
Tu spem reducis mentibus anxiis
Viresque, et addis cornua pauperi,
Post te, neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.

Thes. 36. Et sicut alcohol uini, uasa corporis maiora continuo suo stimulo delassat, humoresque cogit, ita ultima etiam uasorum solida,

sive

ſiue canales ultimos et minimos poteſt adurere, atque indurare, ſicque omnino obthurare; pariter ac uidemus idem alcohol uini excalefa-ctum, et membro amputato admotum, haemorrhagiam omnem, incantamenti ad inſtar, ſiſtere ac refraenare, uel et neruos in ſuo principio afficiendo, doloris inſenſilitatem ſeu ſtuporem et narcoſin inducere. Nec pariter diſſimulandum eſt, uini ſpiritum, per ſe epotum, uel cum cortice Indico in tincturam redactum, in diarrhoeis, dyſenteriis, lienteriis, ſudoribus colliquatiuis, ſub fine febrium ſymptomaticis, aliisque ſecretionibus nimiis, et praeternaturalibus, uicem gerere alterius cuiusdam Opii, atque eiusmodi euacuationes ſiſtere et ſufflaminare, ſicut obſeruauit WILLIS, in dyſenteria ſeroſa Londinenſi, ut habet *Pharmac. Rat. Sect. 3. c. 3. p. m. 120.*

Theſ. 37. Et, ſi ſupponas, Mechanica a me infra prolixius dicenda, tales ſecretiones inde tolli, quod uaſa maiora corrugentur et criſpentur, minorum uero oſcula hoc modo claudantur, patet, eundem uini ſpiritum, alibilis chyli in orificia lacteorum ingreſſum, non adiuuare, ſed impedire. Accedit porro hoc incommodi, quod ſtimulata et titillata ualidius uaſa ſanguiduca, cruorem impetuoſe per corpus deferant, compreſſisque in cerebro neruis, apoplexiam inducant, uel, ſubtiliſſimis et liquidiſſimis per ſtimulum uaſorum continuo euaporatis,

tis, tales homines ſemper torpidi fiant, ſanguine reliquo coacto et craſſo, tardisſime per ſuos canales delato. Videſis BELLINUM, *de Miſſ. Sangu. Propoſ. 9. de Stim. p. m. 180.*

Theſ. 38. Et talis certe Naturae Mechanica clarisſime demonſtrat, ſpiritum uini, ſeu aquam uitae, in aquam mortis facillime ſic conuerti, inque uenenum noxioſiſſimum. Nec ullus unquam huius Nectaris profuſus fidelisque amator diu ſanus uixit, quin ſemper miſerrime atque triſtiſſime. Dicam itaque cum Damoeta Virgiliano, *Eclog. 3.*

Frigidus, o pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.

Adponi ergo huc merito poteſt illud PLINII, *lib. 2. c. 36. Terra nobis malorum remedium genuit: nos illud uitae fecimus uenenum.* Sed difficulter iſta obtinebuntur ex illis, qui uini amore adeo feruntur, ut cum anu PHAEDRI, *lib. 3. fab. 1.* exclament: *O quam ſuauis anima!* et cum Lena Plautina, *Curcul. Act. 1. Sc. 2.*

- - Salue anime mi,
Liberi lepos, ut ueteris uetuſti cupida ſum!
Nam omnium unguentorum odor prae tuo nautea eſt.
Tu mihi Stacte, tu Cinnamomum, tu Roſa,

Tu

Tu Crocinum, et Casia es, tu Bdellium: nam ubi
Tu profusus, ibi ego me peruelim sepultam.

Thes. 39. Atque hinc praeterea docemur, uulgarem illam doctrinam, de spiritus uini ui resoluente, esse omnino ineptissimam, cum, ex ipsa cuiusuis autopsia, quoscunque liquores corporis coagulet. Valeant ergo spiritus aquaeque apoplecticae, quae nullam unquam apoplexiam curarunt, in uenas uel arterias impactum resoluendo, sed tantum stimulando corpus, quo ex succussu contingere interdum solet impactorum extrusio in uasa patentiora. Quod et trium Imperatorum Archiater, IOANNES CRATO, uir sane eruditus, et prudens, *Consil.* 37. suo iam tempore questus est, et WEPFFERVS, in eruditissimis suis obseruationibus, *de Apoplexia, p. m.* 256. eandem ingeminat querelam, uel hinc maxime apoplexia suam originem deducente.

Thes. 40. Solent etiam nonnulli in soporiferorum classem referre *Cocculas Indicas.* Ego uero bene puto me relegasse easdem ad acria et corrosiua uegetabilium. Neque unquam ab experimentis, in piscibus per halieutica uenena factis, quae ingrediuntur Cocculae, aliud obseruare potui, quam meras conuulsiones, et uertigines, tetanosue uniuersales. Et pisces, qui uel multum inde comederant, ut uidi, omnium quidem primo conuellebantur, postmodum

modum uero, erosis uitalibus, in soporem quidem incidebant, sed uix excutiendum, hoc est, mortem. Et uel omnia acria, quocunque nomine adpellentur, ultimam actus fabulam in humano corpore, sopore gelido, conficiunt, solidis erosis, liquidisque coeuntibus, et stagnantibus.

Thes. 41. Praeterea *Crocus*, Arabibus Zaffaran dictus, propter eandem consopiendi atque infatuandi facultatem, nec horum ex classe excludi debet: etenim, largiore dosi adsumtus, laetabundam insaniam, capitis dolorem, sanguineum urinae profluuium, soporemque saepe lethalem, adportauit. *o)* Confer AMATVM

O o LVSI-

o) Croci usus frequens ac plurimus, tam ad morborum medelam, quam ad luxus et delicias. A priscis crocus, suaueolentiae gratia, adhibebatur, teste PROPERTIO, *lib. 3. eleg. 8.* sic canente: sit mensae ratio, mox inter pocula currat, et crocino nares murreus ungat onyx. Crocum, mire uino congruere, praecipue dulci, tritum ad theatra replenda, scribit PLINIVS, *H. N. lib. 2. cap. 6. fine, ed. cit. p. 348.* Nam, adeo gratus erat antiquis croci odor, ut eodem tota theatra inficerent; unde haec actio, *κρόκανσις* uocabatur, quo alludens LVCRETIVS: et cum scena croco Cilici perfusa recens est. Hunc morem antiquissimum esse, exemplo mulierum Troianarum, terram uino crocato perfundentium, probat TRYPHIODORVS, *20.* Αἱ δὲ θαλασσίης ἐπιμάζια

LVSITANVM, *Enarrat. in Dioſcoridem,* item-

νήματα μάτρης λυσάμεναι, κλωςοῖσι περίςεφον ἄνθεσιν ἵππον, καί τις ἀπειρεσίοιο πίθȣ κρήδεμνον ἀνεῖσα, χρυσείῳ προχέȣσα κράκῳ κεκερασμένον οἶνον, γαῖαν ἀνεκνήσσωσε χυτὴν εὐώδει πηλῷ. Ita Adrianus, teſte SPARTIANO, *in Vita Adriani*, in honorem Traiani, balſama et crocum per gradus theatri fluere iuſſit. Refert peraeque SVETONIVS, *cap. 25.* incedenti per plateas Neroni paſſim Romae uictimas caeſas, ſparſo per uias identidem croco. Spargebatur quoque crocus in lecto nuptiali, unde MARTIANVS CAPELLA: conſcia iam ueneris noua ſerta parate Napaeae, crocumque lecto ſpargite. Aſt, hunc luxum, a priſcis Romanorum moribus quam maxime alienum fuiſſe, docet PROPERTIVS: Nec ſinuoſa cauo pendebant uela theatro, pulpita ſolennes non oluere crocos. Ex his omnino ſatis patet, crocum apud antiquos, ui narcotica, uel alia uirulentia, minus ſuſpectum fuiſſe, reperiebantur tamen iam inter eosdem, quibus nimia penetrantioris odoris fragrantia infeſta erat. His annumerandus CICERO, *lib. 3. de Oratore*, ſcribens: licet hoc uidere in reliquis ſenſibus, unguentis minus diu nos delectari, ſumma et acerrima ſuauitate conditis, quam his moderatis, et magis laudari quod ceram, quam quod crocum olere uideatur. Sali uolatili oleoſo, quo crocus gaudet, tum fragrantia, tum uirtus inebrians, tribuenda, de qua GALENVS,

itemque BORELLVM, *Cent. 4. Obſ. 53.* qui ex-

lib. 2. ſecundum loca, cap. 1. καὶ μέν τοι καὶ δι᾽ ἐλάττονος ἐνίοτε τοῦ κρόκου, διὰ τό τινας τῶν προσφερομένων αὐτὸ πλήττεσθαι τὴν κεφαλὴν, ὅπερ καὶ διὰ τῆς ὀσμῆς μόνης τοῦ κρόκου πάσχομεν πολλάκις. Sunt contra plures, qui crocum, ad ebrietatem praecauendam, interne externeque adhibendum, commendant. Qui crocum prius biberint, ſcribit PLINIVS, *lib. 21. c. 20.* crapulam non ſentiunt. Ebrietati eo reſiſtunt, coronae quoque ex eo, mulcent ebrietatem. Crapulae arcendae, crocum pariter ſeruire, eumque, ad languentes corporis functiones excitandas, ad bonum corporis habitum, et elegantem colorem conciliandum, conuenire, hiſce teſtatur DIOSCORIDES, *lib. 1. cap. 25. ed. cit. p. 20. et 21.* κρόκος ἔχει δύναμιν πεπτικὴν, μαλακτικὴν, ὑποστύφουσαν, οὐρητικὴν· παρέχει εὐχροίαν, καὶ ἀκραίπαλός ἐστι μετὰ γλυκέος πινόμενος. Ac, paucis abhinc lineis, uirtutem quoque aphrodiſiacam croco auctor noſter adſcribit: παρίστησι δὲ καὶ πρὸς ἀφροδίσια. Crocus, aroma philoſophorum, anima pulmonum, panacea uegetabilis, praeſtantiſſimum remedium cephalicum, cordiale, ſtomachale, hepaticum, uterinum, oculare, uocatur, ſed caue, ne idem male, in ſtatu minus congruo, applices, aut in doſi excedas. uid. BODAEVS a STAPEL, *Not. ad Theophraſti hiſtor. Plant. lib. 6. cap. 6. p. 661. et ſequ.* FRICCIVS, *lib. cit. cap. 23. a p. 394. ad 408.*

empla habent ex croco mortuorum. Sic narrat DIODORVS SICVLVS, *lib. 2.* ex Iampolo mercatore, in Arabia inueniri herbam, suauissimum saporem et mortem inducentem, quae uidetur crocus fuisse. Vnde uidemus, illos Medicos, qui crocum et castoreum, maxime acria et caustica uenena, opio addere solent, in compositionibus, pro correctorio, ut appellant, fallere, et falli ualde, cum uenenum, ueneno simili additum, potentius agat, solisque narcotica hebetentur acidis, ut suo loco dicetur. Parili modo peccant, qui moschum ambramue admiscent. Cariora enim illa, pretium potius, quam uirtutem augent, iudicante sic bene SCHROEDERO, *Pharmacop. lib. 4. Class. 2. cap. 3. n. 14.*

Thes. 42. Ex gaudio autem immodico, et risu plane deridendo, quae crocum comestum comitari solent, omissis, quae apud cl. RENATVM MOREAV, *Animadu. in Schol. Salernit. cap. 21. pag. 333. et seqq.* tum quae apud PETRVM PETITVM, *in Nepenthe Homerico*, legi possunt, aliorum sententiis, suspicio saltem mihi oborta fuit, numne crocus, sit Nepenthes illud Homericum, quod Helena, immissum uino, in cratere, Telemacho, Vlyssis, et Pisistrato, Nestoris

---

KOENIGIVS, *l. et Sect. cit. p. 807. et sequ.* HERMANNVS, *lib. et ed. cit Part. 1. cap. 7. p. 577. et sequ.* SIMON PAVLLI, *lib. cit. Class. 2. p. 57. et sequ.*

Neſtoris filio, Lacedaemone dedit, ex Aegypto ſibi per Polydamnam, Thonis, Aegyptii Regis, uel Cauopo, Nili oſtio Praefecti, coniugem, delatum, omnes dolores ſublaturum, omniumque aerumnarum plenam obliuionem inducturum, ut Poeta, qui fons ingeniorum, a PLINIO, *lib.* 17. *cap.* 5. non male dicitur, ſuo more uenuſtiſſime delineat, *Odyſſ. lib.* 4. *u.* 220. *et* 225. Ita autem habet:

Ἐνθ᾽ αὖτ᾽ ἄλλ᾽ ἐνόησ᾽ Ἑλένη διὸς ἐκγεγαυῖα.
Αὐτίκ᾽ ἄρ᾽ εἰς οἶνον βάλε φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον,
Νηπενθές τ᾽ ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.
Ὃς τὸ καταβρέξειεν, ἐπὴν κρητῆρι μιγείη,
Οὐκ ἂν ἐφημέριός γε βάλοι κατὰ δάκρυ παρειῶν,
Οὐδ᾽ εἰ οἱ κατατεθναίη, μήτηρ τε πατήρ τε,
Οὐδ᾽ εἰ οἱ προπάροιθεν ἀδελφεὸν ἢ φίλον υἱὸν
Χαλκῷ δηιόῳεν, ὃ δ᾽ ὀφθαλμοῖσιν ὁρῷτο.

Quanquam alii ad Opium, alii ad Solanum, hanc uim referant. Et EVSTACHIVS, apud MACROBIVM, *Saturnal. lib.* 7. *cap.* 1. delinimentum illud, quod Helena uino admiſcuit, non herbam, non ex India ſuccum, ſed narrandi opportunitatem, qua hoſpitem, moeroris oblitum, flexit ad gaudium, Vlyſſis praeclara facinora filio praeſenti narrando, fuiſſe uult; qua in ſententia etiam fuiſſe PLVTARCHVM, uideo, *Sympoſ. lib.* 1. *Qu.* 1. Vt reliquos taceam.

Thes. 43. Cui, si placet, conferri poterit, mea opinione non quidem male, notissimum illud per uniuersum fere orbem febrifugum, *Cortex Ganna naperides*, seu *Peruuianus*, aut *Indicus*, uel *Chin-China*, dictum. Cortex hic, ex Indiis Occidentalibus in Hispaniam primo delatus est, deinde Romam, ad Cardinalem Ioannem de Lugo, ubi celebritatem iniuit. In Belgium dein Iesuitae attulere, hinc *Puluis Patrum* diu dictus, donec Michael Belga, a ueteri molendino cognominatus, Bruxellum, ex ipso Peruuio adferret. Hispanis *Pale de Calcuturas*, id est, lignum febrium, dicitur. Videsis CHIFLETIVM, *Tr. de pulu. febrifug. Peruu. cap. 1. p. 4. et 5.* SEBASTIANVM BADIVM, *Anastas. Cort. Peruu.* GAVDENTIVM BRVNACIVM, *de Cinn. Cinn.* ROLANDVM CAPELLVTIVM, *Vindic. Pulu. febrif. Peruu.* et ANTIMVM CONINGIVM, hoc est, HONORATVM FABRVM, *Pulu. Peruu. febril. uindicat.*

Thes. 44. Cortex hic, in omni quidem febre, continua aut intermittente, systolen cordis inhibet, et paroxysmum suspendit, morbi tamen febrilis causam non attingit: non secus ac Opium symptomata morborum lenire, delere autem non adsueuit. Quod quoque mecum cogitauit diligentissimus Naturae obseruator, SYDENHAM, *Obs. Med. circa Acut. morb. Sect.*

Sect. 1. cap. 5. dum inquit, quod Cortex *inducias saepius impetrat morbo, quam eundem debellat, cum, postquam ad septimanas duas uel tres delituerit, magno cum aegroti emolumento, qui ab illo male multatus, paululum interim respirat, mox de nouo recrudescens, haud segnius, quam prius, lacessit; atque ut plurimum, quotiescunque demum repetatur illud medicamentum, non nisi longo temporis tractu expugnatur.* Atque obseruatum saepe est, corticem fuisse catharticum; sed id deduco ex rudioribus corticis particulis, sicut omnia indigestibilia uentrem soluunt. Ergo cortex, nisi immediate cum diacodio, post omnem febrilem paroxysmum, detur, saepe mortem adfert, si nempe, ut nonnullis mos est, modo ante uenturum paroxysmum exhibeatur.

Thes. 45. Virtus autem corticis opiata, exinde magis uerosimilius reddi potest, quod idem Peruanus cortex, methodo clarissimi Hombergii, Academiae Parisiensis membri, in aqua feruenti, (quem caloris gradum aqua nunquam supergreditur,) diu decoctus, decocto filtrato, quod *Saccare* PLINIVS, *lib. 20. cap. 19. et lib. 29. cap. 2.* dixit, et in formam mellaginis, aut pilularum consistentiam, inspissato, Opium non solum colore et odore perfectissime referat, sed etiam paruae pilulae inde formatae, Opii uires, in sedando quouis immodi-

co fluxu, impetu cordis, et febre ſuſpendenda, ſtrenue aemulentur.

Theſ. 46. Vix enim inducor, ut credam clariſſ. FRICCIO, *de Virtut. Venen. Med. c. 2. p. m. 37.* quod Indicus hicce cortex, eadem ratione operetur, in febrium intermittentium paroxyſmis ſufflaminandis, ac arſenicum, uenenum illud rigidum ac ponderoſum. *p*) Hoc enim ſi uel ad

p) Maximum diſcrimen inter corticis Chinae et Arſenici principia intercedit, et hinc nullum eſt dubium, eadem remedia, ualde quoque, quoad modum operandi, inter ſe differre. Vt ingenue fatear, quid ſentiam, ac, quid uſu et ratione compertum habeam, corticem chinae, nec pro ſpecifico remedio febrifugo, nec pro ueneno narcotico, ſed remedio abſorbente, roborante, et leniter reſoluente, habeo; diuerſis quippe, inſtitutis experimentis, aduerti, praecipuam huius corticis ſubſtantiam, eſſe terream, illique parum ſalis fixi et olei foetidi intricatum haerere, uti praeter ſaporem ſubamarum, odoremque grauem, experimenta chymica docent. Comperi hinc, ſedulo reſpiciens atque obſeruans effectus, ex chinae uſu reſultantes, quod eadem ſiccioribus, ſuccorum uiſciditate laborantibus, minus congruum ſit remedium. Deprehendi pariter, hunc corticem, plane non conducere in bilioſarum medela febrium, ſiue ſint intermittentes, ſiue continuae.

ad imitationem chirurgi Moguntini, plus quam
Oo 5 du-

Maximum uero emolumentum, ex legitimo huius corticis uſu, in morbis, quorum origo a ſolidorum laxitate dependebat, obſeruaui; legitimum uero chinae uſum dico, ſi cruditates primarum uiarum, per accommodata digeſtiua, laxantia, atque emetica, expurgatae, maſſaque uiſcida, in ſanguine fluctuans, per ſalia fixa, remedia ſaponacea, decocta reſoluentia, aliaque aperientia, tum emendata, tum remota fuit. Hoc quippe, in congruo genuini uſu corticis chinae, ſalutare occurret ſignum, ut, roborando ſolida, quasuis ſecretiones, aluinam praeſertim, promoueat, ac per easdem, reſiduum morbi fomitem radicitus eliminando, reſtituto priſtino uiſcerum robore, et functione, priſtinam, eamque integram reddat ualetudinem. Quod igitur uſus chinae iam fuerit fatalis, ac maxime pernicioſus, uti docent *A. N. C. Dec. 3. Ao. 9. obſ. 109.* non ipſi remedio, ſed medicorum imprudentiae tribuendum. Plura de hoc cortice, huiusque uirtute anthelmintica, febrifuga, antarthritica, anticatarrhali, et aperiente, habent Lanzonvs, *M. C. D. 2. Ao. 9. p. 78.* Valentini *tr. de China Chinae, cap. 2. §. 6.* Tavvry, *lib. de medic. Tom. 2. p. 216.* Willisivs, *de febrib. c. 6. p. 104.* Bartholinvs, *Cent. 6. hiſt. 50. et Act. Haffn. Vol. 5. obſ. 113.* Blegny, *Zodiac. Gall. Ao. 1683. menſe Iulii, p. 163. et ſequ. A. N. C. Dec. 2. Ao. 8. obſ. 189. et Dec. 3. Ao. 2. obſ. 123. item Cent.*

ducentos hoc remedio curantis; teste EMANVELE KOENIG, *Regn. Miner. Cap. de Arsen.* aegrotis dari unquam poterit, uiscidum illud incidit, quod in capillaribus arteriarum conis haerendo, frigus excitabat: sicut et a ueteribus in asthmate, ab immeabilibus et uiscidis humoribus orto, datum fuit, referente DIOSCORIDE, *Mat. Med. lib. 5. cap. 121.* et PLINIO, *lib. 34. cap. 18.* non isti absimile remedium, quod in schedis cuiusdam domesticis aliquando inueni, elotae scilicet arenulae in lacte presso datae ad curationem tertianae. Quin et corium Russicum, ex Arsenico Citrino, uel rubro colorem trahens, impositum cuti, erysipelata seu inflammationem uasorum capillarium tollere solet, experimento plebi noto; quamuis GEORGIVS ERNESTVS STAHL, Professor Hallensis, *Obs. Chym. Phys. Med. Curios. Mens. Nou.* Arsenici usum in tertianis febribus prorsus condemnet.

Thes. 47. Cortex uero tantum abest, ut pituitam diuidat, ut potius eandem augeat, postque sui usum liberaliorem homines faciat scorbuticos, ut cl. SYDENHAM, primus, quod sciam,

3. p. 55. 145. 383. et 450. KOENIGIVS, *lib. et Sect. cit. p. 785. et sequ.* HERMANNVS, *lib. et ed. cit. Part. 1. cap. 1. a p. 201. ad 210.* ubi scitu dignissima, atque utilissima, differentiam corticis chinae spurii ac genuini concernentia, inuenies.

ſciam, obſeruauit, *de Febr. Sect. 6. cap. 5.* Impetum ergo liquidi neruoſi, et cordis, arteriarumque ſyſtoles impedit, ac ad praeſens imminuit, ſed morbum ipſum non abigit. Dici equidem poteſt, corticem, quatenus corticem, hoc eſt, terream rem ac adſtringentem, non aliter operari, quam aliarum cortices arborum non oleoſos, roborando ſcilicet firmandoque ſolida, quae ſic contractilitatem et oſcillationem nacta fortiorem, permolere poſſint et conterere haerentes atque immeabiles quaſcunque uiſcoſitates, febremque ſic tollere tertianam. Sed aliud aliquid in China deprehendimus, Opii ſcilicet uim ac poteſtatem in ſuſpendenda ſyſtole cordis. Quod adſcribi forte poteſt ipſi oleo, quo cortex abundat, more aliorum corticum. Sed uel ex hoc maxime eluceſcit, quod, qui per Chinam febri uelint liberari, debeant ſe quietos tenere; alias fruſtra ſumitur.

Theſ. 48. Vltimo ad ipſa ſoporifera accedo, ex papauerinis deſumta. Tria autem ſunt papauera, ex quibus fiunt: ***Papauer Rhoeas***, ſeu ***Erraticum***. mite quidem anodynum, quo uehementius eſt, ***Papauer Album***, tum denique Thebaici. ***Papaueris Nigri***, a Thebaide Aegyptiaca, Centiporta, ita dicti, ſuccus, ***Opium*** nempe, illud monſtroſae uirtutis medicamentum, ſimul ac uenenum; non quod ad infimum de induſtria locum detrudere ſit animus, ſed quod Triarios milites in ultimis interdum conflicturi exercitus ordi-

ordinibus, ficut olim Romanis, ponere non fit infuetum. Equidem hoc omnium, quotquot funt, narcoticorum princeps eft, et illa, quae iam recenfentur, fymptomata, multo ualidius, potentius, et uehementius urget, quam reliqua omnia, quocunque et nomine uenerint unquam.

Thef. 49. Verum atque excellentius Opium, Indi *Affion* dicunt, Meconium uero, feu deterius, *Pouft* adpellant, egenis et pauperibus additum. Hinc Affionii, Diuites, Poufti, Pauperes, nominantur prouerbialiter, ut BONTIVS refert, *de Med. Indor. lib. 1. de Opio.* Equidem Opium ueterum nos non habemus, fed potius Meconium, ex contufis capitibus, foliis et ftolonibus papaueris, paratum, ut fcribit DIOSCORIDES, *Mat. Med. lib. 4. cap. 65.* PLINIVS autem, *lib. 20. cap. 18.* coqui haec ipfa in meconium adferit. Verum Opium, praeeunte Diofcoride, fit hoc modo: cum ros euanuit, ftellula, quae in fummo papaueris capite eft, cultello fcarificatur leniter, fed decuffatim. Hinc extillat lacruma lactea, abftergenda in concham, uel aliud uafculum, idque faepius, paruo interiecto tempore: nam alias coit humor. Idque repetitur per duos uel tres dies. Succus ita collectus, fucceffiua ex albo in gryfeum coloris mutatione, fub nomine ueri Opii adferuatur. Quin et in noftro Septentrione, Stockholmiae, hoc pacto collectum a IOANNE FALK, Regio quondam Bibliothe-

thecario, et Botanico induſtrio, et a me quoque Ao. 1698. Carlſtadii in Wermelandia.

Theſ. 50. In Thebaide uero Aegyptiaca, Centiporta, nunc Saieth, Ponto, Bithynia, Cilicia, aliisque locis calidioribus, Turcarum imperio ſubiectis, toti agri ſeruntur papauere, ex quo, Menſe Maio et Iunio, fit Opium, ſed albo quam maxime. Valentius autem illud eſt, quod ex nigro elicitur. Modum autem, Veteribus in Opii et Meconii praeparatione obſeruatum, hoc carmine deſcribit MACER, Poeta et Medicus, Dioſcoridi conſimilem:

Exuuiis teneris Opium faciunt capitellis,
Inciſa leuiter ſumma cute, lacque, quod inde
Defluit, excipiunt cochleis, ſiccumque reſeruant,
Antidotis multis aptum, uariisque medelis.
Sunt qui contundunt cum lacte ſuo capitella,
De quibus expreſſum ſiccant in ſole liquorem.

Ergo uerum Opium albicare debet, et forte hoc erat ueterum Thebaicum. Ex Turcarum autem ditionibus, et Indiis, ad nos defertur. Quin et ex Apulia, Italiae regione calidiſſima, praecipue ex Ducatu eiusdem Barcenſi, atque ex Hiſpania, uenit. Solet tamen Opium, in hac ſeculi aſtutia, uariis modis adulterari, praecipue ſuccis lacteis plantarum quarundam, lactucarum, intyborum, tithymallorum, aliarumque, ut

ut ſuo iam tempore meminit DIOSCORIDES, *Mat. Med. lib. 4. cap. 55.*

Theſ. 51. Huius pharmaci uires inebriantes et ſopientes experiuntur ſaepiſſime Pharmacopoei in Electuariis illis componendis, quae Opium ingreditur, Theriaca, Mithridatio, Oruietano, Diaſcordio utroque, Philonio, aliisque. Et, praeter exempla recens uiſa, ac audita, PLINIVS, *Hiſt. Nat. lib. 20. cap. 18.* refert, Licinii Caecinnae, Praetorii uiri, patrem, Bilbili in Hiſpania, cum ualetudo imparibilis odium uitae feciſſet, ſumto Opio, interemtum fuiſſe. Eodemque forte remedio, Seruius Clodius, Eques Romanus, magnitudine doloris in podagra coactus, crura perunxit, et poſtea caruit ſenſu omni aeque quam dolore in ea parte corporis, teſte eodem PLINIO, *lib. 25. cap. 5.* Et auctor eſt CORNELIVS NEPOS, *in Dion. cap. 2.* Dionyſium filium, ante diem patrios inquirentem in annos, cum pater ipſius Dionyſius, tyrannus, morbo grauiter conflictaretur, et Dion regnum cum illo partiri uellet, ne agendi cum filio eſſet patri poteſtas, Medicos ipſi ſoporem dare coegiſſe. Hoc aeger ſumto, ſomno ſopitus, diem obiit ſupremum. Quod Opium uidetur fuiſſe. Sic AVICENNAM, Arabem, Medicum certe ſui temporis magnum, ſerui proprii ſuſtulerunt Opio, quod Mithridatio, quo ob inſultus utebatur epilepticos, ad notabilem quantitatem admiſcuerunt, ut in eius uita, operibus praefixa, legere eſt.

Theſ.

Thes. 52. Opium autem, tam acre est, ut ma-
catum os urat, linguam et guttur inflammet;
lore uero graui et uiroso caput tentet, ita ut
sopiti conciderint, qui incautius collegerant,
ste PLVTARCHO, *Sympos. lib. 3. Quaest. 1.*
, obseruatum in animantibus est, Opio demor-
is, uentriculum fuisse rubore conspersum
inflammatum, quod absque acredine fieri
on posset, sicut in fele et cane aliquando uidi.
tamen singulare de Opio est annotatum, su-
er somniferos effectus, partium corporis pru-
tum gratum illud producere, prout DIO-
CORIDES hoc etiam obseruauit, *de Venen.*
. 2. *cap. 23.* Obseruationi huic fidem addit,
uod ad Lewentz, Hungariae oppidum, ut
t *in Ephemerid. German. Tom. 2. Dec. 1.*
f. 69. trucidati olim Turcae, uiriles scaphas
ectas rigidasque habuisse sint inuenti, ex Opii
delicet, uel sui Maslach, quod, in praelium
uri, largiter deglutiunt, et coeco impetu ac
raecipiti furore in suos hostes feruntur. Indi
uoque Opio in uenerem utuntur, ut plus in-
alescant. Et putant Aegyptii, ut ALPINVS
abet, *lib. 4. cap. 5.* post Opium adsumtum, ui-
ere se in somno optata uiridaria bellasque puel-
s. Eadem fere uis Venerem stimulandi cro-
o tribuitur. Hinc scribit PLVTARCHVS
Isocrat. fuisse eum in uenerem pronum, quod
ρόκῳ διάβροχον ἔχει τὸ προσκεφάλαιον. Vnde
uoque HOMERVS, *Iliad. lib. 6.* in amplexu
Iouis

Iouis et Iunonis, terram effudisse crocum, canit, ex quo mos inualuit, nuptialem lectum croco spargere. Neque enim dixerim de Turcis, priapismo iam post mortem uexatis, cum uulgo hoc accidisse ob coeleſtem uindictam, quod rem cum monialibus habuissent. Tritum autem eſt in Italia, referente DOMINICO LEONO, *Art. Med. lib. 6. Sect. 3. cap. 4.* monacha potitum uirga tenſa mori. Non enim hoc ex Opio ſolum fit, ſed et ab Arſenico.

Theſ. 53. Vocabulum *Maslach* uidetur eſſe Hungaricum, quaſi alterans, a Maſalom, alterare. Componi autem fertur ex ſeminibus lolii, cannabis et daturae, opioque, mandragorae et filicis radice, uel pulueris forma, uel melle exceptis, ut ſit quaſi electuarium inebrians. Quod lolii ſemina attinet, hoc ſe habere adfirmat PETITVS, *Nepenth. Homeric. cap. 18. part. 1. p. m. 63.* ex Petro Laſena, qui ſic ex mancipio Afro acceperat, didiceratque. Sed difficile eſt, aliquid hic certi determinare, cum alii ſolum opium, alii compoſitum quoddam hoc faciant, Maslach, quidam duplicem faciunt, unam ex opio uel cannabe, alteram ex camphora, nuce moſchata, cariophyllis, moſcho, ambra et maci, compoſitonem.

Theſ. 54. Opium quidem uires corporis augere, et furorem quendam inſpirare, non dubito adfirmare; ſunt tamen, qui negant, Turcas adſumere Opium in proelium ituros, ſed

totam

am eorum audaciam dependere ex praedeıatione, quam Muhametes prudenti consilio roduxit, suamque gentem hoc artificio fecit licosam, et in pericula quaeuis, absque praeditatione, ruentem. Animos etiam magis rdatos facit tabaci fumigatio. Quare Tup- Imbas, Sacerdotes Indorum, Caraibes alias ti, militibus suis, in pugnam ituris, tabaci fuım in faciem inflant, ut LERIVS scribit, *uigat. Brasil. p. 220.* Nec Turcae solummo- animos sibi concitant Opii usu, sed et Aegyi, Mauri, Asiatici, aliique, frequentique usu ı sibi fecerunt familiare, ut, uel ad drachman aliquot pondus, una uice adsumtum, non ceat, memorante ALPINO, *Med. Aegypt. l. 4. 1.* Nec carere hoc aliter possunt, quam dem nostrates, uino, cereuisia, uel spiritu i. Opio namque destituti, quam pessime ent, et syncope tentantur, auctore eodem, PINO, *cap. 2.*

Thes. 55. Aegyptii, referente modo dicto ALNO, *d. l.* adhuc quoque alia habent inebriaa pharmaca. Imprimis est Electuarium, ex lia proueniens, *Bernaui* dictum, cuius comsitionem Aegyptus ignorat. Hinc primo ales fiunt, loquuntur, canunt, rident, delitque; mox, post horae spatium, irascuntur, renesque euadunt: demum tristantur, timent, orant, lamentantur, ac ultimo somno sepulti gerunt uenenum, ac restituuntur. *Bosa*, ex fa a loliacea, seminibus cannabinis, et aqua, com-

ponitur in massam. At, Electuarium, *Bers*, ex pipere albo, semine Isquiami, Opio, spica Indica, euphorbio, pyrethroque, contusis in mortario marmoreo, mellisque partibus tribus mixtis, conficitur.

Thes. 56. Sed, ne hoc loco et illud praeteream, agitari inter Medicos non leuis solet quaestio, num Opium, HIPPOCRATI, Medicinae fundatori, ac Practico optimo, notum fuerit? Vtut uere illud nullibi nominat expresse in scriptis suis, quae extant, meminit tamen *Epidem. lib. 6. cap. 6.* medicamenti ὑπνικȣ̃, Hegesippo, in dentium dolore, dati, quod tamen non profuit; quo concludere uolunt, ipsi notum fuisse, quamuis de hyoscyami radice, uel eiusdem seminibus, mandragorae, aut cynoglossae radice, intelligendum sit fortassis illud ὑπνικὸν. DIOSCORIDI uero, GALENO, Graecis reliquis, et Arabibus, sedulo nominatum est. Scripsere uero ex recentioribus de Opio, DOERINGIVS, ANGELVS SALA, HARTMANNVS, PELSHOFERVS, WINCKLERVS, FREYTAGIVS, TILLINGIVS, WEDELIVS, et plures.

Thes. 57. Quaenam uero, in narcoticis et opiatis, operandi sit ratio mechanica, hoc opus, hic labor est, detegere, auctoribus in tam diuersa abeuntibus. Veteres enim Medici, omnia narcotica et somnifera, praecipue uero Opium, frigida statuerunt in gradu ultimo, quod cuiuis, ipsorum monumenta peruoluenti, patebit.

Nec

Nec recentiores aliquid certi adhuc constituerunt. FRANCISCVS van HELMONT, accepta a Patre diuerse sentiendi per haereditatem licentia, in diuersissimam ab aliis, et sibi soli intellectam, inclinat opionem, *de Hom. eiusque morb. p. 29.* At cl. ETMVLLERVS, *de Virtut. Opii Diaphor. cap. 2. §. 27.* et cl. BORRICHIVS, *Tr. de Somn. et Somnif.* §. 18. soporiferam Opii, aliorumque eiusdem fortis, uim, ab oleositate eorundem dependere, adfirmant, spiritus animales, sale uolatili fluido, ex ipsorum sententia, constantes, inuiscante, ac ligante, similiter ac fit in alcohol uini, et spiritus urinae coagulo, à LVLLIO primum, deinde à HELMONTIO, scriptis prodito.

Thes. 58. Quae forte opinio cl. WILLIS debetur, qui, *de Ferment. cap. 5. p. m. 28. et 29.* sicut omnibus uisceribus peculiare adsignauit fermentum, ita sanguinem, in cerebro, tanquam in capitello, seu Alembico, a spongiosa eius substantia, imbibi, credidit, ibique, fermento quodam inspirato, quod sal uolatile adpellat, adhuc magis uolatilisari. Hanc autem sententiam, uarius persequitur, *Pharmac. Rat. Sect. 7. cap. de Med. Op. p. m. 287.* ubi spiritus animales, è spiritu et sale uolatili conflatos, cum opiatis, sulphure foetido scatentibus, occurrentes, manipulatim uenenari, atque extingui, adserit. Ac par fuit sententia cl. WEDELII, *Opiolog. lib. cap. 11.* dum sic concludit: *Modus itaque*

 agendi

agendi opii, consistit, in ἀναθυμιάσει eiusmodi, quae porulos cerebri, a uigiliis nimis apertos et dilatatos, obstruit, spirituum animalium effrenem influxum impedit, eosdem quasi coagulat, et addensat, adeoque suauissimam corpori conciliat quietem. Illustris uero VERVLAMIVS, *Hist. Vit. et Mort. Art.* 12. *Operat.* 1. *n.* 14. opium condensare spiritus per fugam, non quod frigidum sit, sed quod particulis manifeste calidis constans, cogat spiritus in centrum suum.

Thes. 59. Subtilius ratiocinatur ante laudatus cl. ANDRY, *d. Tract. cap.* 8. *pag. m.* 208. quod nempe sulphur narcoticum eius naturae sit, praeter alia sulphura, ut tam in oleo, spirituque, quam in sale, et aqua, sit solubile, atque sic in corpore per quemcunque humorem solutum, et sale suo liberatum, ramosis suis particulis iterum coeat, atque hac ratione uias sanguinis et spirituum obstruendo, somnos et apoplexias causetur. Quam sententiam, se accepisse fatetur, a nob. D. FAGON, Regis Galliarum, Archiatro, et Status Consiliario, sicut patescit ex thesibus D. FAGON, in Gallicum conuersis, quas eleganti suo opusculo subiunxit *p.* 384. Sed fere eadem habentur apud WEDELIVM, *Opiolog. lib.* 1. *Sect.* 1. *cap.* 12. ANTONIVS *le* GRAND, Professor olim Duacensis, *Hist. Nat. part.* 7. *artic.* 9. ab uliginoso Papauerinorum humore, fieri hoc, putat, quo pori plexus

che-

choroidis oppleti, spiritus a corde uenientes transmittere queant. Nam, qui a frigore cum ueteribus, uel alia aliqua qualitate, spiritus animales ligante, obnubilante, suffocante, profligante, aut nigrore suo inumbrante, et offuscante, deducunt, facile cum his conueniunt.

Thes. 60. Fuere rursus alii, qui opiata, dum adhuc haerent in uentriculo, sola ideali, uirtuali, et nescio, qua facultate, omnes spiritus neruorum ex cerebro et musculis ad se pellicere et aduocare putarunt. Quibusdam uero magis arridet, opiata neruorum cerebri orificia adstringere, ita ut, denegato spirituum in neruos influxu, non possit non somnus sequi et sensuum interceptio. Quae sententia ceteris uerosimilior est. Atque sic uariant auctores in uno medicamenti phaenomeno explicando. Et, licet omnia uideantur ingeniosa, fatendum tamen est, opiatorum naturam doctissima etiam ingenia adhuc latuisse.

Thes. 61. Equidem libenter concesserim, sulphurea et oleosa exaltata, humores cogere, ut in spiritu uini, et sero sanguinis, uidimus; num uero spiritus, seu succus neruosus, eiusmodi sale uolatili constent, hoc est, quod ualde dubitem. In eam potius inciderim sententiam, opium ipsum et narcotica, sale uolatili alkalino oleosis mixto, seu sapone uolatili oleoso, constare. Quidquid enim uel chymia, uel ipse odor, et effectus, hinc concludit, est productum salis uolatilis acerrimi, cum acidis per contra-

 rium

rium ſalem efferueſcentis, inſtarque ſpiritus cornu cerui, ut experimenta docuere ſuper hac re a uariis inſtituta medicis et chymicis. Hinc male dicitur opii ſulphur narcoticum, iſta producere effecta, quin potius ſal alkalinus, et oleum opii, in ſaponem naturalem concreta, haec producant, cum uideamus, ſpiritum cornu cerui oleoſum, easdem uires obtinere, licet minores. Hinc quoque patet, quam male corrigatur Opium per euaporationem, cum ſapo uolatilis narcoticus ſic abeat in auras, relictis ſtaminibus, et terra inutili, ut id quoque increpat WEDELIVS, *lib. 1. Opiol. Sect. 2. c. 2.*

Theſ. 62. Ego uero, ne plane ad haec ἀσύμβολος habear, me ſic expedire conabor. Primo autem non cogitandum eſt, ante enumerata narcotica, et ſoporifera, eſſe omnia eiusdem efficaciae ac uirtutis, in ſopore producendo. Nam crocus, coriandrum, papauer rhoeas, et album, herba Paris, et ſolanum officinarum, multo mitiora ſunt, quam nigri ſuccus papaueris, opium, hyoſcyami ſemina, abutillon Theophraſti, aut cannabis; ſed his etiam multo uehementius agunt, mandragora, isquiamus maturus cum toto, ſtrammoneum, lolium, ſolanum, belladonna dictum, ſeu poma amoris, ſolanum maniacum, nicotiana, et inebriamina defecatiora, quanquam nullum ex his in tam parua quantitate agat, ac quidem opium. Verum, ut ſoporiferorum agendi rationem habeamus, quid uigilia, quid ſomnus, in nobis ſit, clare imprimis percipiendum?

Theſ.

Thes. 63. Dico itaque, uigiliam, nobis esse talem cerebri statum, quo sumus idonei recipere motus obiectorum, secundum quorum ideas, sensorio communi impressas, mens deinceps iudicat, et tales excitare motus, quales uoluntas mentis imperat. Ergo somnus, erit dispositio cerebri contraria: sopor uero, somnus profundior; et apoplexia, sopor profundissimus, pro causa habentes proxima, omnem cerebri statum, qui prohibet fluxum spirituum ab orificio neruorum in neruos, et ab his ad orificia neruorum. Sed somni causa haec proxima, plurimas habet et infinitas causas, easque uel naturales, uel nonnaturales dictas, quae ex uenenis dependent, utraeque licet, quam maxime naturales.

Thes. 64. Naturales somni causae, uel externae sunt, uel internae. Externae, ut ligaturae carotidum, quae antiquis ideo soporariae dicebantur, unde impeditur sanguinis fluxus ad cerebrum, et refluxus; item uulnera capitis et contusiones, quae cerebrum comprimunt; calor externus nimius, liquidissima fluida in uapores conuertens; aut nimium frigus, fluida conglacians, aliaue. Sic, qui ex frigore, Ao. 1634. ad Spizbergam Groenlandiae, Belgae obierunt, somno obierunt omnes, ut diariis, quae reliquerant, impressis, constat, scorbuto primum, dein gangraena et sphacelo, ultimas partes corripiente, sensimque prorepente. Sic obseruatum fuit in obsidione urbis Lotharingiae Metensis, quam Imperator

ſorumque et muſculorum uentilationes, tenuis rurſus aç fluxilis euadit. Quidquid enim in nobis auget momentum ſolidorum, auget etiam neceſſario momentum motus fluidorum, atque ex eorundem mutuo ad ſe attritu calor fit, et ſanguis primo tenuior. Sed, contrahentibus ſe adhuc continuo uaſorum fibris, non tantum Sanctoriana perſpiratio, proprium illud cuiusuis Laconicum, ſed et copioſus ſudor, exoritur, et tenuia, ac maxime liquida, et ſpirituoſa, in auras euaneſcunt. Amiſſam ergo ſanguinis lympham, ſpiritusque, languores, ſtupores, et ſomnum ſequi, neceſſum eſt, ſanguine ſic incraſſato, tardius per canales et meatus ſuos deportato.

Theſ. 67. Omnes praeterea uaſorum muſculorumque motus oſcillatorii, frequentius ac diutius repetiti, ſoporem inducunt, non ſolum quod ſubtilia, et detritae iam per impetum fluidorum moleculae, quaedam ex ſolidis, per glandularum ſubcutanearum emiſſaria et poros auolent, et corpus exſuccum reddant, ſed et, quod faſces muſculares, per ipſum illum celerem in fluida impulſum, tantum de proprio motu perdant, quantum praeterfluenti liquido communicarunt, atque hac ratione fibrarum ſuarum tonum, et elaſticam oſcillandi potentiam amittant, ac omnino laxentur, et flacceſcant. Huc accedit uenae ſectio larga, cauſis externis, ſi placet, adnumeranda, et ſanguinis quodcunque profluuium, item purgan-

 tia

tia ualidiora, non ſolum, quod tollant uigiliae cauſam, ſed et, quod minuant ſanguinem. Tum pediluuia, quae ſoporant, ſi uigilia fuerit ex plethora; nam, minuta in pedibus, per aquam calidam, reſiſtentia, ſanguis illuc trahitur, et minor copia cerebrum premit. Contra, per capitiluuia, ſanguis in caput allicitur, et premit cerebrum.

Theſ. 68. Somni porro cauſa interna eſſe poterit, quidquid ſanguinem et uaſa ſic adficere ualet, ut, ex aucto canalium, et ſanguinis, per uniuerſa, motu, uaſa diſtendantur omnia, et ſanguis ſic cum impetu in piam meningem deferatur. Bagliuianum uero dogma, de durae meningis actione in cerebrum, non uidetur firmo ſtare talo, poſtquam multa experientia, et autopſia patuit, duram matrem, cranio quam firmiſſime fuiſſe concretam, locis quam plurimis. Sed, quo magis pia meninx, a ſanguine uehementer rapto, extenditur, eo ualidius per elaſticitatem reſilit, ſanguinemque cerebri uehementius mouet; unde altera ſuper alteram, cerebri arteriolae, plexu ſerpentino et reticulari, perreptantes, et ſuperequitantes, ſe ſe inuicem, et neruos quoque uicinos, circumpremant, ſicque ſpirituum in ſua uaſa influxum, praepediant, neceſſe eſt. Pariter ac uidemus in illis, quibus plurimae partes corporis, excepto cerebro, gangraenatae ſunt, et pene ſphacelatae, ſeu ſyderatae, ſoporem fieri ſatis profundum, propterea, quod ſanguis omnis, qui

emor-

emortuas iam, et omni circulationis commercio destitutas partes, pertransire nescit; pleno alueo feratur in cerebrum, eiusque arteriolas expandendo, neruosum systema comprimat. Idem saepe contingit, ex impedita perspiratione. Idem ex illo docemur experimento, quod deligatis arteriis femoralibus canis, torpidum illum reddit, quia sanguine cerebrum obruitur.

Thes. 69. In nobismetipsis similiter mox post pastum torporem animaduertimus, quia stomachus repletus comprimit aortam uicinam, ita ut sanguis copiosior caput petat, quam qui necessarius sit uiuiditati sensuum celebrandae, ipsumque sic cerebrum comprimat, unde hebetudo, secundum illud Graecorum: παχεῖα γαστὴρ, λεπτὸν ȣ̓ τίκτει νέον. Sic omnes phrenetici, et febri causone laborantes, sunt soporosi, ut HIPPOCRATES obseruauit, *Epid. lib. 3. Sect. 3.* Sic pueri, multum lac sugentes, sunt somniculosi, ut idem habet, *De Dentit. n. 3.* conf. BELLINVS, *de Febrib. Propos. 2. p. m. 270. et Prop. 4. p. 288.*

Thes. 70. Qua quidem in sententia, quod Opiatorum uirtutem attinet, Cl. PITTCARNIVM esse, concipio, *Differt. 6. §. 8. et. 13. p. m. 109. et 113.* cum, hanc uasorum expansionem, ex Opii ui deducat, sanguinem ipsum expandente, et rarefaciente, inque halitus uertente. Ante PITTCARNIVM quoque, cl. WEPFERVS, *de Apoplex. pag. m. 252.* Opii insignem

distendente aliquos canales, dolor oriatur, uigiliam post se trahens, ut saepe fit in dolore dentium, et tumoribus, diluentia, resoluentia, et attenuantia, cum salinis, et nitrosis, erunt somnifera.

Thes. 73. Sed, si acre alicui canali impactum, acidum, alkalino frangendum, si alkalinum, acido; uel eadem prosunt diluentia, aut, si ne sic quidem somnus uenit, laxantia et demulcentia omnia, farinosa, mucosa, gelatinosa, gummosa, et oleosa, adhibenda sunt. Dixi, conducere laxantia. Hinc opium interdum, in dolore uehementi, ab acribus, canali alicui impactis, orto, profuit. Quamdiu enim cor agit ualide in spiculum, dolor perennat, sed, dum cordis impetus sistitur aliquantum, flaccescitque per somnum corpus totum, decidit spiculum loco suo; non aliter, ac culter manu dormientis et suapte sponte flaccescentis excidit. Hinc Poetae, ut somnum a papauerinis fieri demonstrarent, noctem, papauere redimitam, finxerunt, somnique palatium, papaueribus et lactucis obsitum. NASO itaque, *lib. 4. Fastor.*

Interea placidam redimita papauere frontem
Nox uenit, et secum omnia nigra trahit.

Et lib. 2. Metamorph.

Ante fores antri foecunda papauera florent,
Innumeraeque herbae, quarum de lacte soporem
Nox legit, et spargit per opacas humicida terras.

Thes.

Thes. 74. Si uero uigilia dependet a nimia tenuitate humorum, incrassantia omnia conducunt, et erunt uera somnifera. Sed, si a causa turbulenta fuerit, a clamore, cantu, uel id genus alia, causa sublata, sequitur somnus, sicut et, dum curae animi, desiderium, amor, ira, uel quicunque alius affectus, somnum auertunt, reconciliari solet per ea omnia, quae animum, ad alia, et diuersa, reflectunt, ad musicam, cantum, narratiunculas, undarum delabentium susurros, gestationes, uectiones in naui, uel rheda, rei amatae impetrationem, uel uituperium, atque id genus alia, artificiose inuenienda, et pro re nata adplicanda, fientque res immateriales, medicamenta sane quam optime soporifera. Sic saepe, stupefaciens, est uesicatorium quodcunque, ex scammoneo, colocynthidie, elleboro, euphorbio, allio et cantharidibus excitatum, in parte non dolente, ut in dolore dentium, in nucha, uel carpo manus. Atque sic maior dolor tollit minorem, et fit dolor, medicina doloris. Videsis HIPPOCRATEM, *lib.* 2. *Epidem. Sect.* 6. *n.* 9. Talia autem, eatenus sunt somnifera, quatenus causas uigiliarum tollunt, in morbo aliquo fundatas.

Thes. 75. Cum uero homo sanus, accepto pharmaco narcotico et soporifero, soporosus euadit, ex ueneno, tanquam causa nonnaturali, iste dormire dicitur, absque quo, neutiquam eo tempore dormiuisset; remanente interim, si

adfuerit aliquando, nec per hoc ſublata cauſa morboſa. Somnus tamen, qui ex narcotico, opiato, atque inebriamine fit, coniunctus ſemper eſt cum inſomniis et geſticulationibus turbulentis, agentibus ſcilicet fortiter per acrium ſtimulum in cerebrum uaſis, unde confuſo cerebro, confuſae ſequuntur neceſſario in mente cogitationes.

Theſ. 76. Verum reperimus, rem penitius examinando, poſt narcoticorum, opiatorum, et inebriaminum omnium uſum, eandem ſymptomatum concatenationem, pro ratione acredinis uariantem, ac quidem offendimus, in ipſo ſopore maximo, ſeu apoplexia. Scilicet, ſicut apoplecticae cauſae ex hebetudine, per uertiginem et uacillationem decurrere ſolent, deinde per inſenſilitatem, ſomnolentiam, obliuionem, lapſum, ſoporem, calorem, pulſum uehementem, reſpirationem magnam, ſtertoroſam, ſpumam, ſudoremque, in pulſum et reſpirationem debilem, ac tandem ἀναισθησίαν perfectam, ac mortem praefocatiuam. Vel, ſi contigerit, aegrum reſurgere, poſt ſe adſueuerunt trahere paralyſes, ſtultitias, obliuia, tremores, et iudicii debilitatem; ita uidemus ex propinatis narcoticis, ſimillimos his ſequi effectus, et eodem ordine ſe pariter excipientes. Et, ſi ex narcoticis et ſoporiferis proprie ſic dictis, non liceat ſaepe haec phaenomena obſeruare, ex inebriaminibus certe, quid frequentius eſt, quam paralyſes, ſtultitiae, memoria deprauata, et tre-

mentes

mentes manus, in helluonibus, inexplebili siti maceratis.

Thes. 77. Et, sicut somni, soporis, et apoplexiae causa proxima, posita fuit, impedimentum fluxus neruei succi in originem neruorum cerebri, ab origine eorundem in fines, et ab his ad principia, adparet etiam, eandem esse efficaciam causae ultimae soporiferorum omnium. Quia uero soporis causae sunt infinitae, quarum nonnullas iam modo enumeraui, soporifera quoque innumeris modis agere posse, exinde concluderetur. Ego uero facile crederem, narcotica, non tam diuerso adparatu uti, ad causam somni proximam constituendam, sed uno tantum, eoque satis ualido. Nimirum puto, eadem, pro saponis sui naturalis indole, ipsa quoque fermentata et uinosa, neruorum cerebri principia, ubi substantia corticalis uertitur in medullosam, et omnes ubicunque neruos nudos sentientes adurere, strangulare, et constringere, ita, ut reddantur stupidi, insensiles et indolentes, nihilque liquidi transmittant per tempus, quamdiu ille status cerebri perdurat: non secus ac uidemus, spiritum uini, ut ante memoraui, sanguifera uasa, et neruos in membris amputatis, itemque in haemorrhagia narium, si calidus applicetur, sic amburere, et perstringere, ut nihil cruoris amplius exeat, nihil quoque intret alicuibi. Dixi, haec fieri per saponem quendam plantarum narcoticarum. Vbicunque enim agit succus alicuius plantae, uel noxiae,

noxiae, uel innoxiae, agit pro ratione ſui ſaponis. Sales namque uolatiles plantarum, oleaque uolatilia earundem, tam bene ſunt inter ſe coctione ſolis permixta, ut ſaponem naturalem conſtituant artificioſiſſimum. Nec poſſum ullibi concipere, ſolum plantae ſalem, uel ſolum oleum, ſuam ſingularem actionem edere, quamdiu ſic mixta ſunt, ſed coniunctim. Et, ut antea monui, plurima metalla ex ſulphure, ſpiritu quodam acido, et particulis metallicis, conſtantia, ueriſſimos conſtituunt ſapones metallicos, ut ſulphur, antimonium, arſenicum, et alia.

Theſ. 78. Et, ſi uirus narcoticum tali quoque actione incoeperit adficere ac percellere ipſos cerebelli uitales neruos, eosque comburere, ac ſtrangulare, eadem narcotica uitam tollent, intermiſſa ſcilicet ſic omni cum corde communicatione fluidi neruei, unde cor et pectorales muſculi incipiunt languere, hincque dependentes arteriarum pulſus, et contractiones. Hinc cauitate pectoris collabente, parum aeris ingreditur pulmones, qui eosdem quoque leuiter explicat. Proinde ſanguis, qui ex dextro corde in pulmonis arteriam, languide licet, compellitur, per collabentes ramos eius aegre permeat, quin potius ſubſiſtat mediis itineribus. Hinc labor pectoris oritur, anxietas, ſtertor, ſiue agitatio illa pectoris, ex aere irruente, et uix elabente, quibus homo defatigatur; et ui cordis pectorisque adhuc magis elangueſcente,

et coercito sic paulatim sensimque sanguinis circulo, moritur homo morte frigida.

Thes. 79. Accedit huc forte illud etiam narcoticis atque inebriaminibus in sopore producendo auxilii, quod liquida per corpus fluxura magis aut minus coagulent, atque sic eadem coacta non possint non exilissimos cerebri meandros obthurare, distendere, atque comprimere, et dispari sic ratione, ad eundem apoplecticum soporem, ex eadem causa proxima, procurandum, concurrere. Quam narcoticorum uenenorum actionem, in cogendis humoribus, suo tempore agnouit CARDANVS, summi ingenii Medicus, *de Venen. lib.* 1. *cap.* 20. inquiens: *modus quo talia uenena interficiunt, et somnum etiam inferunt cum stupore et amentia, est, quod talia medicamenta, tenui caliditate, penetrent sanguinis et spirituum substantiam, eamque corrumpant: ideoque hebetantur omnes sensus, et coagulatur sanguis.* Sed, ut supra, ita et nunc ingenue fateor, narcoticorum et soporiferorum uim, et agendi potentiam, adeo esse intricatam, et difficultatibus uariis obsitam, ut Medici adhuc nihil in hoc argumento certi statuere ualeant. Et, ut breui me explicem: effectus opii certissimus, operandi uero modus incertissimus est.

Thes. 80. Est tamen aliud aliquid in opio, explicatu sane ex praedictis difficile, nimirum tentigo ista et pruritus, ac omnium excretionum im-

immodicarum, nisi fuerint symptomaticae, ex opiatis adsumtis, sufflaminatio. Circa quae phaenomena ita cogito, nempe, cum constet ex supra dictis, uenena acria metallica, rigida et ponderosa illa, doloris sensum nobis concitare, dum neruos arrodunt; ita opium, et narcotica cetera, particulis magis laeuibus et politis, dum primo propinata sunt, uasorum latera titillant, sensumque laetitiae, ratione quidem, propter intimam, quam adhuc ignoramus, et stupemus, mentis et corporis coniuuctionem, nobis ignota, producunt. Non aliter, ac instrumentum ferreum acutum, si naso per uim intruditur, oritur certe per totum corpus spasmodica contractio, et doloris sensus; ex leui autem plumae in naribus titillatione, itidem corpus uehementer conuellitur, sed blande iuxta demulcetur.

Thes. 81. Per istam itaque opiatorum titillationem, cum uasa omnia maiora corrugentur, et contrahantur fibrillulae, instar uermiculi, se incedendo crispantis, fieri aliter nequit, quam quod opium et uini spiritus, occlusis, per crispaturam eiusmodi uasorum maiorum uermicularem, osculis et orificiis minorum, ex maioribus deriuatorum, secretiones omnes, diarrhoeas, dysenterias, et sudores, ex minimis uasis fieri solita, impediant, atque tollant. Hinc facile corruit, HOFFMANNO, *lib. 2. de Med. Officin. cap. 169.* et PETRO BORELLO, *Cent. 4. Obs. 57.* incusata opii uis ἀναστομωτικὴ,

 seu

ſeu aperiens orificia, cum illae uaſorum ruptiones, quas memorant, aliam fortaſſis habeant cauſam, quam quidem ex opio. Quamuis non negem, multos, per inebriamina fortiora, largius adſumta, uenas ſibi in pulmone uel alibi rupiſſe: id tamen exinde fit, quod uaſa minima coactum a narcoticis ſanguinem, non tolerent, quin rumpantur, acto ualide per idem tempus corde. q)

Theſ.

q) Obſoleſcit ſane ſummum bonum, bonique praeſtantiſſima indoles, ſi ab optima noſtri parte ad peſſimam tranſit, ſunt uerba SENECAE, *Epiſt.* 74. quae optimo iure diuerſis, quas opium adhibitum exſerit, uiribus accommodari poſſunt. In opio duplicem qualitatem, uenenatam alteram ac malignam, alteram medicam, ſalutarem ac benignam, haerere, et nunquam opium crudum, ſed legitima correctione praeparatum, in uſum uocandum eſſe, SENNERTI, *Prax. lib. 6. part. 5. cap. 1.* erat ſententia. Sed arbitror, ab eodem ipſo, quod in opio, tanquam uirulentum, damnat Sennertus, praecipuas uires, quas opium, in grauioribus morbis curandis, praeſtat, dependere; in opio quippe, duo diuerſa principia, et ab his reſultans diuerſa uirtus, reſpicienda, ſal nempe uolatile, et oleum narcoticum, alterum fortius reſoluens; alterum adſtringens, condenſans. Nullum igitur reſtat dubium, quod opium, opiataque remedia, uinoſis parata, ſubſidio ſui ſalis uolatilis, irritent ſolida, re-

Thes. 82. Quod tamen in ſiſtendis fluxibus
Qq 3 phae-

ſoluant fluida, fluidisque tenuioribus ſociata, e corpore denuo per ſudorem, urinam, aliasque uias, ſecedant; ubi dehinc reſidua maſſa, tenui iam orbata ſero, facilius, contractis per oleum narcoticum ſolidis, condenſabitur. Hoc modo, a ſale uolatili, quo opium abundat, nimia ſanguinis reſolutio, et huic ſuccedens effluxus lethalis, quorum BORELLVS, *Cent. 4. obſ. 57. p. 318. et 319.* facit mentionem, deriuanda ſunt. Iisdem principiis, eidemque operandi modo, tribuendus mictus cruentus, quem a laudani opiati uſu, obſeruauit IACOBVS ZWINGERVS, *Prax. p. 529. §. 15.* Effectus contra olei narcotici fuerunt, ſanguis inſtar glaciei in cerebro coactus ac coagulatus, opium cordis parietibus adhaerens, uti idem, obſeruationibus, e CVRAEO, LEMNIO, BONETTO, adductis, probaui, *Diatribe de ſomno, cap. 19. p. 155.* Aduerti ita, opii uirtutem adſtringentem ac condenſantem, acidis additis, auctam fuiſſe, cum contra uirtus reſoluens atque attenuans, ex ſociatis uolatilibus et ſpirituoſis alcalinis, haud leue acceperit incrementum. Aduerti porro, opiata, u. g. eſſentiam opii, uino Canarienſi, aut ſpiritu ſalis dulci paratam, parca iuſtaque exhibitam doſi, maxime proficuam fuiſſe, in peruigilio, delirio, conuulſionibus ſubiectorum phlegmaticorum, in quibus, praeter ſolidorum flacciditatem, ſerum tenue, excedebat, cum contra contrarium plane effe-

phaenomenon ARCHIBALDVS PITTCARNIVS,

ctum haec essentia exhibuerit in subiectis siccioribus, biliosis, iisdem, quae citaui, malis, decumbentibus. Nemini igitur mirum uideatur, quod opium, quo persaepe grauissimi dolores sopiti, feliciterque sublati fuerunt, colicam lethalem produxerit, teste ZACVTO LVSITANO, *Prax. Admirand. lib.2. obs.32.* Nam, modo citatus auctor, *eodem libro, obs.36.* exemplum allegat doloris umbilicalis, grauioribus stipati symptomatibus, opio assumto curati; quod tamen, uti idem habet auctor, *Medic. Princip. Histor. lib.1. hist. 60. p.100. et sequ.* auri dolenti inditum, causa fuit perditae uocis, amissique sensus; imo, uti idem refert, *Med. Princ. Hist. lib. 5. hist. 27. p. 898.* opium, externe applicatum, mortem attulit. Opii usum, in febre maligna, funestum, imo lethalem prorsus fuisse, adductis historiis, *A. N. C. Dec. 3. Ao. 5. obs. 54.* confirmant, quod tamen tempestiue adhibitum, in febrium continuarum, aegrotos phlegmaticos affligentium, peruigilio, omnem fere absoluit paginam. Opium peraeque, in partu, feliciter exhibitum fuisse, docent *A. N. C. Dec. 3. Ao. 9. obs. 152.* quod sane, in plethoricis cholericisque, partum, et retardat, et difficilem periculosumque reddit. Qui plura de opio, et miris stupendisque plane illius operationibus, legendi cupiditate tenetur, euoluat, GARMANNVM, *de Mirac. Mort. lib. 2. tit. 8. §. 43.* SALMVTHVM, *Cent. 2. obs. 90.* BLEGNY, *Zodiac. Gal-*

NIVS, *Differt. 6. §. 13.* ex uafis fecernentibus deriuat, compreffis per uicinas arteriolas, a rarefactione liquidi transcurrentis dilatatas, remanente fudore in extremis corporis poris, quod nullis hi ab arteriis fic dilatatis complicentur, aut comprimantur. Ex quocunque autem acri ueneno adfumto, perpetua illud neceffitate fequitur, fanguinem in uenis tenuem, aquofum et floridum reperiri, in arteriis uero denfatum et immeabilem. Hinc facile deduci poffe, autumo, illam opii uim rarefacientem. Cum enim uiua anatomia inftituitur, apparent omnes arteriae cerebri diftentae, fed fanguine coacto. At, fi opium refolueret fanguinem, uti in illis uafis, ubi plus debet agere, magis etiam eundem refolueret, hoc eft, in arteriis, quod tamen non fit.

Thef. 83. Quia uero in corpore humano uires augeantur, uel ex auctis rite liquidis, uel ex roboratis folidis: magis tamen a folidis. Hinc ruftici, furfuracea tantum et arborum cortices

 edentes,

lie. Ao. 1682. Menf. Ian. p. 21. A. N. C. Dec. 3. Ao. 5. obf. 22. LENTILIVM, *Mifcell. Med. p. 309.* BARTHOLINVM, *Cent. 3. epift. 45. 46. et 49. et Act. Haffn. Vol. 2. obf. 20. item, Vol. 4. p. 80.* SIMONEM PAVLLI, *Quadripart. Botan. Claff. 3. a p. 464. ad 470.* FRICCIVM, *l. c. cap. 15. a p. 275. ad 290.* KOENIGIVM, *l. et Sect. cit. a p. 941. ad 943.* HERMANNVM, *lib. et ed. cit. Part. 1. cap. 8. a p. 624. ad 630.* FRANCISCVM *de le* BOE SYLVIVM, *Method. med. lib. 2. cap. 11. §. 20. p. 107.*

edentes, sanguine quidem uili gaudent, sed robustis interim solidis. Adeoque, quo magis a papauerinis, similibusque aliis, musculi contrahuntur et corrugantur, eo magis corroborantur, maioresque uires adsumunt, diu tamen non duraturas, cum musculi ex continuo stimulo delassentur, et flaccescant. Augetur quidem robur ex opio, narcoticis et inebriaminibus aliis, et quidam inde fiunt mites, ridentes, eloquentes, hilaresque, sicut GALENVS, *Libell. quod Mor. sequ. temp. corp.* tradit, Zenonem dixisse, se uini potu haud aliter affici, atque Lupinos, qui antea amari, inde dulcescant, et hilarius sapiant. Sed mox succedit torpor, tristitia, stupor, ueternus, ac postremo frigus, et horror ingens. Vnde quoque factum esse, persuadeor, quod opium, et crocus, inter cardiaca a Medicis sint relata, non tantum, quod in orificia neruorum agendo, faciant insensibilitatem doloris, sed, quod uasa sic et fibras corrugando, corpus totum roborent. Nullum uero potentius unquam expertus sum cardiacum, et uires restaurans, quam quidem *Laudanum liquidum Sydenhamii*, ex opio, croco, cinamomo, cariophyllis et maci, cum uino Hispanico, paratum, quod describitur *Obs. Med. circ. Acut. Sect. 4. cap. 3.* praesertim, si additur succus citri, uel malorum aurantiorum.

Thes. 84. Erectiones autem uirilium membrorum in Turcis supra memoratae, ex eodem fundamento facile deduci possunt. Atque accedit ad

ad rem uenercam illud ex opio commodi, quod praeter robur, liquoris genitalis effluxum retardet, ut plenius sic libidinem explere possint; non secus ac fieri solet idem ex nuce myristica cum uitello oui, et in bene potis hominibus, tunc enim aegrius sese absoluunt, prout multorum experientia constat. Nec tacent Romanae historiae, opium ad ueneris negotia fuisse adhibitum. Suspicor quoque, nouas nuptas, in hunc usum, papauerini seminis cum lacte emulsionem bibisse. Sic enim NASO, *lib. 4. Fastor.*

Nec pigeat tritum niueo cum lacte papauer
Sumere, et expressis mella liquata fauis.
Cum primum Cupido uenus est deducta marito,
Hoc bibit: et illo tempore nupta fuit.

Et puto, sesaminum et papauerinum oleum, ideo ueteribus in usu fuisse, ad cibos condiendos, quod gratum saporem alimentis, et hilaritatem corpori, concitarent. Hinc illud productum esse, credo, prouerbium, quod sesamo et papauere sparsae deberent esse res, quae placerent. Non enim opinor, sesami papauerisque semina, in puluerem pertrita, marginibus patinarum, ornatus gratia, inspersa fuisse, quemadmodum mulierculae hodienum zingiberis uel panis polline margines uasorum, quibus fercula continentur, exornant, collinuntque. Praeterea, si recte rem pensitemus, adparet, plurima, quae languidam reuocant ue-

nerem, ſtimulantia eſſe et titillantia', ac nil niſi motus quosdam conuulſiuos, ſed gratos, excitare, atque producere. Quamobrem etiam DEMOCRITVS quondam, ut refert GALENVS, *Comment. 1. lib. 3. Epidem. Hipp. Sect. 1. Text. 4.* uenereum coitum, non inepte μικρὰν ἐπιληψίαν nuncupauit; quanquam non desint, qui HIPPOCRATI attribuunt, τὴν συνουσίαν, εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν, referente MACROBIO, *Saturnal. lib. 2. cap. 8.* licet in ſcriptis eius, quae nunc extant, talia non inuenias; aliis cum STOBAEO, *Sermon. 6. p. m. 78.* adſertum hoc Eryximacho attribuentibus.

CAPVT VNDECIMVM.

De Succi Neruoſi qualitate, et uirtute, nec non, Venenorum Cardiacorum indole, et noxa, diſſerit.

Theſ. 1. Qui ex praemiſſis, de ſucci melancholi, febrilium morborum, ac leprae ipſius, ueneno, intra uiſcera hominis generato, ſatis fuit perſuaſus, non uitio uertet, nec mirabitur, ſucci neruoſi, ſeu ſpirituum animalium, uariatum motum, intra eiusdem hominis ſubſtantiam, ueneni quoque ſaepius naturam induere; totque interdum incommoda et mala conciliare, ac quidem ex ipſiſſimo adſumto ueneno, poſſint generari. Motus autem, ut ex ante dictis patet,

tet,

ret, solus, in hoc negotio est, pure mechanicus, interne uel externe excitatus, qui omne mutationum genus perficere potest, tam quoad solidas, quam fluidas partes, cum corpora nulla per se noceant, nisi fuerint mota, quanquam essent figurae acutissimae et rigidissimae.

Thes. 2. Natura uero tam subtilis liquidi, adeo quoque subtilis auctoribus fuit, ut, in eius cognitionem penetrare, fuerit semper difficile. Hinc, pro uarietate sectarum, quas secuti sunt, uarias quoque huic liquido affectiones adscripserunt. BORELLVS quidem, alkalescere illos dixit, atque omnes inde in corpore motus, tam in fluidis adficiendis, quam solidis mouendis, per efferuescentiam quandam cum acido sanguinis fieri. BELLINVS aethereos putauit, et cum succo arterioso, in quauis actione peragenda, ebullientes. WILLIS salino-uolatiles credidit; MAIOW, systemate posito peculiari, nitro-aereos uoluit, atque sic instar pyrii pulueris explodi intra uasa. Equidem corpora esse, nullus unquam negabit, trinam habentia dimensionem, quamuis nec tactu, qui sensus omnes comprehendit, nec uisu, nec gustu, nec ullo alio sensu, in eorum naturam perueniamus. Cumque subtilissima sint pars sanguinis, et salia atque olea nunquam subtilia fieri possint, sine coniuncta acredine, ex eorum substantia esse, non uidetur fuisse utile, cum sic neruis non amicum liquidum, sed acre, rodens, et inimicum, constituerent. Ergo ipse facile in ea sen-

ſententia acquieſco, hos ſpiritus, animales dictos, eſſe ſubtiliſſimam aquam, in cortice glanduloſo cerebri, a ſanguine arterioſo ſecretam. Omnes igitur motus muſculorum, non per quandam ebullitionem ſuccorum, aut exploſionem eorundem, fiunt, ſed per defluxum huius aquae ſubtiliſſimae ex cerebro, praeter ſanguinem arterioſum, in canaliculos neruorum partium mouendarum, ex quo aequilibrium ſuperatur. Et conſtat ex hydraulicis, quam parua ſit res, quae aequilibrium mutet in rebus aequilibratis, praeſertim, ſi defluxerit per canalem ex loco ſuperiore.

Theſ. 3. Ergo, pro uaria huius neruoſi ſucci, in uariis adfectibus, determinatione, ac influxu in muſculares canalium faſces, ipſumque fluidum ſanguineum, uaria quoque inde ſequi effecta, toto die obſeruamus, partim ſalubria, partim noxia. Sicut enim multis repentinam mortem fecit uiolentior et celerior horum ſpirituum influxus, ita quoque ex longo morbo repentinam ſaepe ſalutem attulit. Vt uerum perpetuo ſit, ac ſua fide conſtans, maxima uenena, interdum maxima eſſe remedia.

Theſ. 4. Huius tamen liquidi uis et potentia, in nullo affectu clarius patet, quam in *Ira*; ubi ſaepe oculi tument, rubentque, facies inflatur, ac rubet, corpus conuellitur, ac tremiſcit, ſaepe rumpuntur uenae interne uel externe, ſaepe fit febris, diarrhoea, pallor, macies, coagulum ſanguinis, uel eiusdem reſolutio primo putre-

putredinosa, ac saepiuscule uel uera mors apoplectica, uel alias repentina; aut, si mauis descriptionem SENECAE, *de Ira, lib. 1. cap. 1. Flagrant et micant oculi, multus ore toto rubor, exaestuante ab imis praecordiis sanguine, labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subriguntur capilli, spiritus coactus ac stridens, articulorum se ipsos torquentium sonus, gemitus mugitusque, et parum explanatis uocibus sermo praeruptus, et complosae saepius manus, et pulsata humus pedibus, et totum concitum corpus, magnasque minas agens; foeda uisu et horrenda facies, depravantium se, atque intumescentium.* Sic ex ira periere morte subita, Nerua, Romanorum imperator, teste SEXTO CORNELIO VICTORE; Valentinianus, imperator, rupta per iram colli uena, auctoribus, SVETONIO et CVSPINIANO, *de Caesaribus*; tum Wenceslaus, Rex Bohemorum, in Hussitos excandefactus, memorante CROMERO, *lib. 18.* ut nostrae aetatis exempla taceam. SENECA sic rursus loquitur, *de ira, lib. 2. cap. 36. Alii nimio feruore rupere uenas, et sanguinem, supra uires elatus clamor, egessit, et luminum suffudit aciem in oculos, uehementius humor egestus, et in morbos aegri recidere.* Inter nostra exempla, unum saltem nominabo, quod contigit Stockholmiae, 1708. D. M. Archiui Regii Inspector, uir supra saxaginta annos, ira-

cundus

cundus ualde, et uel leuissimo negotio excandescens uehementer, ex causa quadam leui, mense Februario, iram sibi concitans uehementem, incidit in paralysin totius sinistri lateris ac dimidiae linguae, brachiorum, femorum, crurumque, mihique in medicum adscito, non leue negotium facessebat, quia, quod diu restitutum, uno rursus iracundiae momento, in peius uertit. Idem apparet in mania, ubi robur musculorum ualidissimum et stupendum, audax et minax uultus, tristis frons, torua facies, et citatus gradus, inquietae manus, color uersus, crebra et uehementius acta suspiria, ora spumantia, oculi rubri, ignei.

Thes. 5. Et quid non peruersi in liquido neruoso, sanguinis circuitu, et ipsa solidorum oscillatione, sequatur ex tam impetuoso affectu, quando, ut pulcrum de Turno, Rege irato, simile Virgilianum dicam, *lib. 7. Aeneid.*

magno ueluti cum flamma sonore
Virgea suggeritur costis undantis aheni,
Exultantque aestu latices, furit intus aquae uis,
Fumidus atque alte spumis exuberat amnis,
Nec iam se capit unda: uolat uapor ater ad auras.

Et quandoque totus peruertitur fluidorum aequabilis alias motus, solida uero uel impetuosius se contrahunt, uel plane sistuntur. NASO quo-

que

que faciem ira furentis bene depinxit *lib. 3. de Art. Amand.*

Ora tument ira, nigrescunt sanguine uenae,
Lumina Gorgoneo saeuius angue micant.

Thes. 6. Plurima pariter exempla dantur eorum, qui et *Gaudio* et *Tristitia*, contrariis sibi affectibus, uel febrim sibi concitarunt, uel repentinam mortem. Et, ut recentia taceam, producam uetustum a VELERIO MAXIMO, *lib. 9. cap. 12. Memorab. Exempl.* memoratum, qui sic loquitur: *Vix uerisimile est, in eripiendo spiritu, idem, Gaudium potuisse, quod Fulmen, et tamen potuit. Nuntiata enim clade, quae ad lacum Thrasymenum inciderat, altera mater, sospiti filio ad portam facta obuia, in complexu eius expirauit: altera cum falso mortis filii nuntio domi moesta sederet, ad primum conspectum redeuntis, exanimata est.* Quod ipsum exemplum, et plura alia, ex Graecis Annalibus commemorat GELLIVS, *Noct. Attic. lib. 13. cap. 15.* qui uideri potest.

Thes. 7. Amor et *Desiderium*, quam acria sint et corpus deterentia uenena, satis loquitur amantium macies, pallor, debilitas, hebetudo, febris, et morborum aliorum longus numerus. De Amore VIRGILIVS pulcre *lib. 4. Aeneid.*

Haerent infixi pectore uultus
Verbaque, nec placidam membris dat cura quietem,

Sic

Sic Antiochus, Seleuci Regis filius, infinito amore Stratonices, nouercae, correptus, in ultimam incidit tabem, iacens in lectulo, moribundo similis. Nec pater, nec propinqui, causam aegritudinis nouerunt, uerum omnes lamentabantur. Sed hanc tristitiae nubem, Erasistrati, Medici, Aristotelis ex filia nepotis, prouidentia, discussit. Cum enim ad introitum Stratonices, rubore perfundi Antiochum, et spiritum in crebescere, ea uero egrediente, pallere, et excitatiorem anhelitum subinde recuperare, animaduertisset, curiosiore obseruatione ad ipsam ueritatem penetrauit. Intrante enim Stratonice, et rursus abeunte, brachium adolescentis dissimulanter adprehendendo, modo uegetiore, modo languidiore arteriarum pulsu, comperit, cuius morbi aeger esset, protinusque id Seleuco exposuit. Qui charissimam sibi coniugem cedere filio non dubitauit, referente VALERIO MAXIMO, *lib.5. cap.7.* Pariter HIPPOCRATES aliquando, uocatus ad Perdiccam, Macedoniae Regem, grauiter tabe laborantem, cum Euryphonte, ex pulsu deprehendit, animi hunc affectum esse, et Perdiccam, ex intenso ergaPhrynem, patris concubinam, amore, aegrotare. Ptolomaeus autem, Antiochi filius, ob seruatum Parentem, Erasistrato centum talenta donauit.

Thes. 8. Virginum et grauidarum *Pica*, quam Graeci κίτταν uocant, ex peculiari solidorum habitu, aut acido primarum uiarum dependens, saepe

ſaepe quidem remediis chalybeatis et cortice Peruuiano, tonum flaccidorum ſolidorum corrigentibus, curatur. Nulla tamen uirginum, chloroſi et pica larboantium praeſtantior, eſt antidotus, quam matrimonium, quod optime ipſarum morbos, ex amoris affectu ortos, curat, ita ut, ex luteo pallentiſſimis uirginibus, per conjugalem copulam, in rubellas pulchrasque uxores mutari, conſpiciamus. A. M. S. Cereuiſiarii filia, Ao. 1708. Stockholmiae ex pica maltham et ſecale comedebat, difficulter uero ſanata eſt, cum, uero remedio ſanari, parentum uoluntas adhuc negaret.

Theſ. 9. Inter autem uenena, homini omnium nocentiſſima, immodicam merito uenerem, numerauerim. Hinc uidemus, omnes, qui in eius caſtris ſtrenue militant, uel breuis eſſe uitae, uel miſerrimum ſpiritum inter debilitates atque gemitus infeliciter trahere. *Quia demum ii penates, ea ciuitas, id regnum, aeterno in gradu facile ſteterit, ubi minimum uirium ueneris, pecuniaeque cupido ſibi uindicauerit. Nam, quo iſtae generis humani certiſſimae peſtes penetrauerint, ibi iniuria dominatur, infamia flagrat*, uerba ſunt VALERII, MAXIMI, *lib. 4. cap. 3.* Vnde quoque idem, *lib. 9. cap. 12.* Cornelium Gallum, et T. Haterium, inter uſum ueneris abſumtos eſſe, ſcribit. Vt enim taceam, morbum, huic militiae proprium quaſi, et caſtrenſem, Veneream Luem, corpus reddi-

tur exſuccum, macilentum, torridumque, ut in militibus, ueneris caſtra diu ſecutis, uidere eſt. Et ſane, ex elogio atque effato expertiſſimi NASONIS, *lib. 2. de Art. Amand.*

Quot lepores in Atho, quot apes paſcuntur in Hybla,
Coerula quot baccas Palladis arbor habet,
Littore quot conchae, tot ſunt in amore dolores:
Quae patimur, multo ſpicula felle madent.

Theſ. 10. Et, ſicut quaecunque intenſior animi uis, corpus eneruat, et, erodendo quaſi, debilitat, ita *Vigiliae*, cum cura et dolore aliquo, laboreque hoc faciunt. Bene itaque idem NASO canit, *lib. 1. de Art. Am.*

Attenuant iuuenum uigilatae corpora noctes,
Curaque, et immenſo, qui fit, amore, dolor.

Quod malum per litteratos, Muſarumque pectora, praecipue obtinet, inque illis ſedem fixit non poenitendam. Atque HIPPOCRATES, Attica breuitate plura ſaepe paucis complexus, *Epidem. lib. 6. Sect. 6.* ait, labores, cibos, ſomnos, potum, rem uneream, omnia mediocria eſſe debere. Et *Aphoriſm. 71. Sect. 7.* ſomnum et uigiliam, modum excedentia, morbum facere, inculcat, Sed, quanam ratione, in uigiliis et curis animi, corpus eneruari poſſit, non facile dictu eſt: ſicut et, quomodo mens humana, res immaterialis, corpus humanum, quod materiale eſt, adficere ualeat.

Fieri

Fieri hoc, quotidiana nos docet experientia: ſed modus adhuc ignotus, Philoſophis etiam ſummis. Vti uero mentem noſtram neruoſo ſucco, tanquam medio, in hiſce actionibus peragendis, ualde credibile eſt, hinc quoque iſte ſuccus, et corpus conſumit, et conſumitur.

Theſ. 11. Amori et deſiderio contrarium eſt malum, *Inuidia*, quae itidem corpus potentiſſime conſumit. Hinc omnes inuidi pallent, ac triſtantur. Nec adeo unquam illi nocet, cui inuidetur, ac ipſi, qui inuidet. Et praeclara eſt uox Alexandri Magni, CVRTIO, *lib. 8. cap. 12.* memorata, ad Meleagrum, liberalitatem in Taxilem Indum, indignius ferentem, *inuidos homines, nihil aliud, quam ſua ipſorum eſſe tormenta.* Morbus quidem mentalis, ſed corpus adeo extenuans, et ſanguinem omniaque fluida ita exacuens, ut ſit inſtar acicularum, corpus omne continuo ſuo itu redituque deterentium. Graſſatur haec peſtis, hoc noſtro praeſertim tempore, inter artifices, ac ſaepe uirtutum in aliis pullulantium herbeſcentem uiriditatem impudenti calcaneo proterit atque extinguit. Experiuntur autem hoc iners uitium liuoris pauperes praecipue et egeni, ſi ditiorum honeſtos conatus aliquando aemulentur, ut ipſe expertus loquor.

Theſ. 12. Sed *Terroris* uis, multo celerior, in exitium feſtinat. Saepe diarrhoeam excitauit, et laxamentum uentris, *quia muſculi, quibus claudebantur retrimentorum meatus, fugien-*

tis introrsum animi uirtute deserti, laxant uincula, quibus retrimenta usque ad digestionis opportunitatem continebantur, ut apud MACROBIVM, *Satur. l. 7. c. 11.* Disarius, Medicus, philosophatur; aliquando ingens urinae tenuioris profluuium, interdum deliquium, interdum mortem repentinam, produxit.

Thes. 13. Memorabile uero exemplum, et mihi cognitum est: uxor Inspectoris Goldtberg, Regalis Praedii Vlrichsdalensis, Catharina Layel, quae fratris, apoplexia defuncti, morte, adeo est exterrita, Ao. 1702. ut postea fuerit melancholica in summo gradu, etiam de salute desperans aeterna. Nunc conuellitur, nunc ipsa lingua tumet, nunc enormiter uomit, nunc abdomen totum ipsi ualde inflatur. Sanguis in morbi principio e uena secta tanto impetu in lectum prosiliit, ut adstantes omnes perterrefaceret. Corpore carnoso et crasso, quamuis nullius cibi. Ambulare non potens. Vidua licet sit, atrum tamen colorem intueri non potest, nisi recidiuet paroxysmus. Nec campanae sonitum, nec ianuae crepitum, nec aliorum loquelas tolerat, nisi cum periculo redituri paroxysmi. Sana tamen mente in ceteris. Menstrua quouis mense ipsi regulariter et in copia effluunt. Nunc uertiginosa, rursus narium haemorrhagiam passa. Somni fere nescia. Tandem uomitu omnia ingesta eiiciens, praeter potum secundarium; frigescens semper. Ingruente paroxysmo, rubet facies, cum

um calore et dolore capitis, in haemorrhagiam desinente narium. Excrementa nigra, rina rubra, crassa, uariabilis. Atque his mas in mortem usque excruciatur, quae contiit Ao. 1708. Stockholmiae. En miram succi erui uim, et cerebri mobilitatem!

Thes. 14. Quot praeterea matres, tempore inrauidationis, perterrefactae, suis infantibus conulsiuos morbos, ipsamque epilepsiam, ingenerunt? et, quot iuxta infantes perterriti, per otum postea uitae tempus sunt conuulsi? ut ceam naeuos uarios, ex imaginatione matris fanti inustos, ac postea indelebiles. Imagina- autem, nihil aliud est, quam uis magna entis. Et in nulla re alia tam clare uis nerei liquidi elucet.

Thes. 15. Sed, sicut repentinus terror, quam urimis mortem inopinatam adportauit, ita quibus etiam salutem insperatam attulit; mor- interdum ita pertinacibus, et medicinis quiscunque recalcitrantibus, ut, nisi succussione rporis uehementi, non sint curabiles. Sic ui- asthmata diuturna ex clauso aliquo pulmo- apostemate, rupta per iram uomica, non um faciliorem dedisse respirationem, sed am, pure excreto, et coalito uulnere, iuguum morbum. Refert CAMERARIVS, *emorab. Med. Cent.* 5. paralyticum, terrore o furentis ursi, fugientibus, qui portauerant, pedes se coniecisse, atque una auolasse. Sic,

memorante VALERIO MAXIMO, *lib. 1. cap. 8.* Aegles Samius, athleta mutus, indignatione accensus, uocalis euasit. Et, Croesi, Regis, filius, mutus iam grandior, cum milites patrem occidere uellent, repente uitium nodumque linguae rupit, planeque atque articulate locutus est, ut HERODOTVS, *in Clio*, refert. Et GELLIO teste, *Noct. Attic. lib. 5. cap. 19.* similiter ex terrore per aquam frigidam febricitantibus inopinato ingestam, saepe febris curatur: namque fit mutatio in situ, in figura et textura totius fluidi, unde morbus perit magno cum praesentium stupore. Mulierculae quoque Nostrates Tertianam febrim per folles curare solent, quibus sub ueste aerem gelidum aegris adflant, donec morbus soluatur, quod semel uidi Stockholmiae, stupens, Ao. 1708. mense Septembri, in suburbio Boreali, uulgo Norre-Malm.

Thes. 16. Terrori compar in nocendi uirtute *tristitia* est et *dolor*, itidem uis mentis satis ualida, et longum malum illis, quos corripuit. Namque praeter pallores, lacrymas, languores, humorum coagula, et capitis dolores, multoties urinam copiose exprimit, obstructa superficie, interdum longam diarrhoeam, eamque criticam. Namque hic morbus cum melancholia pari passu ambulat. Sed, ubi per nullas uias natura morbum sic potuit exsoluere, uariis diuturnis et chronicis morbis fundamentum ponitur, uel et acutis, mortem, nisi remedia opportune interuenerint, attrahentes, sicut uidemus

demus in obſidionibus urbium diuturnis, ubi homines contriſtantur propter multas cauſas, et morbo peſtilenti uia paratur. Sic foeminae triſtes, praeter pallores et languores, ordinario fluxu orbantur, ſcirrhisque uteri et mammarum, ac ſubſequentibus cancris et ſterilitate plectuntur. Sic Pompeia Paullina, Senecae coniux, trucidato marito, adeo moeſta euaſit, ut laudabili in maritum memoria, et ore ac membris in eum pallorem alberet, ut oſtentui eſſet, multum uitalis ſpiritus egeſtum, narrante TACITO, Hiſtoriographo ſui temporis fideliſſimo, *Annal. lib. 15. cap. 64.* Homerus, Poetarum pater, quod in Ionia inſula, quaeſtionem a piſcatoribus propoſitam ſoluere non potuiſſet, dolore abſumtus creditur. Et Caſimirus, Marchio Brandenburgenſis, ex moerore et uigiliis, teſte MELANCHTONE, *lib. de Anima*, adeo exaruit, ut aqua omnis pericardii defecerit, ipſumque cor exſectum pyri toſti faciem repraeſentarit. Quin et ipſa ex dolore exareſcere oſſa, in Sacris ſaepius dixit Dauid, et experientia comprobauit.

Theſ. 17. Namque, ut ſupra dictum, curae animi, deſiderium, inuidia, et quicunque intenſior affectus, corpus tam emaciare ualent, ac quodlibet peſtilentiſſimum temporaneum uenenum. Hinc CICERO olim ad Libertum Tironem, *Epiſt. 28.* ita ſcribit: *Audio te animo angi, et Medicum dicere, ex eo te laborare.*

Si me diligis, excita ex somno tuas literas, humanitatemque, propter quam mihi es charissimus. Nunc opus est te animo ualere, ut corpore possis. Eleganter sane Romanae eloquentiae Parens. Et, si nullum aliud temporaneum daretur uenenum, certe dolor sufficit. Ac praeterea in deliquio animi, ex moerore, uel gaudio, nonne ingentem animi in corpus potentiam obseruamus? ubi saepe, sicut Andromache Senecae, *Troad. Act. 3.*

Reliquit animus, membra quatiuntur, labant,
Torpetque uinctus frigido sanguis gelu.

Thes. 18. Sed, ut alia omnia taceam, quid animi curae et amor possint, abunde elucet in morbo illo, quem *Nostalgiam*, Heluetii *Heimwehe*, Nostri *Heimsiuka*, uocant, Heluetiis in Gallia, et Fennonibus in Liuonia constitutis, contingente. Hoc enim malo correpti homines, in peregrinis terris nec edere, nec bibere possunt, sed tabe uel febri consumuntur, nisi in patriam reuehantur. Nulla ipsis medicamenta prosunt, nulla auxilia: solus de patria sermo solatur, ut quasi ex mortuis resurgant, nihilque aliud quouis momento, et mente et sermone crepant, quam patriam. Corripit hic morbus iuuenilem praecipue aetatem, domi suae absque omni sodalitio uiuere adsuetam, uix uero capacem alieni aeris, peregrinae cibationis, alienique moris. Solent autem tristari, doloribus et ui-

giliis

giliis pallescere, suspirare, consortia aliorum fugere, idque per tempus, donec lecto affigantur, febrisque eos inuadat. Atque sane eiusdem purique haustus aeris, aquae eiusdem potus, idem coelum, solique eadem semper et consueta exhalatio, multum contribuit ad longaeuitatem, rusticis nostris conciliandam, qui nempe raro in peregrinas eunt terras, sed sibi familiarem et natiuum occupant semper locum, in alieno inualidi. Namque, ut mutatio coeli, solique morbosi, longis morbis curandis confert, ita eadem salubria relicta, non possunt non priorem sanitatem uitamque sic abbreuiare. Prorsus, ut hinc addam NASONIS illud, Nostalgia in Ponto laborantis, *l. 2. de Pont. El. 4.*

Nescio, qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, et immemores non sinit esse sui.

Cum enim propter carmen, et oculorum errorem, Tomos in exilium missus esset ab Augusto Caesare, contabuit dolore, ut ipse innuit, *lib. 3. Trist. Eleg. 4.*

Vt tetigi Pontum, uexant insomnia; uixque
Ossa tegit macies, nec iuuat ora cibus.
Quique per autumnum percussis frigore primo
Est color in foliis, quae noua laesit biems:
Is mea membra tenet, nec uiribus alleuor ullis,
Et nunquam queruli causa doloris abest.

Thes. 19. Confeſſus autem ſupra ſum ingenue, ignotum mihi eſſe, quanam ratione, mens dolens, uel amans, uel iracunda, uel inuidens, uel aliter affecta, in ſuum et ſibi adſignatum corpus agat. Et forſan haec ueritas tamdiu latebit, quam diu mens cogitans huic corpori incarceratur, multo liberius intellectura, poſtquam a corpore fuerit ſoluta. Sed tamen uis iſta mentis, in quocunque affectu uehementi et doloroſo, ſiue fiat per nerueum fluidum in corpore, ſiue alio adparatu, corpus tamen inſtar aculeorum erodit, ſanguinem minuit, et acrem reddit, ſolida ipſa abradentem, ut corpus ſic ſenſim ſenſimque, et tacito morſu, pereat. Quod expreſſit idem NASO, *de Pont. Eleg. 1. lib. 1.*

Eſtur ut occulta uitiata teredine nauis,
Aequoreos ſcopulos ut cauat unda ſalis;
Roditur ut ſcabra poſitum rubigine ferrum,
Conditus ut tineae carpitur ore liber;
Sic mea perpetuos curarum pectora morſus
Fine quibus nullo conficiantur, habent.

Thes. 20. Multi inſuper dantur homines, qui tam mobili neruorum ſucco gaudent, ut, ad aſpectum, uel ſermonem, rei nauſeabundae; aut parum pudicae, et minus gratae, teneri ac delicatuli, uomant, angantur animi, aluum liquidiſſime deponant, uel in capitis dolorem, uertiginem, aut deliquium, cadant. Sicut e contrario ſunt, qui quasuis res, adſpectu horrendas, odore

odore nauſeoſas et foetidas, ſermonesque inhoneſtos, nihili faciant; ex certa organorum ſtructura mobilitateque, et ſucci neruoſi tenuitate, motu, et natura. Sic homines inueniuntur, qui non facile exterrentur, Martis hi quidem filii; contra uero, qui ad leuiſſimum uenti, uel folii ſuſurrum, contremiſcant.

Theſ. 21. Qui inſuetus naui, per undas celerius agitata, uehitur, pallidus euadit, uomituriens et uomens, ſequente capitis dolore ingenti, torminibus, uertigine, ſcotomia, inappetentia, atque interdum morte. Eſtque hoc malum, cerebri productum, eiusque liquidi, conquaſſati, et male per neruos rapti. Vnde Laodamas, Alcinoi filius, miſeratus Vliſſem, ſic ab HOMERO locutus introducitur, *Odyſſ. l.* 7.

Ου γάρ ἔγωγέ τι φημὶ κακώτερον ἄλλο θαλάσσης

Ἄνδρά τε συγχεῦαι, εἰ καὶ μάλα καρτερὸς εἴη.

Eiusmodi tempeſtatis, et ſoli moleſtiam, ſentinaeque uitia, ſaepe in mari Balthico et Germanico expertus ſum,

Nempe equo ligneo per uias coeruleas

uectus, ut Plautina utar phraſi, *Rudent. Act.* 1. *Sect.* 5. praecipue uero, Ao. 1707. Septembri et Octobri menſe, in mari Germanico, uulgo noſtrati *Norrſioen*, et Ao. 1709. et 1710. in mari Balthico, cum claſſi Regiae, in Ruſſos expeditae, pro Medico inſeruirem. Et, mirum non eſt, ualetudine minus bona eſſe, qui anguſtiis loci, et

odore tetro, et multitudine cadauerum, tum aquae interdum summa inopia conflictantur. Exclamare ergo possumus cum Tragoedo SENECA, *Med. Act.* 2.

Audax nimium, qui fretu primus,
Rata tam fragili perfida rupit,
Terrasque suas post terga uidens,
Animam leuibus credidit auris,
Dubioque secans aequora cursu,
Potuit tenui fidere ligno;
Inter uitae, mortisque uias,
Nimium gracili limite ducto.

Sed, quid ego aliud, quam molestiam, atque aquas expectare possem, qui, cum Accote Nasoniano, *lib.* 1. *Metam.* queror, quod mihi fuerint

- - - humili de plebe parentes.
Non mihi, quae duri colerent pater arua iuuenci,
Lanigerosque greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper et ipse fuit: linoque solebat et hamis
Decipere, et calamo salientes ducere pisces.
Ars illi sua census erat, cum traderet artem,
Accipe, quas habeo, studii successor et haeres,
Dixit opes, moriensque mihi nihil ille reliquit,
Praeter aquas: unum hoc possum appellare paternum.

Thes.

Thes. 22. Atque dantur quidam, qui nunquam
mari adsuescere possunt, quia decumanis fluctibus et turbine tumultuantibus, molestiam apud
se quandam experiantur : quod in multorum nautis saepe obseruaui. Euenit id meo quidem iudicio in illis, quorum cerebrum totam non replet caluariam : hinc quoque ex leui agitatione molestatur et concutitur, succumque exprimit in neruos uiolenter. In tali autem casu rara medela locum habet. Opium tamen, et crocus, si ulla, sunt optima. Mihi quidem Laudanum liquidum Sydenhami saepe opem tulit. Et, illustris VERVLAMIVS, *Hist. Vit. et Mort. Art.* 12. 13. 14. *Operat.* 2. *§*. 15. meminit Angli cuiusdam, qui, ut uectigalia supprimeret, cum in Belgium transfretaret, croci saccum circa stomachi portauit regionem, optimeque tunc in summa fluctuum iactatione ualuit, nec sensit nauseam, licet ante id tempus ex mari semper aegrotare solitus esset.

Thes. 23. Ergo haec omnia iam enumerata symptomata, ac multa alia, ex solo spirituum, seu succi neruosi, in solida uel fluida inordinato influxu, explicari queunt, ad talem orgasmum excitati, uel ab obiectis externis, uel interna mentis in corpus suum inexplicabili actione, qua solida in contractilitate sua obeunda uel crebrius incitantur, uel omnino impediuntur; fluida uero hinc aut immensum resoluuntur, disperguntur, consumunturque, aut dense coagulantur.

gulantur. Et quanta, uel ex ſolo terrore, ſpirituum, in ſanguineo fluido condenſando, et praecipitando, uis ſit et potentia, cl. MALPIGHII docet obſeruatio, *Tr. de Polyp.* dum uir quidam robuſtus, improuiſo concuſſus terrore, in pulſus inaequalitatem et obſcuritatem incidit, et, recurrente reſpirandi difficultate ingenti, breui tandem per ſputa, quandoque rubri ſanguinis portiones, quandoque copioſa alba quaedam fruſtula, ueluti polypos, excreuit, ac poſtremo, turgentibus ſuperioribus, coercita, propter lacerum pulmonem, ſanguinis copia, ſuffocatus interiit.

Theſ. 24. Cerebri ac cordis propinquitas, utriusque ad uitam, facit, ut poſt cerebri uenena, etiam de *Cardiacis Venenis* agam. Vulgus quidem putat, dari quaedam medicamenta, quae cor immediate roborent, atque exhilarent, qualia quidem nulla adhuc noui. Omnia enim, quae cor roborant, hoc eſt, quae faciunt illud fortius et crebrius ſe contrahere, ſunt peſſima homini uenena, et uitae noſtrae quam maxime contrariantia, ſicut faciunt omnia uenena acria, metallica, acida, alkalina, mechanica, et animalium putrefactiua. Ex hiſce enim largius adſumtis, augetur quidem motus cordis, ſed in machinae totius deſtructionem usque. Et, ſicut morbi a cauſis diuerſis oriuntur, ita quicquid morbo contrarium eſt, cardiacum uocari poteſt, non, quod cor roboret, ſed, quod toti ſit gratum corpori. Sic in febribus putridis et alkalinis,

alinis, omnia acida, metallica et uegetabilia, sunt ardiaca. Contra in morbis ab acido, ad alkana confugiendum est. In morbis ab ira, ad nansuetudinem, in dolore et tristitia, ad gaulium; et sic de ceteris. Sed, quid cardiacum it in omni morborum genere, ex opio illud t croco petendum est.

Thes. 25. Omnia itaque dicta uenena, quae erebro nocent, et sensibus, pariter sunt ueiena cardiaca. Cor enim, per neruos suos, maimum sui motus momentum ex cerebello reipit. Quibus neruis uel obstructis, uel abcissis, aut ipso nerueo succo depauperato, ueiementius moto, aut tardius, cor laeditur. Vel enim nimis crebro et fortiter contrahitur, iel nimis languide. Inde sequitur sanguinis tagnatio et coagulum, uel resolutio, acredo, iasorum ruptio, et liquidorum coagulatio, feires acutae, mors. Hinc omnes affectus ueiementiores, nisi superuenerint contrario et norboso affectui, sunt uenena cardiaca. Quaes sunt, ira, gaudium, tristitia, terror, amor, iigiliae, atque id genus alia; namque haec, it supra monui, habent semper rationem ueieni corrosiui.

Thes. 26. Venena porro corrosiua omnia, ex egno minerali, animali et uegetabili, mechaiica denique, uel subtilia, et terendo in polinem acerrimum effigurata, uel crassiora, ut gladius, acinax, pugio, culter, globus ex machina emissus, et sexcenta eiusmodi alia, sunt

cordi

cordi uenena. Vel enim intra uafa fluitantia, cor exedunt, uel externa ui adacta, ipfum lethali uulnere perforant, ac deftruunt, uel eius neruos abfcindunt. Quo pertinent omnia, quae pulmonem laedunt grauiter, interne uel externe; eius enim ad uitam maxime neceffarius eft ufus. Suntque talia fere eadem, quae nunc enumerata. Polypus quoque in cordis uicinia, arteriae, uel ipfi innafcens cordi, tum uenena fumme obftruentia, atque uitam cum maxima pectoris anguftia tollentia, huic pariter claffi adnumerantur.

Thef. 27. Puto autem omnia, quaecunque uenena, omnesque affectus, et ignes febriles, effe talia, cum, quocunque modo laeferint, nulla tamen pars inde magis afficiatur, quam quidem cor. Nam, per totam pectoris regionem, incredibilis anguftia percipitur, praefertim in moribundis, tumque dicitur Noftris: *Doeden faetter ath Hiertat*, h. eft, mors ipfum cor petit. Atque hoc in phaenomeno, et fcena ultima fabulae humanae, omnia et fingula uenena, omnesque morbi mortiferi, conueniunt. Cor uero prae ceteris partibus folidis, tanto magis ab acribus adficitur, quanto maiorem in fe habet potentiam et momentum ualidum contractionis, uimque ipfam uitae noftrae, ex qua uita, reliquae omnes fuam quaelibet mutuantur. Hinc Cor recte dicitur, primum effe uiuens, atque ultimum moriens. Nec aliter ego ullum mortis genus concipere poffum.

CAPVT

Capvt Dvodecimvm.

Catalogum et Operandi rationem Venenorum Sterilitatem facientium atque abortiuorum exhibet.

Thes. 1. Illam foecunditatem, quam Creator optimus, primis noſtris parentibus inſeuit, quaeque per multa poſtmodum ſecula celebrata eſt, minui multum ac hebeſcere noſtra tempeſtate contigit, poſtquam homines, uel a priſca uiuendi ratione deſciuiſſent, uel execrabili inuento, hanc ipſam foecunditatem extirpaſſent. Equidem multi dantur, qui, neſcio, quo naturae conſilio, ſteriles facti ſunt, plures autem, qui aliorum uitio, praecipue uero ſuo ipſorum errore, ſterilitatem contraxerunt: tantum ſub petulanti exorbitantes iuuentute, ut, quando olim matrimonium fuerit initum, atque in ſobole imaginem ſuam, et amoris pignus conſpicere cuperint, praeter opinionem inueniant ſe infoecundos. *r*)

Hanc rerum mutationem, optime Owenvs, propria, ni fallor, experientia edoctus, hiſce deſcripſit: eſt amor in nobis in lignis ut latet ignis, ignis uti lignum, nos leuis urit amor. Ligna ſed in cineres uaneſcunt ignis in auras, nos cinis, et noſter, quid, niſi fumus, amor? Nihil ſane magis nocet intempeſtiua atque im-

moderata uenere; libidinosa enim et intemperans adolescentia effoetum corpus tradit ac relinquit uegetae aetati. De foecunditate igitur, gentisque tuae propagatione, sanitate, longaeuitate, sollicitus, ARISTOXENI monito morem geras, necesse est, ita apud STOBAEVM, *serm. 99.* differentis: περὶ δὲ γενέσεως παίδων, τάδε ἔλεγε· καθόλου μὲν φυλάττεσθαι τὸ καλούμενον προφερές· οὔτε γὰρ φυτῶν, οὔτε τῶν ζώων εὔκαρπα τὰ προφερῆ γίνεσθαι, ἀλλὰ χρόνον τινὰ προπαρασκευάζεσθαι τῆς καρποφορίας, ἐν ᾧ ἐξισχύσαντα καὶ τετελεωμένα τὰ σώματα, παρέχειν τά τε σπέρματα καὶ τοὺς καρποὺς δεδύνηται· πολλὰ δὲ εἶναι ἐν οἷς ἡ ὀψιμαθία ἐστὶ βελτίων, οἷον, καὶ τὸ τοῦ ἀφροδισιάζειν πρᾶγμα· τοῦτο γὰρ πρός τε τὴν τῶν γεννώντων, καὶ τῶν γεννησομένων εὐεξίαν πολὺ συμβάλλεσθαι. Δέον οὖν ἐστι, παῖδας οὕτως ἄγεσθαι διὰ τῶν σωμάτων ἀσχόλους, ὥστε μὴ μόνον μὴ ζητεῖν, ἀλλ᾽ εἰ δυνατὸν, μηδὲ εἶναι τὴν τοιαύτην συνουσίαν ἡγεῖσθαι ἐντὸς τῶν εἴκοσιν ἐτῶν. Οταν δὲ καὶ εἰς τοῦτο ἀφίκηται, σπανίοις εἶναι χρηστέον τοῖς ἀφροδισίοις. Concubitus frequens, inquit CELSVS, *l. 1. c. 1.* soluit corpus. Nec actio, in uniuerso terrarum orbe, cum qua exercitium ueneris, melius, quam cum militia, conferre queas, occurrit. Milites, quo iuniores, robustiores, obsequientiores, et cum prudentia feruidiores, eo meliores; ita peraeque se res cum amantibus habet, iuuentus quippe, integrae uires, et reliqua iam adducta momenta, omne hic ferunt punctum;

uſtium incidunt, naturae conſilio quodam, cum
Ss 2 ipſis,

nam, amor odit inertes, uti pronunciauit Ovidius, *lib. 2. de art. amand.* Militiae ſpecies, amor eſt, canit idem, *cit. loc.* diſcedite ſegnes, nec ſunt haec timidis ſigna tuenda uiris. Nox et hyems, longaeque uiae, ſaeuique labores, mollibus his caſtris, et dolor omnis ineſt; ſaepe feres imbrem coeleſti nube ſolutum, frigidus in uda ſaepe iacebis humo, Ita igitur, uti citatus concludit Naso, *lib. 1. Eleg.* militat omnis amans, et habet ſua caſtra Cupido, Attice, crede mihi, militat omnis amans. Quis, niſi uel miles, uel amans, et frigora noctis, et denſo miſtas perferet imbre niues? Sed, quo promtior et firmior, ad haec ſuſtinenda, et perficienda, eſt uegeta iuuentus, eo maiorem, idem peraeque praeſtandi, impotentiam, uiribus per intempeſtiuam uenerem exhauſti, aegroti, annisque graues, obtinemus, infirmis prorſus ſimiles militibus, qui a Gallis *les Invalides* uocati, ad militiae munera non amplius idonei, uel ciuitatibus oneri ſunt, uel in noſodochiis nutriti, miſeram ducunt uitam. Ac plures certe inuenies, quos tam Venus, quam Mars, ante tempus, infirmos, elumbesque reddit. Cur itaque ſaepius oleum operamque perdat medicus, ad ſterilitatis curam requiſitus, ex antecedentibus omnino manifeſtum eſt. Quot enim, exhauſto omni ſuccorum flore, neruorumque tono plane peſſundato, cum iuuenculis, inſontibus adhuc, matrimonium ineunt, ſte-

ipſis, uel nullum membrum, uel inperforatum, uel

rile futurum, niſi fratrum miſericordia opem ferret praeſentiſſimam? Quot, quibus curta genitalium ſuppellex, uiribus, libidinoſarum deſiderio coniugum, ſatisfaciendi, deſtituuntur? Quot, eroſis glandulis proſtatis, corruptaque uniuerſa per luem uenercam machina, non fruſtraneum modo, ſed pernicioſum cum coniugibus coitum celebrant? Quid dicam de diſcrepante, et ſibimet inuicem inimica coniugum conſtitutione, aetate, et conſuetudine? Quid dicam de mutatione amoris, cum mutatione formae et pulchritudinis? Stulta tu es plane, queritur meretrix apud PLAVTVM, *in Moſtel.* quae illum tibi aeternum putas fore amicum, et beneuolentem; moneo ego, te deſeret ille aetate, et ſatietate. Et paulo poſt, ita loquitur: ſi dictis nequis perduci, ut uera haec credas mea dicta, ex factis noſce rem; uides, quae ſim, et quae fui ante; nihilo ego minus, quam nunc tu, amata ſum, atque uni modo geſſi morem. Qui pol me, ubi aetate hoc caput colorem commutauit, reliquit deſeruitque me; tibi idem futurum credo. Sunt igitur innumerae cauſae, quae in utroque ſexu ſterilitatem producunt; adeoque multiplicia et infinita erunt uenena, ſterilitatem generantia. Alia uero horum, uitia uniuerſi corporis, alia, ſaltem genitalium organorum labem reſpiciunt. Nulla uero uenena, niſi immediate genitalibus organis applicata, ac deſtructa eorum, iisdem uel eroſis, uel obſtructis occalliſatisque, functione,

uelincongruum, aut paralyticum, accidit: cum-

ſine aliarum partium et uiſcerum morbo, ſterilitatem producunt. Multa quoque, in claſſem uenenôrum, ſterilitatem producentium, immerito referuntur. Talia ſunt, lactuca, ruta, portulaca, nymphaea, infuſum Coffeae, et plura alia. Ex his quoque patet ratio tot controuerſiarum, quas antiquiſſimi iam medici, de uiribus citatorum remediorum motas, fouerunt. Paucis: nulla dantur uenena, ſterilitatem inducentia, abſolute talia, ſed, quae in his illisue ſubiectis cauſam ſterilitatis conſtituerunt, eadem in aliis foecundum promouerunt coitum, uti idem uberius explicaui ac demonſtraui, *Toxicologiae lib. 3.* conf. *A. N. C. Dec. 2. Ao. 1. obſ. 111. et Dec. 2. Ao. 6.* CASP. *a* REIES, *qu. 82.* SIMON, *diſſert. de Impot. Coniug. cap. 7. theſ. 2. no. 21. et ſequ.* ZACVTVS LVSITANVS, *Prax. Admir. lib. 2. obſ. 140. et 141.* LANGIVS, *lib. 1. epiſt. 49. p. 241.* FABRICIVS HILDANVS, *Cent. 1. obſ. 65. et 66.* Quod peraeque tenendum de abortiuis, nam remedia, quae promouendi abortus ergo, ore aſſumuntur, idem, non ſine ſumma uniuerſi corporis iniuria, praeſtare poſſunt. Ita emetica et purgantia, magis canalem alimentorum afficiunt laeduntque, quam uterum; ac detrimentum, quod hinc in uterum foetumque redundat, per conſenſum, iure uicinitatis, propagatur. Quot praeterea meretrices, multis deuoratis emeticis ac purgantibus, bene ualent, ſanosque iuſto tempore edunt infantes?

que uel nullo ſemine, uel infoecundo, nullisque
que

Nihil hinc dementius eſſe iudico, quam in grauidis, quae ſibi febres intermittentes, peruerſa uictus uiuendique ratione, et hinc cumulatis in uentriculo cruditatibus, accerſiuerunt, leniorum uſum emeticorum repudiare, cum tamen eaedem maius incommodum ex perpetua, qua uexantur, nauſea, inanique uomendi conatu, perpetiantur, atque ab iis maius, quam a lenioris propinatione emetici, periculum abortus immineat. Ita etiam ſeſe res habet cum uenae ſectione, quae in ſubiectis plethoricis, bis terue, in pedibus etiam, inſtituta, ac repetita, certiſſimam abortus praecauendi antidotum conſtituit. Nec aliter ſentiendum de ſabina, aliisque uolatilibus, quae grauidis phlegmaticae conſtitutionis foeminis, haud leue praebent auxilium, laxiores irritando fibras, ſuccosque uiſcidos reſoluendo, ſerumque quantitate peccans, per auctas eliminando ſecretiones. Ridiculam demum eorum iudico ſententiam, qui martem, martialiaque remedia, pro fortiſſimis abortiuis habentes, putant; eadem, ad uterum deducta, foetum, licet grandiorem, in plurima et minutiſſima diſcindere fruſtula, fruſtulatimque embryonem expellere; quod tamen tum a martis principiis, tum a detecta canalis alimentorum, uiarumque, per quas chylus, medicamentaque, ad ſanguinem, et per ſanguinem, ad uiſcera ablegantur, ipſisque circuli ſanguinis, abunde innumeris experimentis de-

ue animalculis animato, donentur; uel quando pud se nullos unquam amoris ignes, nullum upidinis sensum experiuntur, ut multis coningere audiui. Sic noui quendam studiosum Vpsaliae, N. H. Ao. 1704. qui amoris quidem oestro saepius tentabatur, et calebat, cum toto adparatu cohabitationis futurae, semen tamen nunquam habuit, nec emittere potuit, ut ipse saepius fassus est. Pariter Ao. 1708. consilium a me petiit uir honestus, et Prouincialis Secretarius, Stockholmiae, quomodo mederetur orbitati seminis, cum in primo matrimonio foecundus fuerit, in secundis uero nuptiis omnem quidem alium adparatum haberet, semen tamen non emitteret. Ego quidem ipsum monui, parcissime uxorem amplecti, et lacticiniis ac leguminatis uti.

Thes. 3. Praecipuum uero, partibus, generationi inseruituris, malum, adportat, *Venus praemature culta*, et nefandum scelus Onaniticum, unde totum generationis penu exhauritur ante diem, exarescit, ac hebescunt partes solidae, crebrius erectae. Hinc uidemus omnes, qui ueneris castra per ipsam iuuentutem sequuntur, aetate uirili subeunte, sterilescere. Atque haec causa fuit primaria foecunditatis nostris olim maioribus, cum ante trigesimum annum uenerem non coluerint. Nunc uero pueri cum puel-

 lis

monstrati, legibus, plane abhorret. conf. *Toxicol. nostr. lib. 3. cap. 39. et sequ. p. 43. et sequ.*

lis cohabitant. Videmus tamen, arbores praematurius arte uel ſuapte ſponte fructiferas, in ipſo uigore aetatis exareſcere. Sed, ſicut frequentius culta uenus uires exhaurit, et flacciditatem membris inducit, ita quoque nimia abſtinentia, in uiris flacceſcere facit mentulam, iſtique prorſus operi inidoneam, cum omnes corporis partes ex modico ſemper exercitio roborentur et uires adſumant. Hinc CORNELIVS GALLVS, flacciditatem nimiam in ſenili corpore queſtus, *Eleg.* 5. ſic concludit:

Occidit aſſiduo quod caret officio.

Theſ. 4. Quo accedit *Luxuria* noſtrorum temporum, Indicis ignibus, aromata puto, quoscunque cibos condiens, et corpus in uenerem incendens. Vnde ſaepius natura in amplexus cogitur, quam quidem ipſa inclinet. Atque ita foecundum ſemen deperditur atque exhauritur. Hinc puto, homines lautiori ciborum adparatu ſemper gaudentes, et uariis inebriaminum generibus incaleſcentes, non tam eſſe foecundos, quam quidem plebeculam, parco ac parabili uictu uictitantem, ſicut cuiuis per patriam noſtram peregrinanti conſtat.

Theſ. 5. Nulla tamen res foecunditati tam ingentem inuſſit noxam, ac quidem morbus ex uenere uaga oriundus, et *Lues Venerea* ideo nuncupatus. Partes enim genitales interdum exulcerat, conſumit, diſtorquet, et deprauat, ut inidoneae reddantur ad ea amplius opera, ad

quae

quae, a natura ſunt fabricatae, ſicut in multis adparet, hoc malo olim mulctatis. *Mercurius* quoque *crudus*, huius morbi antidotus ſola, fidaque, eo ipſo, quo morbi alkalinam debellat acredinem, meo quidem iudicio, ipſa animalcula, et futurorum hominum ſemina, occidit, uirtute ſua anthelmintica, qua praeter cetera celebritatem iniuit.

Theſ. 6. Sed, ut ad Onaniticum peccatum, et nefandam *Manuſtuprationem*, redeam, non facile dictu eſt, quam multi inde facti ſint ſteriles, breuiſſimum gaudium et iuuenilem ſtultitiam longo ac diuturno animi moerore perſoluentes. Nam, qui ex *Pollutione Nocturna* ſterileſcunt, excuſandi magis ſunt, niſi per epulas quotidianas, excitatis ignibus, incaleſcant, et polluantur. Et certe uitatio huius ſceleris ac tacitae ueneris, humano generi multiplicando multo ſalubrior eſt, quam lex illa Amurathis IV. Turcarum Induperatoris, qui tabaci fumigationes, foecunditatis cauſa, capitali ſupplicio cauit, ut narrat MAGNENVS, *de Tabac. Exercit. 6. §. 10.* Namque, quod olim Pontico ſuo exprobrauit MARTIALIS, *Epigr. lib. 9. cap. 42.* Poeta ceteroquin ſpurciſſimus, hic forte locum inueniet, quod, quia ad rem praeſentem facit, totum exſcribam:

Pontice, quod nunquam futuis, ſed pellice laeua
Vteris, et Veneri ſeruit amica manus:

Hoc nihil esse putas? Scelus est, mihi crede, sed ingens,
Quantum uix animo concipis ipse tuo.
Nempe semel futuit, generaret Horatius ut tres,
Mars semel, ut geminos Ilia casta daret.
Omnia perdiderat, si masturbatus uterque,
Mandasset manibus gaudia foeda suis.
Ipsam, crede, tibi Naturam dicere rerum,
Istud, quod digitis, Pontice, perdis, HOMO est.

Thes. 7. Causae uero dictae, quandam secum moralitatem habent, et in hominis ipsius peruersa uoluntate ac desiderio impudico fundamenta ponunt. Dantur quoque res aliae, quae uel casu deglutitae, uel per fraudes propinatae, hoc uitium corpori adferunt, sicut supra retuli de *saturni sale*, huius criminis accusato. *Gypsum* praeterea, et omnia summe obstruentia, praeter cetera mala, etiam sterilitatem, inducere. Sic PLINIVS, *H. N. l. 16. c. 26. Semen Salicis*, mulieri, sterilitatis medicamentum esse, scribit. Idem PLINIVS, *l. 24. c. 8.* de salice sic habet: *Folia* contrita et pota, intemperantiam libidinis coercent, atque in totum aufferunt usum, saepius sumta.

Thes. 8. Huius indolis et *Agnus Castus* est, *Vitex* alias dictus, frutex, salici adfinis, cuius foliis cubitus sibi substrauisse matronas Athenienses, narrat,

arrat, in Thesmophoriis seu Cereris Deae sa-
ris, ut sacrorum tempore persisterent castae.
Veneris quoque stimulos reprimit *Cannabis*,
DIOSCORIDIS elogio, *Mat. Med. lib. 3. c. 149.*
t extinguit: hinc quoque in emulsionibus ad
onorrhoeam uirulentam, non male adhibe-
ur, ut sistat impetum; Opiatorum enim classi
ntea inferre non erubui. Et iam uel uulgo
nedico compertum est, non solum ignes pro-
rie sic dictos febriles, sed et ipsam extingui
Nymphaea herba uenerem. Ego autem uix
oc comperi, Ao. 1709. mense Augusto, in rusti-
is Insulae Seeskaerensis, prope Narwam, ubi
rae annonae caritate, et Russorum tyrannide,
ihil, quod ederent, panis loco, habebant, prae-
er radices nymphaeae luteae, cum corticibus
ini, Nostris *Tale* dictae, in farinam contritas,
t tamen felicissima gaudebant et prolixa prole.
In mirabilem amoris ignem, nec nymphaea,
ec fame, nisi pertinaciori, restinguendum!

Thes. 9. Porro lactucam rotundam, minima
adice, foliis latis, uenerem exstinguere, uete-
ibus non solum, ut PLINIVS meminit, *lib. 19.*
ap. 8. notum fuit, sed et hodierno dicterio co-
nitum est, praecipue tamen uiris hoc suppli-
ii genere mulctatis. Vnde et mulieres Graecae
actucam adpellarunt ἀστύλιδα, quod τὸν στύλον
rrigi prohiberet. Et, uel Callimachi, Poetae,
patuit fabula, Adonim, Veneri Deae impensius
matûm puerulum, cum ab apro occisus esset,
sub

ſub lactuca ſepultum. Atque apud ATHENAEVM, a Natali de Comitibus Latinitate donatum, *Deipnoſoph. lib. 2. cap. 32.* introducitur Amphis ſic in Ialemo ſcribens:

Inter lactucas peſſime perditas,
Quas ſi quis inter ſex decies annos edat,
Cum ſortietur foeminam dormire apud,
Oportet illum nocte tota uoluier,
Nihilque agentem, quae uolebat, pro uiro
Fricare fortunam manu neceſſe ſit.

Quae ſuperſtitio, multorum adeo animis inhaeſit, ut ad Auguſti aetatem, religio eſſet, lactucis ueſci, obſeruante PLINIO, *lib. 19. cap. 8.* Eſt et *papauer nigrum,* inter lactucae ſpecies ab antiquis relatum, quod lac ferat, ſed ſoporiferum.

Theſ. 10. Vſu inſuper *Rutae*, generationes impediri; ideoque in profluuio genitali dari eam, et uenerem crebro per ſomnia imaginantibus, PLINIVS habet, *lib. 20. cap. 13.* Idem de Mentha refert, *cap. 14.* quod et HIPPOCRATES, *lib. 2. de Diaet. n. 26.* aſſerit. Et DIOSCORIDES, *Mat. Med. lib. 3. c. 34.* illam mulieribus ante coitum uuluae adpoſitam, conceptionem impedire, tradit. Caſtitatem inducere illam, totum corpus perfrigerando, omnemque alacritatem tollendo, uidetur indigitaſſe ARISTOTELES, *Probl. 2. Sect. 20.* mentham, belli tempore, neque edendam, neque ſerendam, his uerbis praecipiens: μίνθην ἐν πολέμῳ

;μω μήτε ἔτει, μήτε Φύτευε. Quamuis ego
·edam, calefacere hanc quam maxime, et ue-
·erem ciere, atque sic per accidens refrigerare.
Portulaca itidem *Syluestri*, seu *Telephio*,
·enerem inhiberi, uenerisque somnia, auctor est
LINIVS, *lib. 20. cap. 20.* item, si *Persoluta*,
u Petasitis, subdatur homini, uenerem inhi-
·et, maxime uiris, tradente eodem PLINIO,
b. 21. cap. 33. Et *Periclymeno*, sterilitatem
iris fieri, idem prodit, *lib. 25. c. 7.*

Thes. 11. Sed, inter haec sterilitatis uenena,
on omnia quidem aeque mala sunt. Quaedam
nim, uel per frigus suum, uel opiatam uirtu-
·em, inhibent effluxum seminis. Sic, qui nym-
haeam biberint, *duodecim diebus coitu genitura-
ue priuari*, scribit PLINIVS, *l. 25. c. 7. l. 26. c. 10.*
icut et uulgo notum est, *Nucem Moschatam*, in
itello oui comestam, semen retinere. Sed
icutam, testibus illitam, circa pubertatem, ue-
·erem omnem certissime extinguere, saepe no-
ninatus PLINIVS, *c. 13. d. l.* docet; Sicut
: mammas, a uirginitate, succo cicutae illitas,
mper staturas, ex ANAXILAO refert. Atque,
·ut facile crediderim, per haec iam enumera-
. sterilitatis uenena, aliquid mali fieri posse
·terdum; sicut et sterilitas inducta legitur per
andestinam sachari saturni propinationem,
·eminae Principi in Hispaniis. Et Franciscus
fortia, Mediolani dux, ueneno sterilis factus,
ste CARDANO, *de Venen. lib. 3. cap. 1.*

ut

ut reliqua exempla taceam. In nobilibus tamen et diuitibus, uenenum sterilitatis maximum, maturius et frequentius cultam uenerem, corpusque hinc exsuccum atque eneruatum, lubenter assero, procliuibus semper communi mortalium uitio, in remouenda a se urgentium malorum culpa, in alios uero reiicienda.

Thes. 12. Praeter iam dicta sterilitatis uenena, *Coffe* potus, uel *Cahwe*, Persis creditur, sterilitatem inducere, teste OLEARIO, *Itiner. Persic. lib. 2. pag. m. 422.* eamque ob causam hunc potum libenter a Persis expeti, cum polygamia ipsis alias numerosam prolem adferret. Et ridiculam habet historiam de Regina Regis Persiae Subthan Mahmud Kasnim, per hunc potum steriiis facti, atque eneruati. Cum enim aliquando ex fenestra conspiceret Regina equum educi, et quaereret, quid hoc sibi uellet, responsum ipsi est, castrandum esse equum, ut animositas insultandi aliis, ipsi demeretur; infit Regina, non opus esse hoc modo ipsum castrare, cum per nefarium Cahwae potum satis eneruari posset, ipsique Regi similis fieri. Idem OLEARIVS, *Part. 3. pag. m. 529.* scribit, legatum Persicum, qui ad Ducem Holsatiae missus erat, frequenter usum *semine cannabino tosto*, quod Persae incendere quidem uenerem credunt, sed iuxta sterilitatem inducere. Sterilitatis inducendae potentia infame quoque est mustum castratum, seu liquor iste uinosus,

Stubm

Stulm dictus. Emmenagogam tamen uirtutem, in *Caolvae* potu esse, uult PROSPER ALPINVS, *de Med. Aegypt. l. 1. cap. 3.* huiusque arboris fructum, Euonimo esse persimilem, refert.

Thes. 13. In mulieribus autem saepe haeret uitium sterilitatis. Quando enim naturalia ex natiuitate, uel post uulnus uenereum, uel post partum difficilem, sunt concreta, nec manu chirurgi possunt aperiri, aut ullo alio remedio, fit sterilitas insuperabilis. Praeterea ad sterilitatis negotium, tum quoque suum foeminae symbolum addunt, cum schirrho uteri laborant, prout HIPPOCRATES etiam olim agnouit, *de Morb. Mul. lib. 2. n. 45. 46. et de Sterilit. n. 26.* Atque haec causa saepe regnat, stupentibus coniugatis. Et, si fides sit Cl. LISTER, *de Font. Med. Angl. tr. 2. cap. 4.* dum cicatrices, ex uarioloso praecipue morbo, ipsa ouaria, excludendis ouulis, iam nunc animaculo donandis, inepta reddiderant ac prorsus inidonea, fit sterilitas. Namque illa omnia uenena, quae uiris propinari possunt, etiam foeminis sunt exitiosa.

Thes. 14. Verum contingere interdum uidemus sterilitatem inter coniuges, nullo uitio naturae in utroque existente. Quod sane paradoxum uidetur. Sed cogitandum est, quod, sicut diuersimode lusit natura in aliis corporis partibus, atque istam facierum uarietatem induxit,

duxit, ita quoque in his membris, quoad omnes dimensiones, sit uarietas, ex qua partium incongruentia, fit sterilitas, nunquam medicanda. Vterque tamen sexus per se, et ratione alius hominis, partium generationi inseruientium symmetria sibi quam optime respondentis, non est sterilis. Sed fit quoque interdum sterilitas, licet partes naturales quam optime sibi conueniant. Atque haec causa omnium aliarum maxime facit sterilitatem. Scilicet, sicut pro structura solidorum, et natura fluidorum, quidam homines in iram, aut quemcunque alium affectum, citius incandescant, celeriusque rursus, consumto igne, mitescant, et hebescant; ita quoque alter coniugatorum igneae naturae, uenerem suam primo protinus momento absoluit, alter uero frigidior, nonnisi longiori tempore, in iustum calorem pruritumque et laetitiam, procreationi parem, incalescit. Ac, nisi momenta caloris in utroque conuenerint, omnis amplexus erit infoecundus. Hinc uidemus, multos mares in primo matrimonio foecundos, in secundo infoecundos, et tertio rursus foecundos, et contra. Par ratio est in foeminis. Accedit et hoc, quod, si quidem cetera quam maxime fuerint paria, uitium tamen sit in masculis, semen euibraturis, nulla unquam fiet foecundatio. Nec ullum ego noui, tam sterilitatem inducere, quam quidem has causas, licet raro ad illas attendatur.

Thes.

Thes. 15. DOMINICVS LEONVS, Italus, *Art. Med. lib. 6. cap. 13.* plura adhuc signa enumerat, scilicet seminis defectum, aut menstruorum; penem nimis longum, uel nimis breuem, tortuosum, subtus perforatum a lapide, aut resolutum; uterum nimis siccum, callosum, ulceratum, nimis latum, lubricum; intempestiuos et frequentiores coitus; crapulam, ebrietatem, aquae frigidae, uel aceti, potum; immodicas euacuationes per uomitum, aluum, naresue; sessionem super lapidem, uel ferrum, epithemata, testibus adplicata, ex opio, hyoscyamo, mandragora, solano; motus laboriosos, ut saltus, casus, percussiones; uenarum post aures incisiones; animi passiones, iram, timorem, gaudium, tristitiam, calamitatemque diu perseuerantem.

Thes. 16. Atque haec fuere uenena, sterilitatem facientia. Circa quae illud etiam obseruatum est, homines, in locis calidioribus continuo solis ardore exustos, magis esse steriles, minusque foecundos, quam illos, qui sub frigidiori coelo habitant, euaporato scilicet per aestum omni succo et uigore corporis. Homines porro isti citius maturescunt ueneri, salaciores sunt, et calidiores, sed ante uictam aetatem eneruati et languidi. Ad uenerem enim multum facit situs loci, alimentorumque natura.

Thes. 17. Sequuntur uenena, foecundum uterum abortire facientia, et conceptum germen

eiicientia. Haec partim foeminae, proprio, ſed nefario auſu, adhibent, ſcorta uidelicet, et pellices, quae furtiuam uenerem expellere didicerunt; partim contingunt matronis honeſtis, dulciſſima pignora minus caute cuſtodientibus, idque praeter opinionem. Interdum foeminae in ſe ipſo aliquid gerunt, quod faciat eos ſemper abortire. Hinc, omnes *affectus uehementes*, *Ira*, *Odium*, *Inuidia*, *Amor*, *Deſiderium*, *Triſtitia*, *Terror*, *Gaudium*, atque eius generis alii, hanc uim obtinent, ut quotidiana loquitur experientia. Sic Iulia, Pompeii coniux, cum uidiſſet mariti ueſtem ſanguinolentam, tanto terrore ſuffuſa eſt, ut deliquium et abortum paſſa ſit, auctore PLVTARCHO, *in Pompeii uita.*

Theſ. 18. Omnia praeterea uehementiora exercitia, ſaltu, curſu, equitatione, laboribus nimiis, onerum ſubleuatione, abdominis compreſſione, femorum diſtorſione, aliaue ratione, facta, abortum procurant. Tanta enim per hos motus oritur corporis concuſſio, et tanta uteri contractio, ac conuulſio, ut tenellus foetus, loco, cui adhaeret, abrumpatur, moriatur, et ſtatim interdum expellatur, et interdum putreſcat, atque, excitata poſtmodum febri, et utero, per acre putridum uellicans, fortiter conuulſo, eiiciatur. De Pſaltria uideſis HIPPOCRATEM, *de nat. puer. n. 4.*

Theſ. 19. Inſuper omnia illa noxia ſunt grauidis, quae febrim ullo modo excitant, qualia ſunt

ſunt, omnia iam dicta uenena acria et cauſtica, uel interne uel externe utero atque foetui adplicata. Abortiua autem magis aniculis nota ſunt, quam ueris Medicis, quibus piaculum eſt, et Hippocratis iuramento prohibitum, abortiua exhibere. Rationem acrium habent: caſus, uehementer concutiens regionem hypogaſtricam, aut ictus, foetum contundens. Tum illa, quae ab auctoribus annotata ſunt. Sic PLINIVS, *lib. 14. cap. 18.* in Achaia, circa Caryniam, abigi partum, prodigioſo uino, atque etiam, ſi uuam comederint grauidae, ſcribit. *Menthaſtri* potu, partum necari, idem prodit, *lib. 20. c. 14.* Siſymbrium, ſeu *Serpillum ſilueſtre, non edendum grauidis, niſi mortuo conceptu: quippe etiam impoſitum eiicit.*

Theſ. 20. Parili modo *ſucus Cedri*, ex eodem PLINIO, *lib. 25. cap. 5.* abortum facere, traditur, ita autem uerba habent: *portentum eſt, quod tradunt, abortiuum fieri in uenere, ante perfuſa uirilitate.* Si praegnans radicem *Cyclaminis* transgrediatur, abortire eandem, eodem auctore, *d. l. c. 9.* cognoſcimus. Atque, *Epimedium*, foeminis cauendum, idem monet *l. 27. c. 9.* huic quippe, ſpiſſandi refrigerandique natura eſt, quia et radix conceptum adimit, et folia trita ad quinas drachmas, et purgatione menſtrua finita, epota, concipi impediunt. *Filicis* radicem, idem PLINIVS, dicto loco, mulieribus prohibet dari, quod grauidis abortum, ceteris ſterilita-

Tt 2 tem,

tem, faciat. Item, *Thlaspi semine*, necari partum, *cap. 13.* habet. At, *lib. 30. cap. 14.* sic scribit: *uiperam mulier praegnans si transcenderit, abortum faciet, item, amphisbaenam mortuam duntaxat;* forte ex terrore. Vt taceam multa alia, ab auctoribus nominata, quae partim uana sunt, partim contemnenda.

Thes. 21. Sed nostro hoc tempore, inter herbas, maxima fides *Sabinae* adhibetur, ad nefarium hoc scelus perpetrandum. Et forsan hic frutex, est Iuniperus illa Americae Septentrionalis, ex cuius esu, auctores scribunt, equas abortire. Excitat autem haec, sicut reliqua omnia, febrim acutam, et uomitum. Et *Vomitus* quidem *uehementior*, quocunque modo excitatus, actis uehementer abdominis musculis, abortire facit. Tum *Chrysocolla*, seu *Borax Veneta*, hanc potentiam habere perhibetur, et, quem saepe pultibus commiscent pellices, *Mercurius Crudus*, ut aliquot exempla uidi. Mercurius autem, uel statim purgat uehementer, uel totum corpus penetrans, atterit solida ac resoluit, praecipue uero tenellula, qualia infantis. Infans uero enectus, in utero diu manere nequit, sed expellitur putrefactus. Scelus nefandum, et ferro flammisque expiandum! Talem quoque attritum adfert *Inedia*, de industria tolerata, unde contingit infantem febrire, et mori.

Thes. 22. Omnia denique, *Emmenagoga* dicta, sunt

ſunt abortiua. Qualia, *Purgantia uehementiora*, ſcammoneum, colocynthis, elaterium, ialappa, bryonia, nux uomica, ellebori, cryſtalli lunae, turbith minerale, et famoſus in Belgio, *Sapo Niger*, ex pinguedine ceti, et ſale alkalino fixo, concoctus. Externe quoque naturalibus ipſis omnia adplicata acria et cauſtica. Praecipue infamis eſt *ſpiritus urinoſus*, per infundibulum calide adplicatus: quod empirici artificium adhibere ſolent in pellendis menſtruis, ſed puto, ipſam inde uaginam et uterum exulcerari, inflammari, atque aduri, ut poſtea inde fiat ſterilitas, nunquam medicabilis. Anus autem, lenae, et lenones, ſterilitatis uenena in longam ſecuramque libidinem componere ſolent, aut quaſſata dorſi ſpina, ſemen eiicere docent, ſecundum illud LVCRETII, *lib. 4. de Nat. Rer.*

Idque ſui cauſa conſuerunt ſcorta moueri,
Ne complerentur crebro, grauidaeque iacerent,
Et ſimul iſta uiris uenus ut concinnior eſſet.

Namque, et habet adhuc Canace Ouidiana, furtiuo ſtupro a Macareo impraegnata, ſuas ubique ſorores, quae clamant, ut legere eſt, *Epiſt. Heroid. 11.*

Quas mihi non herbas, quae non medicamina nutrix,
Attulit, audaci ſuppoſuitque manu,

Vt penitus nostris
Visceribus crescens excuteretur onus.

Thes. 23. Nullum uero celebrius est abortiuum, et ἐκβολικὸν, quam quidem *uenae sectio.* Hanc Matronae omnes tam certo credunt partum eiicere, ut febri ardentissima aliquando per tempus ingrauidationis correptae, tam illam abhorreant, quam rem pestilentissimam, et foetui suo exitiosissimam. Verum adcuratius re pensitata, inuenio, sectionem uenae, pro tempore ingrauidationis, esse et uenenum, et medicamentum multorum morborum et malorum. Venaesectio nocet quam maxime, si fit foetu iam grandescente. Tunc enim liberalius et pluries celebrata, ab inopia alimenti, foetus moritur, mortuusque, propter acredinem putrefactionis, eiicitur, conferentibus quoque huc suum symbolum uasis, quae in minori sanguinis copia fortius se contrahunt, sicque ab omni latere agentia, foetum excutere possunt. Qua medicina subdole ab imperitis chirurgis impetrata, multas pellices, audiui, foetum suum enecasse.

Thes. 24. Sed, cum contra constat, abortum, in foeminis grauidis et sanguineis, saepe a *Plethora*, seu sanguinis copia, factum fuisse, hinc, in foetu tenello adhuc, et germinante, tantum abest, ut uenae sectio noceat, ut potius magnopere prosit, atque ab abortu, sola omnium, praeseruet. Sanguine enim menstruo, ob clau-

sum

ſum uterum, ſecerni impedito, et foetu tamen non potente hactenus in ſui incrementum omnem abſumere, oriuntur infinita praegnantium mala, nauſeae, uomitus, proſtratus appetitus, animi deliquia, uertigines, dolores ſummi ſtomachi, pectinis, inguinis, renumque, mammarum torpor, dyſpnoea, grauitas, et, quem dixi, abortus. Quae omnia mala, ſola uenae ſectione celebrata, tanquam incantamento, tolluntur.

Theſ. 25. Hinc IOANNES FERNELIVS, Medicus ſane doctus, artis beneficio conſecutus, quod a Natura negatum eſſe uidebatur, inuiſam ſterilitatem a Domo Regia Henrici II. Galliarum Regis, abortiente ſaepius ob plethoram Regina, repulit, Valeſiumque nomen, optata generoſae prolis acceſſione, propagandum curauit, et ſibi honores, opes, atque egregium nomen, comparauit. Et celeber. CLAVDINVS, *de Ingreſſ. ad Infirm. l. 2. c. 2.* ſecta uena, complures mulieres, abortire conſuetas, ab abortu praeſeruaſſe ſe, ſcribit. Obſeruandum tamen, ſecundo menſe, in plethoricis debere fieri, tribus diebus ante ordinarium menſtruorum fluxum, inque locis, quae ab utero auellunt; ergo non in pede, ſed in brachio. Nono quoque adminiſtrata, faciliorem reddit partum, ſicut in Galliis fit. Quod quoque ab HIPPOCRATE conceditur. *lib. de Morb. Mulier.* Nullibi uero magis uenam aperiri in grauidis permittit; CELSI uero tempori-

bus, docuit usus, non esse usque adeo reformidandam phlebotomiam.

Thes. 26. Et, cum in hoc articulo, totius humani generis conseruatio uersetur, non inutile foret Medicis, penitius hanc rem atque altiori indagine pertractare, cum aeque tanti res momenti, hominem nasciturum conseruare, quam natum, sit, producere, ac sustentare incolumem. Quo uero animo sint pellices et scorta, quae conceptum utero germen non dubitant occidere, ualde miror; pignora, inquam, tot uotis, tot suspiriis, ac tot medicinarum adparatu, ab aliis expetita, sed omni saepe conamine,, omni industria, omnibusque remediis, et uotis, uanis ac frustraneis.

Capvt Decimvm Tertivm.

Omnia Venena, esse Respectiua, demonstrat.

Thes. 1. Ex illis equidem, quae in superioribus disputata sunt, facile liquere arbitor, omnia me uenena facere medicamenta, et contra. Ergo multa sunt ex noxiosissimis illis ac uirulentissimis, ad quae, in medicinis morborum faciundis, tanquam ad anchoram quandam sacram, confugere, necessum sit, morbis saepenumero ita pertinacibus, ut non nisi duro nodo durus cuneus sit quaerendus. Namque

que ita est, ac CELSVS olim dixit, *lib. 2. cap. 9.* de cucurbitulis: *sciamus, hic ut nullum periculum, ita leuius praesidium esse, nec posse uehementi malo, nisi aeque uehemens auxilium succurrere.*

Thes. 2. Scilicet, in morbis chronicis refractariis, scorbuto uidelicet ueterano, lepra, lue uenerea, aliisque, a liquido lymphatico, et uiscerum debilitate, oriundis, ad mercurialia saepe uenena, et purgantia acriora, scammoneum uidelicet, elaterium, colocynthidem, et elleborata pharmaca, descendere cogimur: egregii quidem usus et emolumenti, si a parca et prudenti medentis manu dirigantur. Namque, quid in lepra, scorbuto, uenereo morbo, et paralysi, sola mercurialia efficiunt quotidie, saliuatione excitata, lippis dudum et tonsoribus notum est. Plerique enim morbi, a liquido lymphatico inerti oriundi, sunt rustici, nec ciuilitatem aulicam curant. Et uel nota est oratio Caroli V. Imperatoris, qui, cum Gaudani laboraret hydrope, et Consul Leydensis, Gasdorpius, ad circumstantes mussitaret, quod, si esset rusticus, posset curari, ad haec Carolus, Hispanica prorsus grauitate: *cura me ut rusticum, et serua ut Imperatorem.* Dedit ergo ipsi uitriolum ueneris, unde et per uomitum, et per sedes ingens aquae uis exibat.

Thes. 3. Atque, ut alia taceam, elleborata certe, antiquis medicis famam et nomen inclu-

tum pepererunt, morbis conuulsiuis, aliisque mali moris hac uia curatis, ut aegri, tanquam Proetides Nymphae, Elaege ac Celaene, siue mulieres Argiuae furentes, postulata trium partium regni mercede, satis impudenti, ut meminit HERODOTVS, *in Colliope*, per Melampum, et Hercules, per Anticyreum, feliciter resipuerint. Ita quidem, ut, qui tam ualido medicamine curari non potuerit, prouerbio dederit locum, tribus Anticyris caput esse insanabile, propterea, quod in Anticyra, sinus Maleaci insula, uberrima elleborum fuerit seges. Elleborata uero remedia, ad furorem curandum, maxime in usu erant, et celebrabantur. Et, sunt sane egregia, si mania sit ex melancholia, et materia aliqua acri, in abdominis glandulis haerente; sed, si a cortice cerebri duro et inflammato, morbum reddunt peiorem. Hinc NASO, si quis ipsi, fortuna gaudenti laeta, exilium iussisset, ita respondisset, ut canit *lib. 4. de Pont. Eleg. 3.*

I, bibe, dixissem, purgantes pectora succos,
Quidquid et in tota nascitur Anticyra.

Thes. 4. Et sunt, qui putant, generosum illud ac strenuum remedium, quod magno illi Alexandro Philippus Medicus propinauit, postquam in Cydno flumine Rex, caloribus aestuans, lauando corpus, morbum frigidum, et sanguinis coagulum, contraxisset, ut narrat PLVTARCHVS, *in Alexandr.* et CVRTIVS, *Hist.*

Hist. Alex. M. l.3. c.5. et 6. et VALERIVS MAXIMVS, *lib.3. cap.8.* elleboratum fuisse, quos inter est THONERVS, *lib.6. Epist.7. usque ad 13.* resoluto sic, ex solidorum actione, per elleboros excitata, coacto per frigidae gelu sanguine; quanquam alias idem elleborus, per se copiose datus, et solida laederet, et fluida cogeret, densaretque.

Thes. 5. In morbis denique acutis, et febribus calidis ac impetuosis, itemque doloribus artuum sedandis, furiis spirituum compescendis, et cordis sufflaminanda contractione, quantum opii iusta dosis auxilii saepe attulit, miramur stupidi. Hinc BORRICHIVS, *de Somn. et Somnif.* §. 31. opium inter medicinas refert, quae θεῶν χεῖρες adpellantur. Et sane opium solum, medicamenti nomine dignum, certissimaeque operationis, quamuis in nullius medicamenti operandi ratione tam simus incerti. Veteres autem Theriacam et Mithridatium, ex solo praesertim opio suas exserentia uires, θεῶν χεῖρες dixere. Quod dolorem attinet, TVLLIVS, *lib.4. de Finib.* magnam inire gratiam illum, scribit, qui grauitate membrorum et cruciatu dolorum aliquem leuet.

Thes. 6. Ita tamen cum opio comparatum est, ut ab alio remedio nullum maius saepe auxilium, nullum maius periculum fiat. Magnus quoque Lugdunensium in Belgis Practicus et Professor, FRANCISCVS *de le* BOE SYLVIVS,

VIVS, potius omni alio carere uolebat medicamento, quam opio. *Quinimo*, loquitur de Laudano ſuo liquido SYDENHAM, *Obſ. Med. circ. Acut. Sect. 4. cap. 3. ita neceſſarium eſt, in hominis periti manu organum, iam laudatum medicamentum, ut ſine illo manca ſit et claudicet medicina.* Cuius medicaminis uim et efficaciam ſaepiſſime ſum expertus in multis, et me quoque ipſo. Cui comparo ſyrupum cardiacum meum, ex opio, croco, maci, cinamomo, cariophyllis, ſpirituque uitrioli, aqua roſarum, inuicem maceratis, ac, admixto ſucco granorum kermes, et mali citri, cum ſacharo in ſyrupum concoctis. Atque iſto ſyrupo inſtructus omnibus aliis carere poſſum.

Theſ. 7. Et, quae in ſuperioribus inter uenena acria et corroſiua uegetabilium a me numeratae fuere nuces uomicae, piſcibus magis et brutis minoribus ſunt exitiales. Hominibus autem non ita, nec in quantitate parua. Ad drachmae enim menſuram in diarrhoeis et dysenteriis cum fructu a quibusdam Practicis exhiberi ſolent, quamuis in eadem ponderis ratione uulpeculam tollerent. Quin et nuces uomicae, celebre illud electuarium Maximiliani imperatoris *de Ouo* dictum, ingrediuntur. Sicut et amygdalae amarae, niſi multum fuerint inueteratae et rancidae, uix homini nocere ſolent.

Theſ.

Thes. 8. Arsenicum, ferox illud in spiculis, et ex pondere uim desumens uenenum, quam certo experimento ad grana duo, tria, uel quatuor exhibitum, tertianam tollat, multi memoriae prodiderunt, copiosa tamen aqua solutum; praecipue uero hoc commendat FRICCIVS, *de Virtut. Venen. Med. cap. 2.* Nec desunt rationes, id euincentes, a me superius allatae. Auctor tamen essem, si talia remedia cogitare fas sit, uel serum lactis, uel aquam puram copiosissime ingerere, quo salia caustica sic magis soluantur, et diuidantur, ne uirtute unita ferociant in partes stomachales. Sed anceps est remedium, et non nisi magna cum prudentia adhibendum. Quin et ciuis quidam Kesmarkinus, Hungarus, radicem aconiti in Carpathiis cretam montibus, ad drachmae mensuram tertianariis dedisse legitur, *Ephemerid. Nat. Cur. Decur. I. An. 3.* quod tamen ego non auderem dare, licet omnia acria uiscidum febrile incidant.

Thes. 9. Aceta metallica, seu spiritus acidi, uitrioli, nitri, sulphuris, aliique, in calidis febribus, ab alkali productis, quantum efficiunt, cuiusuis loquitur Practici boni experientia. Eminet tamen inter hos, uitrioli spiritus, ob pondus scilicet suum, ac rigiditatem, per quae attributa, magnas, dum a corde protruditur, in coagulis dissecandis, et resoluendis, uires exserit, et leuiores quasuis particulas in lateralia abigit, properans;

perans uia recta ad conos arteriarum. Si enim globuli duo eiusdem magnitudinis, sed diuersae molis, ac ponderis inaequalis, eodem momento impulsus, per tubum eundem ferrentur, qui duplo ponderosior, alteri palmam praeriperet, et ad finem metamque propositam celerius procurrendo, alterum praeueniret.

Thes. 10. Cantharides, et interne, et externe, usurpantur. Externe enim uesicas excitant; interne uel urinam cient, uel languentem excitant uenerem. Atque sic saepenumero, urgente necessitate, uariis in rebus conducunt, non solum ad calorem uenereum accendendum, sed etiam ad reuellendos humores, ab una in aliam partem. Quae uero ratio sit, cur uesicatorium, nuchae impositum, aliquando excitet urinae ardores, stillicidium cruentum, dolores intolerabiles, atque erectionem uerpi, in uarias itum est sententias. Craneniani enim, per poros foras intro-spectantes, breuibus se absoluunt. Sed, cum tales pori, figmenta sint cerebri, nec ab ullo demonstrati, credibile est, in uenas primum irrepere salia caustica alkalina cantharidum, demum per cor deferri, atque in arterias eiici emulgentes, et sequentia maximum lymphae torrentem, ut salium mos est, per renum canaliculos transire, uesicae uero tantum nocere, quod collum eius, sit instar orificii superioris uentriculi, maxime nudum, sensile, ac neruosum.

Thes.

Thes. 11. Quidquid autem ex fortium et uehementium istorum, quae quidem a Medico senatu recepta sunt, uel recipientur, medicamentorum usu, interdum mali contingit, illud non ipsi remedio, sed praepostera indicantium perceptioni, uel dosi eiusdem liberali et nimiae, imputandum erit. Omnis enim medicina, siue manuaria, siue medicamentaria, est instar gladii, in manu hominis imperiti. Atque ego certe, nullum generosius esse remedium, uel uenenum bonum, crediderim, quod non hominem tollere possit, imprudentius, uel largiori dosi et liberalius adsumtum. Et pariter in uenenis se res habet, ac cum magnis et feruidis ingeniis, quae, siue in Reipublicae utilitatem, siue nocumentum, meditentur, semper grande ac magnum est, inde resultans commodum, ergo prudentia sola est et experientia, quae hunc impetum uenenorum temperat, inque optimas conuertit medicinas, si debito loco, debito tempore, et iusto pondere, exhibeantur; correctio enim omnis uenenorum uana est, et quantum per hanc tollitur de nocumento, tantum perditur de adiumento.

Thes. 12. Hoc interim a multis obseruatum est, pro uaria dispositione recipientis, uenenum diuersimode etiam scenam suam absoluere. Prout enim, ut supra est inculcatum, omne, quidquid agit, uel uenenum, uel medicamentum, agit, quatenus adplicatur uel uasorum staminibus

minibus nerueis, uel ipsis neruis, et eorum ramificationibus, et propaginibus uariis. Et, sicut nerui diuersi sunt, diuersi quoque erunt effectus inde prouenientes: ut sileam, quod neruorum cum neruis, sub communi ganglione seu nodulo collectorum, communicatio, in diuersis animantibus pene sit diuersa, ludentisque, ex mechanica tamen ratione, naturae, eorundem uarie producta harmonia, ita, ut hoc modo idem pharmacum, uariis adplicatum corporibus, non debeat non uarios etiam producere affectus.

Thes. 13. Quibusdam pariter hominibus et brutis illa uiscerum indoles, atque ea succorum, ea pororum contigit natura, ut uenena quaedam, non ut alii, in sui destructionem, sed per crebras capiendi consuetudines tam sibi fecerint familiaria, suoque corpori amica, quam quidem esculenta et cibaria saluberrima. Sic puella Indica, quae ad Alexandrum Macedonem delata est, napello uiuere adsueta, tam noxios inde, referente SANTE ARDOYNO, *lib. 1. de Venen. cap. 8. ex* ARISTOTELE, consecuta perhibetur humores, ut obuios quosque halitu necaret, ipsa tamen sana et sibi optime constans. Cantharidum sanguis, aliorumque quorundam insectorum, adeo acris est, ut uesiculas excitet, ipsis tamen non nocet, sed per uasa innoxius meat. Sic refert CARDANVS, *de Venen. lib. 2. cap. 5.* ex Ludouico Ver-

Vertomano, Tyrannum quendam, ueneno uesci solitum, cum uellet noxios occidere, mandisse aliquid, indeque spuisse in damnatum, quo sputo ille breui conficeretur. Idem memorat VINCENTIVS *le* BLANC, *Voyag. chap. 15.* de Principe Cambayense, qui cibis uenenatis adsuefactus, tam uenenifer euaserit, ut musca, ipsum pungens, moreretur.

Thes. 14. Muscouitae et Poloni, flores napelli aceto condiunt, atque sic impune comedunt. Acetum namque frangit uenenum napellinum: infallibili argumento, acredinem plantae in sale uolatili alkalino oleoso consistere, inque hoc omnem medicinam esse conferendam et dirigendam. Quin et in napello et aconito, tam acri ueneno, inueni saepe muscas coerulei coloris, quae flores depascunt, nec inde male habent. Sed tamen acri gaudent sanguine, possentque, loco cantharidum, usurpari. Sic sues mandragoram, solanum, hyoscyamique radicem, impune comedunt, ut saepe uidi; atriplicem uero, chenopodium dictam, sine damno edere non ualent. Et GALENVS, *lib. 3. de Simpl. Medic. Fac. cap. 18.* auctor est, anum Atticam, cicuta uictitasse, quam a minima mole edere coeperat, ad maiorem postea progressa. Et, Sacerdotes Aegyptii, modica cicutae potione, uicissim admissa, impune se castrabant, si fides sit auctoribus: ut taceam Chium Eudemum, quem THEOPHRASTVS, *Hist. Plant. lib. 9.*

Vu *cap.*

cap. 18. nominat, ellebori famosum gulonem, sturnosque, auiculas, cicuta innoxie prandentes. Vespae simile animalculum, Tarantulam, homini nocentissimam, uenatur, ac impune comedit, teste BAGLIVIO, *de Tarant. cap. 1.*

Thes. 15. Similiter notissima fabula est, Asiaticos, praesertim Turcas, et Africanos, opium, ad quamcunque mensuram impune sumere, nec solum ad unam drachmam, sed plures quoque, ut uidere est apud PROSPERVM ALPINVM, *de Med. Aegypt. lib. 4. cap. 1.* et BELLONIVM, *lib. 3. Obs. cap. 15.* nostratibus interim, ab aliquot granis, immenso sopore affectis. Et, licet cl. WEDELIVS, *Opiolog. lib. 1. Sect. 1. cap. 12.* rationem quidem hanc reddat, quod in serosioribus et humidioribus magis solutum, magis agat: in biliosis uero minus solutum, minus agat: nec negauerim, homines solibus exustos, aridos esse, et sanguinis exassati, inque ea sim sententia, opium, liquida nostra coagulare; consuetudo tamen est, quae hic plurimum facit. Sic, qui Bacho initiantur, pocula crebra non tolerant, quin capite doleant, uacillentque; sed transeunte in alteram naturam compotationis consuetudine, maius, maiusque uinosi liquoris pondus, sustinere incipiunt, nec uiuere possunt, nisi quotidie inebrientur, sicut Asiatici et Africani opio carere nequeunt, sine dispendio ualetudinis, prout PROSPER ALPINVS, *dict. loc. cap. 2.* oculatus testis est.

Thes.

Thes. 16. Coloniensis insuper puella, auctore RHODIGINO, *Antiqu. Lect. lib. 11. cap. 13.* araneis uixit. Sicuti et uirgo illa Germanica, in aula Suecica diu commorata, cognomento Marschalck, quae secuta erat ex Dania Reginam, omnis aeui gloriosissimam, singulo die, pro deliciis reputauit, et sanitatis conseruatione, araneum çomedere. Fuit quoque annos aliquot Stockholmiae pedestris quidam cohortis Regiae tibicen ueteranus, natione Polonus, qui maiusculos, quotquot offendit, araneos, impune, et quidem hilariter, deglutiit. Pariter non ante multum temporis, itidem Stockholmiae, erat apud aurifabrum puer quidam, artis ediscendae gratia, qui, occasione diligentius quaesita, in posteriorem domus partem saepe se contulit, admirantibus condiscipulis. Re autem adcuratius notata, araneos sub telis uenantem inueniunt. Cumque rursus in officinam uenisset, aquae fortis haustum suffuratus est. Magister autem, uidens, in dies aquam minui, et in auctorem inquirens, inuenit puerum ebibisse, reque tota examinata, puerum dimisit. Quis autem puero monstrauit antidotum alkalini ueneni araneorum, in aqua forti acida positam esse? Ergo natura nihil adpetit, nisi quod corpori sit salubre. confer BORELLVM, *Cent. 4. obs. 56.*

Thes. 17. Sed magis mira sunt, quae a cl. BLEGNY referuntur, *Zod. Medico-Gall. Ao. 1. Mense Maii, Obs. 2.* de Petro Yuens, uinito-

nitore Parisiensi, qui bufones, et ferramenta uaria, innoxie deuorauit. Talis quoque narratur apud BORELLVM, *Cent. 2. Obs. 37.* atque alius, uitri uorax, *Cent. 1. obs. 52.* Sic AMATVS LVSITANVS, *Cent. 2. Curat. 69.* se quendam uidisse, scribit, apud Ferrarienses, helluonem, qui coria, testas, et uitra comederet, atque ob id struthio-camelus dictus. Idemque mihi uidetur Lazarus, uitri uorax, qui apud REALDVM COLVMBVM, Anatomicum sui temporis celeberrimum, *de Re Anat. lib. 15. p. m. 486.* describitur hunc in modum: *sed, quod maiore me admiratione affecit, fuit inspectio Lazari, uitriuoracis uulgo dicti, quem Patritii omnes Veneti, imo Veneti omnes, omnes Ferrarienses de facie nouerant. Hic, nullo prorsus gustu, dum uiueret, praeditus erat, nullam in edendo uoluptatem, nihil iniucundum persentiebat. Insipida, amara, dulcia, pinguia, salsa, acria, non distinguebat; uitrum, saxa, lapides, ligna, uiua animalia, pisces e uiuario extractos, adhuc salientes, uorabat. Vorabat lutum, lineos laneosque pannos, foenum, stipulam, et, ut breui omnia complectar, quidquid homines, quidquid animantia uorant. Quidquid illi edendum, seu potius deglutiendum offerebatur, mercede proposita, dictum ac factum, ingurgitabat. Testis est inter reliquos Martinus, Aromatarius, Pataui*

ad

ad Angeli insigne, ubi sacculum, carbone refertum, et saccum insuper, deuorauit. Quo uiso, persoluit, quod pollicitus fuerat, comminatus, ne ad pharmacopolium amplius accederet, ueritus, ne se cum taberna et uasis esitaret.

Thes. 18. Nam, quod agyrtae et circumforanei, bufones, arsenicum, sublimatum mercurium, aut aliquando uenena acria, acida, uel alkalina, sine noxa deuorent, exinde euenire, tenendum est, quod, antequam in theatra prodeunt, oliuarum oleum copiose deglutiant, uel amygdalarum, aut lactucas multas in butyro comedant. Vnde superingesta acredo obuoluitur et hebetatur partim, partim uentriculus disponitur, ad uenenum mox per uomitum facilius reddendum, et exterminandum.

Thes. 19. Struthiones uero, anseres, anates, cycni, aliaeque aues, ramenta ferrea, arenas acutiores, imo et ipsos quandoque adamantes, ut semel uidisse me memini in cycni ingluuie, abligurire, notum est, ad cibos suos comminuendos et permolendos; ipsa tamen uentriculorum densa substantia remanente salua, quamdiu alimenta suffecerint, his uero deficientibus, aperte erodenda. Quin et pisces, lapillos acutiores deglutiunt, praesertim carniuori, ad chylificationem iuuandam, inque memoriam mihi reuoco, me in asello, hamo capto, Ao. 1707. mense Octobri, in mari Germanico, uulgo *Norr-Sicen*, inuenisse duos grandiores sili-

ces, ab omni latere acutangulos, quasi ad id negotium ex ingenio quodam lecti fuissent, quos quoque adhuc inter alia seruo, in taediosissimae istius nauigationis documentum, cum per continuas duodecim septimanas molestiis maris quotidie agitarer.

Thes. 20. Solent et circulatores, phalangia ac scorpiones uiuos, magno ausu suis imponere manibus, ut ostentent, se possidere antidotum quandam, omnium uenenorum debellatricem. Qualem se habere uenditabat non ita pridem agyrta audacissimus FERRANTES *de* ORVIETO, qui se magnifico nomine TARQVINVM *di* ROMA, adpellauit, quam, Oruietanum, nunc dicimus. Fraudem uero suam perficiunt, affricto bene loco, cui imponitur scorpius, per acetum uini fortissimum. Licet astutae eiusmodi artes non semper succedant illis, sed poenam luant meritam nebulonibus, qualem FERRANTES, qui, adsumto arsenico, quod sua debellare non potuit antidotus Oruietana, in Theatro Veneto, publice cum ignominia interriit.

Thes. 21. Tantum tamen abest, ut confictum aliquod humani uentriculi fermentum, siue aqueum, siue salsum, siue acidum, spiritumue esurinum, recidiuae Erasistrati, ut CELSVS prodit, *lib.* 1. ciborum *contritioni* paria et apta esse, credam, ut potius cum cl. PITTCARNIO, *Diss.* 4. §. 6. 7. *et* 8. solum in hoc negotio, uentriculi motum mechanicum

con-

contractilem agnoſcam, cibos atterentis, permolentis, et comminuentis, hoc eſt, tubulos et fluida animalium uegetabiliumque ita ſegregantis, actione propria, et auxilio diaphragmatis, muſculorumque abdominalium, ut partes iſtae, quae nutritae, et quietem adeptae, ultimoque coniunctae, uaſis fibrisque ſe inſinuauerant, in animali, uel uegetabili, unde deſumtum fuit alimentum, iam ex interſtitiis fibrillarum rurſus excutiantur, inque priſtinas maſſulas nutritias redigantur, fibris compactioribus et durioribus in excrementa faceſſentibus.

Theſ. 22. Alimentorum digeſtionem, et in chylum commutationem, ſic per trituram, et actionem uiſcerum, fieri, euincit clare experimentum, cum bolus, ex pane, uel carnibus, diu per dentes in ore maſticatus, una ſui parte perfectum referat chylum, altera perfectas feces, odore ſimul et colore ingratiſſimo. Optime ergo, optimus Imperator, et in perſona Principis eruditus Philoſophus, MARCVS ANTONIVS, ex Graeco in Gallicum a nobili Sueco uerſus, et Reginae Chriſtinae nuncupatus, *Penſees Moral de Soy et a Soy meſme, liu. 10. §. 33.* ſic loquitur: *Un Eſtomach ſain doit prendre egalement tout ſort d' alimens, comme une meule preſſe a moudre toute eſpece de grain.*

Theſ. 23 Famem uero, ſemper ex acido uentriculi fermento fieri, non perpetuae eſt ueritatis, nec ex attritu laterum ad ſe inuicem, quod nunquam fit. Fieri ex acido bulimiam, non ne-

go, qua uera laborauit Gelaſimus Plautinus, qui, ut eſt, *Stich. Act. 2. Sc. 1.* inquit:

Famem fuiſſe ſuſpicor matrem mihi,
Nam, poſtquam natus ſum, ſatur nunquam fui.

Sed, mirari conuenit, maiorem nobis famem ſentiri hiemali tempore, quam aeſtatis. Vnde in iſtam prolapſus fui opinionem, dependere hoc ex materiali frigoris, hoc eſt, nitro, cum ſaliuali humore deglutito. Hinc PLVTARCHVS ſcribit, Brutum, prope Dyrrhaclium, itinere nauali, ob frigus, in bulimiam incidiſſe, åddens, hoc potiſſimum contingere, dum nix fit. Quod maiori ruminatione dignum eſt. Idem repetit argumentum prolixius, *Sympoſ. l. 6. Qu. 8.* Bulimia uero iſta ſaepiſſime oritur a uermibus. Hinc refert TRALLIANVS, *lib. 7. c. 3.* ſe nouiſſe mulierem, quae nullo cibo ſatiaretur, poſt purgans uero medicamen aſſumtum, uermem proiециſſe, longitudine duodecim cubitorum, uel plus, famemque furioſam ſic ceſſaſſe.

Theſ. 24. Ita tamen contractio uentriculi, atque actio muſculorum uicinorum, ad alimentorum comminutionem faciunt, ut, maſticato per dentes cibo, accedens e glandulis lympha ſaliualis, ſeu oralis et gaſtrica, potusque, partes alimentares, huc illucque, ope partium ſeſe contrahentium, adeo inuertant ad ſtomachi parietes, ut in minores atque minores conteri poſ-

ſint

ſint moleculas, iuſtamque emulſionem. Non ſecus ac ſecale intoſtum, tenuiorem multo atque albidiorem reddit farinam, ac alias in clibano torrefactum; et, ſicut ſemina ſinapi, lapides pretioſi, et colorum materies in porphyrite, cum liquidis pertrita, in tenuiores magis comminuuntur particulas, quam ſi abſque humido permolerentur. Hinc, inter comedendum, pitiſſare, ſaluberrimum eſſe puto.

Theſ. 25. Oleum autem, cum omnia animalia, et plantas, nutriat, eaque alimenta optimum praebeant nutrimentum, quae multum continent olei, ut omnia ex ſeminibus confecta; hinc refert MACROBIVS, *Saturnal. lib. 1. cap. 12.* Carneae Deae, uiſcerum praeſuli, pulte fabacia et lardo ſacrificatum fuiſſe, quod uires corporis maxime his rebus corroborentur. Et CELSVS, *lib. 2. cap. 18.* legumina, ualentiſſimum alimentum adpellat. Veriſſimum itaque mihi uidetur, dentes et ſtomachum, cum liquido ſaliuali et gaſtrico, nihil aliud efficere in hoc chyloſeos negotio, quam olea cum farinoſis, ſalinis et terreis, aquae beneficio, optime conterere et comminuere in ſaponaceam emulſionem naturalem albam, ſeu chylum lacteum. Emulſiones enim pharmaceuticae nullo alio adparatu fiunt, quam contritione atque admiſtione, omnia tamen requiſita continent chyli, lactisque, cremorem ſcilicet ſuperne natantem, ſi ſteterint, et aquam infra coeruleam,

leuiter acidam. Et, emulſio talis eſt, ex qua non ſolum homines, ſed et omnia animantia, et uegetabilia, nutriuntur.

Theſ. 26. Nullum tamen eſt alimentum adhuc notum ex toto, qua patet naturae penu, quod plus alimenti ſolidis fluidisque noſtris partibus addit, quam lac, ſi bonum ſit, ex animali ſano, atque herbis ſalubribus paſto. Ratio haec, eſt, quod alimenta omnia ingeſta, in eiusmodi lacteum chylum conuerti debeant. Contingit uero interdum, uel ex natura ipſius alimenti, uel ex deficiente contractili ui ac robore ipſorum ſolidorum uentriculi et inteſtinorum, ut alimenta non digerantur, hincque homo tabeſcat. Lac autem cum ante ſit praeparatum alimentum, optime datur hominibus debili uentris uitio emaciatis. Sicut et profuiſſe interdum nouimus, atrophiam ex alia quadam cauſa paſſis. Vnde PLINIVS, *lib. 24. cap. 7. Scio*, inquit, Democratem, Medicum, in ualetudine Conſidiae, M. Seruilii, Conſularis, filiae, omnem curationem auſteram recuſantis, diu efficaciter uſum lacte caprarum, quas lentiſco paſcebat.

Theſ. 27. Sed, non ſufficit haec alimentorum in uentriculo comminutio ad iuſtum nutrimentum perficiendum. Debet ergo chylus ſanguini affuſus, ui cordis et reſpirationis in uaſis pulmonum conicis exiliſſimis ſubigi magis, conteri, torqueri, granulari quaſi, et formari in figuram aptam ſolido uel fluido, quam in corpore

obti-

obtinebit, hoc eſt, in uerum ſanguinem. Duae uero ſunt cauſae, quare Belgici nautae ad iſtam obeſitatem peruenire, mihi uidentur. Nimirum alimento gaudent ex lacticiniis maxime et farinaceis, atque plurimum nauticae rei operam locant, unde ualide reſpirant, aeri utpote magis expoſiti. Hinc etiam iſti, qui domi haerent, leuique motu et reſpiratione utuntur, non tam facile pingueſcunt, licet eodem nutrimenti genere utantur, et forte interdum multo meliore.

Theſ. 28. Hinc etiam uidemus, atrophiam et partium tabem in illis praecipue hominibus regnare, qui, uel morbis pulmonum laborant, uel alias, propter ſedentariam uitam, minus ualide reſpirant, particulis nutritiis in his non debite comminutis, ſed haerendo, ſcorbuticos tumores conciliantibus. Vnde quoque Diuinus Senex, *Epid. lib. 6. part. 7. aphor. 12.* reſpirationem obſcuram et exiguam in tabidis, malam pronunciauit, et WILLIS, *de Febr. cap. 11. p. m. 107.* in cadauere atrophia defuncti, uiſcera coctioni dicata, ſaluberrima, pulmones uero exſuccos et aridos, atque materia ſabuloſa per totum obſitos, reperiit. Hinc BAGLIVIVS, *de Fibr. Motr. lib. 1. cap. 12. pag. m. 119.* ex nimia pulmonum laxitate, tabem oriri, animaduertit. Conf. COOKBVRN, *Oeconom. Animal. p. m. 11. usque ad 21.* Sed, quod MAYOV, *Tr. 4. de Spir. Animal. cap. 4.* putet, ſpi-

ſpiritum nitro-aereum, in tabidis et flaccidis pulmonibus, copia non ſatis ampla, pro ſpiritibus conficiendis, ſanguineae maſſae ingeri, ego quidem non intelligo.

Theſ. 29. Et, quamdiu ſic ſtomachales fibrae, atque ipſe pulmo, aequabili et determinata oſcillatione gaudent, homo ex bonis alimentis, bonum etiam ſanguinem conficere ualet, in corporis nutrimentum et augmentum. Sed eo ipſo, quo ſic per contractionem ſuam fibrae agunt in adſumta alimenta, atteruntur et flacceſcunt, non ſecus ac lima, ferrum erodens, eo ipſo pariter roditur a ferro; prorſus, *ut materia reparationis quaſi aeterna eſſe poſſet, ſi modus reparationis non intercideret*, uerba ſunt illuſtris VERVLAMII, *Hiſt. Vit. et Mort. in Adit.* Hinc ſenes, non tam edere poſſunt, quam iuuenes, ſaltem non tantum queunt digerere. Bene ergo PLVTARCHVS, Philoſophus ſummus, *lib. 8. Sympoſ. qu. 9.* alimenta, uiuendi non ſolum, ſed et moriendi, materiam eſſe. Hinc olim HOMERVS, *lib. 5. Iliad.* Deos, ideo eſſe immortales, cecinit, quod non alantur. Ita autem habet:

Ου γὰρ σῖτον ἔδουσ' ὀυ πίνȣσ' ἄιθοπα ἔινο.
Τȣ̃νεκ' ἀνάιμονές ἐισι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

Theſ. 30. Verum, ut redeat illuc, unde deflexit, oratio, ex dictis iam patet clariſſime, uenena dari reſpectiua, idque, quod uni eſt nocumen-

cumentum, alteri eſt nutrimentum ac pabulum: quod tamen de uenenis animalium et uegetabilium praedicari poteſt, non uero de mineralibus, cum illa cuiuis animantium generi noceant. Hinc pulcre HIPPOCRATES, *de Flat. n. 8. non omni animantium generi eadem aut non conferunt, aut commoda ſunt, ſed alia aliis magis conuenientia.* Et LVCRETIVS, *lib. 4. De Nat. Rer.* non male:

Nobis ueratrum eſt acre uenenum
At capris adipes et coturnicibus auget.

Refert VINCENTIVS *le* BLANC, *Voyag. Chap. 30.* in regno Peguano, auiculas quasdam, edere ſtolones ſcammonei, ibi *Debla* dicti, quas, ſi quis homo manducarit, optime inde purgari. Sic antimonio, truculento licet homini ueneno, pingueſcere tamen ſues, atque equos, *Acta* comprobarunt *Anglicana, Ao. 1668. Menſ. Sept.* Et dudum ante, BASILIVS VALENTINVS, Monachus, docuit, *Triumph. Antimon. p. m. 187.* eliminatis forte, per ſtimulantes atque incidentes antimonii particulas, catarrhis, et glandularum per iſta animalia uiſcoſitatibus, quibus uernali praecipue tempore uexantur, praeſertim in locis Septentrionalibus, peripneumonia uidelicet, quam Noſtrates *Quarken*, uel *Diabolum equorum*, dicere ſolent, et pulmone, ac toto ſic corpore, a noxiis et morboſis particulis depurato, ſolidorumque aucto motu, ut accedens de nouo pabulum, melius queat digeri,

ri, ac comminui, et partibus nutriendis facilius adponi, atque adglutinari. Nec eſt, ut timeamus, in hoc animalium genere, antimonii uim emeticam, cum nullo pharmaco, iis uomitus excitetur, licet uehementiſſimo. Multa porro alia huius rei exempla apud auctores proſtant; ſed propoſita breuitas, Amycleo ſilentio, ea inuoluere iubet.

Theſ. 31. Illi autem hoc catarrhali morbo maxime conflictari ſolent equi, qui rarius exercentur, ſed deſidia et otio torpentes, humores colligunt immeabiles et uiſcidos. Hinc motus omnibus animalibus perquam neceſſarius. Atque hoc ipſum meditans, Dux, Eumenes, in caſtello Phrygiae, Nora, obſeſſus, ne perderet militares equos otio, ſubſtringebat capita iumentorum loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram poſſent attingere, deinde poſt uerberibus cogebat exultare, et calceis remittere. Quo artificio iumenta aeque nitida ex caſtello eduxit, ac ſi in campeſtribus ea locis habuiſſet, auctore NEPOTE, *in eius Vita, cap. 5.*

Theſ. 32. Ridiculum tamen eſt, audire rationes uulgi, exiſtimantis, malum quendam genium, tergis equorum per noctes inſidere, unde in tantas iactationes corporis, atque inde orientes ſudores prolabantur. Quocirca dum ſanguis circa uitalia, hoc eſt, per pulmonum regionem, ſtagnat, mira eſt animali anxietas et iacta-

iactatio, et ſudor frigidus, ſimiliter ac fit in hominibus, eadem patientibus. Non autem eſſe diabolum quendam, monſtratur exinde, quod uenae ſectio, tempeſtiue celebrata, hoc malum ex momento iuguler, et quoque, dum hoc ſtagnans, fuerit actione cordis, in pus bonum, aequale, et non acre, mutatum, atque per os naresque eliminatum. Quare etiam ſolent, dum fluere pus incipit, equitationes leues inſtituere, quo, exercitio corporis, expectoratio fiat melior. Contingit equis quoque aliquando hoc incommodum, ex noxio halitu, ab ipſa terra, ubi ſtabulantur, egreſſo, qui eadem ratione in pulmonibus operatur.

Theſ. 33. Atque haec hactenus. Sed in fine huius capitis, Coronidis loco, num animantia, quae uenenum pro pabulo habent, uel alias ueneno emortua fuerunt, tuto atque ſine damno ab hominibus in eſcas et obſonia uſurpari poſſint, curioſe quidam quaerere ſolent? Quod partim negant, partim adfirmant auctores. FRANCISCVS REDI, *Obſ. de Viper.* 32. refert, diuerſos homines coxiſſe atque hilariter comediſſe pullos omnes gallinaceas bonos, et columbinos, reliquaque animalia, ex uiperarum morſu emortua, quidquid contra dicat MATHIOLVS, non poſſe hoc fieri ſine manifeſto uitae periculo. Sic lucius, piſcis, gallinae, et caprae, ſerpentes deglutiunt, et optime tamen ualent, ac eduntur, ut uidi ſaepius.

Theſ.

Thes. 34. Sed, si GALENO, *lib. 6. Epidem. Comm. 5. Text. 35.* et PLINIO, *H. N. lib. 10. cap. 23.* credimus, ex coturnicum, elleboro uictitantium, esu, conuulsiones secutae fuerunt. Et, refert AMATVS, *Cent. 2. Cur. 65.* filiam Aribae tabefactam ad mortem, quod carnem gustasset gallinae, arsenico interemtae. A quo non abludit, quod de uenatoribus FERNELIVS, *de abdit. rer. caus. lib. 2. c. 14.* narrat, qui, ex rabido lupo mactato, et in siluis comesto, omnes paulo post rabie correpti sunt. Prorsus, ut hoc sensu fallax sit istud Italorum uulgatum: *Morta la Bestia, morto il Veneno.*

Thes. 35. Vt ut autem sit, mihi procul omni dubio est, in animalium, quacunque ex ratione ex uenenis occumbentium, carnibus, haerere miasmata quaedam acria fixiora metallica, uel alkalina uolatilia putrefactiua, quae humanis uenis recepta, non possint non funestam ludere aleam. Ita tamen, haec accipi uolo, ut, quae ex acri uolatili alkalino putredinali obierunt animalia ueneno, multo citius contagionem transfundant, ac late dispergant, quam illa, quae ex metallici uel uegetabilis ueneni noxa perierunt, si tantum uentriculum et intestina, in quibus uirulentia latitat, excipias.

Thes. 36. Pari quoque sollertia abstinendum est a carnibus animalium, quae morbo aliquo putrido contabuerunt; semiputris enim eorum caro

caro est, et febrem facile inducens. Et uidi plurima talia exempla per Wermelandiam, patrium solum, grassante fame, et calida aeris temperie; unde pecora moriebantur, pauperes uero, eorum carnes depascentes, febri rursus absumti fuere. Sic Ao. 1617. pestis, orta primo in bobus, ex putrefactis pluuia pascuis, comessatores interemit carnium, dein Neapolin progressa, sexaginta hominum millia sustulit, ut scribit MERCVRIALIS, *tr. de Pest.*

Thes. 37. In mactatis pariter legitime animalibus, optandum etiam esset, ut instituieretur carnium delectus, quo sic abiicerentur partes morbidorum. Hoc fit ingenti cum Publici commodo Lugduni Batauorum, fiebatque antiquitus apud Romanos, eratque munus hoc in Sacrificiis aruspicum et extispicum, confer HERODOTVM, *in Euterpe*, de sacrificulis Aegyptiacis uerba facientem, ubi munus idem ipsis iniunctum fuisse, perhibet. Sic ueteres, in eligendis habitaculis, primo per electum locum pecora pascebant, dein ex horum mactatorum uisceribus, praecipue ex hepate, bonitatem soli et aquarum deducebant. Sed apud nostros laniones hoc non obseruatur, uerum malae carnes et morbidae, bonis confunduntur, et bonae malis. Ex centum autem animalibus mactatis, ne forte unum quidem, hepate sanum, inuenitur, sed interdum apparet uerrucosum, interdum scirrhosum, uel uiscosum. Hinc Cen-

ſores Belgici ad id ordinati, beſtias morboſas a foro penitus arcent, ne diuendantur. Et laniones quoque oculos inſpiciunt animalis, num ibi icterus deprehendatur.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

De Faſcinis, Deuotionibus, Excantationibus, Philtris, Ligaturis, Raptu infantum, Incubis, et Somnambulonibus, agit.

Theſ. 1. Magia, dicente PLINIO, *lib. 30. cap. 1. fraudulentiſſima artium, plurimum in toto terrarum orbe, plurimisque ſeculis ualuit. Auctoritatem ei maximam fuiſſe, nemo miretur, quandoquidem ſola artium, tres alias imperioſiſſimas humanae mentis complexa, in unam ſe redegit. Natam primum e medicina nemo dubitat, ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe, uelut altiorem, ſanctioremque, quam Medicinam: ita blanditiſſimis deſideratiſſimisque promiſſis addidiſſe uires Religionis, ad quas maxime etiamnum caligat genus humanum; atque ut hoc quoque ſuggeſſerit, miſcuiſſe artes mathematicas, nullo non auido futuro de ſeſe ſciendi, atque ea e coelo ueriſſime peti credente. Ita poſſeſſis hominum ſenſibus triplici uinculo, in tantum*

tantum fastigii adoleuit, ut hodieque etiam in magna parte gentium praeualeat. Aureus sane Plinii locus!

Thes. 2. Quicunque enim hanc artem profitentur, instrumenta mutuantur ex medicina, totaque medicamentorum omnium farragine; carmina uero et solemnia ex Religione uerba; ex sideribus uero suae artis firmitudinem sumunt, *leuibus et ineptis ingeniis, fallaci siderum interpretatione, quaestuosam mendaciis suis caliginem iniicientes*, ut uerba sunt VALERII MAXIMI, *Memorab. Exempl. l. 1. c. 2.* Vulgus tamen firmissime credit, fieri haec miracula per causas supranaturales, atque uno uerbo, diabolicas. Ego uero, cum nihil hic, nisi physicas rationes, reperiam, magica omnia, res maxime naturales dico; magis scilicet sagisque, uenena sua propinantibus, illinentibus, aut recondentibus, ex rebus quam maxime naturalibus, metallis, animalibus, herbisue acribus et noxiis.

Thes. 3. Ex horum numero *Fascinum* est, quo petiti moriuntur, uel stultescunt, pallescunt, clamant, aliaue ratione a consueto uiuendi modo aberrantes peruertuntur. Sic refert PLVTARCHVS, *Sympos. lib. 5. Quaest. 7.* ex Phylarcho, de Thibiis, Ponti incolis; ac PLINIVS, *lib. 7. cap. 2.* de quibusdam in Africa familiis, effascinantibus, tradit, quarum laudatione intereant probata, are-

ſcant arbores, emoriantur infantes; idemque de Tribullis et Illyriis memoriae prodidit, ac de Pharnacibus, Aethiopiae incolis, quorum ſudor contactis tabem adferat. Nec ſolum laudibus fit faſcinum, ſed et inuidia fieri creditur. Ne autem ex laudatione fieret, ueteres Romani hoc praeſeruatorium praemittebant: *quod praefiſcine dixerim.* Hinc Faſcinum, a Φάσκω, dico, deriuant. Noſtrates quoque hac formula utuntur: *At iag ma ſaega det i en gad ſtund.*

Theſ. 4. Parili modo SYNAPIVS, *Paradox. Med. part.* 2. *cap.* 6. Lithuanos quosdam, quos ipſe ſe uidiſſe, ait, uiſu effaſcinare, atque interimere poſſe, narrat, tanquam alteram Moerin Virgilianam, *Eclog.* 3. Verum, notabile eſt, addidiſſe PLINIVM dicto loco, iratis praecipue oculis, hoc facinus perfici. Fit et faſcinum, intuentius ſtrabis ac toruis oculis intuendo, unde adeo ſaepe infantes terrentur, ut euadant ex terrore epileptici, ſicut ſaepe factum noui, a maleficis mulierculis, Lapponibusque, hoc ſolo terrendi artificio ſtipem emendicantibus. Sic adfirmat CARDANVS, *de Venen. lib.* 2. *cap.* 6. quibusdam chirurgis manus eſſe pro napelli aut aconiti radice, qui, quotquot uulnera curauerint, inficiunt quaſi lethali ueneno, perduntque. Quae obſeruatio ſatis eſt egregia, et Cardano digna.

Theſ. 5. Et, cum meo quidem iudicio, ii ſint faſcinatores omnium peſſimi, qui maxime ſunt car-

carniuori, atque in alkaleſcentiam et febriles ignes ſaepius incalentes, PLINII locus, *lib. 7. Hiſt. Nat. cap. 2.* non male hic ſtabit, qui ita habet: *adeoni naturae, cum ferarum morem ueſcendi humani,* (quibuscunque) *uiſceribus in homine genuiſſet, gignere etiam in toto corpore, et in quorundam oculis uenena quoque placuit, ne quid usquam mali eſſet, quod in homine non eſſet.* Vnde etiam idem PLINIVS, *lib. 2. cap. 93.* obſeruat, animalia bruta, carniuora, ut leonem, et urſum, animam graueolentem, peſtilentemque efflare. Hinc uidemus, homines ſolitarios, ingenioſos, uigiliis deditos, in quibus ante dixi, uenenum generari poſſe, ex humoribus uel attritis, uel ex ſtagnatione putrefactis, inque alkali ſaponaceum acre conuerſis, tum inuidos, triſtes, iracundos, lippientes, uetulas, ſcorbuticos ſecundi, uel tertii, uel quarti gradus, inque putredinem iam uergentes, eſſe peſſimos faſcinatores.

Theſ. 6. Hoc autem faſcinum, ad ſpiritus quosdam, et effluia referendum eſt, e corpore egreſſa: quae, dum rara ac ductilia, et patula inueniunt corpuſcula, plus ipſis nocent, quam ſolidioribus et compactioribus. Quod autem talia effluuia, praeter exſpirationem, inſenſibili etiam tranſpiratione ab hominibus exeant, HIPPOCRATES olim agnouit, et notum orbi fecere triginta annorum lucubrationes SANCTORII

SANCTORII;ab omni quoque re,talia emanare, nob. BOYLE ostendit, de *atmosph. corporum consistentium*. Atque tale demum, uetulas quasdam, infantibus attulisse, nullo tamen nocendi animo, in patria mea, et alibi, saepe obseruaui. Prorsus, ut dicam cum NASONE, *de Remed. Amor. lib.* 2.

Dum spectant laesos oculi, laeduntur et ipsi,
Multaque corporibus transitione nocent.

Thes. 7. Ita quidem, ut ex hoc argumento, antipathias et sympathias natura, non difficulter deduci queat, si dicamus, praeter illos motus, qui, ex consensu matris et foetus, iam nunc in utero nobis connascuntur, odium, uel amorem, huius, aut illius, accedere, ex spiritibus, et effluuiis, grate, uel ingrate, nostra uasa nerueaque stamina uellicantibus. Quod Belgae prouerbio quodam suo bene exprimunt, odorare se non posse hominem. Sic sunt, qui moschi odorem amant, alii, qui castoreum, allium, asam foetidam, aliaque olida corpora, ex certa organorum dispositione, et succi neruosi natura. Nostra itaque tempestate, non adeo necessum habemus, ad occultas rerum qualitates, et uerborum quaedam monstra, saltem in hoc phaenomeno explicando, in omnibus omnino confugere, nec erumpere:

Non amo te, Volusi, nec possum dicere, quare;
Hoc tantum possum dicere: non amo te.

Thes.

Thes. 8. Tam uulgo iam *Deuouere* receptum est per iuramenta horrenda et adprecationes malas, ut nulla res sit solennior: quod ueteribus fiebat per carmina quaedam, in id negotium praescripta, et sacra quaedam in sacrificiis. Deuoti autem anguntur curis, timent, tristes sunt, et iracundi, consilii inopes, nostris *Foergiorde.* Porro Deum adspernantur, crudeles, audaces, auari, sibi parum fidentes, inuidi. Nostri *Foerbanna*, h. e. uinculis ligare, dicunt. Deum equidem scelera plectere, piorum precibus solicitatum, sed hic melancholiam regnare, credo. Tale autem deuouendi sacrificium adhuc adhibent Pontifices Romani, licet non multi sint, qui fulmina Vaticani Iouis amplius reformident. Veteres quoque, referente SAMMONIACO SERENO, *Rer. Rec. l. 5.* certas sibi habebant formulas, quibus Deos Tutelares, et Penates urbium, a se obsessarum, etiam exercituum, auocabant, et deuouebant, ut de Romanis uidere est apud MACROBIVM, *Saturnal. lib. 3. cap. 9.*

Thes. 9. Homines, quorundam carminum murmure *Excantari*, tam pertinaciter credit uulgus, ut eripi mente hoc nequeat. Excantatos eiusmodi, patria lingua, *Foertrollade*, adpellantur. *Carminare* autem ueteribus idem, quod excantare. Hinc carminantia et carminatiua remedia. Nec solummodo homines, sed etiam bruta, hoc maleficio peti adfirmant. *Praecantare* uero, si ad utilitatem fieret, dicebant. Ex-

cantationes autem magis a mali metu dependent, unde homo se cruciat, et exsuccus, macer, pallens, tristis, atque strigosus fit. Sic nutrices excantari dicuntur, depauperato lacte, ob quam causam mercurium crudum in nuce portare solent, de collo pensilem, quamuis uermes omnem saepe chylum absumant.

Thes. 10. Adhibent porro mulieres *Carmina* quaedam et murmura, quod nostri *Signa* dicunt, ad dolores artuum laxatorum sedandos, inflammationes sistendas, febresque curandas. Ceremoniis finitis, ter exspuere religiose, uidimus. Solent quoque res alias carminibus sacrare, sicque aegris exhibere. Sic noui uetulam, quae nouem panis frustula carminibus uariis sacrauit, demumque singulis singula haec uocabula inscripsit: *Calexmonus: Calemonus: Calemonu: Callmon: Callam: Calla: Call: Ca: Se:* Quouis autem mane, unum frustulum panis, hisce insignitum characteribus, sumendum erat contra tertianam. Sed, quid magis ridiculum excogitari posset, et, nisi accesserit imaginatio fortis, nihili pendendum. Equidem VIRGILIVS, *Eclog. 8.* sic canit:

Carmina uel coelo possunt deducere lunam.
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Quod sic TIBVLLVS, *Eleg. 9.* paribus fere uerbis, habet:

Cantus

Cantus uicinis fruges traducit ab agris:
Cantus et iratae detinet anguis iter.
Cantus et e curru Lunam deducere tentat,
Et faceret, si non aera repulsa sonent.

Thes. 11. Sic Circe, maritum, Picum, Italiae Regem, ueneficiis suis, quae solanum fuisse puto, in picum, auem, uertisse, legitur apud Poetam, *lib.* 7. *Aeneid.* Ex solani enim succo imaginationes fiunt terribiles:

Picus, equum domitor, quem capta cupidine coniux,
Aurea percussum uirga, uersumque uenenis
Fecit auem Circe, sparsitque coloribus alas.

Et Medea, uenefica sui temporis famosissima, per carmina coelo lunam deduxisse, tenebras induxisse, fluminum stetisse cursus, siluas et saxa loco mouisse, acusque in iecur ursisse, perhibetur, prout huiusmodi criminis eam accusat Hipsipyle Ouidiana, *Heroid. Epist.* 6. Dipsas quoque, anus, *Amor. lib.* 1. *Eleg.* 8. graminis uires sciuisse, ligare nuptos, philtra dare, coelo nubes obducere, rursus clarum ire diem iussisse, et sideribus sanguinem elicere, nouisse, dicitur, et plura.

Thes. 12. Sed, ut ad Fascina, et Excantationes, redeam, oues linguam exserentes, titubantes, et grauiter aegrotantes, fascinatas esse, communis est uulgi fabula. Sed reuera peripneumonia laborant, cum sanguine per pulmones

coacto, et ardentissima febri, idque, uel ab acribus, acidis, uel alkalinis inhalatis, uel calore coeli, aut siti magna. Describit hunc morbum HIPPOCRATES, cuius aurea haec sunt uerba, *de Morb. lib. 2. n. 63. Si pulmo repletus fuerit, et erectae ceruicis respiratio, atque anhelatio, et linguam exserit, rubicundis circulis in tibiis repletur, et pruritus uexat, et dolor acutus emergit ad pectus et scapulas, et non potest sedere, neque iacere, neque stare, sed aegris uiribus est.* Et *lib. 3. n. 7. Quum pulmo tumuerit, prae nimio calore repletus, tussis tenet fortis et dura, et erectae ceruicis spiratio, et aceruatim respirat, et frequenter anhelat, et intumescit, et nares expandit, uelut equis ex cursu, et linguam frequenter exserit, et pectus ipsi canere uidetur, et grauitas in ipso inesse.* Et quae sequuntur. conf. *de Intern. Aff. n. 8.* Curari uero praescribit per clysteres et purgantia, et sanguinis missionem ab omni corporis parte, et frigefacientes potus. Erysipelas certe et inflammatio pulmonis est.

Thes. 13. Nastrates quidam hunc morbum *Skott*, quasi iaculationem uocant, quod cito superueniat, alii *Finne-Tyrer* adpellant, dicuntque uenire per aera ignem magicum, figura rotunda, ad instar uanni, huncque ignem homines et pecora intrare, ac funestam et iam modo descriptam aleam ludere. Vulgi tamen

de

de *Tyris* fabula, inde orta eſt, quod inuenerint aliquando in uentriculis animalium ſic demortuorum pilas quasdam; quae tamen a pilis conglomeratae ſunt, quos pecora uel a ſe ipſis, uel ab aliis, lambendo, deglutiuerunt, ut cuiuis opilioni notum. Quin et in hominibus eiusmodi inuentae pilae, ut in puero quodam noſocomii Leydenſis, qui ueſtem laneam, qua tegebatur, exederat, aliisque.

Theſ. 14. Deferri per aëra eiusmodi ignes fatuos, et meteora, nullus dubito, magica tamen arte producta, et ludibria daemonum eſſe, ut putat BODINVS, *Theatr. Nat. lib. 2. p. m. 211.* uix credo: eaque etiam, et homines, et beſtias ingredi poſſe, ac pro ratione ſuorum conſtitutiuorum, inſtar fulminis antea memorati, uaria producere incommoda, adfirmo, ſed intrare hos ignes uentriculum, impoſſibile uidetur. Quin, ſi fiat, a pulmonibus excipiuntur, ibique abſoluunt ſuam indolem, ſanguinem coagulando, pulmonesque ſua acredine conſtringendo, et ſtrangulando.

Theſ. 15. Eſtque hic morbus, ut dictum, eryſipelas, ſeu peripneumonia anginoſa. Lobo enim utroque pulmonis inflammato, animalia primo titubant, aequilibrio ſcilicet mutato, dein ſubito deſident, et cadunt uertiginoſi, cum lingua exerta, et tumore circa fauces. Praecipue hoc fit in ouibus, per colles atque accliuia paſtis. Vulgus dicit, faſcinatas eſſe. Et, cum uertigo,

tigo, semper fere sit symptoma urgens, seu circumgyratio corporis, Wermelandi mei morbum *Kringgang* adposite adpellant. Sed Nord-Hollandi, in tali casu, statim pecori uenam secant, idque cum maximo emolumento; ingenti tamen ex uulnere multus sanguis educendus. Pulmones enim laceri facilius tolerant impetum parcioris senguinis, quam impetum totius. Vasa quoque, minuto sanguine, liberius oscillant, et impacta, antrorsum retrorsumque commouendo, resoluunt. Hunc uero morbum Belgae aptissime uocant *Longen Vuyr*, ignem pulmonis. Et MARO, *lib. 3. Georg.* idem suadet in ouibus aegris:

Continuo culpam ferro compesce, priusquam
Dira per incautum serpant contagia uulgus.

Thes. 16. Et, sicut plurimi sic morbi per fascina fiunt, ita non defuere, qui omnes omnino morbos a Daemonio arcesserent, imo entia illa, quae nos morborum dicimus causas, et τὸ Θεῖον Hippocratis, reuera esse substantias infernales, et Diabolos, scriberent; in quam sententiam inclinare uidetur, uir sane eruditus, HIERONYMVS IORDANVS, *in lib. de eo, quod Diuinum est in morbis;* aperte uero hoc profitetur KOSAK, *Tract. de Haemorrhag. in Praefat.* diabolus tamen ipse, permissu diuino, non potest, nisi per causas naturales, suam perficere magiam, cum sit rerum physicarum callen-

lentiſſimus nebulo. Saltem ego nihil niſi res mere naturales hic concipere queo.

Theſ. 17. Ad diabolicae pariter machinationis effectum, *Philtra* referunt, ſeu *Pocula Amatoria*, pro conciliando mutuo amore, peruerſo ſtudio excogitata, et quidem tanta ſaepe cum efficacia, ut, qui potionatum poculum exhauſerat ſobrius, ueſano et lymphatico amoris delirio oberrarit. Horum equidem, ſicut ſupra de uenenis abortiuis fuit inculcatum, cognitio, aniculis et medicaſtris propria, in ueros medicos rariſſime cadit, cum hominis ſit nequam et ſceleſti, poculis aliquem in amores uel odia pellicere. Eiusmodi Philtra, ſicut ſaepe parari ſolent, ad excitandam uenerem brutorum domeſticorum, ita non inepte a Wermelandis meis *Sleekie*, a lingendo, Norlandis *Traa-Salt*, ſeu amatoria ſalia, adpellantur, cum ex ſale potiſſimum communi fiant, clariſſimo argumento, ſal commune non reſtinguere amoris igniculos, quin potius eosdem accendere, atque inflammare.

Excitari quidem et prouocari languentem poſſe uenerem, neruumque,

Qui, quamuis tota palpetur nocte, iacebit,

ut IVVENALIS, Senilem Flaccidum increpat *Satyr.* 10. per uaria medicaminum genera, notius eſt, quam ut nunc mereatur dici: per illa ſcilicet, quae uere ſtimulum addunt uaſis, ut omnia acria, purgantia, arſenicum, cantharides, ſcincos marinos, boracem, zibethum, moſchum,

fchum, ambram, opium, et uini ſpiritum; uel per ea, quae copioſum praebent alimentum, et lumbifragam uenerem ſic ſuſtentant, chocoladam nempe Indicam, oua ſorbilia, emulſiones amygdalarum, pineorum, piſtaciorum, et lac, ceterosque boni et alibilis ſucci cibos, antiquis etiam in eam rem ſollicitis, ut prodidit ATHENAEVS, *Deipnoſoph. lib. 1. cap. 12. et l. 2. c. 25.* Prorſus, ut MACROBII adſertum non uniuerſaliter uerum ſit, omnia calida, uenerem prouocare, ſemen excitare, et generationi fauere. *Saturnal. lib. 7. cap. 6.*

Theſ. 18. Venerem porro ſtimulant, ſcolymus, aſparagi Polones, itemque anthriſcus, quem chaerefolium uocamus; *peculiaris laus eius, quod fatigato uenere corpori ſuccurrit, marcentesque ſenio iam coitus excitat*, ut PLINIVS loquitur, *lib. 20. cap. 22.* Et nota uel uulgo fabula eſt, de radice orchidis, ſingulari ad uenerem remedio; unde Quartilla, meretrix impudentiſſima, apud PETRONIVM in *Satyrico*, inquit: *quidquid ſatyrii fuit, Eucolpius ebibit.* Et ſicut idem C. PETRONIVS, omnium elegantiarum erat Neroni arbiter, ut nihil amoenum, nihil molle putaret Caeſar, niſi quod ei Petronius approbauiſſet, hinc nomen arbitri meruit, credoque, eius Satyricon, nihil aliud eſſe, quam flagitia Principis, ſub nominibus exoletorum, foeminarumque, et nouitate cuiusque ſtupri, perſcripta, quae morte damnatus,

annulo

annulo obsignata misit Neroni, ut indigitat TACITVS, *Annal. lib. 16. cap. 18. et 19.*

Thes. 19. Auctor quoque est THEOPHRASTVS, *Hist. Plant. lib. 9. cap. 20.* septuageno coitu durasse libidinem, ad sanguinis usque egressum, contactu herbae cuiusdam, cuius tamen nomen speciemque non posuit. Et memorat ex Phylarcho ATHENAEVS, *Deipnos. lib. 1. c. 12.* Sandracottium, Indorum Regem, inter ea munera, quae Seleuco misit, uires quasdam ita stringendo aptas tradidisse, ut sub coeuntium pedibus positae, aliis auium impetum ad rem uenerem adhiberent, aliis contra extinguerent. Atque allata est ante annos non ita multos ex Indiis radix Ninsi, ingenti pretio aestimata, cuius puluerem, uel et tincturam, mire commendant, ad excitandam uenerem, languentesque et iacentes neruos erigendos, ac corroborandos. Sed, quantum experiri licuit, uirtus pretio uincitur, plurisque constat, quod ex Indiis perferatur. Acria tamen haec esse, et noxia quam plurimum, facile persuadeor. Sic apud HIPPOCRATEM, *lib. 5. Epidem n. 18.* mulier ex catapotio, conceptus gratia accepto, dolore uentris atque intestinorum corripitur, et tumet, strangulatus anhelitus, uomit sanguinem; forte ex cantharidibus. Et, apud AMATVM, *Cent. 5. Curat. 83.* mulier infoecunda, ab obstetrice acceptum piperis et zingiberis puluerem, ut praegnans euaderet, deuorans, an-

angustiis

ſtiis cordis, ardore, uigiliis, pulſu imminuto, uexabatur. Paria accidere alii mala, quae in eundem finem, urticae ſemen auidius comederat, ut habet, *Cent.* 7. *Curat.* 57. auctor quidem leuis ſed ſubleſtae fidei, quamuis in hoc caſu exempla ſint crebra.

Theſ. 20. Iſta uero Philtra et amatoria pocula, tam artificioſa et ſubtili ratione praeparari poſſe, et commiſceri inuicem, ut in hanc potius, quam in aliam determinetur, amoris oeſtro percitus, et potionatus, perſonam, certe funditus ignoro, et quantum ego intelligo, non procedit. Sufficit, quod, ut dixi, per uaria media amor exſuſcitari poſſit, foueri, atque augeri, inque id dementiae cupidinem cogere, ut nefanda ſaepiuſcule et ridicula facinora perpetret. Sapienter itaque ſummus amoris Magiſter ſic concludebat:

Ergo, quisquis opem noſtra tibi poſcis ab arte,
Deme ueneficiis carminibusque fidem.

Philtris autem utebantur piatrices, ſagae, ſimulatrices, fictrices, ueratrices, ſtygialibus ſiue cocytiis ſacris. Et NASO, artis amatoriae Magiſter ſincerus, irritamenta huiusmodi malorum refert, *de Art. amand. lib.* 2.

Sunt, qui praecipiant herbas, ſaturea, nocentes,
Sumere, iudiciis iſta uenena meis;

Aut

Aut piper urticae mordacis ſemine miſcent,
Tritaque in annoſo flaua pyrethra mero.
Sed Dea non patitur ſic ad ſua munera cogi,
Colle ſub umbroſo quem tenet altus Eryx.
Candidus Alcathoe, qui mittitur, urbe Pelasga
Bulbus, et ex horto quae uenit herba ſalax,
Ouaque ſumantur, nec non humentia mella,
Quasque tulit folio pinus acuta nuces.

Theſ. 21. Sed Philtra proprie ſic dicta uaria fuerunt, quorum quaedam APVLEIVS, *Apolog. p. m. 208.* enumerat, ad hunc modum:

Philtra omnia undique eruunt;
Antipathes illud quaeritur,
Trochiſci, Iynges, Taeniae,
Radiculae, herbae, ſurculi,
Aureae ilices, bichordilae,
Hinnientium dulcedines.

Fuere praeterea alia; uel imagines cereae, VIRGILIO *Eclog. 10.* memoratae, uel Hoſtia Sancta, ſanguineis literis inſcripta, uel annuli peruncti, et carminibus uigorati. Atque hoc philtri genere laſciua quaedam puella Carolum Magnum, Imperatorem, circumuenit, ut uiuam non ſolum deperiret, ſed defunctae cadauer pari honore proſequeretur, ut memorat QVERCETANVS, *Diaetet. Polyhiſt. cap. 5. Sect. 1.* Alii certos adhibuerunt characteres, alii cantiones.

Thes. 22. Quidam, ſigillum ueneris, ſub certa conſtellatione exſculptum; quidam, ut MARO canit, *Georg.* 3.

Hippomanes, uero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum deſtillat ab inguine uirus:
Hippomanes, quod ſaepe malae legere nouercae,
Miſcueruntque herbas, et non innoxia uerba.

Equabus quidem, amoris innaſci ueneficium, Hippomanes adpellatum, PLINIVS, *lib.* 8. *cap.* 42. adſerit; in fronte tamen fieri hoc, caricae magnitudine, colore nigro, uult; quod tamen uix credibile eſt, quamuis OVIDIO, *lib.* 2. *de Art. Amand.* et IVVENALI, *Satyr.* 6. ſic placuerit. Namque, in coitu colligitur, ab equa extillans, innuente ſic quoque PROPERTIO, *lib.* 4. *Eleg.* 5. *Hippomanes* uero, auctore eodem PLINIO, *lib.* 28. *cap.* 10. *tantas in ueneficio uires habet, ut affuſum aeris miſturae, in effigiem equae Olympiae,* (quod Dionyſii Argiui opus erat,) *admotos mares equos ad rabiem coitus agat.* Nec equidem miror, hanc uim eidem ineſſe.

Theſ. 23. Rurſus alii, ſanguinem humanum, alii, ſecundinam Baptizatam, nonnulli oſſicula ranae a formicis depaſtae, ſemen uirile, pergamenum uirgineum, et alia quam plurima nefario conatu adduxerunt. Quin et caudae lu-

pi creditur uulgo amatorium inesse uirus, exiguo in uillo, eumque, dum capiatur, abiici, nec idem pollere, nisi uiuenti direptum, ut PLINIVS, *lib. 8. cap. 22.* narrat. Ex amatoriis quoque uenenis, infamis PLINIO est, *l. 9. c. 25.* echeneis, piscis, qui alias naues in salo sistere dicitur, forte ad castigandum et coercendum amatoris desiderium, ut uni et soli adhaereat. Nullum tamen genus philtri est, cui plus tribuitur, quam semini uirili, et menstruali sanguini, quorum ope certum sibi amorem pollicentur amantes. Sed, potius hoc artificio furorem concitabunt, ex diuersitate sanguinis, non aliter ac hoc factum nouimus, in transfusione eiusdem.

Thes. 24. Tali forte delirii larua occoecatus fuit Lucius ille Vitellius, Romanus, Vitellii, Imperatoris, Pater, ut inter cetera humilitatis suae fastidiosa seruitia, saliuam sordidissimae amasiae, et uilioris libertinae, uir alioquin ingeniosus et prudens, melle commisceret, eoque, tanquam altero balsamo uero Arabico, arterias et guttur, pro aucupanda eius gratia, amore turpi, saepius inungeret, ut habet SVETONIVS, *in Vita Vitellii, lib. 7. cap. 2.* Sic Mammercus Scaurus, Consul, ancillarum suarum menstruum sanguinem hiante ore exceptauit, teste SENECA, *de Benef. lib. 4. cap. 31.* Numantia, uxor Plautii Siluani, iniecisse carminibus et ueneficiis uecordiam marito, accusata fuit, narrante TACITO, *Annal. lib. 4. cap. 24.* et Lucullus, Imperator, amato-

rio periit poculo, teste PLINIO, *lib.* 25. *cap.* 3.

Thes. 25. Cuius et sortis fuisse poculum, ferunt, Simsoni a Delila, Herculi ab Omphale, Ismeniae ab Ismene, datum. Tale Antonio a Cleopatra Aegyptiaca, qui unam Cleopatram, et spirabat, et loquebatur, ut narrat PLVTARCHVS, *in Vita Antonii*, exhibitum. Tale Lucretio, Poetae, ab uxore Lucilla, porrectum; Caesari Caligulae, a Caesonia, coniuge, propinatum, quod SVETONIVS, *lib.* 4. *cap.* 33. *et* 50. et IVVENALIS, *Sat.* 6. hippomanes fuisse, uolunt. Tale Soleimanno, Imperatori Turcico, a Roxolane, coniuge; Galazio, Mantuae Duci, a Patauina puella, in id erroris exstimulato, ut in praeterfluentem se praecipitaret; Eryalo, a Lucretia Sienensi, quod AENEAS SILVIVS, uir doctissimus, eleganter descripsit. Quin et Nostrates uolunt, Catharinam, magni cuiusdam filiam, Ericum XIV. Regem, in sui amorem philtris traxisse; quod ego equidem uix credo. Et, quid Canidia, uenefica HORATII, *Epod. Od.* 5. *et* 6. aut Apuleii asinus aureus, aliud uelint?

Thes. 26. Certe, si infallibili experimento res haec staret innixa, maritis omnibus factum bene fuisset, nec tot Iunones iratas, aut Xantippes Socrateas, aut Proserpinas latrantes et mordentes, toto die aegrius exaudirent. Ita enim est cum omnibus comparatum mulieribus, ac in-

ingenue fatetur Eunomia Plautina, *Aulular. Act. 2. Sc. 1.*

Multum loquaces merito omnes habemur,
Nec mutam profecto repertam ullam esse,
Hodie dicunt, mulierem ullo in seculo.

Dari tamen remedia, quibus amor coniugum, et accipiatur, et retineatur, credit hodie uulgus, et tota credidit antiquitas. Hinc est in fabulis, Nessi Centauri, ab Hercule interfecti, sanguinem hanc uim obtinuisse; tenebricoso loco absconditum. Et Deianira, Herculis coniux, Iolen, pellicem, male ferens, hoc usa esse, legitur, in *Hercule Oetaeo Senecae, Act. 2,* ubi sic loquitur:

Hoc docta Mycale Thessalas docuit nurus,
Vnam inter omnes Luna quam sequatur magam,
Astris relictis, illitas uestes dabis,
Hac, inquit, ipsa tabe, si pellex tuos
Inuisa thalamos tulerit, et coniux leuis
Aliam parenti dederit altisono nurum.

Sed uerendum est, ne inde, ut Hercules, exardescant plus iusto, et flammis pereant. Et, sicut difficulter talia pocula parentur, ita quoque deerunt, quae inter certos homines, plus quam Vatinianum, Ciceroni olim maxime infestum, odium, concitabunt.

Thes. 27. Equidem, qui non ſponte ſuapte, et naturali ductu, in amores trahitur, et amplexus amicae, nullo forſan medicato poculo, ducetur, comperietque, uerum eſſe illud Oenones Ouidianae, *Heroid. Epiſt.* 5.

Quod amor non eſt medicabilis herbis.

Optimum autem ex Hecatone philtrum eſt SENECAE, *Epiſt.* 9. deſcriptum in hunc modum: *Ego tibi monſtrabo amatorium ſine medicamento, ſine herba, ſine ullius ueneficae carmine; ſi uis amari, ama.* Igitur, cum Olympiae nunciatum fuiſſet, Philippum, maritum, ab Inda quadam philtris fuiſſe petitum, iuſſit, illam ſibi adduci, quam, cum uideret praeter ceteras uenuſtam ac formoſam, ecce, philtrum, exclamat. Aurum itaque, affabilitas, animi morumque ſimilitudo, et facundia, ſunt uera philtra. Vnde Hypſipyle Ouidiana, *Epiſt. Heroid.* 6. ſic infit:

Male quaeritur herbis:
Moribus et forma conciliandus amor.

Quin potius in furorem, quam in amorem, philtris incidunt, ſecundum illud NASONIS, *lib.* 2. *de Art. Amand.*

Fallitur Aemonias, ſi quis, decurrit ad artes,
Datque, quod a teneri fronte reuellit equi.
Non facient, ut uiuat amor, Medeides herbae,

Mixta-

Mixtaque cum magicis merſa uenena
ſonis.
Phaſias Aeſonidem, Circe tenuiſſet Vlyſſem,
Si modo ſeruari carmine poſſet amor.
Nec data profuerint pallentia philtra pu-
ellis;
Philtra nocent animis, uimque furoris
habent.

Hinc quoque THEOPHRASTVS ERESIVS dicit: ἔρωτα διπλασιασθέντα, μανίαν γίνεσθαι. Et ex Hippomane, et furorem, et rerum obliuia facta fuiſſe, IVVENALIS *Satyr. 6.* inculcat:

Inde animi caligo, et magna obliuio rerum,
Quas modo geſſiſti; tamen hoc tolerabile,
ſi non
Et furere incipias, ut auunculus ille Ne-
ronis,
Cui totam tremuli frontem Caeſonia pulli
Infundit. - - -

Theſ. 28. Atque, ut taceam reliqua ex philtris mala, quidam immobiles, inſtar ſtatuae, facti ſunt, inque ueram catochen ſeu catalepſin inciderunt, ex arteriis uenisque multo ſanguine turgentibus. Quae determinata cerebri poſitio, tam diu nerueum ſuccum in muſculos certos determinat, quamdiu ille ſtatus cerebri

perdurat. Et cl. TVLPIVS, *Obſ. Med. l. 1. c. 22.* hiſtoriam habet de iuuene Britanno, ex repulſa amatae puellae in catochen prolapſo. Atque in cerebris tali morbo mortuorum inuentus eſt ſanguis putridus, luteſcens, ut BONTIVS, *de Med. Ind. lib. 4. Obſ. 1.* teſtatur.

Theſ. 29. Pertinent quoque ad amatoria maleficia, quaedam *Sortilegia* ueterum, ſeu ſuccenſiones oſſium, oliuarum, apud BARVCHVM, *cap. 6. u. 42.* memoratae, quibus diobolares meretriculae, quas nec diuitiae, nec forma, nec genus, commendabant, ſacrificabantur, ne diu ante ueneris templum excubare cogerentur, de quibus quoque HERODOTVS, *lib. 1.* meminit.

Theſ. 30. Atque, ut per faſcina, carmina, et philtra, uaria fieri mala, iam fuit oſtenſum, ita quoque uulgo creditum eſt, per ueneficarum incantamenta, homines conuerti in lupos, in canes, uel urſos. Sed, ridicula ſunt iſta, et ſuperſtitionis plena. Namque, nihil hic, niſi uaria quaedam maniae eſt ſpecies, ex imaginatione uaria, diuerſam ſibi adſumens imaginem. Venenum uero ipſum, nec a magis, nec ueneficis, ſed ab homine ipſo eſt, in quo plerumque generatur, ut ſupra fuit oſtenſum.

Theſ. 31. Sed, ut ad catochen, ex philtro oriundam, redeamus, ſaepius illa fit ſine ueneno, ex protracta diu in unum ſubiectum meditatione, temperie melancholica, aliisque cauſſis.

Sic

Sic poetae, pictores, in idem alicuius rei occupati, extra se esse uidentur. Sic Cardanus et Vieta, Cartesii Praeceptor, Algebraice numerantes, cataleptici facti sunt. Archimedes, in ipso obsidionis Syracusanae, a Marcello institutae, calore, tam circulis suis, in arena factis, mente inhaerebat, ut militi, mortem sibi stricto gladio minitanti, nomenque eius requirenti, neque nomen diceret, neque uitam deprecaretur, sed saltem, ne circulos suos turbaret, moneret, ut habet PLVTARCHVS, in *Marcell.* et VALERIVS MAXIMVS, *lib. 8. cap.* 7. Et Carneades, ut ibidem narratur, Philosophus Cyrenaeus, tanta studii intentione literis se addixit, ut cum cibi capiendi causa recubuisset, adeo cogitationibus inhaerebat, ut manum ad mensam porrigere obliuisceretur; sed eum Melissa, uxor, inter studia, dextra sua, nutriuit.

Thes. 32. Adesse hominibus certos quosdam *spiritus familiares*, seu Daemonia, uel *Genios Bonos*, non pauci credunt, qui interdum et adesse et abesse possint. Hoc concludunt, ex inaequalitate ingenii, memoriae, imaginationis, et stili. Hinc IVLIVS CAESAR SCALIGER, et THVANVS, *Hist. lib.* 2. Cardanum tali spiritu interdum ualuisse, putant, cum sibi semper similis non sit, sed interdum homine sapientior, interdum puero stultior, adpareat. Verum, non animaduertisse mihi uidentur magni illi uiri, hoc dependere ex corpore nostro,

nunc ſalubri, nunc uiuaci, ſagaci, laeto; nunc rurſus aegroto, ac languido. Animus autem hinc patitur, et ſe habet pro ratione corporis, ipſa tamen ſibi ſemper ſimilis, pura, et immaterialis. Magni porro Poetae, VIRGILIVS, OVIDIVS, pluresque, quam ſibi ſunt diſſimiles! Haec quoque ipſa, quae ſcribo, quam ſunt diſſimilia, interdum negotiis abrumpentibus filum leniter fluentis orationis, interdum tempeſtate, uel alia aegritudine, corpus ac animum uariis mutationibus adficiente. Fatetur quidem CARDANVS, *lib. de Variet. Rer. in fin.* ſe uarie diſpoſitum fuiſſe, patremque ſuum, Fuccium, Δαίμονα πάρεδρον habuiſſe. Et mihi quoque, dum puer eſſem, alii ſcholares tardioris ingenii, adfingebant ſpiritum familiarem. Quod praecipue exinde factum eſt, quod quidam ad me accedens inueniſſet in feneſtra arculam, cui incluſa erat teſtudo lignea, ſuis pedibus et capite, adpenſo ad ſingula pondere, tam artificioſe conſtructa, ut leuiſſimum motum diu, inſtar uiuae, continuaret. A uenerando quoque presbytero de hac re increpatus fui, ſed credulitatem hominis uicit continuata ſemper memoriae ac ingenii felicitas, uana omnia adſpernante animo puro.

Theſ. 33. Nouorum nuptorum *Ligaturae*, pertinaci credulitate 'a plebe receptae, multisque narratiunculis ſuperſtructae, fidem magis ſuperſtitioſam ſapiunt, imaginationemque fortem

tem recentis sponsi, quam rationem aliquam externam, ex physicis petitam. Fieri autem solent ludicro hoc modo: dum copulatio peragitur, nodum facit ueneficus in filo, uel ligula, clauditque seram, inuerso in theca sua cultro. Quid tamen magis ridiculum? Vnde Poeta, *Eclog. 8.*

Necte tribus nodis trinos Amarylli colores,
Necte Amarylli modo, et Veneris die uincula necto.

Tales Ligatores, ueteribus Latinis dicebantur, *Fescennini.* Solui tamen maleficium credebant, si uir pronubum permingeret annulum. Non uero defuit, quin hoc quoque in casu, uulgus, aliquid diuini latere, credat. *Tanta* enim, ut PLINIVS inquit, *lib. 16. c. 44. gentium, in rebus friuolis plerumque opinio est.* Tamen hoc facile ob suspicionem fieri potest. Timor enim in uenere facile penem deiicit, secundum illud Penelopes Ouidianae, *Epist. 1. Heroid.*

Res est solliciti plena timoris amor.

Thes. 34. Ligatura autem non opus habent, qui natura tales sunt, namque ad nullas erigunt: qui maleficio petuntur, ad omnes arrigunt, praeter unam, ut uolunt. Sed contingit hoc malum illis, qui ingenio plurimum ualent, studiosis literarum, pictoribus, et sculptoribus egregiis, ingenii sui ac indolis uim maxiam ideis suis impendentibus, sed non semper. Accidit

cidit et illis, qui uenere diu abſtinuerunt, obſeruante CARDANO, *de Venen. lib. 2. cap. 7.* et BAGLIVIO, *de fibr. motrice et morboſ. lib. 1. cap. 8.* Exercitatio enim modica et conceſſa ueneris, roborat uirile membrum, ſed crebrior uſus, item, nimia abſtinentia, deiiciunt. Prorſus, ut uera ſint illa NASONIS, *de Remed. Amor. lib. 2.*

Intrat amor mentes uſu, dediſcitur uſu.

Solida quippe, uel ualidius acta, uel ſegnius, flacceſcunt. Per pharmaca equidem mercurialia et ſaturnina, ſterilitas inducitur, itemque per frigida obſtruentia et tabifica, ſaepe membrum, pariter ac alia membra, tabet, languet, ac flacceſcit, obthuratis uiis et canalibus, corpori nutrimentum, ueſiculis ſemen, membro uigorem, daturis.

Theſ. 35. Ad has ligaturas referri poteſt et illud ueneficium, quo fieri putant, ut noui nupti in primo coitu per membra naturalia fixi cohaereant, ſicut fieri per Finlandias ſaepe audiui. Nec dubito, hoc interdum fieri poſſe, ſed ueneficii nihil magis ſubeſſe puto, quam dum canes ſibi inuicem, abſoluta uenere, ligentur, aliaque forſitan animalia. Cauſa enim uera et unica tum eſt, glans ualide inflammatus, reſtitans intra os uteri libidinoſae mulieris, uel in anguſta uagina, qua detumente, facile extrahitur. Quod autem in Finlandia dicunt, ut ipſe

ipſe audiui, ueneficium hoc, per ignem, ex ſilice excuſſum, a maſculo ſic adhaerente, curari, ridiculum eſt, et credulos poſcit homines, quamuis ad experientiam prouocent. Sed de nouis nuptis ligatis, atque ſic omni amoris gaudio fruſtratis, dicendum eſt cum NASONE, *lib. 6. Metamorph.* quod

non pronuba Iuno
Non Hymenaeus adeſt illi, non Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas,
Eumenides ſtrauere torum, tectoque profanus
Incubuit Bubo, thalamique in culmine ſedit.

Theſ. 36. Quod *Raptum Infantium*, et commutationem cum filiis gigantum, tam firma ſuperſtitione a uulgo creditum, concernit, nihil quoque in illo ueneficii eſſe, puto. Tales autem infantes a noſtris *Bytingar* adpellantur, a commutatione ſcilicet, quam ſibi perſuadent. Medicorum autem rationalium ſollertia clarum fecit, regnare in talibus infantibus acredinem quandam, uiſcoſo comprehenſam, perniciosam ualde, ac exitialem, quae totum infantuli corpus, tanquam in liquamen, conuertit, tabemque partium muſculoſarum, uertebrarum luxationem, ſpinae ac oſſium curuaturas, et nodoſitates, hinc inde ad oſſa et coſta-

rum

rum extremitates, exorientes, cum abdominis et capitis tumore uaegrandi, oculorumque protuberantia insigni.

Thes. 37. Morbus hic quidem uertebrarum, *Rachitis* dictus, per patriam rarior quidem est, uidetur tamen saepe apud rusticanam gentem, giganteum sibi per noctis silentia, antequam baptismus fuit celebratus, obtrusum fuisse infantem, persuasissime sibi credentem. Sed, in Anglia, et praecipue comitatu Kent, morbus est frequentissimus. Singulares autem de hac aegritudine tractatus conscripsere, GLISSONIVS, *et* MAYOW, Medici Angli clarissimi. Praecipue tamen MAYOW, in morbi huius aetiologia designanda, mecum dissentit, ad neruos obstructos, succumque nutritium inde destillandum, non effundentes, maxime respiciens. Ita quidem, ut ossa, aliaeque partes, subtumide iam excrescentes, abunde alimento gaudeant, nerui uero, ex medulla praesertim spinali pullulantes, obstructi, in principio tendinis eorum musculorum, qui ad hasce partes siti sint, faciant musculos, ex defectu neruei alimenti, abbreuiari, et contrahi, unde ossa, tendinibus et caudis musculorum alligata, iam in longum protensa, incuruentur.

Thes. 38. Concurrit quidem nerueum liquidum ad omnem nutritionem, non aliquem succum, ad ignem, ut BELLINVS putauit, concrescibilem, demittendo, sed in musculares

uaſorum fibras, hoc eſt, per uaſa ſua depluendo, ad alimentorum praeparationem, et comminutionem in uiſceribus, ac diſpoſitionem per loca nutrienda, inſignem collocat operam. Ego uero morbi huius cauſam eſſe, crediderim, acredinem omnia eliquantem, cuiuscunque demum naturae ingeniique et illa fuerit, ad luis tamen uenereae fortaſſis naturam accedentem; cum hac enim quam maxime conuenit. Sola differunt oſſa, quae in infantibus mollia adhuc cum ſint, facile curuantur. Vulgus certe ea omnia, quae non intelligit, quaeque a ſagacibus et rerum naturalium peritis per leges phyſicas fieri, ſtupens animaduertit, res putat eſſe mere magicas, ab auxilio diaboli profectas. Ex quo factum fuiſſe, mihi ſaltem perſuadeo, ut faſcina, philtra, ligaturae, et eiusmodi alia mira naturae phaenomena, ſoli Sathanae ſint adſcripta.

Theſ. 39. Similiter infantes, qui alimentis licet optimis paſcantur, tamen contabeſcunt, a uulgo dici ſolent, maleficiis eſſe petiti, Noſtris *Foertrullade.* Sed re penitius examinata, multoties laborant uermiculis cutaneis, qui *Crinones* dicuntur, omne nutrimentum depaſcentibus, ut ex multorum obſeruationibus uere concludit, uir nunquam a me niſi cum laude nominandus, NICOLAVS ANDRY, in eruditiſſimo libro, *de la Generat. des Vers dans le corps de l' Hom. Chap. 3. Art. 1.* ut ipſe mul-

toties uidi. Figuram ibi inuenies et naturalem, et uitri optici adminiculo grandescentem. Tolli solent, corpore toto melle illito, quo exeunt, et ducto per tergum linteo fortiter. Sed LEWENHOECKIVS, ex pilis sub cute enascentibus, et pungentibus, fieri haec, uult, nec esse uermiculos, sed pilos. Interdum autem uermes, interdum pili, in culpa sunt.

Thes. 40. Paria credit uulgus de *Incubis* et *Succubis*, Themisoni πνιγαλιῶν, teste AVRELIANO, Nostris *Maara*, dictis. Putant enim homines, nullis, in regione corporis conuenienti, pilis instructos, per diabolum ferri nocturnis silentiis, ad alios in lecto suffocandos et supprimendos. Sicut et aliqui, cultro per pectus erecto, se eiusmodi incubos confecisse gloriantur. Et, uel plurimas in patria plebe audiui historias de hac re, quam ita, ut nunc dictum est, fieri, unusquisque pertinacissime credit, et religiosissime profitetur. Quin et AVRELIANVS, *Chron. Morb. lib. 1. cap. 3.* ex Silimacho memorat, contagione quadam, plurimos ex ista passione, ueluti lue, apud urbem Romam, confectos.

Thes. 41. Compertum tamen est, sedula Medicorum obseruatione, hominem, incubo tentatum, morbo alicui catarrhoso, uel nimio ciborum in stomachum infarctui, hoc symptoma debere. Namque, quemadmodum uiscitidas humorum circulantium, cerebelli aliquam regionem, neruos intercostales et recurrentes,

musculorum

musculosque et cetera respirationis instrumenta facile obthurare poterit, prout ex castaneis, liberalius comestis, hoc fuit obseruatum ; ita etiam contiuget, ut uentriculus, nimia ciborum copia repletus, diaphragmatis actionem reciprocam, in respirandi negotio necessariam, impediat, aut aortam comprimendo, sanguinem copiosius in cerebellum impellat, unde arteriolae distentae, se ipsas, et neruos quoque uicinos, prementes, ac spirituum affluxum sufflaminantes, leuiusculae huius, sed stertorosae apoplexiae, causa sunt, operam etiam conferente in tergum decubitu, qui cerebellum, unde uita dependet, comprimit, ac contrahit. Mihi ipsi aliquando hoc Vpsaliae contigit, ex pane butyraceo, post longam famem, uespertina coena, imprudentius et copiosius adsumto, nam inde, sequenti nocte, incubo uexabar. Conf. BELLINVS, *de morb. capit. de incub.* pag. m. 604. *et sequ.*

Thes. 42. Sed ex multis sane causis incubus fieri potest; unum uel alterum dabo exemplum: Nicolaus Krull, Westro Gothus, nauta gregarius, mense Iulio, Ao. 1709. ex naui *Postilion* in ualetudinarium Birkense delatus, de tumore duro dolente sinistri pedis ac tibiae querebatur, ita, ut pedem terra figere nequiret. Tumor absque inflammatione, sed durus, instar lapidis, per pedem et tibiam. Idque ex scorbuto, morbo nauali. Iussi bibere decocta antiscorbu-

tica ex herbis; deinde per uices dedi purgans, ex Conf. Hamech, admixtis semper granis aliquot mercurii dulcificati. Hinc tumor remisit, et mollities ac flexibilitas sensim inducta fuit. Sed, quid accidit? D. 9. Augusti incidit in febrim calidissimam, cum asthmate graui, et tussicula. Venam mox aperui. Sed magis, in dies remittente dolore, questus est dies noctesque de lapide quodam pectori incumbente, quod auferri uolebat instantissime. Sed nihil aliud hic lapis erat, quam materia acris et uiscida, simul per tibiam diu commorata, nunc ope medicaminum in motum deducta, et lege circuli per pulmonum canales angustissimos haesitans. Quae tamen postea, actione pulmonum adeo permolebatur, ut post aliquot dies, aequabili facto sanguinis circulo, conualesceret, daretque ceteris miraculum curationis, cum tibiam saxeo tumore micantem, iam uiderent emollitam. Talem porro incubum et pleuresin dolentissimam Ao. 1710. d. 15. Maii, in naue Vice-Ammiralis, nob. D. Wattrang, *Esthland* dicta, in milite pedestri, Petro Diup, ex metaptosi materiae inflammatoriae manus sinistrae, delatae in pulmonum regionem, ope medicamentorum adhibitorum, obseruaui. Sed, mox aperta uena, et educto largiter sanguine, cessit. Vt omittam pariles obseruationes plures per classem factas.

Thes. 43. In somnambulonibus quoque facti ueneficii meminerunt, sed fidem ista non merentur, cum omnem istam dormientium ambulatio-

lationem, ex ſolis ſomniis fieri, credam, eſſeque in iſto caſu ſomnum partialem, uigilantibus membris aliis. Sic ſaepe ex compreſſione femoris, tota tibia et pes totus, per tempus redditur paralyticus et immobilis, corpore interim reliquo uigilante, atque omnes ſuas perfectiſſime operationes edente. Sed, quod haec res mira uideatur, nec ſit cauſa uulgo cognita, ad res ſtatim magicas et praeternaturales reiicitur, communi mortalium uitio.

Theſ. 44. Verum tamen et hoc ingenue fatendum eſt, multa in rerum ſympathiis, antipathiis, faſcinis, et philtris, ineſſe, quae adhuc nobis ſunt plane ignota atque abſcondita. Sic contigit aliquando in noſtra patria, ut uetula quaedam, à Iudice Territoriali diſtrictus Sudermanniae Gribsholmenſis, nob. D. Stierneroos, iniuſto, ut ipſa putabat, iudicio adfecta, aegerrime hoc ferret, et ultionis plena, magica quaedam componeret, quibus circumuenire iudicem uellet. Quibus compoſitis, adit uillam, ſed faſcinum, filiam pulcerrimam, Iulianam nomine, corripit, manusque eius ita infecit, ut ſtatim nigreſcerent, et deciderent. Quod, cum in omnium ore uerſetur, dubitare non debemus de facto. Adhuc quoque uiuit uirgo, et defectum manuum, tam ſedula imitatione coniunctorum truncorum, in ſcribendo imitatur, ut cum admiratione omnes intueamur; cuius quoque autographum cum truncis ſcri-

 ptum,

ptum, idiomate uernaculo et Gallico, inter rariora mea seruo, et stupens admiror. Sed, quo modo hoc explicari debeat, adhuc non uideo.

Thes. 45. Illi autem, qui coeca confidentia, et carminum quorundam, nescio cuius generis, murmure, serpentes uel rumpere, uel fascinare se posse, gloriantur, uideant, ne ipsis tale contingat infortunium, quale, ut AMATVS, *Cent. 3. Curat. 14.* narrat, iuueni Ancona Auximum proficiscenti contigit, qui, cum ab itinere mictum abiisset, uiperamque prope arboris cauernam conspexisset, effutitis aliquot frustraneis uerbulis, serpentem adprehendit, sed uirulento ictu percussus, paulo post audacem animam efflauit. In sacris quidem dicitur, impios, sic aures suas obthurare, sicut serpentem, ad uocem fascinatoris. Et antiquis semper creditum, eam uim carminibus esse. Hinc NASO, *Amor. lib. 2. Eleg. 1.*

Carmina sanguineae deducunt cornua Lunae,
Et reuocant niueos Solis euntis equos.
Carmine dissiliunt abruptis faucibus angues,
Inque suos fontes uersa recurrit aqua.
Carminibus cessere fores, insertaque posti,
Quamuis robur erat, carmine uicta sera est.

Si modo uera sint haec atque alia a Poetis tradita de uiribus ueneficiorum. Ita autem idem NASO, *Amor. lib. 3. Eleg. 11.*

Exit

Exit in immenſum foecunda licentia uatum,
Obligat hiſtorica nec ſua uerba fide.

Theſ. 46. Vulgus equidem, *Finnos*, artem callere magicam, credit. Ego uero per quatuor annos apud illam gentem commoratus, nihil in iſta ſapientius inueni, quam in noſtra, quin potius liberalitatem quandam in exteros, ſed tamen ſui quendam amorem, et, ut ita dicam, ſuorum morum pertinax ſtudium retinendi, phyſicam uero naturalem plurimum ibi apud uulgus eſſe excultam. De *Lapponibus* autem, gente per ueneficia quondam, et nunc quoque, infami, a celeberrimo OLAVO RVDBECKIO, Med. Doct. et Prof. Patris Magni non degenere filio, *in peregrinatione Lapponica*, cuius deſcriptionem cum deſiderio multo expectamus, obſeruatum eſt, nihil aliud in ſceleribus ſuis componendis adhibere illos, praeter fungos quosdam rubeos uariegatos, lacteſcentes, qui, pro ea, quam omnis fere planta lacteſcens continet, acredine, ſuam uidentur facile indolem prodere. Et obſeruauit idem RVDBECKIVS, uocabulum *Trolla*, magicas exercere artes, ipſis Lapponibus, ſua lingua Hebraizante, ſignificare, aliquem fraude circumuenire, et ludere: indigitante uocabulo ipſo artis, naturaliter et ex inuentis ingenii haec fieri. Neque hi tantummodo arte magica inclaruerunt, ſed et antiqui Colchidis incolae, Theſſali,

 Pſylli,

Psylli, Marsi, Circe, Medea, Thestylis, Dipsas, anus, aliique quam plurimi ab auctoribus nominati.

Thes. 47. Sed non immerito admirabuntur plurimi, me tam esse audacem, ut magiam omnem, faciam rem mere naturalem, et nisi esse aliud, quam physicae reconditioris notitiam, cuius ope multa tam bona, quam mala humano generi obtingere possint. Neque solum omnis uulgi multitudo contratium credit, sed fuere etiam ex medicis quam plurimi, qui magiam diabolicam ibant adsertum. Quos inter meretur legi HIERONYNVS IORDANVS, uir doctus, qui *de eo, quod diuinum et supernaturale est, in morbis humani corporis*, egregium tractatum conscripsit, ibique totis uiribus contrariam mihi sententiam propugnare conatur. Cui potest addi, si placet, MARTINI DEL-RIO, Iesuitae, *Disquisitiones magicae.* Mecum uero est IOANNES WIERVS, uir eruditus, *de Praestigiis Daemonum.*

Thes. 48. Contingit autem, quod magi et sagae, remediis, per se et natura sua morbo opitulaturis, admisceant uerba quaedam, superstitiones, stellarum obseruationes, cruces, carmina, susurros, aliaque uana, ut non uideantur medicamenta ex se hanc uim habere, sed ex daemone. Et, dum solummodo sua adhibent carmina, nostris *Signery*, absque medicinis, credo, omnem tum opem, quae inde fit, sola fie-

ri

ri aegrotantis imaginatione et fide. Quod autem negem, fascina dari diabolica, non uelim sic interpretentur, ut in speciem quandam atheismi incurram. Diabolum, permissu diuino, uaria hominibus inferre mala, non nego, sed iuxta puto, eundem ad ueneficia res maxime naturales adhibere. Atque hoc erat dicendum.

Thes. 49. Concludam itaque cum COELIO CALCAGNINO, *lib. de Amator. Mag.* in hunc modum: *Varietas olim iuncta miraculo, furtiuo concubitu genuit magiam secundam cognomine; reformidansque, ne forte ueritas, cum qua perpetuas inimicitas gerit, a qua etiam paribus signis congressa, saepius profligata est, suum partum enecaret, illum impudentiae ac timori, iunctis connubiali foedere, commendauit. At illi in sinu incomprehensibilitatis e fastigio collocarunt furtim, et sub praestigiarum crepundiis educandam. Quae mox in grandiorem aetatem adulta, iamque pinnulis praemunita, euolauit in fatuorum arces, ibique nidulans, credulitatem peperit. Quae, utpote Parentum beneficiis grata, illam mutuo enutrit, et quasi ἀντιπελαργίζει, alioqui breui interituram.*

Caput Decimum Quintum.

Temporaneorum et Delibutoriorum Venenorum sistit examen.

Thes. 1. Habebant et pristina tempora, sic uti nostra hodienum, uenena sensim agentia, temporanea, et terminata, eaque satis noxia, et deleteria. Sed, esse ea factitia, non naturalia, uolebat CARDANVS, *Contr. Med. lib. 2. Tr. 5. Contr. 10.* quod quoque uidetur uerosimile, cum ea praesertim, quae per mechanicum tritum fiunt, horum uenenorum nomine digna sint; hominum prauitate non contenta, nisi quoque ad certum tempus mors illa praescriberetur.

Thes. 2. THEOPHRASTVS, *Hist. Plant. lib. 9. cap. 17.* refert, Thrasyam, Mantinensem, inuenisse uenenum, quod facilem et ἄπονον ἀπόλυσιν, mortem scilicet non laboriosam, adferret. Parabatur autem ex cicuta, papauere, aconito, aliisque huiusmodi. Hoc tamen ἔυογκον πάνυ et μικρὸν, mole et pondere paruum, ad drachmae mensuram, necaret, quod tamen esset ἀβοήθητον, seu immedicabile, durans diu, nec quidquam mutationis experiens. Cicutam Athenienses sic parasse scribuntur, ut ad drachmae pondus, intra tres horas, occideret. Tale quoque ex aconito antiquitus compositum fuit,

fuit, quod certis occidere temporibus posset, bimestri, trimestri, semestrique spatio, anno completo, uel biennio, pessime mulctatis, qui diutina tabe et languore perissent, remedio frustra quaesito.

Thes. 3. Atticum Pharmacum, in publicis iudiciis admissum, quo Socrates, Philosophus optimus, sublatus fuit, antea memoratum, fuisse uel cicutae succum inspissatum, uel compositum quoddam, diximus. Iubet enim Critonem Socrates, apud Platonem, uenenum teri, si tritum non esset. Quare etiam contusum in calice attulerunt, ceu facile liquidis miscibile, quod tamen de radicibus, seminibus, foliisue, dici non potest. Neque Socrates expedite ebibere potuisset, si fuisset simplex puluis. Quidquid fuerit, siue cicutae succus inspissatus, siue compositum, siue arsenicale aliquod, acre fuit certe, quia cum frigore extremorum, tibiarumque, mortem incepit, teste PLATONE, *in Phaedro, sub fin.*

Thes. 4. Terminatum uel saltem Temporaneum accepisse uenenum Attilius Regulus se fatetur, apud GELLIVM, *Noct. Att. lib. 6. c. 4.* Et Ciceronis, Romanae Parentis eloquentiae, haec sunt uerba, *Orat. contra Pisonem: uenenum eiusmodi fuit, ut non statim eum interimeret, sed mortem in diem proferret eo consilio; postea uero grassante sensim ueneno, eo tabesceret.* Talium uenenorum compositores

 saepe-

saepenumero deprehensi sunt. Sic memorat LIVIVS, *lib. 8.* Romanas quasdam Pharmaceutrias, Corneliam, ac Sergiam, utramque Patriciae gentis. Foeminae enim saepius huic nefariae arti operam dant, ut maritos, sibi non charos, nec per omnia respondentes, tollant. CARDANVS quoque, *de Venen. lib. 3. cap. 6.* Veronensem quendam senem nominat, Martelosium nomine, qui talia uenena Venetiis praeparauerit.

Thes. 5. Sed, sicut artes bonae et liberales recentiori tempore magis adolescere coeperunt, ita etiam, quae in ruinas tenderent hominum, magis quam pristinis seculis, ex prauo ingenio quorundam, erigere caput ac surgere. Vt enim taceam Pyrium puluerem, et machinas igniuomas, ac tormenta bellica, uenena certe temporanea, nostro iam tempore crebrius longe atque artificiosius componuntur. Quorum in classem prae ceteris saturnina et gypsea ueniunt, atque illa maxime, quae per trituram ex corpore duro, rigido, ac ponderoso fiunt, praesertim ex lapidibus pretiosis, adamante, aliisque. Ea enim horum uenenorum natura est, ut nec solui in corpore, nec debellari et hebescere, nec superari et inuerti ullo modo possint; Sed, ubicunque haeserint intra fibras partis alicuius solidae, uel in canali aliquo angusto, sensim quidem lancinant, sed indelebili uitio fodicant, nec capiunt medicinam.

Thes.

Thes. 6. Famosissimum uero huius generis uenenum fuit, quod per foeminam quandam Parisiensem, sortis haud ignobilis, uulgo *Madame de Briauilliers*, ex adamantinis fragmentis et saturni saccharo, uti uolunt, componebatur, eamque ob causam, *la Poudre de Succession* dicebatur, quod nempe temporaneum esset. Hunc puluerem ferunt intra certos terminos fuisse conscriptum, ultra quos non progrederetur. Sed, quale illud fuit, quo Dominus de Nort-Carmes, Prouinciae Vltraiectinae Gubernator, ab Hispanis petitus fuit, lento quidem, atque unde in icterum periculosum inciderit, omni remedio incurabilem, sicut fassus est magni nominis Medicus, HEVRNIVS, non adeo liquet.

Thes. 7. De natura Parisiensis istius ueneni, auctores quidem non conueniunt. WEPFFERVS enim, *de Cicut. Aquat. cap. 20. Schol. 4.* arsenicale fuisse, putat, sicut et illud, quo ueneficae quaedam Romanae, sub Pontifice, Alexandro VII, impio pietatis fuco, tantam stragem ediderunt, Italis *Aquetta* dicto, ex qua aqua, intensissima febris, et aestus uix extinguibilis, fiebant. Sed, cum huius antidotus fuerit citri succus, aliud quid fuisse puto. Et refert NICOLAVS FLORENTINVS, *Sermon. 4. Tr. 3. cap. 9.* Franciscum Ordelaphum, Capitaneum Foroliuii, ueneni genus quoddam habuisse, quod iniectum carbonibus, illico interimebat omnes circumstantes. Sed PAVLLINVS, *Bufon.*

Bufon. Curiof. Sect. 1. cap. 3. §. 45. adferit, Parifinum illud, ex bufonibus, fale, et fpiritu uini, inuicem deftillatis, confectum fuiffe. Ex arfenico tamen, et calce uiua, inuicem fublimatis, uenenum hoc conftare, mea fert fententia. Quidquid uero fit, altius in id inquirere, nec lubet, nec decet. Et, eft credibile, non unicum tantum huic famofae ueneficae uenenorum fuiffe adparatum, quum in nefaria hac, tam multis aliis, atque ipfi tandem operatrici, exitiofiffima arte, fuerit quam exercitatiffima. Et talis in humanam perniciem excogitata medicina, *quaedam homicidorum ars eft, prorfus mechanica,* non autem altera illa et uera medicina, in quam hoc telum mifit, omnibus fcientiis iniquiffimus, ex quadam animi prurigine, HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA, *de Vanitat. Scient. cap. 82.*

Thef. 8. Ex his autem temporaneis uenenis mors quidem certa fit, cum uariis fymptomatis antegreffis, fenfu fcilicet lancinationis perpetuo, et dolore corporis, hebetudine, debilitate, pallore, afthmate, triftitia perpetua, inappetentia, ac alui conftipatione; praefertim fi ex gypfeis et cretaceis fuerint. Dari tamen aliquod uenenum, exactis adeo calculis terminatum, inque certos dies definitum, uix ego crediderim, propter miram illam, et in fingulis quoque diuerfam corporis contractilitatem, et elafticitatem, uimque ipfius cordis, ex cuius

motu

motu, omnium reliquarum partium motus dependet contractilis. Itaque, qui maiori uiscerum robore, fortiore cordis contractione atque arteriarum, gaudent, citius pereant, necesse est, si fuerint acria. Et iuuenes citius, quam senes, peribunt. Sed ex gypseis non adeo diuersimode peribunt.

Thes. 9. Vt enim philtra dixi amores quidem excitare, sed non certos ac determinatos, ita etiam se res habet cum uenenis temporaneis ac terminatis. Naturae hominum diuersae, et elateres solidorum uarii, non possunt non ueneni talis uim uel accelerare, uel retardare. Nam, si hoc esset uniuersaliter uerum, in pestilentia certe, ubi uenenum, quodcunque demum et id fuerit, ab omnibus aequaliter hauritur, omnes pariter eodem tempore morerentur, quod tamen non fit, cum hic subito, alius tardius, uel non, moriatur, pro ratione uitae, in uenena agentis. Sic purgantia remedia, alios cito mouent, alios tarde, uel nunquam. Qui enim pituita laborant per omnem uentriculi atque intestinorum ductum, atque hanc ob causam debilius oscillant, non tam facile uenenis acribus laeduntur, ac qui forti elatere praediti, et puriori uentre.

Thes. 10. Nam, quod solertissimi temporaneorum uenenorum compositores, unius cuiusque hominis naturam et robur, quid ferat, quid ferre recuset, exacte nouerint, nunquam

cre-

crediderim; cum tot sint diuersae naturae, quot diuersi sunt homines. Atque GALENVS suo tempore, Aesculapium nouum se forte sibi pollicebatur, si ad id scientiae medicae fastigium pertingere potuisset; quod tamen negat sibi unquam fuisse possibile. Confer LAVRENTIVM IOVBERTVM, Medicum doctum, qui argumentum hoc tractauit in scripto quodam, cui titulus, *Si on peut limiter certain tems aux Poison.* Sufficit in tantum creuisse nefariam hanc artem, ut certa mors obtingat, eaque non subitanea, sed tarda, sine ullo ueneni acris extantiore, uel uomitu, uel torminibus, aut dysenteria, uel febri, sed morbo, sub specie phtisis pulmonaris, uel rheumatismi, et arthritidis, suam fabulam percurrente.

Thes. II. Eo quoque dementiae humana peruersitas processit, ut uenena in substantia, hoc est, puluere, uel potionibus, exhibuisse, non fuerit contenta, sed quoque ingeniosas commenta fraudes, aliis rebus, omni ueneni suspicione uacuis, crudelia eiusmodi clanculum aptauerit. Veteres talia uenena appellabant delibutoria, praesertim uero illa, quae telis inungebantur. Sic Turcae ephippia, strophiola, et cereos, ueneno praesentissimo inficiunt, uel unguentis suaueolentibus uirulentum nefas admiscent, ut de illis CARDANVS, *de Venen. lib. I. c. 15.* SCALIGER, *Eexercitat. 154.* et BARCLAIVS, *Satyric. Icon Anim. cap. 9.* adnota-

notauerunt. Quae unguenta non quidem tutiora fuisse constat, quam illud, quod arsenico contra capitis impetigines commixtum, Florentinum iuuenem intra noctem sustulit, ut AMATVS scribit, *Cent. 2. Curat. 33.* Et, quod apud WEPFFERVM, *de Cicut. Aquat. cap. 20. Hist. 13. p. 289.* puellae, ob phtiriasim, inunctum capiti, eam sustulit, post capitis tumorem, deliria, et febrim. Sic Ao. 1708. in Ostro-Gothia, prope Wadstenam urbem, militis uxor, puero quinquenni, contra impetiginem, arsenicum, duorum pisorum magnitudine, puluerisatum, in ulcera inspersit, unde dolor, tumor monstrosus, et post duos dies, mors. Regium quoque collegium medicum Stockholmense, Ao. 1709. mense Februario, super hac re consultum est.

Thes. 12. Alii chirothecas uirulento miasmate perfundunt. Ex quo periisse Imperatorem Romanum, Ottonem III. annales loquuntur, quas chirothecas, morte praesentissima grauidas, ipsi transmiserat Crescentii coniux. Nec desunt, qui sacratissimas hostias, ueneno imbuunt, unde obiit Henricus VII. Imperator, ex domo Luxenburgica, qui Pisis sepultus est. Et refert AMBROSIVS PARAEVS, *de Venen. lib. 20. cap. 7.* Clementem VII. seu Iulium Medicem, Pontificem maximum, praeeuntis uenenatae funeralis facis halitu, per fumos in pulmonem admisso, periisse. BRVYERINVS uero,

de

de Re Cibar. lib. 9. cap. 20. ex immoderato fungorum eſu mortuum fuiſſe hunc Pontificem, memoriae prodidit, ut ſupra notaui. Potuit et mors ipſi fieri ex ſolo admiſſo fumo piceae uel cereae facis, ad modum aliorum fumorum acrium, pulmones ſtrangulantium, et liquida tranſitura cogentium.

Theſ. 13. Nummum porro argenteum, ueneno imbutum, SCHENCKIVS, *Obſ. Med. de Venen. lib. 7.* narrat, quo filiolus Antonii Boſcolt, a matre propria crudeliſſima, loco ſtrenae, ſic donatus, obiit. Poterit enim facile fieri, ut nummi, tinctura aliqua acri imbuantur, acida, uel alkalina: infantes uero, ſicut omnia ori admouent, ut ſupra de crepundiis, arſenico coloratis, notaui, facile quoque hinc corripientur; quanquam metallica corpora, ob pororum anguſtiam, et materiae ſuae ſoliditatem, non facile effluuiis penetrentur.

Theſ. 14. Atque, ut in nulla non re, grata oculis, ſapori, aut odori, experimentum facerent ueneficiorum, ſic florem cariophylli uenenatum MATTHIOLVS refert, *Comment. in 6. Dioſcorid. in Praefat.* Folium acetoſae, imbutum uiru, HENRICVS *ab* HEER, *obſ. 8.* commemorat. Vt reliqua taceam. Adhaerere autem rebus iſtis, praeſentiſſimi ueneni cuſpides, et miaſmata, facile nobis fidem faciunt, poſtquam multorum experientia, et fatali etiam ſaepe uitae periculo, conſtitit, fraga, rubi idaei baccas,

ſal-

ſaluiam, gramen, aliaque luxuriantis Pomonae Floraeque dona, ſolo bufonum tabido halitu, uel alius uenenatae beſtiolae, perflata, atque intoxicata, mortem induxiſſe minime tardam. Sic de fragis, bufone intoxicatis, et Catharinam Stalber male adficientibus, refert HILDANVS, *Obſ. 30. Cent. 5.* itemqne de uuis, pariter infectis, *obſ. 39.* prodit. Auctor eſt PALMARIVS, *de Morb. Contagioſ.* equos, boues, et alia animalia, in rabiem acta fuiſſe, poſtquam de ſtramine, cui rabioſi quidam porci incubuerunt, comediſſent. Similiter PARAEVS, *lib. 20. cap. 24.* narrat, mercatores, in hoſpitio, immiſſis in uinum ſaluiae foliis, inter prandendum, uomitu, uertigine, ſyncope, ſpaſmo, ſudore frigido, correptos, protinus obiiſſe. Hoſpes accuſatur facti maleficii, ſed abſoluitur; bufones enim inuenti ſunt ad radices plantae. Non tamen negandum KIRCHERO eſt, *Scrutin. Peſt. Sect. 1. cap. 7. ſ. 2. Exper. 3.* ineſſe foliis herbarum interdum minutiſſimos uermiculos, horum malorum auctores. Hinc HIPPOCRATES optime, *in Epiſtola ad Crateuam: ſed et herbis multa reptilia uenenum immittunt, et hiatu ſuo internae ipſarum teneritudini, afflictionem pro auxilio inſpirant.*

Theſ. 15. Coronis quoque, quas ueteres epulaturi caput induebant, inſperſum fuiſſe uenenum, hic PLINII locus oſtendit, *lib. 21. cap. 3. Apparatu belli Actiaci, gratificationem ipſius*

Reginae, (Cleopatrae) *Antonio timente, nec nisi praegustatos cibos sumente, fertur ea pauore eius lusisse, extremis coronae floribus ueneno illitis, ipsaque capiti imposita, mox, procedente hilaritate, inuitauit Antonium, ut coronas biberet. Quis ita timeret insidias? Ergo concerpta in scyphum incipienti haurire, opposita manu, en ego sum*, inquit *illa, chare Antoni, quam noua praegustantium diligenter caues: adeo mihi, si possim sine te uiuere, occasio aut ratio deest. Inde eductum custodia bibere iussit, illico expirante.* Adeo in potu atque hilaritate conuiuali, praecipue sub odorum fragrantia, subrepit fallaciter, atque ex insidiis uenenum, scelerato hominum inuento! In re quippe amatoria, multum est uariumque uitandum periculum. Nunc enim philtris sibi amorem foeminae student conciliare, nunc, ut canit amator peritissimus, NASO, *de Art. Amand. l. 3.* contra abominationem procurare,

Est dare mista uiro tritis aconita cicutis,
Accepto uenerem munere si qua negat.

Thes. 16. Quin et litteras uirulento miasmate saepe imbuunt. Et refert HELMONTIVS, *de Tumul. Pest.* pestilentiam per epistolam in uicinam urbem propagatam fuisse, magna mortalium strage. *Vidi, qui tangendo pestiferas chartas, eo ipso senserit dolorem uelut acus*

pun-

pungentis, moxque pestilentem anthracem in indice digito ostendit, et post biduum occubuit, ut sonant eius uerba. Et memini, me legisse, Ao. 1708. Stockholmiae, d. 31. Augusti, in nouellis publicis, aduenisse ad Principem Eugenium ex urbe Ryssellensi, siue Insulis Flandricis, arctissime tum obsessis, litteras, quibus portiuncula quaedam grysei papyri, ueneno fortissimo perun̄cti, inclusa fuerit. Quam, qui imprudentius attigissent, passi sint inde damna non parua. Et canis, commune illud experimentorum martyrium, cui per artificium fuit hoc papyri frustulum exhibitum, morte repentina obiuerit. Quis ergo nunc a ueneno tutus esse possit, cum per litteras transmitti possit.

Thes. 17. Alii, referente PLINIO, *lib. 33. cap. 1. sub gemmis uenena claudunt, sicut Demosthenes, summus Oratorum Graeciae, annulosque, mortis gratia, habent.* Aedituus quoque Capitolii comprehensus, fracta in ore annuli gemma, statim expirauit, eodem referente ibidem PLINIO. Et sunt, qui uolunt, Hannibalem, Carthagine ad Prusiam, Bithyniae Regem, profugum, cum T. Quintio Flamminico, Consuli Romano, traditus esset, uenenum, quod in annulo, Regio more, secum semper ferebat, sumsisse, et mox extinctum esse. Videsis PLVTARCHVM, *in T. Q. Flammin.* De quo annulo IVVENALIS, *Satyr. 10.* sic cecinit:

Cannarum uindex, ac tanti sanguinis ultor.
Nam, quae de Gygis annulo, PLATONI olim, *lib. 3. Polit.* memorato, circumferunt, tabulosa esse, credo. Dicebant enim, quod hoc circumacto, habentem nemo cerneret.

Thes. 18. Veterum autem proprie sic dicta delibutoria uenena, seu tela, uiru contaminata, in frequenti usu fuerunt apud Scythas. Vnde NASO, Tomis exul, de illis sic habet, *Trist. lib. 3. Eleg. 10.*

Pars cadit humatis misere confixa sagittis,
Nam uolucri ferro tinctile uirus inest.

Fiebant autem ex succo ellebori, taxi, solani maniaci, quod hinc dorycnium est uocatum, et uiperina sanie, cum sanguine humano, aliisue rebus, permixta, ac in tabum, sub fimento sepulta, contabescente, ac computrescente, ut PLINIVS habet, *lib. 11. cap. 53.* AVLVS GELLIVS, *Noct. Attic. lib. 16. cap. 15.* et OLAVS MAGNVS, Nostras, *de Gent. Septentr. lib. 15. cap. 2.* Alii putant, toxicum solummodo uenenum, ad sagittas uiru imbuendas, usurpatum fuisse, cum sagittae, Graecis τόξα dicantur. Eo uero tela, et missilia, ut uolucria essent, erant pennata; siquidem, dicente PLINIO, *lib. 34. cap. 14. ut ocyus mors perueniret ad hominem, alitem fecimus, pennasque ferro dedimus.* Pulcherrime PLINIVS! Pharicum autem uenenum, telis imbuendum, erat

erat ſuccus radicis ellebori albi, in bubulo cornu ſeruatus, donec putreſceret, quo Pyrenaei montis accolae ſagittas imbuunt ad uenationem, teſte PRAEVOTIO, *de Venen.* Et HOMERVS, *Odyſſ. lib. 1.* canit, Vlyſſem in Ephyram profectum ad Ilum Mermeridem, ut quaereret uenenum mortiferum, ad ſagittas inungendas, aerea cuſpide munitas.

Theſ. 20. Quidam uero non inungebant uenena telis, ſed foramen in ſagitta excauatum, uiru replebant, quo ueneficii genere Sigeum Galleranum occiſum fuiſſe, ſcribit CARDANVS, *lib. 1. de Venen. cap. 15.* artificio hominis, in hiſce nefariis, uincente naturam. Alii ſolo napelli ſucco tela contaminant, quod de Valdenſibus refert THVANVS, *Hiſt. lib. 27.* Verba eius haec ſunt: *a fide dignis mihi narratum fuit, apud Conuallenſes, ſeu Valdenſes, in uſu eſſe, ut gladiorum acies, ſpicula, uenabula, ſagittas, glandes plumbeas, et cetera miſſilia, Torae uulgo dictae, ſeu potius Pthorae, ſucco, quae in illis locis frequenter naſcitur, et uulgari Toxici nomine adpellatur, inficiant. Quod praeſentiſſimum uenenum eſſe, ſciunt Medici.* Hinc paulo ante ſcribit, nullos Sabaudos, a Valdenſibus uulneratos, euaſiſſe.

Theſ. 21. Sed delibutoria, non tantum ad conficiendos homines, erant excogitata, uerum etiam

iam feras; et illud, quo in uenationibus ceruorum, antiqui utebantur Galli, seu ceruarium, Loemeum ipsis, ἀπὸ τῦ λοιμοῦ dictum, PLINIVS, *lib. 25. cap. 5. et lib. 27. cap. 11.* ex ellebori succo comparatum memorat Sed barbaros, perfricata carne aconito, pantheras uenari, idem scribit, *lib 8 cap. 27.* euanescente tamen apud nos hodienum illa sagittas intoxicandi licentia, postquam per pyrium puluerem, glandemque plumbeam, notato loco immissam, compendiosa magis morte, ferarum lucremur delicias et pulpamenta. Indis uero, etiam nostra hac tempestate

- - Non felicior alter,
Vngere tela manu, ferrumque armare ueneno,

ut MARONIS illud, de Amyclo usurpem, *Aeneid. lib. 9.* Et memini, me Ao. 1704. in arce Scoglaster, prope Stockholmiam, curiositatum promptuario, uidisse pugionem Indicum uenenatum, sed particula ueneni in mucrone suo, unde canis traiectus obiuerat, orbatum. Quin et Indi, apud CVRTIVM, *lib. 9. cap. 8.* ueneno tinxisse gladios, perhibentur, unde saucii subinde exspirabant, leuibus etiam plagis medicinam respuentibus. Refert quoque TACHARD, Iesuita Gallus, *Peregrin. Siamit lib. 3. pag. m. 98.* Macassaribus Indis, in usu esse pugionem, ipsis *Crit* dictum, cuius uenenum, aestate subtilissimum, adeo lethale scribit, ut

uel

uel granulum, ſanguini admixtum, immedicabile ſit, niſi excrementa propria fuerint adſumta, non abſimile ueneno ſerpentis, Cobra de Capello Portugallis dicti.

Theſ. 22. ALPHONSVS tamen FERRVS *tract. de Sclopet. uulner. Romae edit. l. 1. c. 4.* ipſos etiam plumbi globos, ex ſclopeto emiſſos, ob pyrium puluerem uenenatos eſſe, putat, cum puluis hic coeleſtium naturam ignium ac fluminum indolem imitetur. Quidquid ſit, id certe ad Narwam, Ingriae urbem, obſeruatum eſt, in memorabili, atque Marathoniam pugnam longe exuperante clade Ruſſorum, qua ſeculum ſuperius clauſit, ſibique aeternam peperit gloriam Heros Maximus, Carolus XII. Magnus, Rex Suecorum Gothorumque Auguſtiſſimus, globos ſcilicet et glandes plumbeas, quas octoaginta Ruſſorum millia, contra octo mille Suecos, inſtar pluuiae et imbris, emiſerunt, uenenoſitatis aliquid ſibi adfricuiſſe ex allii ſegmentis, quae continuo ſecum geſtant Ruſſi, dapes ſuas optimas. Nam, uulnera ibi facta, medelam non facile capiebant. Idem quoque in proelio ad Holofhim obſeruatum. Sed forte gens aſtutiſſima, alia quoque nocentiora admiſcuerat.

Theſ. 23. Sic eſt, undique petimur homines, undique nos dira fati uis rapit, deciditque uno momento moles, multis conſtructa annis. Prorſus, ut hic addam, quae diuinus HOME-

RVS, *lib. 17. Iliad.* ſub perſona Iouis, in hunc modum canit:

Ου μὲν γάρ τέ που ἐςὶν ὀϊζυρώτερον ἀνδρὸς
Πάντων, ὅσσα τε γαῖαν ἐπιπτείει τε καὶ ἕρπει.

Et, uel ex hoc humanam mirari oportet malitioſam ſollertiam, in uariis uenenis acquirendis, et conficiendis, cum nullum animal, praeter hominem, alio armorum adparatu, contra hoſtem confligat, quam quo eadem, natura inſtruxit: ſecundum illud NASONIS, *in Halieutico:*

Omnibus ignotae mortis timor: omnibus hoſtem
Praeſidiumque datum ſentire, et noſcere teli
Vimque, modumque ſui.

Atque ſic, quamuis ceteris animalibus, in tutelam ſui, ſatis uirium ſit, et quaecunque uaga naſcuntur, uitamque acturа ſegregem, armata ſint, hominem uero imbecillitas cingat, non unguium, non dentium uis, terribilem ceteris faciat, nocendi tamen inſtrumenta ualidiſſima homo callidiſſime inuenit.

Theſ. 24. Hinc bene PLINIVS, *lib. 18. cap. 1* de terra loquens, exclamat: *genuit uenena; ſed quis inuenit illa praeter hominem? Cauere ac refugere alitibus feriſque ſatis eſt.* Et paulo poſt; *quod nimal tela ſua, excepto homine, uenenis tingit? Nos et ſagittas ungimus, et fero ipſi nocentius aliquid damus.*

Nos

Nos et flumina inficimus, et rerum naturae elementa. Ipsum quoque, quo uiuitur, aerem, in perniciem uertimus. Nec ab ullo, praeter hominem, ueneno pugnatur alieno. Et in *Praefat. lib. 7.* sic fatur: *cetera animantia in suo genere probe degunt: congregari uidemus, et stare contra dissimilia: leonum feritas inter se non dimicat: serpentum morsus non petit serpentes: ne maris quidem belluae et pisces, nisi in diuersa genera, saeuiunt. At, me hercule, homini plurima ex homine sunt mala!* Vel, si mauis carmina IVVENALIS, *Satyr. 15.*

Sed iam serpentum maior concordia: parcit
Cognatis maculis similis fera. Quando leoni
Fortior eripuit uitam leo? quo nemore unquam
Expirauit aper, maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: saeuis inter se conuenit ursis.
Ast homini ferrum lethale, incude nefanda
Produxisse parum est; cum rastra et sarcula tantum
Adsueti coquere, et marris ac uomere lassi,
Nescierint primi gladios excudere fabri.

Capvt Decimvm Sextvm.

Noxas uel mortes ex Venenis renunciandi modum describit.

Thes. 1. Venio nunc tandem ad illud orationis punctum, quod ex hoc argumenti genere maximum usum habet in medicina practica, atque in uita communi, praecipue uero in poliatris, et medicis prouincialibus, suo quodam cum merito desideratur, multamque saepe foeneratur lucem causis obscuris, et criminibus suspectis, nec adhuc ad liquidum perductis. Hisce enim iam supra recensitis, et pluribus forsitan aliis medicinarum iniuriis expositum saepe numero humanum corpus, si forte mori contigerit, uocatus ad defuncti cadauer inspiciendum medicus, quomodo suum debite iudicium ferat de fati qualitate, et circumstantiis, non inutile erit nouisse. Quod nunc pro re nata breuiter attingam. Nec enim nostro desunt tempore homines, qui furtiuis mortibus alios petunt, et, ut de ferreae aetatis hominibus canit NASO, *lib. 1. Metamorphos.*

Lurida terribiles miscent aconita nouercae:

Non solum, ut magni uiri de medio tollantur, sed ut inimici, uel diuites, mortem oppetant, quo sic impune eorum frui opibus detur; iuxta illud MARONIS, in aeterno aeneidos opere, *lib. 3.*

Quid

- - *Quid non mortalia pectora cogis*
Auri sacra fames!

Thes. 2. Verum enim uero, non tantum ad medicum pertinet, iudicium ferre, de mortibus, ueneni suspectis, sed etiam saepius ansa datur, suam edicendi sententiam in grauissimis morborum casibus, derepente et cum uenenorum genio alicui obrepentibus. Ac primo quidem ad singula uenenorum genera sedulo attendendum est, pro uaria sua natura uarie ludentium. Scribit quidem CARDANVS, *Contr. Med. l. 2. tr. 5. Contr. 10. omni ueneno, ad tempus noxam trahenti, non solum praesentaneo, uim inesse, ut nauseam concitet, sed ob paucitatem ueneni, aut, ob admixta dulcia, et bene redolentia, aut propter conuiuii bilaritatem, quandoque, imo persaepe, latet.* Dari tamen, quae uomitu non prodantur, credo, praesertim illa, quae sunt mechanica, et per tritum fiunt. Putat insuper idem CARDANVS, loco citato, putrefacientia uenena, ipsam sanguinis substantiam in uiridem colorem conuertere, posseque hoc nosci per uenae sectionem, ut a se factum in muliere scribit. Quod tamen non est perpetuum, quamuis interdum non fallat.

Thes. 3. Signa tamen ex *acri metallico*, uel *alkalino putrefactiuo ueneno*, urgentia, haec sunt: uomitus, lancinationis sensus, labiorum, linguae et gutturis ardor, tumorque, tormina uentris,

uentris, abdominis inflatio, sitis, febris, mentis alienatio, anxietas, inquies, singultus, conuulsiones. Adest porro fluxus alui sanguineus, strigmentosus, tandemque ultimo maculae per corpus liuidae, et in confinio mortis, nigrae. Sic quoque multa signa simul et semel coniunguntur, si dysenteria cum spirandi difficultate, si uomitus cum liuore unguium, si dolor linguae cum urigine urinae, res suspicione acris ueneni non uacat. Addi porro et hoc potest, quod si statim sentiantur eiusmodi symptomata, post adsumtum quodcunque cibi uel potus genus.

Thes. 4. Haec autem fuere praesentaneorum uenenorum signa. *Lenta* uero et *diuturna uenena*, tabe partium, pallore, dyspnoea, et lancinatione leui, sed fixa, noscuntur. CARDANVS, *d. l.* sic habet: *cum Venetias forte fortuna iuissem, ostenderunt mihi Ioannem Scottum, cui affinis, ob intentatam litem, uenenum diuturnum exhibuerat. Febricula adficiebatur continua, quae tamen tertio die exacerbabatur: dolor in uentriculo, et erosio perpetua; inde marcor et tabes cum uigiliis, et uomitus quasi lentae pituitae ac crassae, et sitis, non tamen multum ualida, et deiectiones albae ac corruptae.* Forte hoc uenenum ex gypso desumtum fuit, uel saturninis, ex quibus, praeter tabem et sitim, et tussim siccam, fieri solet tympanitis, in superioribus memorata. Et refert

fert idem CARDANVS, *de Venen. lib. 2. cap. 1.* quod uir quidam ſic peremerit uxorem ſuam, omni curatione fruſtra adhibita per eundem Cardanum. Hoc autem uitium temporaneis uenenis tum imputatur, ſi homo paulo ante robuſto corpore fuit, ſanisque parentibus natus, nec intemperanter uiuat, nec animi morbis conflictetur, nec percuſſus fuit in membro ullo, uitae neceſſario. Sed eo breuior nunc ero, in hiſce ſignis depingendis, cum ſatis ſuperque ad ſingula uenena ſuperius annotata ſint.

Theſ. 5. At *Saturnina*, adhuc plumbeo dentium colore, uomituque albo, *Cretacea* uero et *Calciformia*, labiorum et oris albore, ſe ſe prodere, deprehenſum eſt. Sed haec ſunt ſigna, quae ſtatim, ac fuere adſumta, adparent. Si uero moram in corpore traxerint, in omni ſymptomatum caterua, cum lentis et temporaneis uenenis conueniunt, tabe ſcilicet lenta corporis, pallore uultus, difficultate ſpiritus, leui partium internarum morſu, paralyſi, anxietate fere perpetua, et uitae ſolitariae amore, atque id genus aliis.

Theſ. 6. Sed *Narcotica*, et *Opiata*, non quidem, quantum ego ſciam, praeter horridum oculorum obtutum, eorumque ruborem, et faciem uultuoſam, rubram, oculos uero feroces, truces, protuberantes, externum aliquod ſui ſignum relinquunt. Sed intra corpus ſecretionum omnium eclipſis, indolentia, ſiccitas oris,

incre-

lentia exſpirat, abeunte in putrilaginem pulmone, iam denſo et ponderoſo, ex ſtagnantibus per illam regionem liquidis, iuxta illud LVCRETII, *lib. 6. de Nat. Rer.*

Spiritus ore foras tetrum uoluebat odorem,
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.

Sputat cruenta, male olentia, purulenta, liuida. Raucus eſt, tuſſitque. Partes pedum gangraenis, ſphacelisque corripiuntur, et ſiderantur. Bubones oriuntur iuxta aures, ſub axillis, per inguina, quae in carbunculos et anthraces abeunt. Imo puſtulae per totum corpus, et ardor ac dolor incredibilis, ut neque tenuiſſima linteamina, ſed ſolam nuditatem ſuſtineat.

Theſ. 8. Rapta uero ex pulmone in cerebrum materia morboſa, delirat, auresque ſibilant; uel in inferiora decumbente eadem, frequenter deiicit ſanguinolenta, mucoſa, putridaque; uel in ſuperficiem propulſa, maculae fiunt purpureae, liuidae, nigrae, uel et perſtante in pulmonibus coacto ſanguine, nec locum exhibente relapſuro ex ſuperioribus, fit ſanguinis e naribus profuſio ingens. Contingere quoque nonnullis ſolet ſingultus, oſcitatio, et ſternutatio frequens, diaphragmate ſcilicet, uel ipſo uentriculo, inflammato, aut, quod ſaepius, huius orificio ſuperiore, quam ſequitur mors certa, et repentina. Ideoque, tempore Agathonis, Pontificis Romani, cum peſtis talis ſternutatoria et ſingultuoſa infinitam hominibus cladem

in-

inferret, ab illo tempore mos receptus est, sternutantibus salutem adprecari; licet hodienum magis ex farina tabacea sternutantibus, quam alia de causa, bene fieri, optare soleamus, in uanum adsumta Pontificiali religione.

Thes. 9. Pulsus incertus, formicans, nunc debilis, nunc fortior. *s*) Et quidem signum illud ex pulsu non contemnendum est. Sic CHARICLES, Medicus arte insignis, non quidem regere ualetudinis Tiberii principis, consilii tamen copiam dare solitus, ex pulsu uenarum, eius mortem praenuntiauit, memorante TACITO, *Annal. lib. 6. cap. 50.* *t*) Id porro

s) Nunquam tamen diuersus erit pulsus ab eo, quem in febribus continuis malignis obseruamus, quamuis non desint, qui pestem absque febri esse, perhibeant, prouocantes ad PLVTARCHI testimonium, qui in *Romulo* refert, quod pestis, citra ullum morbum, homines iugulauerit. Sed pestem, acutissima sociatam febre, quae, sanguine mox coacto, et omnium obliuione rerum inducta, homines, non sentientes, quae patiantur mala, citissime e uiuis, sphacelo mox accedente, sustulit, fuisse, credo.

t) Ex his satis elucescit, quod ueteres medici, exacta licet circuli sanguinis, a quo pulsus dependet, cognitione destituti, sedula tamen obseruatione intimiora atque occulta morborum phaenomena cognita perspectaque habuerint; ueteres quippe

ro pestis signum non praetermittendum, quod

medici non solum ex pulsu, sed aliis quoque ex signis, uitam mortemque aegrotantium, certo praedicebant, atque in hac scientia hodiernos immane quantum superarunt. Et notae sunt praedictiones Galeni, Sexto Romano, senatori, nec non Eudemo, febricitantibus, indicatae. Et, si ullus medicus, praesagiendi scientia unquam excelluit, idem omnino fuit Hippocrates, merito hinc diuinus uocatus; nam, quicquid in semiologia habemus, idem maximam partem Hippocrati, eiusque sedulitati, attentioni, et prudentiae debemus. Ex eiusdem obseruationibus depromtae sunt obseruationes Lommii. Nec credo, ullum, uel ex antiquis, uel ex recentioribus, prostare auctorem, qui tanta fidelitate historias medicas conscripsit, et posteritati reliquit. Lectu pariter dignissimus est ProspeRI Alpini, medici Patauini, *liber, de praesagienda uita et morte aegrotantium*. Rem plane admirandam, et in naturae reconditam adytis, uocare possumus, quam Petrus a Castro, medicus Veronensis, *tr. de febrib. malign. punctic. aph. 23. Sect. 4.* obseruauit, atque annotauit, a me nondum obseruatam, aut annotatam, licet sedulo attenderim, quod scilicet febricitantes, qui facie repraesentent parentes, uel cognatos, antea ipsis dissimiles, certo extinguantur. De medicis Sinensibus uulgaris est persuasio, quod omne morbi genus, causam, indolem, atque euen-

omnes alii morbi isto anno sileant prorsus, inque hanc conuertantur. Facies quoque Hippocratica, si in ullo alio morbo, moribundis praeludit; quam uersu bene sic expressit LVCRETIVS, *lib. 6. de Nat. Rer.*

Triste supercilium, furiosus uultus et acer:
Compressae nares: Nasi primoris acumen
Tenue: cauati oculi, caua tempora; frigida pellis,
Duraque in ore iacens: rectum frons tenta meabat.

Legi potest, et meretur, Tr. uiri doctiss. HIER. MERCVRIALIS, *de peste Veneta et Patauina*, PETRVS *a* CASTRO, de peste Romana, Neapolitana, et Genuensi, item DIEMERBROECKIVS, *de pestilentia Nouiomagensi.*

Thes. 10. Sed, ubi medicus ad ipsum defuncti cadauer inspiciendum uocatur, atque haec signa ex propinquis adfuisse, nouit, uel scire non detur, non potest non tamen repentina homi-

nis

tum, ex solo pulsu cognoscere ac iudicare queant. Tanto Aegyptiis pulsus habetur in pretio, ut credant, medicos ex solo pulsu uel ipsius annularis digiti morbum percipere; hinc mos iisdem antiquissimus et familiarissimus est, medicis obuiam factis mox brachium porrigendi, ut admotis pulsum tangant et explorent digitis, teste PROSPERO ALPINO, *de Med. Aegypt. l. 1. c. 4.*

nis frugaliter ante id tempus et ſobrie continuo iam ante uictitantis mors, ueneni ſuſpicione carere: quod omnium primo uolunt obſeruandum. Si cadauer inſpiciendum eſt hominis, aqua ſubmerſi, uenter aqua plenus tumet, naribus mucus, ſpuma ore diffluit, digitorumque extremitates corroduntur, atque exulcerantur, cum quaſi furibundus perierit, praeſidium in arena quaerens, ut uitaret mortem, ſi uiuus in aquas fuit proiectus; quae tamen ſigna non adſunt homini, qui mortuus in eam praecipitatus fuit, ut docet RODERICVS *a* CASTRO, *Med. Polit. lib. 4. cap. 11.* et FELTMANNVS, *de Cadau. Inſpect cap. 21.* Si autem per *Corroſiua*, et *Acria Metallica*, aut *Putrefactiua Animalium alkalina*, uel *Vegetabilum Acria Volatilia*, fuit ſublatus, externus ſuperficiei tumor, maculaeque nigrae, rubrae, fuſcae, uel liuidae, linguae tumor nigricans, ungues lutei, liuidi, nigri, facile labentes, et capillorum ſpontaneus, manipularisque caſus, manifeſta quidem ſunt indicia et teſtimonia, ſed non ſemper concludunt. Conf. GALENVS, *de loc. Affect. cap. 5.* Arſenicum tamen, omnium acrium uenenorum, maxime ad finem uitae inducendum, properat, corpusque totum denigrat fere. Singularis uero eſt obſeruatio, quod uirile membrum ab arſenico, non ſolum nigreſcat, ſed extendatur, et quaſi ab altero quodam opio, turgidiſſime inflatur, prout ob-

ſeruationes, quas adduxit cl. STAHLIVS, loco ſupra allegato, *c.* 4. docent, et ipſe ſemel uidi. *u*)

Theſ. 11. In aperto uero cadauere, ſi uiſcerum liuor, colorque citrinus, uel nigredo, uel uentriculi atque inteſtinorum mortificationes, gangraenae, et ſphaceli, pulmones quoque liueſcentes, uel atri, conſpiciendos ſeſe exhibeant, uiuos rerum teſtes putabis. Tanto tamen certius hoc adfirmandum, ſi ſigna antegreſſa, cum corroſiuis magno numero comitantia, uomitus uidelicet perpetuus, tormina alui, deiectiones cruentae, urinae ardores, conuulſiones, oſcitationes, ſyncope, ſudores frigidi, ob uaſorum excretoriorum ſeu ualuularum cutanearum paralyſin, et debilitatem ſummam, ſed tamen ardores interiores, uaſis nempe in gangraenam abeuntibus, palpitatio cordis, obmuteſcentia, et alia id genus mala, non quidem ſenſim, ſed confertim ſe ſe proripientia, non

u) Cum grano ſalis accipiendum, quod habet ZACHIAS, *Quaeſt. Med. Legal. lib.* 2. *quaeſt.* 8. hominem ſcilicet, qui uenenum ore accepit, hauſitque, non corrumpi; nam, ex uenenis metallicis acidis, non tam facilis, nec tanta fit corruptio, cum contra ex uenenis alcalinis animalium, uegetabiliumque, citiſſime ingruat corporis putrefactio. Ridiculum uero uulgi eſt praeiudicium, credentis, foeminae cadauer citius, quam maris, corrumpi.

non dubio argumento idem ſentiendi occaſionem dederint. Quod aeſtum attinet internum, HIPPOCRATIS eſt effatum, in *Praenotionibus Coacis*, *et Aph. 48. Sect. 4. et Sect. 7. aph. 72. in non intermittentibus febribus, ſi externae quaedam partes frigidae fuerint, internae uero ardeant, ac ſitim habeant, lethale eſt.*

Theſ. 12. At res ſaepe clara eſt, ubi rerum teſtimonia adſunt. In mortibus tamen a *Venenis Saturninis et Cretaceis*, nullum ſaepe ſignum per uiſcera adparet, ſed in pulmone aliquando gypſeae et cretaceae concretiones, in glandulis quoque, eiusmodi reperiuntur. Veritas tamen a praecedentibus et nominatis iam ſymptomatis haurienda erit, ſine quorum notitia, tota, ut dici ſolet, uia erramus. Pariter quoque de *Venenis Narcoticis* concludendum eſt. Relinquunt quidem ſaepenumero oculos praetumentes et rubros, eroſum palatum ac rubrum, uiſcera quoque rubra, ſed niſi alia adfuerint ſigna, non difficulter in iudicio ferendo hallucinamur.

Theſ. 13. In peſtilenti quoque ueneno, ſicuti quis non facile criminis accuſatur, ita etiam res ualde ardua eſt, aliquid in hoc negotio certi determinare, cum eiusmodi uenenum nec oculis ſenſibile ſit, nec ſaepe ſui aliquod relinquat ueſtigium in aliqua parte ſolida eroſa, praeterquam in pulmonibus, ubi ſaepe uitium hae-

 ret,

ret, nullo quamuis de induſtria ad hunc attendente. Nam, quod externe in pedibus et tibiis, ac manibus, ſaepe gangraenae et ſphaceli obſeruentur, antea dictum fuit. Quae quidem ſigna febris acutiſſimae ſunt perquam diligenter obſeruanda, ut bene ſic diſtinguamus inter uenena febrilia, et uenena claſſis alterius, quamuis nullum ſit uenenum acre, quod febrim non adferat calidam.

Theſ. 14. Ergo, in uiſceribus nullo reperto indicio, ad ipſum illud uitale liquidum conuertere ſenſa noſtra debemus. Et, ſi tum ſanguis per arterias in offam aut grumos concretus, et in uenis extreme tenuis fuerit, ſuſpicari quidem licet, aliquid ſubeſſe monſtri. Vnde etiam PETRVS *a* CASTRO, *de peſt. Rom. Neapol. et Ianuenſ. p. m. 17. 20. et 30.* in febre peſtilentiali, ſanguinem per tuſam uenam excurrentem, ab omni labe immunem, rubicundum, et bene coloratum, obſeruauit, in diſſecto uero cadauere, grumos ſanguineos, cordis uentriculos, et uicina circum loca, obruentes; diluriori nempe et magis ſoluto ſanguine, cum lympha tenuiſſima, per arctiſſimos arteriarum conicos fines libere in uenarum cylindros tranſeunte, relictis in maiori arteriae cauo maioribus globulis, et ſero craſſiori, per uenam coacto et coagulato: addente etiam ſuum hic ſymbolum lympha, quae ex uicinis uaſis collecta, in unas uenas eructatur, et recipitur, ab arteriis uero ſemper et perpetua laterali ſcaturigine exprimitur. Vita inſuper

per arteriarum elaſtica, multis paraſangis uenarum elaſticitatem ſuperat, adeoque uenenum, in arteriae cauo hinc inde uolutatum, ob fibrarum arterioſarum maiorem oſcillationem, uehementer ab iis feritur, et uiciſſim ſolida grauiter ferit, ipſaque in liquida truculentius graſſatur. Hoc uero experimentum in recenti adhuc et calente cadauere locum habebit.

Theſ. 15. Sed in iudicio ferendo ex ſignis ſupra dictis, ſummam inter prudentiam, et renunciandi parſimoniam, Politicus Medicus uerſari neceſſum habeat. Hinc monitum eſt HIPPOCRATIS, *lib. 2. Praedict. n. 3. Conſulo, ut quam prudentiſſime agant, tum in reliqua arte, tum in huiusmodi praedictionibus, illius prope memores, quod, ſi cui ſucceſſerit praedictio, is apud aegrotum, intelligentia praeditum, in admiratione erit. Si uero quis aberrauerit, ſuper hoc, quod odio habetur, fortaſſe etiam inſanire uidebitur.* Affectus autem animi quicunque uehementiores, dolor, ira, inuidia, triſtitia, amor, deſiderium, gaudium, terror, atque id genus alia, praeſentiſſimam ſaepe mortem adferunt, cum multa ſimilitudine ueneni. Interdum polypus, excuſſus omnimode, obſtruit canalem ſanguiferum, et mortem adfert repentinam.

Theſ. 16. Namque ea omnia indicia, quae ex eroſis forte per uenenum uiſceribus, colligi pote-

 rint,

erint, ex humore intra ipſum hominem generato acri, fieri queunt, ut ſupra fuit oſtenſum de atra bile ueterum, ita, ut partes ſolidae exinde corrodantur, gangraeneſcant, et ſphaceleſcant, fluida uero primo reſoluantur, dein coagulentur. Et, quod ex nigritie linguae ſola deſumi ſolet ſignum, ſine ſignis reliquis, plerumque fallit, poteſtque haec nigrities originem trahere ab adſumto uino Graeco, ſeu nigro, uel eſu ribium, baccis nigris, ac gangraena, et ſphacelo, ex ipſa natura morbi febrilis, exiſtente. PLINIVS equidem auctor eſt, *lib. 11. cap. 37.* quod Vitellius, oratione quadam probare uoluerit, Piſonem, cauſam mortis fuiſſe Germanici Caeſaris, ueneno interemti, propterea, quod cor Caeſaris ob uenenum cremari non potuiſſet. Ex uitriolicis quidem et metallicis corporibus, alicui corpori abunde inſinuatis, fieri aptitudinem quandam ignibus reſiſtendi, non nego, ſed, num cor Germanici tanta uitrioli copia traiectum fuerit, uel, num una pars prae ceteris tam peti poſſit, hoc eſt, quod dubito: namque, ſi uel maxima eſſet ueneni copia adſumta, eadem quidem uiſcera prius omnia abſumeret, quam ad cor perueniret.

Theſ. 17. Quod ab extremorum frigore, et caloribus internis, deduci ſolet argumentum, de praeſentia ueneni acris, cum grano ſalis accipiendum eſt. In omni enim morbo acuto, ubi partes uitales corruptae ſunt, inflammatae, uel

deni-

denique in gangraenam uerſae, ingens quidem calor eſt interne, ſummum uero frigus externe, circulo ſcilicet ſanguinis ſufflaminato, poſt corrupta uitalia. Hinc GALENVS, *Comment. in Aph. 1. Hipp. S. 7.* ſymptoma hoc ſuperuenire ſcribit, φλεγμοναῖς σφοδροτάταις τῶν σπλάγχνων. Deficiente enim cordis uita, neceſſe eſt, partes extremas frigere, et tumere. Idque fit non ſolum ab arſenico, ſublimato mercurio, ſed et animalium uenenis quibuscunque, tum uegetabilibus, napello, aconito, cicuta, opio, mandragora, ſpiritu uini, aliisque, atque etiam in omni morte praeternaturali.

Theſ. 18. Et notiſſimum eſt, uariolas, morbillosque, ipſam cutim non ſolum lacerare, et distrahere in tot ſaepe purulenta tubercula, ſed etiam ſimiliter partes internas: et febres aliquando, in id acredinis euecta febrili materia, puncticularesque maculas per cutim oſtentare, uel liuorem partium: labentibus poſt omnem morbum acutum diuturniorem capillis, et unguibus ſaepe, ipſa quoque cute renouata, ut in me aliquando contigit, cum per quindecim ſeptimanas febre laboraſſem acuta Carlſtadii, ſoliusque naturae beneficio euaſiſſem. Liuida autem ulcuſcula in morbo aliquo lethalia pronunciat HIPPOCRATES, *de loc. in Hom. n. 44.*

Theſ. 19. Nec certiora et magis fida ſunt, quae ex ſanguine coagulato in arteriis hauriuntur argumenta. Quidquid enim in corpore

noſtro haeret diu, faceſſit in alkali acre uolatile, mechanica in antecedentibus deſcripta,quod ſanguinem primo momento reſoluit, mox per arterias partesque uitales coagulat. Accedit, quod in omni cadauere, etiam ſine ſuſpicione ueneni, demortuo, paulo poſt mortem naturalem, et cordis quietem, ſanguis per arterias grumeſcat, in uenis autem dilutior diu permaneat; facile liquidiſſimis ac tenuiſſimis ex minutula ui morituri cordis ſe ſe in uenas recipere ualentibus, difficulter uero craſſioribus iam ibi relictis.

Theſ. 20. Ex uariis denique diaetae erroribus, et abuſu ſex rerum nonnaturalium, eaedem pariter in nobis obſtructiones fiunt, et calculorum ac ſcirrhorum concretiones, ac quidem ex ſaturninis et calciformibus produci ſolent. Quin et aſthmata, pallores, ſputa purulenta, et eiusmodi mala, ex pulmonum uitio, uel per haereditatem, uel per morbum, uel per aeris frigus, contracto. Tabem porro ex coryza, ſeu deſtillatione, ex palato in pulmonem depluente, ibique puruleſcente, HIPPOCRATES agnouit, de *Glandul. n. 10.* item *de Morb. lib. 1. n. 10. et 22.* item *de intern. affect. n. 11.* et CELSVS, *lib. 3. c. 22. et l. 4. c. 4.* Grauedines, et ſternutationes, in morbis circa pulmonem, et anteceſſiſſe, et ſuccedere, malum HIPPOCRATI pronunciatur, in *Coacis.* Quod ego quoque pluries obſeruaui, Ao. 1708. praeſertim in

M. E.

M. B. Tabes porro, ex ſuppreſſione menſium, HIPPOCRATI obſeruata, *de Morb. Muliebr. l. 1. n. 8.* item ex labore ruptis uenis, ab empyemate; a pituita, obthurante lateralia uaſa, eidem animaduerſa, *de Int. Affect. n. 11.*

Theſ. 21. Quin et uulnera capitis, uel uiſcoſitas, aut pinguedo humorum, uel enatum in cerebro oſſiculum, aut ulcus comprimens, ſomnolentiam ſaepius diuturnam, et aliquando fatalem, absque omni opii cogitatione, concitarunt, ut quotidiana ſatis loquitur experientia, et uel unicum ruſtici Stolckenſis, non procul ab urbe Gouda, exemplum, teſtatur, quem uidi Ao. 1707. profundiſſime dormientem per continuas triginta ſeptimanas, corpore ad oſſa fere extorrido atque emaciato. Parile exemplum in Anglia obſeruatum eſt. Simile quoque Stockholmiae ante annos uiginti quinque, ni fallor, uiſum eſt in nauta quodam, Dano, nomine Gaddegaſt, qui per annos duos dormiebat, ſed interdum acerbe loquebatur, edebat, ueſtes proiiciebat, rurſusque ſe ſomno componebat. Tandem in Daniam delatus eſt. Sic PLINIVS, *lib. 7. cap. 52.* de Epimenide, puero, memorat, quod aeſtu et itinere feſſus, inciderit in ſomnum quinquaginta ſeptem annorum. Et hiſtoria eccleſiaſtica ſeptem illos dormientes non tacuit. Ex opio uero, narcoticis, atque inebriaminibus, tot diuerſi obſeruantur affectus, quot diuerſae ſunt naturae, uari-

us sanguis, uariumque temperamentum. Alios ergo reddunt hilares, cantantes, salientes, ridentes, petulantes, ac libidinosos; alios iracundos, litigantes, audaces, pugnaces, furentes, ac insanientes; alios taciturnos, tristes, melancholicos, imaginarios, lacrymantes, languidos, somnolentos, mortuos; alios uero, in eadem dosi, nihil adficiunt.

Thes. 22. Plurimi porro dantur morbi incurabiles, atque tam similes uenenatis, ut lac lacti tam simile non sit, quos tamen homines sibi sola sua uiuendi licentia, contraxerunt, comessationibus nempe, compotationibus, uenere, et animi curis. Sed sunt quidam, qui quoscunque dolores internos mox dicunt fieri per uenena, licet alias saepe causas agnoscant, uel rheumaticos acres humores, uasorum solida lancinantes, uel obstructiones uasorum, uel apostemata interna. Quae, quo magis premuntur a sanguine, per cor proiecto, eo magis dolent. Prorsus, ut hic conueniat, licet dissimili occasione, dictum illud Poetae, *Trist. lib. 5. Eleg. 1.*

Strangulat inclusus dolor atque exaestuat intus,
Cogitur et uires multiplicare suas.

Thes. 23. Magis tamen mirum est, plurimam hominum partem, suos morbos diuinae adscribere poenae, suntque illi, qui more ueterum Aegy-

Aegyptiorum, in omnibus promiscue morbis, numen incusant. Deum, peccata nostra plectere meritis poenis temporalibus, nemo sanioris religionis negabit; sed, omnes morbos grauiores, esse poenam, a numine optimo inflictam, hoc est, quod constanter nego, sequi uero ex ipsa natura diaetae, et uictus ratione; ideoque non esse poenam, a Deo missam, sed commessationum indissolubile consequens, et comitem indiuiduum. Nec ideo uenenati dicendi sunt morbi, quod sint incurabiles. Namque, ut bene NASO, *de Pont. lib. 1. Eleg. 4.*

Non est in Medico semper, releuetur ut aeger,
Interdum docta plus ualet arte malum.

Thes. 24. Ergo in hac incertitudine renunciandi mortes uenenatas, consultius longe erit, reum, nullo certo, ipsum conuincente argumento, accusati criminis absoluere, quam insontem, nec adhuc conuictum, morti adiudicare, inculcante hoc ipsum iure Diuino; ac, quod inde defluxit, humano. Renunciatio enim mortis ex ueneno, res est cum maximo periculo coniuncta, nec ita praecipitanter, ut a quibusdam fieri solet, concipienda. Et, qui plura de hoc negotio legere cupit, adeat RODERICVM *a* CASTRO, *Med. Polit. lib. 4. cap. 10. et* BOHNIVM, *de Offic. Med. duplic. Clin. et Forens. P. 2. cap. 4. pag. m. 600. ad 604. et*

cap.

cap. 6. pag. 637. usque ad 655. x) Dantur tamen interdum casus, tam extra dubium positi, ut alia ratione iudicandum sit. Sicuti apud LIVIUM, *lib. 40.* Quarta Hostilia, Senatus Consulto damnata fuit, ob ueneficium, Claudio Proconsuli compositum.

Thes. 25. Exempla uenenis enectorum, ubiuis cum prostent, pauca saltem et clariora delibabo, Alexander magnus ueneno obiisse fertur, per Cassandrum dato, ex Nouacride, seu Styge, Macedoniae fonte, guttatim de petra stillante, ut PLVTARCHVS, CVRTIVS, IVSTINVS, aliique uolunt. *y)* Sic Germanicus,

x) Iunge his CARDANVM, *de uenenis, lib. 2. cap. 2.* FELTMANNVM, *de Cadauerum inspectione, cap. 25.* ZACHIAM, *Quaest. Med. Legal. lib. 2. quaest. 7.* VALENTINVM, *Corp. Iur. Med. Leg.* HOFFMANNVM, *Med. Consult.* ALBERTVM, TEICHMEYERVM, ZITTMANNVM, AMMANNVM, et centum alios.

y) Patris ita in filio flagitium iusta plectebatur Nemesi, Philippus enim, Alexandri magni parens, Aratum, et Taurionem, ueneno sustulit, teste POLYBIO, *lib. 7. p. 589.* Alii uero mortem Alexandri magni, soli ebrietati, alii ueneno, poculis addito, tribuunt. Iisdem fere diebus, scribit CVRTIVS, *lib. 10. cap. 4.* conuiuium apud Thessalum, medicum, institutum est, ad quod, Rex quoque cum sodalibus uocatus uenit, ibi, nondum Herculis scypho epoto, repente, ue-

cus, Caesar, in Syria ueneno lento mortuus narratur, a Pisone, accepto, ut scribit TACITVS, *Annal. lib. 2. c. 69.* cum repertae sint, *solo ac parietibus erutae humanorum corporum reliquiae, carmina, et deuotiones, et nomen Germanici, plumbeis tabulis inscriptum, semiusti cineres, ac tabo obliti, aliaque maleficia, quis creditur animas numinibus infernis sacrari.* Accepisse Pisonem hoc uenenum, *cap. 74.* uidetur ex Martina, infami ueneficiis in ea prouincia, et Plancinae, coniugi suae, perchara. Quae Martina deinde, ut *l. 3. c. 7.* uidere est, a Cn. Sentio Brundusium missa, subita morte extincta est, uenenumque nodo crinium eius occultatum, nec ulla in corpore signa sumti exitii reperta.

---

lut telo confixus, ingemuit. Elatus e conuiuio semianimis tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret. Amici causam morbi, intemperiem ebrietatis, diuulgarunt; reuera autem insidiae fuerunt, quarum infamiam, successorum potentia suppressit. Antipater enim, praeparatum uenenum Cassandro, filio, qui cum fratribus, Philippo, et Iolla, Regi ministrare solebat, dederat, praemonito eo, ne aliis, quam Thessalo, et fratribus, crederet. Philippus itaque, et Iollas, potum Regis praegustare soliti, in aqua frigida uenenum habentes, eam praegustatae potioni Regis supermiserunt.

perta. Seianus pariter Drusum ueneno sustulit, per Lygdum, Spadonem, delegeratque, quod paullatim irreperet, ut fortuitus morbus adsimularetur, referente eodem TACITO, *lib. 4. cap. 8.*

Thes. 26. Similiter historiae patriae narrant, Daniae Regem, Woldemarum, in nuptiis filiae suae, Margaritae, cum Haquino, Norwegiae Rege, Magni Smeekii, Sueciae Regis filio, uenenum uino admiscuisse, quo sponsi mater, Regina Sueciae, Blanka, Namurcensis, mox obiit, Rex uero, Magnus, Medici sui opera conualuit; quanquam et Regis Woldemari filius, Christophorus, imprudentius ex hoc uino sibi mortem biberet. Ex hoc pariter ueneni genere, magnus ille sui temporis in nostro Septentrione Heros, Steno-Stuure, Senior, decessit, quod Canuti Alfonis uidua, Martha, futuro suo sponso, Suantoni Stuure regnum paratura, ipsi propinasse dicitur, in conuiuio quodam Sudercopensi. Quin et Ericus XIV. Rex Sueciae, eo nomine, in arce Orbyensi, uenenum hausit in iusculo fabarum, Stockholmia sibi transmissum. Sic Bernhardo, Duci Vinariensi, Heroi incluto, quod Brisacum Gallis tradere nollet, uenenum datum est in iusculo, quo obiit Neoburgi ad Rhenum, non sine Reipublicae et Protestantium damno. Et Io. Baneer, Nostras, Heros fortissimus, non sine suspicione ueneni obiit Halberstadii, quod in conuiuio Hildesheimensi hausisse creditur.

Thes.

Thef. 27. Pariter Ao. 1709. menfe Septembri, accidit in pago Voigtlandiae, Plauen, ficut memorabant nouellae publicae, ut Legislatoris ibidem cuiusdam uidua, eiusque filia, natu minima, poft cordis angores, et uomitus uehementes, repentinam mortem obirent, duodecim etiam aliis hominibus uehementer aegrotantibus. Cafu hoc mirabili, a celeberrima Lipfienfium Facultate Medica perquifito, inuentum eft, bibiffe eos potum, quem, utpote acefcentem, folutis clauellatis cineribus, edulcoraffent. Sed iuxta deprehenfum eft, cineres iftos, ex uicina Bohemia translatos, in furno calcinatos fuiffe, in quo paulo ante arfenicum fuerat fublimatum. Vt reliqua innumera, et quotidie fere contingentia exempla, reticeam.

Thef. 28. Hifce uero, aut aliis nocendi modis, qui, ex deftinato confilio, contra debilem hominis machinam, a fe ipfa quidem cum tempore cafuram, furtiuis eiusmodi artificiis conflixerit, non mirum eft, quod in omni Republica fanioris confilii, legitimam atque tali facinore dignam incurrat poenam. Videfis GROTIVM, *de Iur. Bell. et Pac. l.* 3. *c.* 4. *§.* 15. Perfae uero antiquis feculis, ut me docuit PLVTARCHVS, *in Artaxerx.* et RHODIGINVS, *Antiqu. Lect. l.* 3. *cap.* 5. ueneficio fe fe proftituentis caput amplae impegerunt lapideae tabulae, rurfusque alio fuperinducto faxo, in minima fruftula confregerunt.

Thes. 29. Apud Romanos autem culleo, id est, coriaceo sacco, cum cane, gallo, serpente, ac simia, insuti, in profluentem praecipitabantur. Vnde IVVENALIS, *Satyr. 13.* sic canit:

Confer et artificem, mercatoremque ueneni,
Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduersis innoxia simia fatis.

Lege uero *Cornelia*, uenefici, capite damnantur, nec solum illi, qui uenenis, sed et qui susurris magicis et carminibus usi sunt, et qui mala medicamenta publice uendunt, ut uidere est, *Tit. Instit. de Publ. Iudic. §. 5.* Sed a CALLISTRATO, *Digest. lib. 48. Tit. 19. Leg. 28.* de uenenariis, talis lex lata est: *Venenarii capite plectendi sunt, aut, si dignitatis respectu agere oportuerit, deportandi.* Primus autem, P. Malleolus, matricida, culleo insutus legitur.

Thes. 30. Atque in illos, meo quidem iudicio, alter MEZENTIVS VIRGILIANVS, Rex Hetruriae, animaduerteret, qui, ut est, in *Aeneid. l. 8.*

Mortua quin etiam iungebat corpora uiuis,
Componens manibusque manus, atque oribus ora,
(Tormenti genus) et sanie, taboque fluentes
Complexu in misero longa sed morte necabat.

Sic Publicia, quae Posthumium Albinum, Consulem, item Licinia, quae Claudium Asellum, maritos

ſuos, ueneno necauerant, propinquorum decreto, ſtrangulatae ſunt, ut VALERIVS MAXIMVS, *lib. 6. cap. 3.* habet. Et, quo non ſupplicii genere dignus es, qui eiusmodi patras horrendum dictu factuque facinus? Certe idem tibi, quod Myrrhae, Cynaram, Parentem, amanti, conuenit, illud Poetae, *lib. 10. Metamorph.*

Stipite de ſtygio, tumidisque adflauit echidnis,
E tribus una ſoror.

Theſ. 31. Veteres equidem, ad incerta fortunae, uenenum, uel mortem, ſecum in annulo ferebant, quod LIVIVS, *lib. 30.* adpellat morem Regium. Sed Diuinis non ſolum, uerum humanis quoque legibus, prohibitum eſt, et Chriſtiano prorſus homine indignum, mortem, ueneno ſumto, ſibi approperare, ad uitandum, uel aliorum inſidias, uel proprium ob moerorem animi. Sic Hannibal, Carthaginenſis, auctore NEPOTE, *in eius uita, cap. 12. Ne uitam alieno arbitrio permitteret, memor priſtinarum uirtutum, uenenum, quod ſemper ſecum habere conſueuerat, ſumſit.* Quod uenenum, ut ſupra innui, Regali more, ſemper ſecum, ſub annuli gemma, ferebant, ut haberent, quo ſibi uitam eriperent, praeſentaneum et repente necaturum toxicum.

Caput Decimum Septimum.

Methodum, Acria uenena obtundendi, atque ex eorum propinatione oborta mala curandi, sistit.

Thes. 6. 1. Adumbrata sic, pro instituti ratione, uenenorum natura, et agendi ac nocendi modo, restat, ut in eorum antidota et curas leuiter ac pro re nata inquiram. Medici fere idem, ac oenopolae, est officium: sanguineum nempe liquidum in naturali temperie conseruando, acida refraenando, alkalina hebetando, coagulata dissoluendo, dissoluta debite inspissando, et uasorum latera ac rimas, tanquam altera doliola uinacea, resarciendo, ac nouis uinculis religando, hominis uitam labefactatam restaurare, et feliciter producere. z) Et egregius

z) Non ideo enim, cum doctissimo Connor, *Med. Artic. 15. pag. 136.* pronuncio, uiuit corpus, quia ipsi coelitus demissus est spiritus cogitans, neque ideo moritur, quia eadem substantia cogitans ab eo recedit; sed ideo uiuit, quia partes solidae sponte sua, et iuxta necessarias naturae leges, sine ullo animae imperio, a fluidis, et fluida uicissim a solidis, mouentur; et ideo extinguitur, quia utrorumque motus, a ueneno, morbo interno, uulnere, aut aliquo casu externo, supprimitur. conf. *Tract. nostr. de naturae*

gius eſt HIPPOCRATIS locus, *de Nat. Hom. n. 18.* morbos a repletione, ſanari euacuatione, et euacuationem ſanari a repletione laboris morbus quiete, et contra: medicum debere opponere ſe morbis, naturis, temporibus, diſtendentia ſoluere, et ſoluta diſtendere. *Multa enim ſunt in homine, ergo non unum eſt, quod medetur,* dicente eodem, *ibidem, n. 2.*

Theſ. 2. Sed, qui morbis medebuntur, non omnes pari pretio habendi ſunt. Boni namque Theoretici, mali plerumque Practici. *Et, qui ſapientes ſibi uidentur Medici, hi ſunt nimirum, qui peccant,* ut *de fracturis deligandis* bene dixit HIPPOCRATES, *n. 1.* Equidem quidam cum Tiberio Caeſare, ut refert TACITVS, *Annal. lib. 6. cap. 46.* eludunt medicorum artes, putantes, poſt triceſimum aetatis annum, ad internoſcenda corpori ſuo utilia uel noxia, alieni conſilii non indigere. Quod utique ualde eſſet utile ac optandum. Multi porro euadunt ex morbis, imo uenenis, ſine Medico, ſine aliqua cura. Sic Aridaeus, a nouerca, Olympiade, ueneno adpetitus, euaſit quidem, ſed languente in poſterum animo, ut PLVTARCHVS, *in Alexandr.* habet. Id autem *imprimis cauendum*, ut de arboribus monet PLINIVS, *lib 17. c. 27. ne ex remediis uitia fiant, quod euenit nimia aut intempeſtiua medicina.*

Stablianae in Chirurgia Impotentia, et diſſertationem de Glandul. in plurimis uiſceribus abſentia.

Prorſus, ut ſint iuxta NASONEM, remedia, ſicut uina, ut habet, *de Remed. Amor. l.1.*

Data tempore proſunt
Et data non apto tempore, uina nocent.

Theſ. 3. Verum tamen, ut cum CORNELIO CELSO, Hippocrate Latino, loquar, *l. 4. c. 13. medicamentis uti, niſi in uehementibus malis, ſuperuacuum eſt.* Omnia enim fere medicamenta ſtomachum laedunt, maliqne ſucci ſunt, ut idem inculcat, *Praefat. lib. 5.* Ergo in omni morbo uidendum eſt, num ipſa natura absque remediis uincere morbum ualeat. Sed id ſaepe non attendimus medici, uerum uocati ad aegrum, receptam ſtatim conſarcinamus, contra monitum SYDENHAMI, *Obſ. circ. Acut. Sect. 5. cap. 2.* ubi inquit: *Sane mihi nonnunquam ſubiit cogitare, nos in morbis depellendis, haud ſatis lente feſtinare, tardius uero nobis eſſe procedendum, et plus naturae ſaepenumero committendum, quam mos hodie obtinuit.* Atque idem SYDENHAMIVS, *cap. 6.* ſic loquitur: *Sed, quod dolendum omnino eſt, aegrorum quam plurimi, haud ſatis gnari, quod perinde ſit medici periti, quandoque nihil agere, atque alio tempore efficaciſſima adhibere remedia, probitatis atque fidei fructum hunc capere nolunt, ſed, uel negligentiae, uel ignorantiae id imputant; cum*

empi-

empiricorum insulsissimus quilibet, medicamenta medicamentis adiicere aeque nouit, ac solet magis, quam medicorum prudentissimus.

Thes. 4. Medicus porro semper secum quam adcuratissime in praxi perpendeat, Regionis suae, in qua praxin exercet, temperiem, situmque, et genium populi, uictumque, tum uentorum naturam, et ordinem. Nam, quod in Italia, et calidioribus terris, cum fructu usurpatur remedium, atque homines tenui uictu contentos curat, uix apud nos ualebit, si solam excipias febrim ardentem, ex causa sanguinis crudi interna ortam. At, in praxi facienda, ad multa signa attendendum est. Et, si non prima uice, qua aegrum uides, totam exhauseris morbi ideam, ut saepe hoc, uel expertissimo medico, impossibile, altera uice, uel tertia, fiet, si bene ad singula attenderis. Dicam enim cum IVLIO CAESARE CLAVDINO, *de Ingress. ad Infirm. l. 1. c. 1. mihi aegros inuisenti saepius id contigit, ut, si in prima uisitatione, ex responsis aegrorum, et adstantium, infestantem morbum cognouissem minus, is mihi in subsequentibus perfecte innotuerit.* Hoc uero non impetratur multa loquacitate, manibus et gesticulationibus, manu et uoce stentorea, sed sedula obseruatione obtinetur, cum iuxta MENANDRVM:

ἰατρὸς ἀδόλεσχος νοσῦντι πάλιν νόσος.

Ideoque, qui primo quasi aegroti adspectu, et

tacta paulisper manu, receptam conficiunt, id ab aegro responsi habeant, quod olim ARISTOTELES, memorante AELIANO, *Var. Hist. l. 9. cap. 23.* tali medico dedit: *Ne me cures ut bubulcum uel fossorem, sed prius caussam edissere.*

Thes. 5. HIPPOCRATES, bene, *de articulis, n. 20.* illum, qui morbum cognouit, sanare dixit. Omnia autem mala, a principio suo, et caussa prima, curari debent, iuxta eundem, *de Loc. in Hom. n. 42. Atque medicina omnis, nihil aliud est, quam adpositio, et ablatio, de Flat. n. 2.* Hinc Poeta, *lib. 1. de Rem. Amor.*

Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Sed, ut differt corpus a corpore, secundum HIPPOCRATEM, *lib. 1. de Morb. n. 24.* ita quoque interdum medicus nimis sero uocatur, ac omnis sic medicina uana est et frustranea. Prudentius ergo est, talem aegrum non recipere. Namque, ut CELSVS optime, *lib. 5. cap. 26.* est prudentis hominis, primum eum, qui seruari non potest, non attingere, nec subire speciem eius, ut occisi, quem sors ipsius interemit. Deinde, ubi grauis metus, sine certa tamen desperatione, est, indicare necessariis periclitantis; in difficili rem esse, ne, si uicta ars malo fuerit, uel ignorasse, uel fefellisse uideatur. Sed, ut haec prudenti uiro conueniunt, sic

ſic rurſus hiſtrionis eſt, paruam rem attollere, quo plus praeſtitiſſe uideatur.

Theſ. 6. Vbi enim uidemus, mortem prae foribus eſſe, nihil tentandum. Inexorabilis enim fati ſors eſt, atque ita, ut Hector apud HOMERVM, Andromachen uxorem, *Iliad. lib. 6.* edocet:

Μοῖραν δ' ὅτινα φήμι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Ου κακὸν, ὀυ δὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τα πρῶτα γένηται.

Illud tamen, in hac uitae inconſtantia, ſolatii eſt, quod uideamus, uno occumbente, alium rurſus, tanquam ex Phoenicis cinere, exſurgere atque oriri. Prorſus, ut uere dixerit, apud Poetarum Principem, dicto loco, Glaucus Hippolochi filius.

Οιηπερ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν·
Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη
Ως ἀνδρῶν γενεὴ, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει.

Potius itaque, in tali caſu mortis propediem futurae, praeſcribenda eſt ab HENRICO CORNELIO AGRIPPA, *de Van. ſcient. cap. 83.* in contumeliam medicorum adducta formula, ſic ſonans: Recipe, *Tabellionem unum, teſtes uero ſeptem, adde ſacerdotem cum aqua*

et oleo, benedictis, (Pontificiali ritu,) *quantum sufficit, et dispone domui tuae, quia morieris.*

Thes. 7. Antidotus uniuersalis contra omnes quoscunque morbos, et omnia quaecunque uenena, non datur, licet plurimi hoc adstruant ueteres. Et uana pariter sunt, quae de Antidoto Saxonica, Augusto, Saxoniae Duci, a rustico quodam monstrata, et diuendita, ac a nob. RANTZOVIO, *de Conf. Valetud. cap.* 51. descripta, memorantur. Nec uideo, quomodo haec, sublimatum mercurium, malefico datum Hafniae, debellarit. Sic electuarium parile Ferrantis de Oruieto, Oruietanum dictum, diu contra uenena celebratum est, licet auctor ipse Venetiis, sumto ueneno, cum ignominia publice interierit. Et ridicula sunt, quae de carduo benedicto circumferuntur, et legi possunt apud GEORGIVM CHRISTOPHORVM PETRI, in ejus *Carduo.* Quae autem arcerent deleteria, seu plantarum uenena, *Alexipharmaca* dicebantur Graecis, cum *Φάρμακον* ipsis uenenum esset. *Alexiteria* uero et *Theriacalia*, quae serpentum ferarumque impugnarent uirus; *Alexicaca* autem, quae malis obsisterent medicamentis.

Thes. 8. Namque, qui Theriacam et Mithridatium, omnibus omnino uenenis antidotum faciunt, nae illi mihi uidentur ualde fallere, et falli. (*a*) Externe quidem partibus dolentibus, uel inflam-

a) Demens, haec, de uniuersali theriacae, mithri-

inflammatis, imposita, resistentiam ibi tollunt, maturantque, et in pus suppurant locum. Interne uero uidetur solum ex tot innumeris et ingenti conquisitis pretio simplicibus, opium operari; prorsus, ut credam, quod eiusmodi magnis compositionibus egregie competat illud Poetae, de Magno Mundi Chao, *lib. 1. Metamorph.*

- - Rudis indigestaque moles
Nec quicquam nisi pondus iners, congestaque eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.
- - quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia

---

darii, et oruietani uirtute, omnibus resistendi uenenis, adeo plurimorum hominum mentes fascinauit, ut quouis diluculo, dosin allegatorum remediorum, sese a uenenis uenenorumque noxa praeseruandi ergo, cum sanitatis dispendio, assumant. Adaequata his sunt, quae Helmontius, *Tumul. Pest.* habet: etenim, inquit, theriaca, Hippocrati, pestis domitori, adhuc ignota, triplum mellis ad puluerum cunctorum copiam, recipit: simplicia quoque sexaginta, discordia, arida, dura, conclusa, cruda, excrementosa, et plerumque a bimatu inueterata.

Mollia cum duris, sine pondere, habentia pondus.

Atque hoc modo ea mihi facta esse persuadeo, quae BODINVS, *Theatr. Nat. l. 3. p. m. 316.* sic habet: *hoc medicamento*, AMBROSIVS *Galus*, Αρχίατρος, *in populi concione, Carolo Nono, Rege, spectante, a uipera morsus, Theriaca ore sumta, et uulneri apposita; curatus est apud Monspelienses, cum more solenni Theriaca componeretur.*

Thes. 9. In omni itaque morbo, uel ueneno, quodcunque demum et illud sit, locum habet illud HIPPOCRATIS, *de Flat. n. 2. Contraria contrariis optime curantur.* Sic PLINIVS, *l. 27. c. 2.* de Aconito Pardelianches refert, illud contra uenenum in corpore praeexistens, alexicacum, sanis uero esse exitiosum. Quidquid hoc quidem sit Plinianum effatum, illud interim, si recte res examinetur, ueritati non admodum dissonum est, si regnauerit ante per corporis uiscera acidum uenenum, ab aconiti sale uolatili alkalino debellandum. Atque sic nobis imaginari possumus, acidum alkalino, uel alkalinum acido praeponderantem salem, alterum alterius agere posse antidotum. Námque, ex mutuo istorum conflictu, uis uenenata perit, exoriturque sal aliquod tertium, ammoniacum, salubre, corpore manente illoeso. Sic cicutae caules, PLINIO *lib. 25. cap. 13.* acero macerati,

cerari, impune comeduntur, et ipse edi Lugduni Batauorum.

Thes. 10. Illud uero, quod AVSONIVS, Poeta, de mercurio cecinit, quem adultera Eumpina marito exhibuerat, aliter explicari potest, pondere scilicet mercurii per inferiora secum trahente toxicum alkalinum. Ita autem Poeta habet, *Epigram. 10.*

Toxica zelotypo dedit uxor moeche marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum;
Miscuit argenti lethalia pondere uiui,
Cogeret ut celerem uis geminata necem.
Diuidat haec si quis, faciunt discreta uenenum,
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessat lethalis noxa salutiferae.
Protinus et uacuos alui petiere recessus,
Lubrica deiectis qua uia nota cibis.
Quam pia cura Diuum! prodest crudelior uxor,
Et cum fata uolunt, bina uenena iuuant.

Sic Georgius, Marchio Brandenburgicus, secundis nuptiis ducta filia Caroli, Ducis Munsterbergensis, cum post crebra pocula, in ipsa nuptiarum festiuitate, euacuata, noctu incaluisset, circumspectans, qua ratione sitim restingueret, inuenit forte lagenam, mercurio currente plenam,

nam, eamque exhausit uno impetu. Sensit inde murmura uentris, sed mercurius exiit aluo absque damno. Et Nero, Imperator, matrem Agrippinam uenenis adeo exquisitis tentare non est ausus, quod sentiret antitodis praemunitam, teste SVETONIO, *in Nerone*. Hisce tamen remediis non promiscue fidendum, periculosa enim sunt, et nocumenti suspicione non uacant.

Thes. 11. Et, si annalibus fides sit, Mithridates, Ponti Rex, *in reliqua ingenii magnitudine*, *Medicinae peculiariter curiosus*, Pliniano elogio, *lib. 25. cap. 2.* electuario suo minore, ex iuglandis nuce, ficubus, rutae modico, et salis grano, constante, uim cuiusuis ueneni adeo elusit, ut in Pompeiano tandem carcere detentus, nullum reperiret, quo taedium uitae sibi posset eximere, sed male tentatum ueneno spiritum, ferro expelleret. Vnde MARTIALIS, *lib. 5. Epigr. 77.*

Profecit poto Mithridates saepe ueneno,
Toxica ne possent saeuo nocere sibi.

Thes. 12. Hanc uero rem PLINIVS ita *lib. 23. cap. 8.* describit: *in Sanctuariis Mithridatis, Maximi Regis, deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari Commentario, ipsius manu compositionem antidoti, e duabus nucibus siccis, item ficis totidem, et rutae foliis uiginti, simul tritis, addito salis grano: et qui hoc ieiunus*

iunus sumat, nullum uenenum nociturum illo die. — Refert tamen GELLIVS, *Noct. Attic. l. 17. cap. 16.* ex Lenaeo, Pompeii liberto, Mithridatem, miscuisse medicamentis, quae digerendis uenenis ualerent, anatum Ponticarum sanguinem. Conf. PLINIVS *l. 25. c. 2.* qui sic tandem concludit: *uno ei excogitatum, quotidie uenenum bibere, praesumtis remediis, ut consuetudine ipsa innoxium fieret.* Si autem in hoc enarrato, historiae fides non aliquid laboret, uel si pinguia et mucilaginosa huius antidoti quaedam ingredientia uenenum obuoluere potuerunt, ferreum tamen, in quod nos incidimus, seculum, uel eiusmodi uulgaribus medicinis non cedit, uel truculentiora longe adinuenit uenena.

Thes. 13. Mihi autem spectanda hic uenena sunt, pro recepta superius triplici eorundem diuisione. Alia enim corrosiuis et acribus, quae praecipue hoc capite dicentur, alia obstruentibus, et alia denique opiatis ac narcoticis, medicamina adhibenda sunt. Non autem dubitandum est cum PLINIO, *lib. 8. c. 23. rerum natura largius mala, an remedia genuerit.* Ego etenim nullas res esse malas, puto, nisi male adplicentur. Atque, ut supra ostensum fuit, omnia maxima uenena, sunt aliquando maxima remedia. In omni autem et morbo et ueneno curando, obseruandum est aureum HIP-

PO-

POCRATIS monitum, *Epidem. lib. 1. Sect. 2.* Exerceto circa morbos duo, ut iuues, aut non noceas.

Thes. 14. Primum ergo uenenorum, idque acrium genus, hoc praecipue loco pertractandum, quod attinet, triplici modo tractabitur; prout uel externae cuti adplicatum fuit; uel uiscera intestinalia, aut ipsum obsessit sanguinem. Acre exterius cuti adhaerens, tolletur, mitigabitur, et frangetur, per impositionem contrariorum ipsi ueneno, per acida scilicet naturalia, aut arte facta, si fuerit alkalinum, et contra, si fuerit acidum. Atque talia tunc epispastica adpellantur. Quorum in numerum ueniunt alia quaecunque, calide adplicata, quae sic in laeso loco minuunt resistentiam, et faciunt uenenum illuc propelli, ibique delitescere, nec amplius serpere. Hoc in casu conducunt quoque interdum scarificationes, cucurbitae, hirudines, quae loco dolenti et morbido impositae, sanguinem infectum tollunt, minuunt resistentiam, et impediunt ulteriorem acris in corpus introitum. Aliquando pars laesa ferro mox abscindenda est, propter eandem rationem. Sed, haec medela, sicut mox facta insigniter, prodest, ita sero nimis peracta, nihil quidquam profert, infecto toto sanguine. Partes acutae mechanicae tollantur, si possibile. At maxime haec locum habent in uenenis animalium, per morsum uel puncturam adplicatis, quae iam sunt dicta.

Thes.

Thes. 15. Frigoris quoque particulae, et tot quasi lanceolae, membro alicui insinuatae, uulgari remedio tollentur, per repentinam partis immissionem in aquam frigidam, uel niuem, detersaque linteis parte, et saponis communis inunctionem, absque igne. Sic enim salia, frigus componentia, et materiale eiusdem, soluuntur, atque eliciuntur, atque educta, crustam glacialem, circa latera partis, componunt. Verum, ubi altius haec spicula penetrauerint, ut sic solui atque educi non possint, sed pars iam protinus gangraenam arripit, scarificationes, cucurbitae, et hirudines, locum hic inuenient. Medicamenta uero antiseptica, putredinique resistentia, omni modo calida, adhibenda, et saepe iteranda sunt, quo pars ista suppuretur, et sanum ab aegro diuidatur ac separetur. Quo facto, tractandus est locus, ut uulnus purum, uel impurum.

Thes. 15. Per os uero admissum quodcunque uenenum acre, acidum, alkalinum, aut mechanicum, ex uisceribus uel statim eiiciatur, aut ibidem frangatur, uel, si neutrum fieri possit, occultetur, implicetur. Sed, quando torrentem fluidorum secutum, in ipsa sanguinea uasa penetrauit, febrimque, atque cetera ex acribus symptomata, excitauit, uel istud frangetur per contrarium uenenum, aut componetur; uel actio solidorum et fluidorum in acre, per uenae sectionem, aut opiata, minuetur, sicque hoc ad quietem reducetur, uel et, si possibile, liquido multo calido ingesto, motuque uasis maiori

concesso, et minuta, per balneationes externas, resistentia, eliminabitur per sudorem. Componendo autem, sic franguntur uenena acria, ut si ueneni spiculum ageret sub forma trianguli, acutanguli, atque illud componeretur cum alio triangulo, acutangulo, fieret inde quadratum lateribus inaequalibus, quod tamen non noceret. Nam, quae acria in sanguine obtundunt, uel sic agunt, uel contrario salium nisu, uel et inuiscando, impinguando, illinendo, atque abscondendo, agunt.

Thes. 17. Optime HIPPOCRATES, *in Epist. ad Crateuam: ab omni equidem arte, aliena res est, dilatio, uerum maxime a medicina, in qua dilatio, est animae periculum.* Ergo, post adsumta corrosiua et acria, properandum ad remedia, ne mora sua intra corpus, uentriculum et uiscera immani cum dolore depascant. Non enim hic ualet illud Imperatoris Caroli V. qui doloribus podagricis uexatus, Electori Marchioni Ioachimo, Medicos, ut adhiberet, morbi gnaros, suadenti, respondit: optimum remedium esse, *Gedult und ein wenig schreien*, referente MANLIO, *libell. Med. pag. m. 755.* Ideoque somnus nullus his concedendus. Homo enim dormiens fortius respirat, et respiratione forti uentriculus ualidius se contrahit, inque uenenum agit. Et obseruatum est in populari febre, sudore Anglico, ut memorat FVCHSIVS, *Instit. Med. lib. 2. S. 4. c. 5.* somno nihil fuisse nocentius.

Thes.

Thes. 18. Itaque, ut uenenum quodlibet, intra abdominis regionem, praecipue uero uentriculum, stagnans adhuc, expellatur, ante omnia uomitus proliciendus est, idque quam celerrime. *b)* Et quidem domesticum uomitorium, ex oleo oliuarum antiquo, aut butyro, cum aqua tepida salsa, saepe satisfacit. Vel uitriolum ueneris, ope aceti destillati paratum, aut eiusdem flores purificati, ad grana duo, data, remedia sapo-

b) Vt sciamus, num uenenum, in canale adhuc alimentorum, primisque hospitetur uiis, aut ipsam iam subierit massam sanguineam, sequentibus eruendum, ac probandum, docet ALPHONSVS MORESCHOTTVS, Ferdinandi Primi, Lusitaniae Regis, Archiater, *Compendio Med. pag. 117.* hunc modum praescribens: si uitellum oui cum suo albo, in urinali uase, cum eius urina, qui uenenum sumsit, positum, infra paucas horas nigrescit, ac foetet, signum est, uenenum transiuisse gibbum hepatis; si rugosum fiat, ac citrinescat, et non foeteat, signum est, quod nondum transierit intestina. Valde uero de aequali et constanti huius experimenti successu et fide dubito; et, si idem locum habet, admittendum esse iudico in assumtis uenenis mineralium. Melius uero nobis, in constituenda diagnosi, prospiciemus, si calculum ex tempore hausti ueneni ponamus partim, partim symptomata, symptomatumque indolem, sedulo examinemus, et ponderemus.

ſaporis quidem ingratiſſimi, ſed quae ſyrupo aliquo abſcondita, ex momento operabuntur, ſero lactis, uel aqua calida, aut potu calido cereuiſiae ſubinde in copia epoto. Sed obiiciet mihi aliquis non male, quod acria metallica uomitoria non conuenienter exhibeantur in acri ueneno. Et quidem fateor, pinguiora, eſſe meliora, ſed dari debet aliquid, quod momentaneae eſt uirtutis atque operationis. Ei autem piper dare, qui euphorbium hauſit, eſt hominem necare. Ignis enim igni additus, maiori incendio deflagrat.

Theſ. 19. Ad oblinendum, hebetandum, et occultandum, pinguia omnia, cum aqua ſoluta, ingeri debent, oleum praecipue oliuarum, aut butyracea: quae partim mucilagine ſua, acres ueneni particulas inuoluunt, partim pro illa, quae ſibi, dum uetuſta ſunt, inhaeret, acredine, (acria enim tria ſunt: acida, alkalina, et oleoſa,) uentriculum in uomitus compellunt. Itaque PLINIVS, *lib. 23. cap. 4.* de oliuarum oleo ſic habet: *Venena omnia hebetat, praecipue pſimmythii,* (ceruſſae,) *et gypſi, in aqua mulſa, aut ficorum ſiccarum decocto, potum: contra meconium in aqua; contra cantharides, bupreſtin, ſalamandras, pityocampas, per ſe potum, redditumque uomitionibus; contra omnia ſupra dicta laudatiſſimum.* Lac praeterea, cremor ptiſanae, decoctum uuarum paſſarum, albumen oui cum roſarum aqua, item

item mucilagines ſeminis pſyllii, cydoniorum, gummi tragacanthi, emulſiones uariae, et terrae ſigillatae *c*) conducunt, quatenus inuoluunt inuiſcant, hebetant, atque obtundunt. Hinc noſtrates ruſtici, quam primum animalia de cicuta comederunt aquatica, uidentque intumeſcere, dant lac ex capra alba. An albedo caprae, aliquid ad rem faciat, aliis inquirendum relinquo: conſtat interim, pilos, uarie coloratos, albos, nigros, rubros, fuſcos, cinereos, diuerſum quoque corporis temperamentum indigitare. Et obſeruaui, rubro crine homines, in

c) Terrea, nonniſi poſt ſufficientem ueneni euacuationem, uberiori pinguium, oleoſorum et ſeroſorum uſu promotam, abſorbendi roborandique ſcopo, adhibenda ſunt. Sin uero acidum uiſcidumque fuerit uenenum, tum quam maxime ſaponem therebinthinatum, ex ſale tartari et therebinthinae oleo compoſitum, qui tantam in Anglia, etiam ad uenenorum uires infringendas, delendas, famam acquiſiuit, commendauerim; idem quippe, partim acria acidorum ſpicula implicando et obliniendo, partim uiſcidum, ab acido ligatum, reſoluendo, attenuando, ſuam perficit operationem. Maior adhuc circumſpectio, in uſu opiatorum, adhibenda, quae a medicis, ſcopo ſedandi uomitus, aluinasque deiectiones, ab arſenicali, ſimilique ueneno excitatas, funeſto praeſcribuntur ſucceſſu, teſte Hoffmanno, *Med. Conſult. Decad. 1. caſ. 7. pag. 34. et ſequ.*

febri acuta, quam maxime delirare, peierare, nec saltem phrenesi, sed mania ipsa laborare, ut uidi Ao. 1709. in armamentario nauis Wachtmeister, Dauide Banck, et Ao. 1710. in nauta Matthia Norberg, qui quoque obiit, post peierationes, iactationes quamplurimas. Nec medicamentis locus erat, quia omnia abiecit, adeo, ut uinculis constringeretur.

Thes. 20. Haec ergo iam dicta, salina corrosiua spicula, et quaecunque mechanica acria, inuiscant, inque uagina quasi condunt. Cuspide autem salis cuiuslibet acris, in quam certe omnis anguli recti, acuti, uel obtusi, (sub quibus angulis, aculeus quilibet agit,) extremitas terminatur, abscondita, effectum spiculi etiam tolli, necessum est. Et CARDANVS, *lib.* 3. *de Venen. cap.* 3. fatetur, se solo lacte quinque filios seruasse mercatoris Mediolanensis, quibus mercurius sublimatus fuerat exhibitus. Atque haec quidem saepe bona sunt, sed, quae uel contraria indole adsumtum frangunt uenenum, uel per uomitus educunt, multo sunt confidentiora. Ita tamen, ut uomitu facto, et contra uenenum contrariis atque antidotis pugnato, lacticinia et reliqua mucilaginosa magnam laudem mereantur, atque necessario ingeri debeant, ad sanandas atque ungendas partes solidas, a ueneno corruptas.

Thes. 21. Ad metallicos uero acidos spiritus, seu aceta metallica, uel et, si dentur, uegetabilium

lium acida, mitificanda, forte contulerit ſpiritus uini ſimplex, uel et ſpiritus cochleariae, ut uenena talia, horum ope, miteſcant; non aliter ac in experimentis uidemus, ſpiritum nitri acidum, uel urinoſos fortiores, ſpiritui uini combinatos, hebeſcere, illumque, in nitri ſpiritum dulcem, hunc, in ſalis ammoniaci dulcem, faceſſere. Verum, ſicuti haec experimenta cum ſpiritibus acidis nitri, uel ſalis, et ſpiritu uini, ualde ſunt periculoſa facienti, ita credibile eſt, non absque periculo conflagrationis et exploſionis, intra uiſcera noſtra commiſceri eosdem ac coniungi.

Theſ. 22. Tum aqua tepida ſola, in caſu neceſſitatis, liberalius hauſta, partim uenenum diuidit, ac ſoluit, partim per uomitionem educit, hoc eſt, fibrarum gaſtricarum,, ultra datum terminum contractionem, clauſo pyloro, muſculorumque abdominis et diaphragmatis, horumque neruorum ſpaſmum, et inordinatum ſucci neruoſi ac ſanguinis in eosdem influxum: quos intra muſculos uentriculus collocatus, quaſi a torculari utrinque premitur, ad reddendum contenta. Videſis WILLIS, *Pharm. Rat. S. 2. c. 1. de Vomit.* De quo remedii genere, ad uenena exterminanda, proficuo, conferri poteſt DIOSCORIDIS *liber de Venenis poſterior*, qui *Alexipharmacus* inſcribitur, *cap. 2.* et AVICENNAS, *Canon. lib. 4. Fen. 6. Tract. 1. cap. 4. p. m. 912.* Aqua autem tepida, copioſe hauſta, pro praeſentiſſimo eſt remedio ſalium

corrosiuorum, per os adsumta, itemque, si uenenum ad intestina iam fuit delatum, per anum pro clystere iniecta. Nec est medicamentum aliud, quod magis reperitur idoneum; aqua enim esurit, saliaque auide dissoluit, et deuorat magis, quam alius quilibet liquor, cuiuscunque nominis.

Thes. 23. Verum, pro corrigendo et frangendo aliquo acri ueneno, eius antea indoles, uel acida, uel alkalina, optime indaganda. Oleosa namque semper fere alicui ex his salibus coniunguntur. Et, si tum bene intelligitur, alkali acre ingestum fuisse, acidis omnibus debellandum est, aceto nempe uini, uel metallico, uitrioli, sulphuris, nitri, aluminis, salis marini, uel gemmei, aliorumque; uel succo fructuum horaeorum, citri, aurantiorum, limoniorum, roob sambuci, ribium, berberumque, succo baccarum rubi idaei, fragorum, myrtillorum utrorumque, succo acetosarum, aliisque in hunc censum uenientibus. Nulla tamen efficacior alkalinis et putredinosis salibus est antidotus, quam spiritus acidi metallici, inter quos eminet spiritus uitrioli, ob rigiditatem summam et pondus; unde non uno in conflictu gladii eius diffringuntur, sed perstant. Nec aliud plus putredinem arcet, quam oleum calcanthi et sulphuris, sed castigata debent offerri, ut monet CLAVDINVS, *Resp. Med. 4. Sect. 1.*

Thes. 24. Itaque, si certo scitur, uenenum uegeta-

getabile imprudentius fuisse adsumtum, quia ut supra notaui, uis eius quamplurimum in alkalino uolatili oleoso consistit, acidis debellandum est, aceto nempe factitio, uel acetis naturalibus fructuum horaeorum, aut metallicis. In principio quoque conueniunt emetica iam dicta, hebetantia deinde pinguia, et lac copiose haustum. Sic, post cicutam, uomitu bene reiectam, DIOSCORIDES, *lib. Alexipharm. cap. 17.* ad maximum et praesentissimum auxilium, uini generosi potum, deueniendum esse, monet: non eo quidem argumento, quod, ut PLINIVS *lib. 25. cap. 13.* habet, uinum, pro calefaciente sua facultate, cicutae frigus tollat, sed, quod contraria ui in uirus agere cicutae mihi uideatur. Hinc quoque uetus fuit obseruatio, animalia, uenenis, uel uegetabilium, uel ferarum, petita, si fulmine tacta fuerint, curari, cum meteori uis in acido nitroso, uel sulphreo, consistat.

Thes. 23. Sed, si acidum corrosiuum uenenum, ut saepenumero fit, ingestum fuerit, quia hoc non adeo sese prodit foetore, ac quidem alkalina plurima, et parua etiam in copia noxium sit, praesertim, si fuerit metallicum, rigidum, ac ponderosum, tum de contraria medendi ratione cogitandum est. Tumque pro antidoto propinanda sunt, ostracodermata, uaria calcinata, atque in puluerem redacta, ut mater perlarum, ostrea conchae, mytuli, cancrorumque chelae, ac corallia, cornu cerui ustum, ossa sepiae, seu squa-

mae, creta, cortices ouorum, corallina, margaritae, lapis bezoar, os e corde cerui, unicornu, bolus Armena, terra sigillata, lapis haematites, lapis e Goa, Pedra del porco, hyacinthus, cochinellae, aliaque quam plurima.

Thes. 26. Quae quidem ueneno acido contrariantur, non, quod omnia sint alkalia, si ea, quae ex animalibus desumuntur, exceperis, sed, quod in talibus terreis, eorumque poris, uenena acida suas acies frangant, et mitescant. Post autem terreorum cum acidis conflictum, non solum acida hebetantur, sed terrea quoque fatiscunt, sicut Cleopatrae pretiosus unio per acetum in potabilem dissiluit materiam, quemadmodum PLVTARCHVS, *in Vit. M. Antonii*, et PLINIVS, *l. 9. c. 35.* et MACROBIVS, *Saturnal. l. 2. c. 13.* memorant. Nec Cleopatra Aegyptiaca sola, tanti luxus rea fuit, sed et Aesopi, Tragoedi, filius, aceto liquatos magnae summae uniones, potionibus adspergere solitus erat, referente VALERIO MAXIMO, *Mem. Exempl. l. 9. c. 1.* FLACCVS quoque, *Serm. l. 2. Sat. 3.* de illo sic canit:

Filius Aesopi direptam ex aure Metellae,
Scilicet ut decies solidum sorberet aceto,
Diluit insignem baccam - - -

Thes. 27. Praecipue uero ad mercurium sublimatum, salis tartari oleum, deliquio soluti, ad arsenicum uero, crystallus montana, in pul-

uerem contusa, commendatur. Atque haec fossilis, seu montana crystallus, ab ipsis iam Matthioli temporibus, tam specificum, et praestans est arsenici antidotum, ut *in Ephemeridibus Germanorum* legere sit, *Anno 1685. Dec. 2. obs. 25.* experimento cl. Crugeri, restitutum fuisse aegrotum, qui drachmam arsenici sumserat, per scrupulos quatuor montanae crystalli, uicissim in puluere exhibitos. Vnde hinc facile concludi potest, arsenici uirus singularem habere indolem, quam nec in totum acidam, nec alkalinam, dixeris, cum de genio ipsius crystalli non adhuc adeo liqueat, hac tamen propius ad alkali, illo ad acidum deflectente.

Thes. 28. Quae uero solum per mechanicum tritum, ex non uenenis, facta sunt uenena, ut adamantina fragmentula, aut ex crystallo montana, margaritis, perlisque detritae cuspides, aut ipso ex uitro schidia, si non statim, ac ingesta fuere, poterint rursus per uomitorium elici, summopere annitendum, ut aliqua ratione occultentur, per ante dicta hebetantia, componanturque ita cum quadam mucagine, quo inertia euadant atque innoxia. Sed, si iam alicui fibrae solidi sese interposuerint, difficillime atque rarissime omnium tolluntur, plerumque uero lenta tabe corpus consumunt. Hinc, qui uenenis petuntur lentis et terminatis, uix medelam sentiunt, sed tabe et languore ac dolore consumuntur ingenti, et inimico, incluso uisceribus, bello intestino indubie conficiuntur.

ciuntur. *Adeo in medicina, etiam, ubi perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est id, quod consequi conuenit*, uerba sunt CELSI, *l. 7. c. 13. n. 4.* Aliquid tamen tentandum est, nam, inquit HIPPOCRATES, *l. Praenot. n. 6. remissio morbi alicuius magnum aegroto solatium praebet.*

Thes. 29. Opiata quidem, in uenenis per intestinalem ductum corrigendis, nullum fere locum inueniunt, nisi in quantum, urgente summo lancinationis dolore, ad partes laesas stupefaciendas, et dolorem sedandum, minuta dosi, adhiberi queant. Et, tum praesertim proficua sunt, quando spasmis et torminibus, ab acri ueneno excitatis, uasa spasmodice contracta aliquo modo laxari possunt per uim opii laxantem, dum spirituum influxus in loca spasmo contracta, per actionis modum in cerebro, supra descriptum, impeditur ac sufflaminatur. Aquosa tamen et diluentia magis laxant, spiculumque acre, spasmi auctorem, eluunt. Sed acria, quae alicui canali sanguifero haerent impacta, quomodo lenienda, componenda, uel eluenda, uel eorum uis minuenda sit, per momentum contractionis solidorum, et impulsus fluidorum diminutum, aut immutatum, aut qua ratione excutienda erunt per corporis superficiem, motum oscillatorium uasis conciliando, et resistentiam in extremis, minuendo, prolixius infra passim dicetur.

Thes.

Thes. 30. Nunc tantum dicam, dari opiata posse, ad minuendam cordis contractionem, qua minuta, sistitur uis ueneni, ubicunque et illud infixum haeserit, uel fuerit uolutatum. Sed, antequam opiata in sanguinem et cerebrum fuerint perlata, corrosiua ista et acria procul dubio aliquam corporis partem eroserunt, immedicabili uulnere, et morte ipsa persoluendo. Nec in doloribus sedandis, somnoque conciliando, aliud opio praestantius est, et crediderim cum NASONE, *de Pont. l. 1. Eleg. 2.*

- - *Cum requies medicinaque publica curae,*
Somnus adest, solitis nox uenit orba malis.

Atque, dum opium laxat partes spasmo contractas, facit acria spicula solidis partibus excidere. Sic, si in in manu cultrum acutum tenuerim, et compresserim manum, mihi nocebit. Si uero somnus superuenit, et inducit flacciditatem manui spontaneam, excidit culter manu. Ita cum solidis internis, in acria agentibus, comparatum est. Dum enim homo sopitur, totum corpus laxatur, et flaccescit, ut cuiuis patet. Sic, dum calculus ex pelui renali in ureterem emotus est, ibi saepe haeret, maximosque dolores facit, uretere per spasmum ad latera calculi fortiter se contrahente. Opium, tum datum, calculum optime pellit, sicut et insessus in semicupio calido, et quaecunque potentiam habent partes

spasmo-

Thes. 2. Peſtis uerminoſa equidem ualde rara eſt. Si tamen aliquando contingat, anthelminticis facile debellabitur, quae tamen, in hac epidemica lue curanda, non usque adeo recepta ſunt, nec uſu ſemper comprobata, licet interdum aliquid boni praeſtitiſſe ea, non diffitear. Potius meo quidem iudicio conducent ea omnia, quae putredinem interea arcebunt, omnia acida, metallica, atque externe ea omnia incenſa, quae ſimili uirtute gaudent, ut puluis pyrius, nitrum, ſal marinum, ſulphur, ligna acida, iuniperi, aliaque, et gummi accenſa, acidum ſpiratura. His enim uel uermes peribunt, uel ulterior putredo, unde prodeunt, ſed ſuis ex ſeminiis, impedietur.

Thes. 3. Illa uero peſtis truculenta, quae ex fame publica oritur, quando ſolita atque inſolita alimenta deſunt, abſumtis iumentis equisque, et ceteris animalibus, quae profana foedaque in uſum neceſſitas uertit, non poteſt tolli, niſi remediis contrariis blandis, et ſtomachi latrantis murmura compeſcentibus, frumentis ſcilicet, lacticiniis, aliisque rebus, eſui aptis. Talis fuit, proprie loquendo, peſtis, quae Annis 1696. 1697. 1698. 1699. per totum Sueciae, Gothiaeque regnum, atque uniuerſas Finlandias, et quae 1708. atque annis ſubſecutis, per Poloniam, Lithuaniam, Curlandiam, Liuoniam, Eſthoniamque, graſſabatur, licet multum huic conferrent hominum ſtrages, inhumataque cadauera animalium bellatorum.

Thes

Thes. 4. Sed, dum aer, uel per ſuam rarefactionem, uel per ſuam grauitatem, ac denſitatem, peſtilens eſt, ut ſupra ſuo loco relatum, cogitandum eſt in illa remedia, quae huic malo medelam afferant. In utroque tamen caſu, domi ſeſe continere, perutile eſt. Quando autem aer tenuitate nimia et calore peccat, ipſum cubiculum aquae riuis per ſiphones, ut Anglis uſitatum, conſpergendum eſt, uel acetum ſilicibus candentibus inſpergendum, uel etiam aer ipſius frigidae aut aceti exhalationibus hinc inde diſpoſitorum temperandus. Tum plantarum appropriatarum conuenit frigus excipere, uidelicet pomorum, aurantiorum, citriorum, limoniorum, ſalicis, populi, alni, ſambuci, roſae, lactucae, papaueris, portulacae, ulmariae, ſolani, bugloſſae, ſemperuiui, borraginis, uiolae, rubi, uitis, acetoſarum omnium, florumque tiliae, in ipſo cubiculo diſpoſitorum, atque aceto irroratorum. Aut, ſi placet, fontes riuulosque quaerere, arborumque aquaticarum umbra ſe conſolari. Sic, in Babylone, diuites aeſtuantes, utribus aqua plenis indormiunt, teſte PLVTARCHO, *Sympoſ. lib. 3. Qu.* 2. Itali utribus aere plenis delectantur. Conueniunt tunc quoque pauimenta lapidea, glacies, et nitrum. Loca uero aeſtuantia riuulis aquae perfodere, non erit inconueniens. Sic, in Belgio, ubique perfoſſo, aeſtus non adeo regnat. Et refert VALERIVS MAXIMVS,

l. 2.

l. 2. c. 4. Cn. Pompeium, ante omnia, aquae per semitas decursu, aestiuum minuisse feruorem.

Thes. 5. Contra in graui, humido, frigidoque aere, domi quidem permanendum est, aer uero remediis maxime diuersis corrigendus erit, foco scilicet hilari, accenso igne, ex quercino uel iuniperino ligno, atque deinde superiniectis atque incensis aromatibus temperatis, melissa, thymo, satureia, cupresso, lauendula, maiorana, rorismarino, hyssopo, matricaria, pulegio, mentha, saluia, serpillo, cariophyllis, mace, cinamomo, corticibus citri, aurantiorum, chinensiumque, lauri foliis, gummi benzoe, seu thure, uel olibano, styrace, bdellio, succino, sagapeno, pice arida, colophonia, tum radicibus cyperi, iridis, angelicae, zedoariae, enulae, pimpinellae, aliarumque; suffitus praeterea cornuum, ungularum, aliorumque talium, in pestilentia, ex graui humidoque aere, conducunt. *e*) Sed, non uideo, quid eius-

 modi

e) Si pestis ab humido grauique aere ortum ducat, loco huiusmodi graueolentium, et foetidorum, potius suffitus ex baccis lauri, iuniperi, mastiche, olibano, styrace calamita, lignis et corticibus aromaticis; quorum mentionem auctor praesente thesi fecit, commendauerim; praecipue, cum ex Helmontii, *in Tumul. Pestis*, obseruatione, ipsa quoque experientia suffragante, pestilens fracedo, crematarum foetorem solearum referre soleat; unde citatus Helmontius, in pe-

modi fecerint boni in peste Stockholmensi, Ao. 1710. ex contagio humano et terrore orta, aere interim puro liberoque. Pilae praeterea odoratae fieri possunt ex moscho, ambra, zibetho, uel ex gummatibus ante dictis. Quae omnia uariari possunt, pro ratione regionis, et conditionis cuiuscunque. Pauperes quidem nostrates, longo iam usu, in tali aeris temperie, optimo cum successu, iuniperi baccas, camino lamina obthurato, prunis iniiciunt, uel et ceparum rubrarum exuuias.

Thes. 6. Si ex aqua putrida, continuo usu hausta, ortus fuit morbus aliquis pestilentialis, ut saepe fit, alius aquae fluentis et purae usus sedulo inculcandus. Sic EMPEDOCLES, annotante LAERTIO, *de Vit. Phil. l. 8.* Selinuntiis, ob uicini amnis foetorem, pestilentiam contractam suspicatus, remedium excogitauit praesentaneum, cum riuulos e propinquis limpidis fluminibus deriuando, in putridum deduceret amnem, idque proprio aere; quibus inuicem mixtis, accessione purioris aquae, putridae lacunae emendatae fuerunt, praecipue quod adderet a tergo impetum, momentumque motus pernicius. Vnde foetor sublatus, atque aer correctus, et pestis desiit. Pariter Pisanus ager, olim aequore tectus, maris aestu reci-

ste Ostendana, homines pestilenti infectos contagio, allegati ministerio odoris cognouit, et detexit, licet aliorum, quae pestem comitabantur, symptomatum adhuc expertes fuerint.

reciproco, habitatoribus infeſtus erat, ob aeris putridi uitium. Sed Ducis Florentini induſtria canalibus ductis, quibus exciperetur aqua, ſterile prius ſolum, uomerem pati coegit, et ſalubre coelum incolis reddidit. Sic quoque maxima Belgii pars, ex maris aeſtuariis, et paludoſis locis, in iſtam populi frequentiam, et iſtam mercimoniorum celebritatem, inoleuit, ductis ubique riuulis, qui aquas exciperent; unde fit quidem habitabile, licet non ſit ſolum adeo ſalubre, praeſertim aduenis, qui ex locis arenoſis et editis illuc migrant.

Theſ. 7. Sed, ut ad aeſtiuos calores redeam, Bononiae certe, atque in aliis Italiae locis, quando feruet coelum, per fora proſtat brodium pyrorum aridorum, pro compeſcendis ſiti et calore. Sic in noua Suecia, Americae prouincia, quae nunc Penſyluania dicitur, creſcit peponis quoddam aquatici genus, quod Sueci ibi habitantes lemonia aquatica dicunt, cuius itidem ſuccus, aeſtiuis caloribus ſedandis, uſurpatur. Et, uel in hoc caſu Diuinam bonitatem non ſatis depraedicare poſſumus, acidos horaeorum fructuum ſuccos tunc temporis atque ea anni tempeſtate abunde nobis indulgentem, cum propter coëli calorem, iis maxime indigemus. Hinc per aeſtatem apud nos ceraſa, ribeſia, mora Scandica, fraga, rubi idaei baccae, exterisque ignotus, nec niſi per Norlandias creſcens rubi cuiusdam fructus, noſtris *Akerbeer* dictus, aliaque Pomonae munera, proſtant ubi-

 uis.

aſthmaticus, tuſſiens, cum ſputis purulentis, ſanguineis. Vbi uero maior halituum metallicorum copia plures ſimul et ſemel adflauit, plures quoque uno eodemque tempore morientur. Spiritus equidem ſalis Ammoniaci, cornu cerui, urinae, ſanguinis humani, aliaque ex animalibus facta, interne data, et externe per ſpongiam naribus adplicata, multum quidem conducunt, ſed, cum haec ſint uolatilia, illa uero ponderoſa et magis rigida, talia mala raro medelam admittunt.

Theſ. 9. Verum, ut communiſſima peſtilentiae cauſa, eſt putredo alkalina, ideoque peſtem, et febriles ex hac cauſa morbos, prolixius percurramus. At, ſi ne ſic quidem uera penetrari poſſit peſtis cauſa, perinde eſt in praxi, modo curetur, more iſtius morbi, cui ſimilis adparet. Ita enim CELSVS, *Praefat. lib. 1. Quod ſi iam incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen fore Medico de rebus cogitandum obſcuris: ſed eum protinus uiſurum, cui morbo id proximum ſit, tentaturumque remedia ſimilia illis, quae uicino malo ſaepe ſuccurrerint, et per eius ſimilitudinem opem reperturum.* Proinde diuerſae febrium peſtilentium cauſae, diuerſas poſcunt curandi rationes. Prorſus, ut huc bene quadrent illa SYDENHAMI uerba, *Obſ. Med. Sect. 1. cap. 2. Hoc ſaltem pro comperto habeo, ex multiplici accuratiſſimarum obſeruationum fi-*

 de,

de, praeter dictas morborum species, praesertim febres continuas, ita toto, quod aiunt, coelo differre, ut, qua methodo, currente anno, aegros liberaueris, eadem ipsa, anno iam uertente, forsitan e medio tolles. Et sic, licet optime a se factum ac pensitatum medicus aliquando putet, aeger tamen inopinato moritur. Paruis haec non solum, sed magnis quoque medicis, contingit infelicitas. Ille ergo medicus, iuxta effatum MANTVANI VATIS, *lib.* 2. *Georg.*

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas,
Atque metus omnes, et inexorabile fatum,
Subiecit pedibus, strepitumque Acherontis auari.

Thes. 10. Ergo, in tali peste oborta, tollenda est, quantum possibile, putredinis causa, eiusque effectus, id est, salium alkalinorum acredo mitiganda acidis contrariis, praecipue metallicis, aerque, quantum fieri potest, circumcirca corrigendus, quae, tum fiunt anthelmintica, quando putredinem uel arcent, uel inchoatam in herba suffocant, et sistunt. Commendantur in hunc usum ignes luculentissimi, ex lignis resinosis, abiete, iunipero, pino, cupresso, aliisque, EMPEDOCLI et HIPPOCRATI olim, in *Epidemiis*, laudati, cum pestis ab Illiriis Athenas peteret, referente PLINIO, *lib.* 36. *cap.* 27. Idem ignis adminiculum instituit

in

in peſte Athenienſi, Acron Agrigentinus, medicus, in magnam ſui laudem, ut narrat PLVTARCHVS, *de Iſid. et Oſirid. n. 95.* Vbi enim contagii peſtilentis origo, in calido, refrigerantibus, ubi ab humido, ſuccenſis ſiluis, aerem purgare debemus, contrariorum retuſa ſuis contrariis uiolentia. Hoc quoque in Poloniae quibusdam locis factitatum eſt in nupera peſte, cum fructu tanto, quantus ab igne expectari poteſt. Hinc canit NASO, *lib. 4. Faſtor.*

Omnia purgat edax ignis, uitiumque metalli,
Excoquit: idcirco cum duce purgat oues.

Theſ. 11. Ignis autem luculentus aerem humidum et grauem diſpellit ac diſcindit, putrida uero miaſmata, per aerem uolitantia, itidem fugat, uel comburit. *f*) Sal porro marinus, carbones foſſiles, minera ſulphurea, et nitrum accenſum, aut puluis pyrius, tormentis maioribus exploſus, ualde proſunt: haec enim accenſa, putredinem arcent, et humores liberant

f) Optimum ſane iudico eſſe, ſi, in tali peſtis cauſa, ſemper ignis pone aegrotos ardeat; nam, dum acria peſtilentiae effluuia cum fumis perpetuo exhalant, aerque hoc modo emendatur corruptus, non facilius ſaltem et felicius procedit medela, ſed medicus quoque, aliique homines,

rant a coagulatione; ſal quidem commune, quatenus acorem ſpargit, ſicuti et nitrum, ſulphur, et ex his confectus puluis pyrius. Non uero, prout MAYOW ſtatuit, *de Sal. Nitr. Tr. 1. c. 3. p. m. 27.* quod nitri partes ſubtiliores, ſint eaedem particulae ignis, atque ita motu uelociſſimo inuicem raptae, aerem a uenenata labe repurgent. *g*)

Theſ.

qui aegrotorum gerunt curam, tutius, a contagio liberi, accedere poſſunt. Hic etiam locum habet herbae Nicotianae fumus, de cuius ſalutari effectu, in peſte Nouiomagenſi, legi meretur DIEMERBROECKIUS, *lib. 2. de peſte, p. 203.*

g) His illuſtrandis ſeruiunt, quae HELMONTIUS, *in Tumulo peſtis*, BOUCHERI et RADZIVILII ſuffultus teſtimoniis, de peſte Aegyptiaca, refert, eandem nempe, quotannis, uapore quodam nitroſo, miteſcere, Nili aeſtuantis, qui totus nitro ſcatet, atque abundat, effectu. Hinc ait porro HELMONTIUS, *c. l.* ex epidemiis Hippocratis colligere eſt, ſulphur, ſalem, et picem, in ſummo tunc uſu fuiſſe, ad domos infectas luſtrandas, purgandas; quia Gas ſulphureum, omnem tollit et cohibet putrefactionem. His merito addendum VARRONIS experimentum, cuius optimo inſtituto, claſſis Romana, Coreyrae tota fere aegrotans, obſtructis, quae auſtrum admittebant, feneſtris ianuisque, nouisque, quibus a·

Thes. 12. Quare etiam Itali, tempore febrium pestilentium, res omnes commerciorum, in oppida inuehendas, acido sulphuris fumo primum perflari curant. Sic Vlysses, post caedem procorum absolutam, domum, sulphure accenso, purgauit, ut malo mederetur inde orituro, sicut HOMERVS habet, *Odyss. l. 20.* Sic nautae, iunipero, pice, sulphure, pyrio puluere, uel et aceto, tabulata inferiora lustrant. Itali porro, de peste suspectis, quadraginta dierum commorationem, a communi hominum consortio seiunctam, imperant, quam moram uulgo *Quarantena* uocant. Et Veneti, aduenientes peregrinos omnes, ad nósocomium, Lazarettam dictum, remittunt, ut ibi lustrentur, mercesque omnes suffumigiis expiant. Vnde nostri annales referunt, pestilentiis in patria grassantibus, commune populi asylum ad magnum fuisse Cuprimontem. Quod et hodienum fit. Pecora etiam, tempore aestiuo pestilentiali, illuc deducuntur, ut sulphuris fumo perflentur. Et, in nupera peste Stockholmensi, An. 1710. commune asylum erat in Fahluna, seu Cuprimonte, et Salberga, argentifodina.

Thes. 13. Equidem pestis saepe nullo eget remedio, sed, hieme et frigore aduentante, quie-

 scit,

quilo recipiebatur, constructis, sanitati restituta, ac conseruata fuit. uid. BEHRENSIVS, *Select. Diaet. ed. cit. Sect. 1. cap. 3. §. 2. p. 12.*

ſcit, ſi a putredine ſit. *Nam aeſtiuos morbos, hiems ſuccedens ſoluit, et biemales, aeſtas ſuccedens transmutat*, dicente HIPPOCRATE, *Epidem. lib. 3. Sect. 3. aeg. 16.* Hinc quoque celeb. Polonorum Hiſtoriographus, CROMERVS, *lib. 30. p. m. 440.* Polonorum tunc temporis peſtem, hieme ſedatam et extinctam fuiſſe, ſcribit. Quod et ſingulis annis in nupero Polonico bello accidit. Item in peſte Rigenſi, Dunemundenſi, Rewalienſi, Wiburgenſi, Stockholmenſi, et cui tum ipſe medebar, peſte nauali. Praeſertim, cum hiemali tempore abſint requiſita purefactionis. Materiale porro frigoris, ſales nempe ammoniacales, et nitroſi, non ſolum ſalibus putredinoſis contrario niſu obſiſtunt, eosque labefactant, ſed etiam inſtar palorum, per uarios corporis poros inſinuati, liberant, et conſeruant a putredine. Bene ergo SYDENHAM, *Sect. 2. cap. 2. de Peſte: Creſcente anno, adoleſcit, eodem uergente, collabeſcit, donec tandem aerem, in diatheſin, huic morbo aduerſantem, glacialis bruma transmutet.*

Theſ. 14. Nullum uero, in peſtilentia exquiſita, celebrius remedium et auxilium eſt, quam, ſecundum HIPPOCRATIS monitum, *de Nat. Hom. n. 19.* et CELSI, aliorumque, fugere, et permutare ſolum. Hinc quoque HIPPOCRATES, *Epid. lib. 6. Sect. 5.* terram mutare, in longis morbis, bonum depraedicat. Si iſta fuga fiat quam citiſſime in terras longinquas, ibique

diturna

diuturna fiat commoratio, et tardiſſimus inde reditus. Sicut et profuit in morbis frigidis, ex loco frigidiore in calidiorem diſcedere, ut ſaepius eſt obſeruatum, eluſo alio omni pene remedio. Prout quoque uariolae, et morbilli epidemici, hiemali tempore, uel penitus deſinunt, uel rarius adgrediuntur, et languidius. Illa tamen obſeruatio meretur attentionem, quod, ſi ab ipſa terra iſti ueniant halitus noxii, ubi iam iam ipſa graſſatur peſtis, in loca editiora confugiendum, montana, et altiora, quae iugibus uentorum flatibus perluſtrantur. Eteſiae uero, ſeu boreales uenti, utiliſſimi omnium, ſicut Aegypto, quouis anno. (*b*) Num uero ſecum ferant ex uicino mediterraneo mari acidam exhalationem, probat KIRCHERVS, *Scrutin. Peſt. Sect. 1. cap. 11. §. 6.* Parili modo faciendum eſt, cum peſtis ab humido et graui aere fit. Sed, ſi aer alibi infectus, et ex longinquo delatus, inſpiratione inficit, in loca conuallia et depreſſa confugiendum, quin et in terrae cauernas, ut Athenis factum eſt, memorante THVCIDIDE, *lib. 2. de Bell. Pelopones.*

Theſ.

b) Reſpice hic ea, quae antecedentibus, *ſub nota g. p. 808.* ex Helmontio, Hippocrate et Varrone, mox adduximus; pluribus *adhuc* de his inſtrueris, euoluens PROSPERVM ALPINVM, *tr. de Med. Aegyptiorum, lib. 1, cap. 8.*

Thes. 15. In omni pestilentia putredinali, solenne hoc est fugae artificium, sicut et factum est in nupera Polonorum. Hinc IVSTINVS, *lib.* 16. *cap.* 3. scribit, Boeotiis pestilentia laborantibus, oraculum Delphis respondisse, ut coloniam in Ponti regione, sacram Herculi, conderent. Et praestat omnibus amuletis, Thrasonis illud Plautini: *stare post principia*, & quod nonnulli electuarium, uel amuletum de tribus aduerbiis, uocant. Vnde uersiculus:

Haec tria tabificam pellunt aduerbia pestem,
Mox, longe, tarde, cede, recede, redi.

Ac, sicut hiems ualida extinguit putrefactionem, sic pestis, in aestu quoque uehementissimo, non adeo saeuit; *i*) dum humidum exsiccatur in totum, sine qua nulla fieri potest putrefactio. Sic ingens calor, ouum coagulat, minor uero, diu continuatus, in liquorem putridum conuertit. Ideoque obseruatum est, pestem, magis autumnalem esse, quam aestiualem, quod meretur attentionem. Sic pestis Stockholmensis An. 1710. sub autumnum magis saeuiebat.

Thes. 16. Cumque morbus hic epidemicus, contagio humano praesertim serpat, hinc Magni

i) Hoc, in peste annua Cayreensi, obseruauit PROSPER ALPINVS, *tr. de Med. Aegypt. l.* 1. *c.* 15.

gni Duces Hetruriae, multoties suas terras conseruarunt a clade publica, per excubias in finibus et uiarum compitis positas, quae omne hominum et rerum commercium, capitis poena, isto tempore, prohibent atque interdicunt. Idem nuperis annis factitatum legimus in finibus Brandenburgensium, omni commercio rerum, hominumque consortio exterorum, per excubias impedito. Contagii uero, per homines maxime propagabilis, causa, haec mihi uidetur, quod, sicuti singula propemodum animalia diuersis gaudeant alimentis, uidentur illa putredinem exinde contrahere, quae sui generis animalibus magis noceant, quam generis diuersi, pari partium configuratione et elasticitate non gaudentium. *k*) Et notum est, saepe grassatam fuisse in nostro Septentrione nunc pestem bouinam, nunc porcinam. Vt taceam, quod a pomo putrido, pomum citius, quam pirum, putredinem concipiat. Sic pediculi in solo homine reperiuntur tales, quales ibi conspicimus, nec in alio animali degere uolunt. Sed contagio haecce intelligenda uenit, de peste ex cadaueribus humanis putrefactis orta; nam, quae fit ab aliis rebus, omnia promiscue animalia corripiet, eundem aerem inhalantia.

Thes.

k) Praeter aliorum animi affectuum, effectus, terroris, hic notare decet, quo maxime contagium propagatur. Vnde Rivinus, *lib. de peste pag. 30.* ingenue fatetur, ac sancte testatur, se in pe-

Thes. 17. Mitius praeterea agere pestilentia solet, quando tempore morbido, ex urbibus abiguntur omnes opifices sordidi, quales, qui coria depsunt, cerdones, coriarii, pelliones, atque id genus alii; item opiliones, bubulci, subulci; item canes, sues, hirci, feles, uel necandi, uel abigendi, necati uero, altius sepeliendi. Venti quoque quam maxime adspiciendi, ita, ut fenestrae ab illa plaga, unde pestis uenit, arcte claudantur, ab alia aperiantur. *l*) Omnia porro balnea et laconica sunt claudenda, namque eorum usus maxime noxius. Omnes denique pauperes, qui male uiuunt, et male habitant, extra urbes agantur; namque in his,

ste nouissima Lipsiensi, nullum hucusque uidisse aegrum peste laborantem, qui non a terrore eam contraxerit. Ex hac causa fieri iudicat Baglivius, *lib.* 1. *Prax.* 131. quod in principio febrium malignarum, atque ipsius pestis, tam multi pereant. Haec igitur respiciens Diemerbroeckius, *l.* 2. *de Peste*, *p.* 188. nullum salubrius praecauendi consilium et auxilium esse, perhibet, quam animo esse forti, et in utramque fortunam parato, atque eum in finem subinde generosi haustum uini assumere, ita tamen ne excretiones naturales turbentur.

l) Hoc abunde antecedentibus notis, sub lit. *g*. et *h*. *p*. 808. *et* 811. explicatum ac demonstratum fuit. His addenda Hippocratis obseruatio, obseruatione sedula notantis: morbos putridos, Cranonae et Abderis regnasse, quod austro solo liberum

his, pestis assiduus residet fomes, propter situm et quisquilias. Hinc Athenienses Periclem comminati sunt, causamque horrendae illius pestis fecerunt, quod multitudinem agrestem in urbem coegisset, teste PLVTARCHO, *in Vita Periclis.* Vestes insuper pelliceae, et ex bombyce contextae, uitandae sunt, quia receptum facile contagium abscondunt, alio tempore, tanquam Lernaeam Hydram, innumerabili malo, repullulaturum. Et in Sacris, *Leuitic. cap.* 13. de fomite leprosorum talia habentur. Terrae quoque crepidines, antra, specus, hiatus, et barathra, uirus exspirantia, si possibile, obruenda, et opplenda sunt. Cadauera inhumata, tumulanda altius, ne expiret uapor, uel cremanda, quod omnium optimum.

Thes.

---

admittentes accessum paterent. Notatu quoque dignissima sunt, quae habet PLVTARCHVS, *de Curiosit.* Patriam nempe suam, Chaeroneam, Fauorino oppositam uento, solisque radiis, sub uesperam Parnaso incumbentis, expositam, uersus ortum a Chaerone, per EMPEDOCLIS, Physici et Mathematici egregii, prudentiam, sine qua omnis medicina est manca et mutila, peste, qua frequenter affligebatur, liberatam fuisse, obturato montis quodam hiatu, unde odore grauis, et perniciosus inspirantibus, in planitiem exhalabat auster.

Thes. 18. Solum itaque, non tantum ob aeris naturam, sed quoque ob exhalationes, saepe aegro uertendum est, ut curetur. Et, uel quiuis in se obseruare potest, ex mutatione regionis, habitationis, et loci, se male in principio affici, donec isti climati, et soli ipsius indoli, adsueuerit. Hinc refert GALENVS, *l. 5. Therap. Meth. cap. 12.* eos, qui Romae destillationibus assiduis obnoxii, ulcere pulmonum laborarent, ad Tabias secessisse, aeris siccioris locum. Sic in Belgio, qui paludibus uicini, scorbuto adficiuntur, aliter fere curari nequeunt, nisi in loca arenosa Geldriae, uel circa Rhenoburgum Hollandiae, se contulerint. Ideoque medicus, in hoc negotio, locorum optime peritus esse debet, et Geographiae non solum, sed et Topographiae. Vnus autem STRABO sufficeret illis, qui loco austrāliora inhabitant, quum adcurate satis naturam uentorum, solique, et specus, ac paludes, annotauerit, in suae Geographiae curiosissimis libris. Tum VITRVVIVS. Sed, in nostro orbe, talia adhuc desiderantur, et uilipenduntur. Sic pestis Aegyptiaca et Cayrensis, increscente Nilo, flumine, mense Iunio, desaeuit, ex effluuiis nempe nitrosis, quae Nilo adesse, etiam ueteres obseruarunt, ut praeter alios, annotauit nobilissim. BOYLE, *de Nat. determinat. Effluu. cap. 4.*

Thes.

Thes. 19. Atque haec dicta, fuere externa auxilia, non adeo medicamentosa, quamuis et haec, et omnia alia, morbis contraria, sint medicamenta, licet non semper ex pharmacopolio petantur. Pestilentiae autem curatio eo difficilior, quia ipsa anni tempestas morbo fauet: plerumque enim hominis natura, Vniuersi potestatem non superat, exclamante sic HIPPOCRATE, *de Dieb. Iudicat. num. 1.* Illa quidem medicamenta praeseruatoria dici possunt, praeter iam enumerata, quae augent uim cordis, et transpirationem Sanctorianam. Vnde, aucta hac, atmosphaera, nos ambiens, fit maior, aerque longius a nobis propellitur, minusque in nos grauitat; sed, talia remedia, quae transpiratum, quod non nisi optimae sanitatis est consequens, augebunt, et conseruabunt, debeant primo sanitatem amissam restituere, et restitutam conseruare. Talia uero, non unius sunt nominis, sed ex toto medicinae penu depromenda sunt, nec ad inanes quosdam pulueres, antimonium diaphoreticum, aut mercurium Paracelsi diaphoteticum, remittenda.

Thes. 20. Quodcunque uero remedium, ueneno per sudores et ambitum corporis dissipabili, inseruiens, Arabibus olim Pazar, uel Bezoar, dicebatur, quasi contra uenenum, a *Pa*, contra, et *Zabar*, ueneno. Vnde postea omne antipestiferum medicamentum, seu antidotum, Bezoarticum uocatum. Et lapis ille in Indicis capreo-

 lis,

lis, aliorum more calculorum, ex terreſtri et pauca animali materia concretus, poſtquam cum acido congrediens, ſudorifera ſua ui, in quibusdam morbis, ſeſe manifeſtaſſet, Bezoarticus dictus, et promiſcue poſtea in omnibus morbis, quamuis irrito cum ſucceſſu, ſudore curandis, uſurpatus fuit. Sic Eduardus, Angliae Rex, in Expeditione Hieroſolymitana, quando in urbe Acca uulneratus fuiſſet gladio toxicato per Pasſiaſinum Soldani, lapide Bezoartico curatus eſt, referente PETRO APONANO, Conciliatore, *de Venen. cap. 83.* Quod quidem facile credo, cum uenenum forte fuerit acidum. In peſte uero, per illa loca, ubi regnat, quotannis deprehenditur uerum eſſe, antiquum illud PAETI, ad Regem Perſarum, Artaxerxem, dicterium: Τὰ Φυσικὰ βοηθήματα ἐ λύει τὴν ἐπιδημίαν λοιμικῆ πάθες· Adeo triſte hoc peſtilens malum omni aeuo fuit.

Theſ. 21. Nec ea nunc eſt temporis felicitas, qua fruebantur ueteres Romani, dum peſtilentia, clauo a Dictatore fixo, ſedabatur, ut ſcribit LIVIVS, *lib. 7. Rer. Roman.* Neque per facta Lectiſternia, Apollini, Latonae, Dianae, Heroali, Mercurio, atque Neptuno, ut idem habet, *lib. 5.* abigitur. Neque per libros Sybyllinos apertos, aut per Aeſculapium ex Epidauro accerſitum, ut *lib. 10.* narratur, extinguitur. Qui Aeſculapius, tum uocatus fuit, quando, ut canit OVIDIVS, *lib. 15. Metamorphoſ.*

Dira

Dira lues quondam Latias uitiauerat auras,
Pallidaque exsangui squalebant corpora morbo.
Funeribus fessi, postquam mortalia cernunt,
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentum,
Auxilium coeleste petunt. (*m*)

Neque ulla loca peste libera sunt putrida, si fodinas excipias. Locris quidem et Crotone pestilentiam nunquam fuisse, annotat PLINIVS, *lib. 2. c. 96.* Hinc apud STRABONEM, *Geograph. l. 6.* extat prouerbium uetus: Κρότωνος ὑγιέστερον. Prece pia, et fiducia in Deum Trinunum, totum opus efficitur, qui iubeat Angelum suum, sicut in pestilentia Hierosolymitana Dauidis, gladium uaginae intrudere. Cum uero per remedia, idem Numen, sua nunc fieri miracula uelit, in illa inquiramus.

m) Panaceae, et, quae de earum praeparationibus, et uirtutibus, dicuntur, suauia sunt somnia partim, partim aniles fabulae, quibus quoque CALLIMACHI, Poetae Graeci, commentum, *Hymn. in Apollin.* annumerandum, fingendo canentis, quod ex Apollinis crinibus panacea quaedam stillet, cuius guttae, ubicunque illae in terram deciderint, omnia reddant incolumia, omnisque calamitatis et morbi expertia. Si hic, Christianorum sequens castra, per Apollinem, Deum uerum, trinunum, per panaceam

Thes. 22. Prodesse ergo in peste, auctores uolunt, ut et in febribus quibusuis acutis, post uenae sectionem, omnia, quae sale uolatili abundant, e. g. tincturam illam lapidis bezoartici, cui falso salem tribuerunt uolatilem, guttatim cum aliis medicinis permistam, alteramque illam eiusdem nominis, ob spiritum uitrioli, in hos usus, multo nobiliorem, tum rasuram unicornu atque eboris, sanguinem hircinum, spiritum et liquorem cornu cerui, et sal uolatile uiperarum, eo praecipue ex argumento, quod putredinem omnem in sal acidum tendere crederent. Et quasi suorum obliti dogmatum, rursus ad contraria remedia dilapsi sunt, stercus scilicet columbinum, ouinumque, et camphoram, in hoc casu excellentissimam. ZACVTVS insuper, cocci cuiusdam Moluccensis puluerem in peste mire laudat, *de Hist. Princip. Med. lib. 4. Hist. 51.* Et quae praeterea in hunc finem a Medicis commendantur. Animalium autem dictorum excrementa, ob hanc rationem prosunt, quia ex scybalis eorum, quae fabis, pisisque, et gramine solo pascuntur, nitrum elixiuiari solet. Haec uero iam dicta, pro particularum suarum figura, corporis uasa stimulando, augere motum oscillatorium fibrarum, sicque sudores procurare, et consequenter miasmata

uero, diuinam benedictionem, omnibus acquirendis bonis parem, ac sufficientem, intelligas, nullus dubito his meum addere calculum.

mata morbifica, per orificia et ſpiracula externa, in auras expellere creduntur.

Theſ. 23. Venditant pariter nonnulli ſuos pulueres, ſuos ſpiritus, aut alia arcana, ignis tortura prolecta. Sed tranſeunt multa ex his in uenena potius, quam remedia. *Nec dubium eſt*, dicente PLINIO, *lib. 29. cap 1. omnes iſtos, famam nouitate aliqua aucupantes, animas ſtatim noſtras negotiari.* Et paulo poſt: *palamque eſt, ut quisque inter illos loquendo polleat, imperatorem illico uitae noſtrae necisque fieri.* Et rurſus: *itaque hercule, in hac artium ſola euenit, ut cuicunque, medicum ſe profeſſo, ſtatim credatur, cum ſit periculum in nullo mendacio maius.* Namque, ut dicit HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA, *de Vanit. Scient. cap. 83. Magna quoque praeſtantia medicus eſt, quem uſurpata pompoſa ueſtis, et intermicantes crebris hyacinthis digiti commendant, et cui remota patria, uel longa peregrinatio, aut diuerſa religio, ad fallendum efficaciſſima frontis impudentia, magnorumque remediorum conſtans inconcuſſis mendaciis iactantia, auctoritatem, famam, fidemque conciliarunt.* Quibus, inquam, pulueribus, et arcanis ſuis, addere ſolent aurum, ut ſint cardiaca. Num uero in morbis acutis, aurum aliquid ualeat, ſane dubito, cum potius Trincauelliano dicterio, aurum tum optime

cor et ſpiritus exhilaret, cum quis eo in crumena abundauerit. In chronicis certe morbis, aurum, mercurius, et omnia ſolida ac ponderoſa, proſunt.

Theſ. 24. Nec ulla ars, ulla unquam eſt ſcientia, quae tot falſis laborat artificibus, ac medicina, chirurgis uidelicet imperitis, (nam peritos magni facio,) pharmacopoeis, obſtetricibus, aniculis, ſenibus, et neſcio non quibus medicinam internorum morborum facientibus. De cuius rei ueritate cum dubitaret Alphonſus Eſtenſis, Ferrariae Dux, ut refert IOVBERTVS, *de Vulgaribus Error. cap. 9. part. 1.* ſcurra aulicus famoſus, Gonellus nomine, contrarium adſtruxit, doloremque dentium, ſumto grandiori et frigus arcente pileo, in platea mentitus, quosuis obuios eſſe medicos, et nunc hoc, nunc illud ſibi remedium commendantes, inuenit, numerumque ingentem notatorum in ſchedula nominum ad Principem detulit, ipſo etiam Principe per hanc aſtutiam in medendi ſocietatem tracto, et Antonii Muſae Braſauolae remedium aliquod, ad ſimulatos dentium Gonelli dolores, protrahente. Et nouiſſima fuere Adriani Imperatoris uerba: *turba medicorum perii.* Bene ergo HIPPOCRATES: *οἱ ἰατροὶ φήμῃ μὲν πολλοὶ, ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοί.* Sed illi ipſi, iuxta Poetam de uatibus, *Sermon. lib. 1. Satyr. 4.*

Ingenium cui ſit, cui mens diuinior, atque os
Magna ſonaturum, des nominis huius honorem.

Theſ.

Thes. 25. De amuletis, Nostris *Gifftschilder*, ex achate, bezoartico, uel smaragdo lapide, coralliis, lacryma cerui, mercurio crudo, nuce incluso, uel cum arsenico, addita arena, uel scorpione, eidem combinato, aliisque ex collo pendentibus, aut *Xenexeto* PARACELSI, et HELMONTII, *Tumul. Pest. pag. m. 884.* ex bufone parato, item de amuletis sacris, uariis literis, characteribus, crucibusque, superstitiose inscriptis, de quibus KIRCHERVS meminit, *Scrut. Pest. Sect. 3. cap. 5.* illud, ut statim concludam, tenendum est, non tantam, quam communiter circumferunt, sed nullam fere uim inesse, nisi quae ab imaginatione forte prouenit. *n*) *Quippe, turpe est in omni arte, et non minime in medicina, multam turbam, et multam ostentationem, et multum rumorem concitare, et deinde nullam utilitatem adferre*, aureum est HIPPOCRATIS *effatum, de Articul. n. 40.*

Fff 4 *Thes.*

---

n) Magni quoque, in citato casu, antiqui faciebant sapphyrum, saturato coeruleum colore, et hyacinthum fuluum. Laudatur praeterea, hunc in finem, succinum, et quidem, uti mihi uidetur, accommodatissime, cum temperatum acidum, perpetua ex succino exspiratione secedens, hic omni, quam ex rationis dictamine formauimus, indicationi satisfaciat. Dehinc quoque, uenenata et desperata mali moris uulnera, nullo felicius et citius curantur remedio, quam succino,

Thes. 26. Magnetem uero arſenicalem, tam multum celebratum, atque Alexandro Sexto, Pontifice clarum, SEPTALIVS, *Animadu. lib. 5. ſ. 58.* ZACVTVS, *Prax. Med. Admir. lib. 3. obſ. 45.* et DIEMERBROECKIVS, *l. 2. cap. 11. et l. 4. Hiſt. 44. et 99.* in Nouiomagenſi peſte, cui ipſi medebantur, periculoſum fuiſſe, et lethalem, obſeruarunt. Ex arſenico enim albo, ſulphure et antimonio componitur, ut uideatur uerius, acria ſpicula in corpus inhalare et immittere, quam uenenum eo recipere. Arſenicum porro, de collo geſtatum, Adrianum, Pontificem, peſte immunem conſeruauit. Idem ex hydrargyro fieri, produnt. Niſi quis forte argumentari uoluerit, acidum, arſenico, ſulphuri, atque antimonio, inhaerentem ſpiritum, putredinoſis peſtilentiae ſalibus contraria lucta opitulari et contrariari. Sed leuis iſta eſt metallorum

---

per alcohol uini ſoluto. Confirmantur haec Helmontii obſeruatione, in *Tumulo Peſtis*, referentis: quod Chirurgus, Hiſpanus, cognomento Guardiola, in obſidione Oſtendana, ſolo ſuccino rubro uſus fuerit, de pectore, per totum triennium, geſtato, tam felici ſucceſſu, ut ceteris e medio ſublatis, idem ſolus ſuperſtes in uiuis manſerit. Plurima uero periapta ſeu amuleta, ſunt anilia, ridicula, abſona et ſuperſtitioſa, quibus optimo iure conuenit Periclis ſententia, qui, teſte Plvtarcho, *in Periclis uita*, ex graui

lorum exhalatio, quamuis non negem, plurima metalla euibrare ſemper effluuia noxia, ut peculiari olim tractatu academico oſtendit uir ad medicinam et metallurgiam factus, nobiliſſimus D. ERICVS OCHELSTIERNA, medicinae Doctor, et Regii Collegii Metallici Stockholmenſis, dum uiueret, Aſſeſſor.

Theſ. 27. Non uero hoc fieri, credibile, per quandam ueneni peſtilentis putredinoſi cum arſenico pororum conuenientiam et configurationem, aut, incerto magis titulo, magnetiſmum, niſi peſtilentiam arſenicalem quis contendat, tum enim facile largiendum. Hinc quoque peſtis putredinoſa rariſſime uel nunquam eas corripit regiones, ubi uel cuprifodinae ſunt, uel ubi effoditur mercurius. Hinc Iſtria, mercurii feraciſſima regio, aliis terris uicinis peſte anhelantibus, tuta eſt atque immunis per halitus mercuriales acidos, ex fodinis erumpentes, ae-

Fff 5 remque

---

reſtitutus morbo, amicis interrogantibus, quam grauiter laboraſſet, ad illos conuerſus, amuleta, quae ab agyrtis collo appenſa fuerant, monſtrauit, dixitque: quod inde manifeſta truculenti morbi indicia, huiusque ſaeuitiam, mentisque eo tempore alienationem perſpicere poſſent, cum mentis compos et ſanus, tales quisquilias nugasque aniles nunquam admiſiſſet. Optimum certe amuletum, certamque methodum praeſeruandi, ſpem et fiduciam, Deo confiſam, ſuffitus congruos et frequentes, accommodata maſticatoria,

remque putredinosum corrigentes. Et refert ELIAS CAPREOLVS, *in Annalibus Brixiensibus*, celebratissimam illam pestem, quae GALENI tempore, sub M. Antonio, Imperatore, erat, Brixiam non attigisse, tota circum Italia misere mulctata: quod mihi uidetur factum, propter exhalationem fabrilium fumorum ex metallis. Potius ergo in eam rem conuenient, amuleti uice, acetum naribus spongia adplicatum, domus aceto perspergenda, cibusque acidis condiendus: uel et acida uegetabilium ex citro, iunipero, uel sambuco, ore masticata, aut naribus adplicata, quae sic acrimoniam alkalinam aeris respirandi obtundere poterint; sicut memorat HERODIANVS, *in Commodo*, gustasse eos pestilenti tempore, pilas ex odoratis, quas naribus admouerent.

Thes.

crebramque saliuae reiectionem, et modicum uini meracioris haustum, esse, iudico. Ad hilaritatem quoque, et curarum obliuionem, terrori et moerori oppositam, conciliandam, praescribenda interdum, aliisque remediis socianda refracta dosis opii, croci, laudani liquidi Sydenhami, remedia, ad tristitiam pellendam, abigendam, nulli secunda. Maximam porro utilitatem, ad sanitatem, tum defendendam, tum restituendam, uina sulphurata et picata hic afferunt, si nempe pestis grassetur putredinosa. Nec ullum uinum in tali peste aegris dandum esse, censeo, cuius pocula non prius sulphuris fumo fuerint imbuta.

Thes. 28. Sed, de febrium acutarum curandi methodo uulgari, meam hic celare opinionem non possum: nam, de amuletis iam dixi breuiter. Quod attinet uenaesectionem, illam puto in omni febre putrida esse necessariam, sed in primo morbi insultu adhibendam. Hinc HIPPOCRATES monuit, *de Vict. Rat. in Acut. n. 35.* in acutis morbis uenam secare. Sic enim, non tantum pars quaedam acredinis per uenae uulnus abit, sed uasa ipsa arteriosa minorem sanguinis copiam facilius suis oscillis et reciprocis contractionibus tolerant, uiamque in itinere haerentibus expediunt, et coagulatum, in bonum sanguinem, huc illucque uentilando, restituunt, uel expeditius liquida ad laterales ramos adplicando, acredinem sic per cutim amandant. Post uenam sectam, porro locus saepe fit medicamentis, in uenas ingressuris. *Et, quia sublata multitudine per sectionem uenae, quod reliquum est, facilius a natura euincitur,* dicente I. C. CLAVDINO, *de Ingress. ad Infirmos, lib. 2. cap. 3.* medicamentosa quoque uis, magis utilis est, ac potens.

Thes. 29. Accedit, quod, si pulmones, uel a tali acredine aeris alkalina, uel ab arsenicali flatu, uel mechanico, aut uerminoso acri, laedantur, minorem impulsum diminuti liquidi facilius ferant, quam maiorem impetum liquidi totius: cum omnia uulnera, consolidanda, requirant quietem. Hinc quoque cl. SYDENHAM refert,

Obs.

Obſ. Med. circ. Acut. Sect. 2. cap. 2. largam uenae ſectionem, per chirurgum, in praeſidiariis caſtri Dunſtar, tempore maxime peſtilenti, inſtitutam, omnes ſeruaſſe; quod et obſeruaui in febre Hungarica illa, quae noſtros corripuit milites et nautas, Anno 1710. ad littus Careliae. Venae enim ſectionem tempeſtiue paſſi, omnes euaſerunt; reliqui contra. Sed, uenam ſecare, poſtquam apparuere glandularum tumores, ſeu bubones, natura ibi uirus deponente, maxime perioulosum eſſe puto, ſicut et idem in peripneumoniis, et pleureſi, per ſputa bona, cocta, alba, inodora, iudicatis, pariter eſt pernicioſum. Vis enim illa uitae, quae materiam in illa loca critice deponeret, tollitur, et aeger perit, magna cum uenae ſectionis contumelia.

Theſ. 30. Et, ſicuti contingit interdum, naturam in bubones amandare uirus, prae tamen nimia copia ſiſtitur impetus, nec bubo ad plenum attoli poteſt, niſi minuto ſanguine, prout in peſte et uenerea lue aliquando factum fuiſſe, uarii auctores docent, et ipſa ratio atque experientia ſuadent. Foueri interim bubones poſſunt emplaſtro de mucilaginibus, de meliloto, uel ſolis ficubus calefactis, ſicuti Rex Iehudae, Ezechias, Diuini Vatis, Eſaiae, monito, *2. Reg. c. 20.* ulceri peſtilenti ficus adhibuit, uel et cepas ſub cineribus toſtas, addito fermento acri, et hirundinum nido. Atque, ubi ſic maturuerint, aperiendi ſcalpello, et, ut uulnus, curandi. Vel ranae imponuntur uiuae, aut mures diſſecti, alia-

que

emollientia, resistentiam sublatura, et fotu suo pus bonum allecti humoris procuratura.

Thes. 31. Praeterea uenae sectio, copiam sanguinis minuendo, attritum ad uasa, hoc est, calorem, minuit, et consequenter resistentiam in uenis ad capillaria arteriosa; unde impacta, antrorsum et retrorsum in angustioribus iam arteriosorum canalium diametris, et quasi uenosis, uentilata, resoluuntur, inque uenas abripiuntur, fitque circulus liber, ac sic non tanta liquidissimi portio per emissaria egreditur. Hinc eo sensu, ut clariss. BELLINVS, *de Miss. Sang. Propos. 5.* docet, uenae sectio refrigerat, et humectat arentes alias fauces, et uasorum canales, sitimque, liquida meabilia reddendo, tollit. Quicunque uero ea, quae inflammata sunt, statim in principio morborum, medicamento soluere adgrediuntur, hi de intento quidem ac inflammato nihil auferunt: non enim remittit affectio, quae adhuc cruda est, aureum est HIPPOCRATIS dictum, *de Vict. Rat. in Morb. Acut. n. 36.*

Thes. 32. Et, quando uenae sectio omissa fuit, uasa saepe rupta conspiciuntur in cadaueribus, post mortem apertis, sanguine in cauitatem aliquam corporis congregato. *o*) Interdum uero natura,

o) Recordor iuuenis, uiginti circiter annorum, maxime plethorici, qui, uariolis affectus, neglecta uenae sectione, hic summe necessaria, mox in pleuritidem incidens, suffocatione misere pe-

natura, hoc eſt, cordis motus, et ſanguinis ac uaſorum mutua ad ſe inuicem habitudo, per alias uias, ubi minor eſt reſiſtentia, ſibi exitum parat, per nares, aures, oculi angulum, aluum aliquando, mirabili certe metaſtaſi, per uirgae canalem, quod EDMVNDVS *de* MEARA, *Hiſt. med. rar. pag. m.* 127. ſe obſeruaſſe ſcribit. Hinc HIPPOCRATES, *Epidem. l.* 1. *Sect.* 2. ſic de hæmorrhagia epidemia loquitur: *Eruptio ſanguinis per nares, naturae criſi, omnes febricitantes ſeruauit, reliqui moriebantur.* Quod et Ao. 1710. in plurimis obſeruaui, idque in principio morbi, ſed, ubi haemorrhagia incepit, morbo iam adulto, et coacto per pulmones ſanguine, lethalis erat.

Theſ. 33. Eadem uero uenae ſectio, ſicuti excellentiſſimum aliquando eſt remedium, ita aliquando uenenum eſt potentiſſimum. Namque ex peſtilenti ueneno tam uelox, tamque totale aliquando fit coagulum, ut pauco fluxili demto liquido per uenae ſectionem, uita protinus tol-

riit. Alius pariter memini, eodem laborantis morbo, in quo, ſecta uena, ſed parciore ſanguinis parte, minus ſufficiente, euacuata, cum uenae ſectionem, denuo repetendam, ut medicus iunior, continuantem ex plethora aeſtum, anxietatem, uaſorum plenitudinem reſpiciens, ſuadebat, ex conſilio medici ſenioris repudiatam, neglectam, mox mors ſequebatur, cui uberior ſanguis effluxus per nares, ipſamque

tollatur, reliquo inerti atque immeabili. Omnibus porro non conueniens est, cum alii eam plus iusto reformident, non aliter, ac Romanis olim militibus, referente GELLIO, *Noct. Attic. lib. 10. c. 8.* ignauis, ignominiae causa, tunderetur. Perpulcre itaque CELSVS, *lib. 2. c. 20. Sanguinem, incisa uena, mitti, nouum non est: sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, nouum est. Ergo uehemens febris, ubi rubet corpus, plenaeque uenae tument, sanguinis detractionem requirit: item uiscerum morbi, neruorumque resolutio, et rigor, et distentio: quidquid supprimit subito uocem: quisquis intolerabilis dolor est: et quacunque de causa ruptum aliquid intus atque collisum est: item malus corporis habitus, omnesque acuti morbi, qui modo, ut supra dixi, non infirmitate, sed onere nocent.* Haec CELSVS.

Thes.

---

que mentulam, succedebat. Non est igitur, ut timeas, secta in plethoricis subiectis uena, reuelli ac reuocari a superficie corporis ad cor materiam peccantem, uti quidam temere credunt; abhorret idem a legibus circuli sanguinis; imo, tantum abest, ut, detracto sanguine abundante, uariolae, morbilli, aliaque exanthemata, ad interiora recedant, ut potius, minuta sanguinis pressione, et liberiori reddito sanginis circulo, liberior, facilior et promtior fiat impuritatum separatio.

Thes. 34. Sed, si in aliquo pectoris morbo uena secatur, facto iam pure multo in pulmone, tollitur uis illa uitae, quae hoc pus per sputa expelleret. In pleuritide tamen sanguis tam diu educendus est, donec pellicula alba, serosa, in superficie emissi sanguinis adpareat. Quae nihil aliud est, quam serum sanguinis, per calorem corporis, ex corde crebrius contracto, attrituque solidorum ac fluidorum, excitatum, et dissipatione fluidissimarum partium, per eandem causam, a foedere reliquae massae separatum, et coagulatum. Atque haec de uenae sectione.

Thes. 35. Pulcre THESSALVS, *in Orat. ad Athenienses*, non omnia loca, eadem ferre auxilia, censet, eo, quod non omnis ambiens nos aer similis sit. Hinc, non omnia remedia, omnibus aeque locis, conueniunt. Calidioribus autem locis, eo minus sudorifera et hydrotica conferunt remedia, quo continuis exusta solibus, non possint non semper arere, et humidum sitire. Ergo sudorifera, ad hunc curandorum febrilium scopum ignium, cum grano salis accipienda sunt, licet nihil magis, in omni morbo curando, crepent anus, et uulgus medicum, ignem igne expulsurum. Quies uero corporis et animi, meo quidem suasu, in ardentibus, quam maxime imperanda, et procuranda. Quo enim plus exercetur corpus, eo plus incalescit, eo magis putrescit, alkalescit, et uiam sibi sternit ad ineuitabilem mortem. Quamuis enim nobis

bis ignora ſit humorum uera configuratio et textura, per experientiam tamen nouimus, febrilis ſanguinis, ualide moti, progreſſum, exitum et declinationem in ſal uolatile putridum, natura ſic dirigente, id eſt, ſolidis et fluidis elaſticis.

Theſ. 36. Nimirum ſatis iam euictum eſt, febres epidemicas, quam maxime contagioſas, exceptis, quae ab arſenicalibus fumis, aere graui humidoque, dependent, originem ducere ab interna uel externa concepta putrilagine, ſeu reſolutione et attritione ſalium oleorumque nimia, quae alkali fundit acerrimum, uiſcera flagellans, atque inflammans, et liquidum ſeroſum coagulans. Nam, quae minus contagioſae ſunt, et ab acribus, ſpinisque uiſibilibus, in partes neruoſas externe infixis, uel motu, affectu, acidorum, alkalium, ſalſorumue ingeſtione, cibi, potuumue, fermentatorumque, copia, fiunt febriculae, et ſingulares tantum homines occupant, pari modo ludunt, et ſimiliter fabulam ſuam percurrunt.

Theſ. 37. Hinc, quo magis ſudorifera, ſtimulantia, et calida propinantur, eo magis magisque incraſſatur, indureſcit, et confirmatur ab impulſu uaſorum, haerens in capillaribus obſtructio, et ſanguis, ueneno iam coactus, eiusque ſerum, uiamque ad mortem ſternunt praeſentiſſimam. Ideoque HIPPOCRATES, *de uict. rat. in acut. n. 12.* Calefactoria, ut hordeum, eruum, et acetum, in marſupium coniecta, uel

ſal et milium torrefactum, loco pleuritico impoſita, ſi dolor non ſoluatur, non multo tempore adhibere oportere, inculcat. Nam, quotidiana et culinaria quoque conſtat experientia, illud, quod calor lenis, ad exemplum incubantis gallinae, reſoluit, et eliquat, ab intenſiore calore, craſſeſcere, coagulari, atque indurari. Sed maxime in hunc cenſum memorabilis eſt locus HIPPOCRATIS mei, *de Morb. l. 4. n. 32. Caleſcente ſanguine, exhalat maxime per hunc humor aquoſus, qui febri eſt infeſtiſſimus. Relinquitur autem pinguis ac leuis, qui eſt bilioſus, et febri maxime nutrimentum eſt. Exhalat autem hoc modo, uelut ſi quis aquam et oleum in uas aeneum infundat, et, lignis multis ſubiectis, ad multum tempus exurat. Aqua enim multo paucior erit, ex uaſe enim exhalabit, oleum autem paullulum imminuetur. Nam, aqua prae raritate attenuari ab igne poteſt, et leuis reddita, exhalare.* Et, quae ſequuntur. Quid pulcrius dici uel legi poteſt? Aegri itaque, iuxta eundem, *Epidem. l. 4. n. 30.* in ardentibus multum bibant.

Theſ. 38. Adeoque ex abuſu ſudoriferorum in febribus ardentibus, tam lugubria ſaepe ſpectacula, mortesque frequentes uidemus: quum, ſuo iam tum tempore id ipſum querente celebratiſſimo Doctore Coo, *in libr. de rat. uict. in morb. acut.* οἱ μὴ ἰητροὶ δοκέουσιν εἶναι διὰ ταύ-

ταϛ

τας τὰς νόσȣ. Bene HIPPOCRATES, *de Leg. pag. m. 9. n. 1.* qui sic: *medicina, omnium artium praeclarissima est, uerum, propter ignorantiam eorum, qui eam exercent, et ob uulgi ruditatem, quod tales pro medicis iudicat, et habet, iam eo res deuenit, ut omnium artium longe uilissima censeatur.* Praesertim autem, cum in tali morbo, in alcali, acerrimum, putrefactum saponaceum, dominatur, non dubitant tamen quidam practici et medicastrae, Aesculapii filii filiaeque spuriae, salia et spiritus eiusdem naturae, et pulueres sudoriferos praescribere aegro, et ad nauseam usque obtrudere, aduersus Hippocraticum praeceptum, *lib. 6. Epidem. part. 5. Aph.* 7. medicationem dici, contrarium esse morbo, et reluctari, sanissime suadens. Quod quoque ingeminat, *de Loc. in hom. n. 51.* et *de morb. Sacr. n. 28.* ubi sic inquit: *oportet tum in hoc morbo, tum in reliquis omnibus, non augere morbos, sed festinare, ut ipsos exteramus, id, quod aduersissimum est morbo, exhibendo, non quod amicum et familiare. A familiari enim et consueto, febrit ac augescit, ab aduerso uero et hostili, perit et dissipatur.*

Thes. 39. Maius namque incrementum febris exinde accipit, humidaque omnia tenuiora in auras dissipantur, remanente massa coagulata et torpida, breui alkalescente, et partium gangraenas inducente. Sicut et uidemus, praematurum in febribus ardentibus et dysenteriis ge-

latinarum carnisue esum, recidiuam generare, carnibus non in alimentares minutias, sed in putrilaginem acerrimam alkalinam abeuntibus, prout HIPPOCRATES passim in uictu acutorum adnotauit. Sudor namque, iuxta eundem HIPPOCRATEM, *Praedict. lib. 1. n. 57.* multus et copiosus in acutis febribus malus est.

Thes. 40. Omnia igitur acria, acutis non conueniunt morbis. Sic Scomphus, pleuritide correptus, sumto pharmaco purgante, delirauit, teste HIPPOCRATE, *Epid. l. 5. n. 1.* Sed omnes uictus humidi febricitantibus conferunt, iuxta *Aphor. 16. Sect. 1.* et *de Vict. Rat. in acut. n. 5.* sic habetur: *ptisana omnibus frumentaceis eduliis praelata esse uidetur in morbis acutis.* Ideoque, cum Octauius Augustus febre laboraret periculosissima, ceteris medicis calida suadentibus, unus et solus obstitit ANTONIVS MVSA, frigida danda contraria inculcans, Caesaremque restituit, et sibi aeternam memoriam et laudem comparauit, atque annulo aureo donatus, equestri ordini inscriptus est, raro medicis hodiernis honore. Et remedium, quod in caloribus adsumsit Imperator, meo iudicio lactuca erat, in id tempus, superstitione quadam, damnata, obseruante sic PLINIO, *H. N. l. 19. c. 8.*

Thes. 41. Et, si quid aliquando boni ex tam peruersa medendi methodo in aegros transfluxit, naturae potius illud, quae iuxta Coum Senem, *Epid. l. 6. part. 5. aph. 1.* morborum medicus est, quam arti, impu-

im-utandum erit. Non enim hic ualet illud HIPPOCRATIS, *de Art. n. 7.* alioquin uerissimum: *quae profuerunt, ob rectum usum profuerunt, quae uero nocuerunt, ob id, quod non recte usurpata sint, nocuerunt.* Namque, ut cl. SYDENHAM, *Meth. Cur. Febr. Sect. 1. saepenumero inefficax medicamentum fortuna nobilitat.* Quin etiam pro sua, qua fuit, in obseruandis naturae, solertia, uerissime adfirmat, *d. tr. Sect. 4. et Obs. Med. circ. Acut. Sect. 2. cap. 2. S. 8. cap. 3.* nimium calorem in uariolis, ex aere loci, stragulis congestis, calidisue seu acribus et cardiacis medicamentis, inductum, malorum iliada saepe attulisse, phrenitidem, et abscessulos, seu uariolas numerosiores, maiores, et acriores. *p)* Atque haec cura

 nimis

p) Decet non minus, tempore secretionis uariolarum, ab aere liberiore et frigido, quam a regimine calidiore, ac praecipiti remediorum expellentium et bezoardicorum usu, quibus, aucta nimium sanguinis commotione, materiae peccantis excretio impeditur partim, partim uariolae, resoluta uniuersa massa sanguinea, in cutem, ante diem quartum, qui eruptioni fere proprius ac naturalis est, confertim propelluntur, ac per totam corporis superficiem ita diffunduntur, ut iam malignarum more confluant uariolae, quae, euitatis calidis acribusque, sic dictis cardiacis, distinctae, et malignitatis ex-

nimis anxia et rudis erat, obruendi ſcilicet aegros ueſte, ſudoresque omni modo ciendi, qua abrogata, Aſclepiades, Romae, tantam ſibi auctoritatem famamque peperit, teſte PLINIO, *lib. 26. cap. 3.*

Theſ. 42. Ampliſſimus SYDENHAM, Angliae Hippocrates, *Sect. 5. cap. 5.* peregregie ſic fatur: *appellanda hic mihi experientia, qua magiſtra edoctus ſum, et purpureas febrium maculas, et uariolarum puſtulas nigras, eo promtius ſumſiſſe incrementum, quo magis caleſieret aeger, eadem uero, pro ratione*

---

pertes prodiiſſent, abſtrahere ac cauere. Omnia tum alcalia, fixa etiam, exulare debent, ac conuenientiſſima ſunt remedia, ſubacida, diluentibus ſociata, ac aer maxime temperatus, nec frigore, nec aeſtu peccans. Merito hinc cum clariſſimo IVOBERTO, *ſecond. Part. des Err. popul. chap. 6.* damno intempeſtiuam ſolicitudinem, quam adhibent nonnulli, mulierculae imprimis, ſuperſtitioſa et moleſte ſedula turba, aegrotos, uariolis decumbentes, ſtragulis obruendo, et fere ſuffocando, conclaue nimis calefaciendo, propinatis medicamentis acribus fatigando, potum diluentem denegando. Nec error, hac abſona medendi methodo admiſſus, uulgum latet, qui, pereuntibus ex hac cauſa aegrotis, dicunt: *Sie haben die Pocken durch allzuſtarcke Hitze verbrannt.*

ratione moderatioris regiminis, quod iis omnino debetur, decrescere solere ac minui; liquidissimis uidelicet per sudoris spiracula expulsis, reliqua uero coagulata feri offa, facilius haerente, caloreque loci et uasorum uicinorum impulsantium attritu, in acredinem ualde insignem alkalinam commutata, gangraenam partium, et ipsam mortem frequentissime excitantem. Atque ex purgantibus, et diaphoreticis uolatilibus, in principio crudi adhuc morbi, fiunt deliria, uigiliae, sitis, anxietas, et alia ma'a, ut BAGLIVIVS annotauit, *Prax. Med. l. 1. c. 13. n. 1.* et *de Fibr. motr. lib. 1. cap. 6. Coroll. 4.* Et, dum medici quidam acribus alkalinis, et calore intensiori, ipsum sanguinem, leuiter morbidum, sic incenderint, ut ipse sua alkalescentia, uiscera ipsa, fatali gangraena, corripiat, nescio, quam malignitatem, ab ipsis forte excogitatam, accusant, omnino nescientes, unde talis malignitas dependeat, sicut saepe magna cum medicinae infamia, factitatum legi, etiam a medicis purpuratis, et supra communem sortem magno fortunae fauore sublatis. Ergo quies in ardentibus, ut supra monui, imperanda. NamqueHERODICVS febricitantes interficiebat circuitibus, luctis, multisque fomentis, ut HIPPOCRATES habet, *Epidem. lib. 6. Sect. 3.*

Thes. 43. Sanos reddere omnes aegrotos, impossibile est: hoc enim praestantius esset, quam praenoscere in posterum euentura, HIPPOCRATIS

CRATIS eſt effatum, *Praenot. n. 1.* Potius tamen, in tali caſu, et meo quidem iudicio, tutius longe, celebrata iam ſtatim ab initio uenae ſectione, dantur ptiſanae Hippocraticae, panatellae, ex pane biſcocto, et uitello oui, in aqua cum ſacharo confectae, et hordeata aromatica, ex ſucco citri, uel ribeſiorum, aut alio horaeo ſucco facta ſubacida, pomaque leuiter aſſata, item acida et nitroſa, parca manu ſaepe et itendidem repetenda. Hinc monet HIPPOCRATES, *Epid. l. 6. S. 2. aph. 2. et 51.* contraria, paullatim facta acceſſione, adhibenda eſſe, et interquieſcendum. Ptiſana quidem Hippocratica, ſorbitionis genus erat ex hordeo, pila tuſo, unde Graecis nomen ἀπὸ τȣ̃ πτίσσειν, ſortita eſt. Delicatiorem nunc parant, accipiendo hordei mundati tres uncias, glycyrrhizae unam, iugubarum paſſularumque, ſingulorum ſemiunciam. Decocto duarum librarum, in manica Hippocratis ſaccata, ut Pliniana phraſi utar, addunt ſachari quatuor uncias, cinnamomique ſcriptulos duos. Et CLAVDINVS, *de Ingreſſ. ad Infirm. lib. 2. ſ. 2. cap. 1.* febribus putridis concedit acidum citri, limonii, aurantii, acetum, acetoſamque.

Theſ. 44. Ipſi equidem, inſtinctu quodam medicatricis Naturae, in quouis acuto et calido morbo, acida appetimus, unde ſaepe noſtrates curamus ſolo lacte ebutyrato, uel ſucco myrtillorum, rubrorum, Noſtris *Lingon-Safft.* Ideoque monet bene HIPPOCRATES, *de Art. n. 6.* Medicum

dicum ea omnia diſcere debere, quae proſint, uel obſint aegro in morbis. Et *de Affect. n. 40.* nec non *Aph. 38. ſ. 2.* iubet, Medicum, quoscunque cibos, aut obſonia, aut potus, quos aegroti concupiuerunt, ipſis exhibere, ſi non corpori damnum inde acceſſurum eſt. Quia, ut idem, *de Aliment. n. 8.* & *Epidem. l. 6. ſ. 5.* naturae omnium, nullo doctore uſae ſunt. Si qui ſputatoria cura detinentur aegroti, nullas carnes aeſtimant, ſed ſola clamant acida, lactea et farinacea, putredini ſcilicet unice reſiſtentia, licet antea ſemper fuerint carniuoraces, ut multoties in Praxi mihi uidere contigit. Facit hoc forte diſpoſitio arcana et occulta Creatoris, quae ad animalis uitam, certis uinculis continendam, tantum animae iniecit corporis amorem, ut amet ultro, cui iuncta eſt, corpus, nec niſi moerens et inuita diſcedat. Fruſtra enim in medicina practica aliquis inſtat, naturam aegrorum aliquid experientiae et ſaluti contrarium poſtulare, iuxta illud IVVENALIS, *Sat. 14.*

Nunquam aliud natura, aliud ſapientia dicit.

Theſ. 45. Acida ergo, in talibus febribus, uera ſunt alexipharmaca, et anchora fidiſſima, quae ſubinde aſſumta, coagulationes ſeri, quaſi tot nodulos Gordios, diſſecant, atque ancipiti acie incidunt, cumque contrario ſale luctata, febrim minuunt et calorem, putredinique partium reſiſtunt, et alkalinis combinata, in ſa-

 lem

lem tandem Ammoniacum, salubrem, facessunt. Hunc autem acidi cum alkalino conflictum, nostri, prouerbio quodam competenti, exprimunt, dum *Suurti saltoega*, acidum, oculo putrido, lippientique adpositum, pro re minus grata adferant. Sed quo acida fuerint ponderosa magis et rigida, eo praestantiora. Hinc metallica aceta, seu spiritus uitrioli, nitri, salis, sulphuris, aluminis, aliique, acidis reliquis palmam praeripiunt. (*q*) *Thes.*

q) Magna sane acidorum, in febribus putridis, alcalinae fructibus dyscrasiae, est uirtus, atque utilitas, et, ab eorum prudenti et congruo usu, nobis meliorem et certiorem effectum, quam a purgantibus et emeticis, iisque mox iuncta uesicatoriorum et clysmatum applicatione, quibus, una cum alcalinis, multi medici, nimia insani sapientia, promiscue in citatorum medela morborum, ordine iisdem familiari, utuntur, promittere possumus. Quemadmodum uero talis methodus empirica, maxime damnanda, ita iniquissimum esse iudico, medicos sedulos, circumspectos, omnia, ad aegroti restitutionem, prudenter atque ex fundamentis artis agentes, si medicina malo uicta fuit, perstringere, ac conuitiis lacessere, uti apud nos moris est, ita, ut contumeliosae uoces, ac grauissimae uerborum contumeliae, maximam sostri, quod medicus Vitembergae accipit, partem constituant. Sed huiusmodi ingrati homines, magnum habent, in M. Alexandro antecessorem, qui, teste Cvrtio, *l.10. c.4.* insontem

Thes. 46. In calidis porro morbis, multa sunt bibenda; et saepe, ut sanguis sic et fluxilis reddatur, et dulcescat potu. Hinc Pordalo Plautino, cui cor urebatur, non malum consilium Toxilus dedit, *Pers. Act. 5. Sc. 2.*

Da illi cantharum, extingue ignem, si cor uritur, caput ne ardescat.

Praecipue tamen ego aquam, uitrioli oleo uel spiritu irroratam, concedo, primum istum, uel unicum uere potum, bibantque et calidam et frigidam, sed uno haustu parum. Sit autem ipsa aqua, secundum Hippocratem et Galenum, gustus et odoris expers, pellucida, sincera, leuissima, cito incalescens, et cito rursus frigescens. Pro-

medicum, tanquam in curando negligentiorem, Hephestione febris atrocia demortuo, in furca suspendere iussit, alienissimus plane a uirtutibus, quae Regiam decebant Maiestatem. Sed ita est, si conualescunt aegroti, medico neglecto, naturae laudatur praestantia, formula hac solemni: *Haette der Patiente nur nicht eine so gute Natur gehat, so waere er gewiß gereiset.* Contra uero, si perit aegrotus, neglecta naturae bonitate, medicus accusatur, dicendo: *Wann nur waere Ader gelassen worden. Oder: die Ader hat ihn ums Leben gebracht. Oder: wenn er nur waere clystiret worden. Oder: wann sie ihr nur haetten eine Spanische Fliege gesetzet.* Vt innumeras alias huiusmodi formulas, in tali casu frequentes, silentio transeam.

Proderit et febribus ardentiſſimis peſtilentialibus, ex putrilagine coortis, potus aquae calidae copioſus, in quo ſal polychreſtum Pariſienſe, ſeu nitrum cum ſulphure, per ignem inito coniugio, combinatum, ſolutum eſt. (*r*) Hic enim lapis eſt, PLINIO *lib. 31. c. 10.* memoratus, qui ex ſale nitro fit, ſulphuri concocto. Et forte tale aliquod meditabatur medicamentum BARTHOLDVS SVARTZ, Monachus, ad annum Chriſti 1380. quamuis per caſum quendam, ex medicamento inueniebatur humani generis maximum nocumentum, pyrius utpote puluis. Quo puluere Veneti primum contra Ianuenſes, ad Foſſam Clodiam, uſi ſunt, uti uolunt auctores.

Theſ. 47. Sicut et proderit, calidos aceti fermentati uapores, naribus per ſpongiam admouere, ad peripneumoniam, et coagulatum in pulmone ſanguinem diſſoluendum, itemque domum totam aceto conſpergere. Quod ſpongiae artificium ueteribus in multo uſu erat, ſicut et

r) Huius loci eſt experimentum SANCTORII, qui excogitauit curioſum, pro humectanda lingua, inſtrumentum, ex uitro factum, amygdali habens figuram, et foraminulis exiguis inſtructum, quod ſero lactis, ſucco citri, aut alio ſimili repletum liquore, ore uolutatum, liquidum emittit, ſedandae ſiti accommodatum ac ſufficiens, uti refert, et teſtatur PETRVS a CASTRO, *de Febr. Punct. Sect. 9. §. 19.*

et ARCHIGENES, memorante AETIO, *Tetrabibl.l.3.c.165.* spongiam frigida impletam aqua, in febribus aestuosis, et faciei et pectori adhibuit. Econtrario uero, in peripneumonia pestilentiali, et febri ab acido metallico arsenicali uapore producta, halitu aquae calentis, cum guttis aliquot spiritus alicuius urinosi et putridi inspersis, et pariter talibus intro adsumtis, opitulandum erit. (*s*) Qualem pestem memorat PLINIVS, *l. 2. c. 88.* post incendium cuiusdam insulae in Thuseo sinu: magna enim circa illam multitudine piscium fluitante, confestim expirarunt, quibus ex his cibus fuerat. Non enim hic regnasse adhuc putredinem hariolor, sed acidum metallicum.

Thes. 48. Quod autem acida coagulatos humores diuidant, clare patet ex illo certo experimento, quo homines obesi et pingues, potione aceti, gracilescunt. Et refert FAMIANVS STRADA, *de Bell. Belg. lib. 8. p. m. 461.* Chiapinium Vitellium, Italum, Hispanicis in Belgio

s) In tali statu, et causa, imprimis, si reliquis symptomatibus ingens capitis dolor sit sociatus, maxime laudatur cataplasma, fronti applicandum, cuius descriptionem et compositionem suppeditat PETRVS *a* CASTRO, *de febr. Punctic. Sect. 9. §. 29.* Paratur uero ex uitellis ouorum conquassatis, et cum sale intime mixtis, deinceps inter duo linteamina fronti applicandis.

gio castris Praefectum Generalem, uirum tantae obesitatis, ut, fascia e collo demissa, sustinendus uenter esset, immodice proiectus, ex aceti potu tantum profecisse, ut detumescente abdomine, defluenteque uentris pelle, qua ipse sese, thoracis ad instar, obuoluebat, octoginta septem librarum decreuisse pondo, compertus sit. Idem consilium, Anno 1708. uiro literato Calmariensi, I. W. dedi. Nec fallit, ut saepe uidi, et exemplis probari posset pluribus: praesertim uero in febribus. Sed mihi non in hac diuersimoda febrium curandi ratione, illud imputandum est HIPPOCRATIS, *de Rat. Vict. in Morb. Acut. n. 22.* *Si alius Medicus, aut etiam idiota, ingressus cognouerit ea, quae contigerunt, et edenda ac bibenda dederit ea, quae alter prohibuit, palam auxilium tulisse putabitur. Talia uero faciunt, ut artifices maxime ab hominibus uituperentur.* Namque mea allata, Naturae ipsi puto esse consentanea, nec aliter accipienda.

Thes. 49. Verum et hoc iuxta fatendum est, pestiferum uirus, seu particulas τὰς νοσηρὰς, tam ueloci cursu, aurae ad instar, uiscera per omnia, corrodendo, deproperare aliquando, et grassari, intestinoque singula membrorum bello impugnare, ut, mortuo intra paucas horas aegro, calido per nares uapore, pulmonibus nempe gangraenatis, prout habet HIPPOCRATES, *Epidem. l. 6. S. 4.* medicamenta omnia saepe numero

mero

mero excludantur. Et, cum ſic repente moriuntur homines, absque ullis aliis ſymptomatis, credo, acre metallicum, aeri immixtum eſſe. Hinc ueteres Medici peſtilentiarum, ſine morbo occidentium, meminerunt. Neque hoc adeo mirum uideatur. Eſt enim peſtifera uirulentia, acredo quaedam ſumme alkalina, aut ſumme acida, quae pulmonem corrupit citiſſime, et non tantum ſeroſam et albugineam ſanguinis partem coagulat, prout ab acidis ſolis fieri, nonnulli putauerunt: ſed quoque pulmonares partes ſolidas gangraena corripit, citiſſimam in mortem terminanda, atque hoc quidem, priusquam ipſe ſanguis adficiatur.

Theſ. 50. Parili modo in aere nimis tenui, pulmo rumpitur, ſtagnat ſanguis, et coit, fitque mors repentina. Nulla enim tum eſt reſiſtentia externa, ſed partium ſolidarum totus in pulmone elater uno momento expanditur, in quo ſtatu relinquitur, nullo reprimente. Idem fit, ſed contrario modo, in aere nimis graui ac humido, ubi pulmonis elater uincitur, et comprimitur adeo, ut totus ſiſtatur motus et ſolidi et fluidi, praeterquam, quod ipſum ſerum, a ueneno coagulatum, uel hoc modo compactum, facile alicubi haereat, ibique alkaleſcat, et putreat, uarioque partium alluentium et impellentium actione, inſignem acredinem contrahat, partes ſolidas leuiſſimo negotio, primum inflammatione, deinde gangraena infecturam.

Theſ.

Thes. 51. Quocirca, cum obseruemus, gangraenas in parte aliqua corporis externa, tam uario medicinarum adparatu, scarificationum, incisionum, fotuum, frictionum, cataplasmatumque, perduci in boni naturam uulneris, saepe etiam hos omnes conatus eludendo, non aliquid sanitatis promittere, pars nisi adfecta ferro fuerit abscissa, ne sincerae partes trahantur; quid cogitandum est de gangraenis internis, ad quas, nulla industria, nulla ingenii sagacitas pertingere ualebit? Namque ad monitum Poetae, *lib. 1. Metamorph.* sub persona Saturni humanum genus perdituri, in omni parte gangraenata,

Cuncta prius tentanda; sed immedicabile uulnus,
Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

Et quidem in tam desperato casu exclamare possumus cum I. A. THVANO, Historico et Poeta magno:

Asclepiadum cessit in uanum labor:
Frustra rogatus et bonus Renealmius
Peculiaris abdita artis pandere,
Stertit profundum nocte, dum crucior miser,
Quid iam amplius moramur in terrestribus,
Grauiora morbo et experimur remedia?

Ten-

Tentanda coelo per pias preces uia:
Nec uita tanti est, tamdiu, ut uiuas, mori.

Atque ubi, *facies Hippocratica, Praenot. n.* 2. & *in Coacis, p. m.* 658. apud CELSVM quoque, *l.* 2. *c.* 6. descripta, oculi nempe caui, nasus acutus, tempora collapsa, aures frigidae et contractae, cutis dura, color pallidus, uel niger, liuescens palpebra, aut labium, aut nasus, obseruatur, omnis medicina manca est et superuacanea.

Thes. 52. In acutis autem morbis raro, etiam in principio, medicamentis uti oportet, ut HIPPOCRATES suadet, *l.* 1. *Aph.* 24. Et diligentissime annotandum est, quo Natura critice uergat, nec ea unquam in suo opere et cursu impedienda, aut peruertenda. Sic dysenteriam, qui intempestiuis adstringentibus et terreis sedat, pessime agit. Quia, ut pulchre HIPPOCRATES, *de Vict. Rat. in acut. n.* 54. *dysenteria sedata, abscessum, aut tumorem aliquem, faciet, si non ad febres, aut sudores, et urinas crassas, et albas, ac ualde perspicuas, aut ad tertianas, aut ad uaricem, aut ad testem, aut ad crura, aut ad coxam, dolor decubuerit.* Ideoque, ut bene DEMOCRITVS, *in Ep. ad Hippocratem, oportet Medicum, non solum usu affectiones iudicare, sed etiam re ipsa; et rythmos ac consonantias ut plurimum indagare, et utrum incipit morbus, aut medium te-*

Hhh *neat,*

neat, aut desinat, perscrutari, et differentia, ac anni tempore et aetate obseruata, adfectionem curare, itemque totius corporis naturam considerare. Ex his enim omnibus facile morbum inuenies.

Thes. 53. Sed omnes et quoscunque morbos sudoriferis curare uelle, et panaceam in puluere aliquo quaerere hydrotico, uel alio simili remedio, ridiculum est, et humano generi ualde perniciosum. Sic Ao. 1708. ex Gothlandia Stockholmiam accessit Iudaeus, quem antea Aboae in Finlandia, demum Hamburgi, tandemque Amstelodami uideram, circumforaneus et agyrta; qui quoque ante id temporis Stockholmiae aliquando potum herbae Theae et Coffee uenditans, domum tandem in lupanar conuerterat, eamque ob causam urbe fuerat pulsus; nunc repente medicus, et in schedula confessus, se omni tempore medicinae dedisse operam. Hic, inquam, Iudaeus, celebritatem apud multos iniuit puluere quodam sympathetico, cuius compositionem et ipse teneo, quem urinae aegrotorum mane immisit, impositoque cineribus calidis, sudorem aegris elicuit. Vnaquaeque dosis carius emebatur, duobus nempe Carolinis, nostrae monetae, cum ne ora quidem argentea dignus esset, ut bene noui.

Thes. 54. Omnes omnino morbos hoc puluere curari posse, proclamabat, modum uero, ignorantissimus dixit, *Por Sympathia*, et nominatim

tim

tim febres ardentes, hydropem, uertiginem, lienis dolores, melancholiam, insomnia, capitis dolores, cordis palpitationem, pleuritidem, diarrhoeam, dysenteriam, calculum lumbarem, nephritidem, uesicae dolores, haemorragias, et foemineos quoscunque morbos. Papae! Arcanum ingens, et Mineruae ad instar eburneae, in regali arce reponendum! Et, licet facile concesserim, fieri posse, ut sudorifero aliquo quidam ex hisce curari possint morbis, sicut et aliqui puluere Iudaei sanitati sunt restituti; sed, quod omnibus morbis adhiberet, fuit impudentia hominis, et decipiendae plebis credulitas, quae tum primum falsitatem rei intellexit, cum mortes inde fierent frequentes et repentinae. Et mundus uult decipi. Per aliquot autem septimanas, omnes fere bene ualebant, sed rursus in grauiorem, eundemque morbum, incidebant. Apella, tamen Ao. sequenti, 1709. grandi corrasa pecunia, auffugit clam, arcano sui pulueris, myropolae ad forum urbis maximum, non exili pretio, diuendito, plurimisque hominibus nefaria praxi occisis. Namque, ut bene FLACCVS, *Carmin. l.3. od.16.*

Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo.

Thes. 55. Nec praestantiores apud plebem habentur medici, quam Iudaei, circumforanei, agyrtae, anus, et, qui una littera plus sunt, quam

medici, ut cum PLAVTO loquar, *Rudent. Act. 5. Sc. 2.* Quomodo uero agat puluis ſympatheticus, ut, per eius cum urina miſcelam, ſudor eliciatur, fateor, me non adhuc perſpexiſſe; nec conuenit, in tam nobili argumento, immaturas proſtituere cogitationes. Saltem dico, hunc puluerem, ſudori ſic eliciendo, non adeo eſſe neceſſarium, cum urina ipſa, igne torta, idem praeſtet. Et noſtrum apud uulgus notiſſima eſt fabula, lac uaccinum, igni per imprudentiam immiſſum, facere, ut ubera uaccae tumeant, et inflammentur. Nec fallit hoc, ſed quid non mali, pecuniarum cupido adfert, ut parum abſit, quin ſimiae et mendici fiant medici, *t*) quemad-

t) Talis omnino erat, a IOANNE DOVSA, ſequentibus rhythmis deſcriptus: hunc, quem uidiſtis ſtare circulatorem in occupati faucibus fori primis, frequenti plebis ambitu coronatum, miraminique geſtuoſius certis manuum pedumque motibus laborantem; qui uitreis hinc inde ſeptus ampullis mentitur artes, quas profeſſus eſt Chiron, rebusque uires ſingulis ſuas fingens adulterinis nugiuendulus ex herbis, uerbis fugaces ciuium trahit nummos; qui Coſmianis delibutus unguentis, nil praeter Arabes crepat, et aureos montes, diuaeque ſacrum Coſtidi iugum, Sinam. Medicum ſodales eſſe creditis? non eſt. Non medicus, inquam, hic eſt; quid ergo? mendicus. Ne uero credas, noſtris ſaltem temporibus caput extuliſſe agyrtas, tibi παράλληλα

admodum nummos Poetam facere, cecinit PERSIVS, *Prolog. Satyr.*

Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Coruos Poetas, et Poetridas picas,
Cantare credas Pegaseum melos.

Et OWENVS, Poeta sane ad sui temporis genium non iniucundus, *l. 1. Epigr.* in consimili casu, sic lusit:

Qui modo uenisti nostram mendicus in urbem,
Paulum mutato nomine sis medicus.
Pharmaca das aegroto: aurum tibi porrigit aeger,
Tu morbum illius curas, ille tuum.

Thes. 56. Equidem negari non potest, in leuiuscula humorum coagulatione, et febre minore, inde resultante, sudorifera sic dicta, et hydro-

morum, priscis iam familiarium, PHAEDRI *lib. 1. fab. 5.* ingeniosa descriptione, sisto: malus cum sutor, inopia deperditus, medicinam ignoto facere coepisset loco, et uenditaret falso antidotum nomine, uerbosis acquisiuit sibi famam strophis. Hic, cum iaceret, morbo confectus graui, Rex urbis eius, experiundi gratia, scyphum poposcit, fusa dein simulans aqua, antidoto miscere se illius toxicum, hoc bibere iussit ipsum, posito proemio. Timore mortis ille tum confessus est, non artis ulla medicum se prudentia, uerum stupore uulgi, factum nobilem. Rex ad-

tica multoties adhiberi posse, et debere, quatenus stimulando uasa ad contractiones crebriores, faciunt, ut materies coagulata resoluatur, et rursus comminuatur in iustam liquidi meabilis consistentiam. *u*) Item, quando solidorum elasticitas, in homine debili et semper pallido ac flaccido, adeo languet, ut coagulatam serositatem conquassare et subigere non possit, solida in oscillationibus debite peragendis adiuuanda sint, sicut id ipsum in febribus intermittentibus

uocata concione, haec addidit: quantae putatis esse uos dementiae, qui capita uestra non dubitatis credere, cui calceandos nemo commisit pedes. Verum, o miserae leges, quae talia crimina fertis! o coeci Reges, qui rem non cernitis istam! Vos, quibus imperium est, qui mundi frena, tenetis, ne tantum tolerate nefas, hanc tollite pestem; consulite humano generi. Quot nocte dieque horum carnificum culpa mittuntur ad orcum? Vel perfecte artem discant, uel non medeantur; nam, si aliae peccant artes, tolerabile certe est; haec uero, nisi sit perfecta, est plena pericli, et saeuit tanquam occulta atque domestica pestis.

u) Etiam frigida, externe applicata, roborando fibras, et claudendo poros, sudorem prolicere, uaria docent experimenta. Sic refert Willisius, *Pharmac. rat. cap. 5. §. 1.* Hybernis olim in more positum fuisse, aegrotos, febribus decumbentes, pannis laneis, frigida madidis aqua,

bus aliquando est necessarium. Sed, in corpore athletico, ubi uis uitae magna, aut in quo uasa iam ex caustico alkalino sale ualidissime oscillant, et liquidissima expellunt, reliquis dense coeuntibus, a sudorifero, praesertim alkalino, abstinendum est; namque putredinem putredine sic curare uolueris, et ignis inde, tanquam a pabulo, magis alitur. Nec est, ut adeo prodesse hic debant calefacientia et sudorifera, cum liquida iam a ueneno coacta, et densata, impetuose satis ruant in solidorum latera, caloremque excitent. Liquidis enim densatis, et tamen mobilibus, manente licet uase eodem, et uelocitate per uasa eadem, necessitate mathematica augebitur calor.

Thes. 57. Potius itaque conueniunt hic omnia, quae uim stimuli acris, morbi causam, sistendo, corpus, feruore aestuans, atque anhelans, frigefacient. *Frigidum* enim, *et auxiliatur, et occidit quaecunque ex calido sunt*, teste HIPPOCRATE, *Epidem. lib. 6. Sect. 5.* Semininum utpote, amygdalarum, melonum, peponum, cucumerum, papaueris albi, citrique, expressorum et emulsorum in humore congruo, creber et iucundus in refrigerando usus sit. Fraga pariter, cerasa acida, pruna, ficus recentes, mora, persica, praecocia pira, atque id genus alia, bona sunt. Edere enim aliquid molle et lacteum,

hunc in finem inuoluere, ut sudore liberalius profluente, morbus tolleretur.

aegris febrientibus perutile, praesertim succos morbo contrarios. Inedia nempe et ieiunium, humorum acrimoniam ualde augent, ex causis supra dictis, quod bene tenendum. Nam, quae ab Asclepiade et Themisone seuera iubebatur abstinentia, non conuenit, nisi aliquando in tertianis et febribus stomachalibus, nostris *Aelta* dictis, uiscido per famem comminuendo.

Thes. 58. Ad densitatem uero liquidorum, prosunt aquea, nitrosa, quae diluunt, et incidunt, aquea acidiuscula, quae resoluunt coagulum, et stimulum inuertunt; aquea saponacea iam dicta fructuum horaeorum, quae itendidem acre alkalinum obtundunt, eluuntque; sicut et aquea farinacea blanda, serum lactis, aliaque, quae acredinem diluendo, eluendo, aut obtundendo, uasaque laxando, frigus et solatium conciliant. Coincidunt talia cum frigefactoriis potionibus HIPPOCRATIS, *lib. 3. de morb. n. 29. 30. et 31.* aqua nempe mulsa, hordei decocto, aqua coelesti, ptissana, orobi decocto, quod nostro Coffee respondet, malis odoratis dulcibus, et cydoneis. Acida uero fructuum horaeorum non inspissant liquida in tali casu, et fermentationem, quae nulla intra nostra uasa unquam obtinet, sedant, ut clariss. LEMERY, *Traite des Aliments, part. 1. ch. 18. pag. 252.* censet, sed coagula, ut saepe dictum, incidunt, ac resoluunt. Et sunt praeterea omnia acida sudorifera excellentissima, si determinentur, ut antiquorum oxymella satis docent. Videsis

HIP-

HIPPOCRATEM, *de Vict. rat. in Acut. n. 30. et 39.* Hoc tamen obſeruandum eſt, ut calida exhibeantur, nam ſic plus reſoluunt.

Theſ. 59. Aquea tamen mellita palmam reliquis omnibus praeripiunt, quia non ſolum ardorem febrilem, omnium conſenſu, compeſcunt, ſed etiam mel, pro ſaponacea ſua natura, incidit, et eluit coagula, immeabilesque humores. Porro, cum corpus, febribus uſtum, corruptioni et putredini maxime ſubiiciatur, hinc mellita huic putredini maximopere obſunt, cum, teſte PLINIO, *lib. 22. cap. 24. mellis quidem ipſius natura talis ſit, ut putreſcere corpora non ſinat.* Auctor quoque eſt XENOPHON, *Comment. 5.* Ageſipolim, Lacedaemoniorum Regem, uita functum, melle conditum fuiſſe, Spartamque relatum, et funere Regio elatum. Sic Ageſilaus, eiusdem Rex ciuitatis, uita defunctus, ad littora Africae, quod mel non habebatur, cera circumfuſus, Spartam relatus eſt, auctore NEPOTE, *in Vita Ageſilai, cap. 8.* x)

x) Idem teſtatur PLVTARCHVS, *Oper ed. cit. Tom. II. in Vita Ageſilai, p. 618.* ſcribens: Ἐθȣς δὲ ὄντος Λακωνικȣ̃, τῶν μὲν ἄλλων ἐπὶ ξένης ἀποθανόντων, ἀυτȣ̃ τὰ σώματα κηδέυειν καὶ ἀπολείπειν, τὰ δὲ τῶν Βασιλέων ὄικαδε κομίζειν, οἱ παρόντες Σπαρτιάται κηρὸν ἐπιπήξαντες τῷ νεκρῷ, μέλιτος ȣ̓ παρόντος, ἀπῆγον εἰς Λακεδαίμονα. Similia his ſunt, quae habet

PAPINIVS quoque, Poeta, *Siluar. l.3.* innuere uidetur, Alexandri Magni corpus melle conseruatum esse. Versus ita habent:

Duc et ad Aemathios manes, ubi belliger urbis
Conditor, Hyblaeo perfusus nectare durat.

Hoc insuper mel, PLINIVS, *l. c.* balsamum esse internum, quasi exemplo demonstrat Pollionis Romuli, *quem, centesimum annum excedentem, Diuus Augustus hospes interrogauit, quanam ratione uigorem illum animi corporisque custodisset? at ille respondit, intus mulso, foris oleo.*

Thes. 60. Et, sicut multorum hominum in uno loco conglomeratio aerem attenuat, foetorem excitat, et exhalationes putridas, febrim inducentes, et epidemiam, ita in tali casu nihil magis aerem pertenuem conuenienter addensat, et putredinem ac foetorem arcet, quam acetum uini. Hinc Belgae, in Orientem euntes, naues suas aceto perluunt. Et ego Ao. 1709. et 1710. idem in classe Regia, contra Russos emissa, fieri curaui, non sine multo commodo et emolumento. Ipsi uero semper potui meo aliquot uitriolici spiritus guttas instillaui, ut tardi-
tatem

HERODOTVS, *in Clio, p. 121.* referens: Babyloniis sepulchra in melle esse.

tatem tolleret et immeabilitatem humorum, ex quiete oriundam.

Thes. 61. Acida autem, in peste putrida, et febribus acutis, uera esse et amuleta, et medicamenta, dixi. Non, quod credam, sanguinis partem, (nam pars quaedam summe est coagulata) in tali casu summopere diuisam et resolutam, his opus habere, ut per eadem incrassetur. Spiritus quidem metallici, sanum sanguinem cogunt, coactum uero ab alkalinis resoluunt. Et, si ab exhibitione talium acidorum, sanguinem in hoc casu omnino coire, sibi quis persuadeat, plurima tamen alia rum temporis dantur acida, quae non coagulare constat, qualia sunt, sacci fructuum horaeorum, et aceta fermentata, ex uegetabilibus producta. Et KIRCHERVS, *Scrut. Pest. Sect. 3. cap. 8.* nullum tam celebrat pestilentiae antidotum, quam acetum, dicitque, in Romana peste ualde proficuum fuisse. *y*) Nam, quod

y) Solum omnino acetum, per se datum, pesti putredinosae curandae accommodatum est subsidium; sed, cum simplicia, non plebi saltem, sed plurimis quoque hominibus sint odiosa, hinc, additis rosarum, uiolarum floribus, alioque conciliato odore, et colore, melius exhibebitur. Imo, quo et hominum, uarietate et mutatione delectantium, genio satisfaciamus, aceto, rob iuniperinum, sambucinum, ribiumue, uel succus baccarum mori, cerasorum, aut exigua theriacae aut diascordii dosis, admisceri potest.

quod SYDENHAMVS, in uariolosa putredine, nihil magis proficuum longo demum usu deprehenderit, quam spiritum uitrioli, non inde est, quod resolutum tunc sanguinem inspisset, sed, quod coagulatum ab alkali resoluat, rigidis suis et ponderosis particulis, putredinique resistat. Acida quidem omnia, putredinem arcent, sed illa magis, quae ponderosa, rigida et metallica, diuque durabilia et perstantia.

Thes. 62. Hisce ergo simplicibus, et ex ipso naturae depromtis laboratorio, multo tutius saepe, minoribus impensis, et maiori cum efficacia, in humanis aegritudinibus curandis, utimur, quam mille aliis, pomposo nomine sui pretium emendicantibus. Prorsus, ut hic apponam celebrem PLINII locum, *lib.* 24. *cap.* 1. qui sic habet: *haec sola naturae placuerat esse remedia, parata uulgo, inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum et ingeniorum capturae officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini uenalis promittitur uita. Statim compositiones et misturae inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio aestimantur, ulcerique paruo medicina e rubro mari imputatur, cum remedia uera quotidie pauperrimus quisque coenet. Nam, si ex horto petantur, aut herba uel frutex quaeratur, nulla artium uilior fiat.*

Thes.

Thes. 63. Vere PLINIVS sui et nostri quoque seculi increpat damnandam sollertiam. Ita namque est, ut, si quis medicus, domestica, et in pratis hortisque nascentia remedia, morbis adaptet, uilipendatur, traducaturque a pharmacopolis, medici doctrinam et praxeos felicitatem ex longis Receptarum formulis sumtuosisque, aestimantibus. *Varietas enim medicamentorum*, dicente VERVLAMIO, *Hist. Vit. et Mort. Art. 12. n. 14. Operat. 5. §. 45. ignorantiae filia est; neque multa fercula, quod aiunt, tam multos morbos fecere, quam multa medicamenta paucas curas.* Sed, dantur quoque nonnulli homines, qui plus emolumenti inesse putant pretioso et multis thaleris constanti medicamento, quam uili et ex ipsa natura elaborato. Nempe in tali casu cum seculo uiuendum est, ex Poetae monito, *Carmin. l. 4. Sc. 12.* consiliis stultitia breuis.

Thes. 64. Vt uero post generalia haecce, particulares morbos quam paucissimis attingam, *Dysenteria* primum occurrit. Quae febris curatur, si in ipso statim initio uena fuerit aperta, dato mox medicamine paregorico, ex laudano praecipue liquido Sydenhami, cum uitrioli spiritu. Dari quidem deinde et ea possunt, quae sunt acida, et tamen leniter purgant, ut decoctum ex tamarindis et prunis Damascenis, admixta pauca quantitate rhei barbari. Obserua tamen fideliter, ut post cuiusuis cathartici

ope-

operationem, detur paregoricum. z) Potus quotidianus, sit lac cereuisiatum, uel panatellae, adiecta maci, uel et aqua, nitro sulphurato ebria. Adstringentia enim dicta, plus nocent, quam prosunt.

Thes. 65. In *febre Hungarica*, eodem modo procedendum, ac in aliis putridis febribus, secta primo uena, et diaeta ex acidis uel acescentibus instituta, praesertim aceto uini, uel Punicis malis, Medicisue. Hungari tamen, referente cl. THOMA IORDANO, *Phaenom. Pest. Tr. 3. c. 6.* omnibus febrientibus ius acidum parant, sua lingua *Keszeolcze* dictum, ex fermento acerrimo, cui paul-

z) Nulla purgantia, ob acrimoniam, quam augent, iam praesentem, nulla opiata, atque adstringentia, ob retentam, quae alias grauiores excitat calamitates, materiam peccantem, hic conueniunt. Serosa, oleosa, et gelatinosa, hic optima sunt auxilia. Notatu dignissima sunt, quae HERMANNVS *von der* HEYDEN, Medicus Gaudauensium celeberrimus, et acerrimus uerae medicinae ueteris propugnator et restaurator, *Discurs. 1. p. 4. et 14.* de seri lactis, in fluxu alui, torminibus grauioribus stipato, uiribus, affert; praecipue idem testatur, ac docet, quod serum lactis, si frigidum et in magna copia assumatur, uel et forma clysterum iniiciatur, additis cochlearibus aliquot aceti, praesentissimam ac certissimam in dysenteria afferat opem.

paullulum triticeae farinae, multum autem furfuris admixtum fuerit; quae mixtura triduum loco calido adseruatur, postea adfunditur aqua satis copiosa, quae acorem insignem contrahit. Videtur hoc idem fere esse, et conuenire cum Cyceone ex polenta facto, ab HIPPOCRATE tam saepe aegris praescripto, ut uariis in locis uidere est, cui interdum mel, interdum caseus, uinum, oleumque admiscebatur. *a*)

Thes. 66. Variolae et *Morbilli* praecaueri possunt leni purgante mercuriali, uel antimonio diaphoretico, non eloto, sale polychresto, floribus sulphuris, aut cinnabari antimonii. Ceterum solius naturae imperio relinquendi, ita tamen, ut, si natura nimis euehatur, parum hebetanda; si uero langueat, excitanda. Ergo, in priori casu uenae sectio locum habet, acidaque et mellita, in posteriori quoque acetum uini,

a) Similem fere potum, Aegyptii conficiunt ex fermenti triticei semiuncia, atque aquae rosaceae libra, quem addito sacharo candido, aut lacte amygdalarum dulcium, uel seminum frigidorum, leni procurata ebullitione, magis anodynum, ac palato gratiorem, reddunt, et sub titulo *Tuluina*, teste PROSPERO ALPINO, *l. c.* exhibent. Nec adeo discrepans ab his fuisse iusculum arbitror, quod, uti *lib. 2. Samuelis cap. 13.* legitur, Thamar, Absolonis soror, ex pasta triticea Ammoni coquebat, ueram morbi originem, ab inpensiori dependentis amore, ignorans.

ni, languidam maxime naturam excitat, et semina aquilegiae, napi, nasturtii, aliaque commendari solent. Potus sit copiosissimus, uitrioli spiritu irrorandus. Obseruatum tamen est, febres maculosas, nobilium diuitumque liberos magis conspurcare, quam uulgares, quia illis carnium praecipue uictus, et aromatum uinique usus, his farinaceorum et uilium. *b*) Atque huius morbi historiam, omnium optime et adcuratissime cl. SYDENHAM descripsit, curandique methodum uiuacissimis coloribus expressit, *Obs. Med. circ. morb. acut Sect. 3. et Sect. 4. cap. 5.*

Thes. 67. Ne tamen hae pustulae acriores, laedant oculos, linimentum fieri potest ex frigidis,

b) Eandem causam horum morborum probe agnouit SENECA, qui *epist. 95. oper. ed. cit. p. 600.* laudatis primum ueterum exercitiis, simplicique alimento, haec subiungit: Simplex erat ex simplici causa ualetudo: multos morbos multa fercula fecerunt. Vide, quantum rerum per unam gulam transiturarum permisceat luxuria, terrarum marisque uastatrix! Necesse est itaque inter se tam diuersa diffideant, et hausta male digerantur, aliis alio nitentibus. Nec mirum, quod inconstans uariusque ex discordi cibo morbus est: et illa ex contrariis naturae partibus in eundem compulsa redundant. Inde tam nullo aegrotamus genere, quam uiuimus.

gidis, ex faturni fale, in aqua rofarum foluto, aceto lithargyrii, aliisque. Poteft quoque reuulfio materiae morbillofae fieri ad pedes, fi infeffus fiat in lac, aquam calidam, uel, fi lintea intincta aquae tepidae diligenter pedibus adplicentur. Non, quod uermiculi, qui faepe deprehenduntur in fanguine ulceribusque morbillofórum, trahantur in pedes adpetitu lactis, ut putat celeb. ANDRY, *de la Generat. des Vers dans le Corps de l' Hom. chap. 12. S. 1. ʃʃ. 23.* fed, quod cor, contractione fua, fanguinem omnem circumagens, in loca minus refiftentia, et iam flaccida, ex lacte aut quouis calido liquido expanfa ac diducta magis, maiorem quoque fanguinis morbidi partem detrudat, partes infigniter laceraturam. *c*)

c) Par enim ratio hic eft, ac in delirio, ex inflammatione orto; ipfi enim tollendo nihil conuenientius, et praeftantius, quam, poft fectam in brachio uel pede uenam, et fufficientem euacuatum fanguinem, fotus balneaque tepida et emollientia, uentri, pedibus et palmis applicare atque adhibere. Laxatis enim, ut ait BAGLIVVS, *Animaduerf. in Theoret. Veter. §. 3.* producrisque fibris in partibus madefactis, ex neceffitate mechanica confenfus, et legum impulfus, laxari oportet, atque leniri, producique fibras interiores contractas, crifpatas, et quafi inflammatas, ita ut liber pateat tranfitus fluidis,

Thes. 68. Imprimis tamen cauendum est, postquam iam eruperunt pustulae, ne stragulis circa corpus congestis, nimius fiat calor, uel calidior focus. Calor solummodo naturalis tenendus, quamuis res ardua sit, uerum caloris gradum tunc definire, petendumque hoc est ex sagaci ingenio medici. In uictu quoque calida uitanda, ut uinum, carnes, aromata. Contra hordeata, panatellae, auenacea, uel Anglorum et Belgarum more, poma in lacte e-butyrato cocta, conueniunt. Sicut parili modo, postquam uariolae et morbilli eruperunt in superficiem corporis, naturaque sic uoluit eas percoquere pustulas ad crisin, omni cura cauendum est a frigore. Namque rursus introuersae iugulant certissime hominem: sicut hoc contigit Serenissimae Suecorum Principi, et Holsatorum Duci, Hedewigi Sophiae, Ao. 1708. d. 11. Decembris, hora noctis duodecima.

Thes. 69. Pleuritis, in ipso initio, sola uenae sectione larga curatur; cui postponi potest iulapium ex refrigerantibus et nitrosis. *d)* Sed, si sputa

proindeque minuatur delirium. Haec respiciens, non male AVRELIANVM, *lib. 1. de morb. acut. cap. 9.* fecisse, iudico, qui, in phrenitide, lanam oleo calido imbutam, inter umbilicum et pectinem apposuisse legitur.

d) Curiosum, et notatu dignissimum est, quod LERIVS, *Nauigat. Brasil. cap. 11.* de uesperti-

ſputa cocta iam exſpuuntur, omittenda eſt uenae ſectio; nam uis ſic tollitur uitae, pus illud expulſura, et relictum ex pure bono fit acre alkalinum. Id tamen ſedulo monendum eſt, ne aeger continuo ad lectum damnetur, alias enim omnia fruſtra fiunt, et lecti calore extorretur. Alui fluor bilioſus in initio, naturae criſi optime morbum ſoluit, contra recentiores, qui diarrhoeam omnem in pectoris morbis damnant. Sed debet eſſe ante ſputa. Quod obſeruaui Ao. 1708. menſe Ianuario, in affine, G. O. et Ao. 1709. menſe Martio, in Aduocato Regii Parlamenti, B. K. Si uero poſt ſputum occupet, ubique lethalis.

Theſ. 𝔭. *Angina*, morbus periculoſiſſimus, citiſſima et larga ſatis uenae ſectione tollenda eſt, dein adhibenda gargariſmata ex melle roſaceo, aqua ſpermatis ranarum, aliisque deſtillatis, admixto ſpiritu ſulphuris ad multam aciditatem. Calor enim lecti, febrim auget,

 et

lionibus refert: in Braſilia nempe ueſpertiliones, ſaepe Chirurgi fungi uice, in aperienda uena, uti monachi cuiusdam puer, pleuritide laborans, expertus eſt; idem enim, per ſomnum a ueſpertilione morſus, uberiori ſanguinis per uulnus effluxu, a pleuritide liberatus bene ſe habuit; meliores certe in eo ueſpertiliones, quam Striges Ouidianae, *lib. 6.* Faſtor. deſcriptae.

et reliqua ſymptomata. Et ſaepe hoc morbo, uernali tempeſtate, uexatus fui. Non enim nunc ualent ſacra, Deae Angeroniae a Romanis perſoluta, quibus dolores, anxietates, et anginae tollerentur, ut ex Iulio Modeſto, refert MACROBIVS, *Saturnal. l.1. c.10.* Vnum dabo exemplum, a me fideliter annotatum, ut reliqua innumera taceam anginae inflammatoriae.

Theſ. 71. Belga, NN. ex oppido Weſtfriſiae, *Hinlopen*, poſtquam praeterito autumno, nauem ſuam, ſemine lini et cannabe onuſtam, Riga Amſtelodamum dirigere uoluiſſet, ſed ui uentorum prope Coronas Carolinas naufragium feciſſet, uir robuſtus, ruffus, exercitatus, et inebriaminibus et uiſcidis cibis adſuetus, incidit Ao. 1709. menſe Martio, in anginam funeſtiſſimam atque acerbiſſimam Carlscronae, ubi tum temporis et ego eram, cum Claſſe in Ruſſos expeditionem facturus. Petiit ergo a chirurgo ciuitatis, Dn. Peitz, ut ſibi uenam ſecaret, cum in Gallia, ſuperiore anno, eodem laborans morbo, per hanc ſanatus fuiſſet, ſed noluit chirurgus, uaria cauſatus, praeſertim uero frigus aeris. Hinc per ſeptimanas aliquot hoc malo conflictatus, et incipiente iam calida tempeſtate, uarie uexatus, me uocat d. 15. Aprilis. Statim uenam aperiri curaui in dextro brachio, nam ſiniſtri brachii uenas reperire non potui. Deinde dedi ei bibendam aquam ex cerafis nigris et meliſſa, cum ſpiritu uitrioli ad multum acorem.

Nocte

Nocte sequente, eadem fere mala, linguae nempe exsertio, dolor iuguli, siccum os, deglutitio difficilis, dolor capitis, respiratio impedita, et fere suffocatio, cubatio in uno latere, oculi torui, facies rubra, et uultuosa, constipatio alui, febricula, sitis, pulsus paruus, sed celer. Ergo d. 16. iteraui mixturam, cataplasmata adhibui collo ex farina siliginea cocta cum aceto, et dedi decoctum sennae cum sacharo prunisque Damascenis. Ex priore melius respirare coepit, durities colli remittere, rubrae duae maculae in dextra iuguli parte apparere, per tussiculam alba quaedam pituita exscreari. Sequenti nocte bene dormiuit, meliusque paulo habebat. Iussi bibere decoctum Theae et sennae. Die 17. grauiter laborabat, nec spiritus meare potuit per angustatam inflammatorio tumore laryngem, terque quaterque mortuus intra nostras manus uidebatur, exserta lingua, coerulea facie, protuberantibus et rubris oculis, conuulso toto corpore. Praescripsi rursus aquam papaueris rhoeados, florum paralysios, cerasorum nigrorum, melissae, cinamomique cum oxymelle squillitico, spermate ceti, in uitello oui soluto, spiritu uitrioli, rob sambuci, berberumque, et syrupo papaueris rhoeados, rubique idaei. Externe curaui pulticulam calidam appponi ex lentibus auenaceis. Leuis in sinistra parte tumor. Decocto sennae nulla uis. D. 18. sacris resurrectionis Christi intentus, non nisi post uespertinas preces ad il-

 lum

lum accedens, grauiter laborantem inueni, post insomnem fere noctem. Aluus dura. Emplastrum de meliloto, sulphuris balsamo therebinthinato malaxatum, collo adposui, et nuchae uesicatorium. Pulsus lenis et creber, corpus languens. Mulsam iussi bibere. Die 19. melius habentem inueniebam, post leuem somnum, a tertia ad sextam horam. Vlcus aliquod ruptum, pus uiride, coeruleum, acre, labiorum pelliculam deglubens. Praescripsi rursus gargarisma, multo spiritu sulphuris irroratum. D. 20. oculi non tam tumidi, nec labia, nec lingua. Vesiculae in nucha factae aquam multam euomebant. Et, me pulsum arteriae, in carpo celeriter et languide pulsantis, tentante, tussicula ingruebat, per quam duos magnos pituitae sanguine tinctae et purulentae thrombos exspuebat, locum gangraenatum, certo indicantes. Mox spuebat glutinosa, farinosa, et uicissim lenta ac uiscida, maculis rubris, sanguineis interstincta. Post meridiem paroxysmum suffocationis habuit, manus compressit, conuulsus, oculis toruis, lingua exserta. D. 21. dormiebat parum, sed mox ex pure quasi suffocabatur, sanguineam pituitam abunde exscreans, cetera debilis, iracundus, nec ullius beneuolentia aut officio contentus, clamans, se diutius uiuere non posse. Quod et contigit, nam, post meridiem mortuum inueni, post conuulsiones acerbissimas, linguam exsertam, oculos maxime toruos. Et, sicut uera hic inflammatio laryngis, sic

per

totum morbi decursum de nulla re magis querebatur, quam de respiratione impedita, *ket korte Athem*. Nec puto, aliquo puris bolo obthurante periisse, sed ipsissima gangraena, quae etiam non longe aberat, cum ad eum uocarer.

Thes. 72. *Rheumatismus*, satis quoque frequens morbus, uena secta, tollitur, et iulapiis refrigerantibus acidis, incrassantibus, diaeta pura puta lactea, uitatis sedulo carnibus. Paregorica et anodyna uix ego darem, cum illorum usu figatur morbus, redeatque deterior, uiribus resumtis, nec facile postea uenae sectioni auscultat. Ao. 1708. sub finem Decembris, habui curandum cereuisiarium Suburbii Australis Stockholmensis, C. S. qui pluries ante hoc morbo correptus fuerat. Rigor et horror euanuerant, sed febris aderat cum siti magna. D. 29. Decembr. post meridiem, atrocissimo dolore lumborum affectus est, qui tamen mox cessauit. Et, quia uena secta in principio non erat, febrisque et dolor uagus iam fere deferbuerat, reste macula rubra sinistri pedis supra digitos, et paruo eius loci tumore, dedi saltem infrigidantes aquas ex portulaca, nymphaea, admixtis syrupo citrio et uiolarum, laudano liquido, et uitriolico spiritu. Querebatur hoc unum semper, se dormire non posse, et hanc ob causam opium iulepo admiscui. Id uero singulare huic contigit, quod quamprimum uellet dormire, statim uexabatur tussicula stertorosa, arida, quae somnum im-

pediebat. Suſpicabar, aliquid ex palato pituitae in pulmones deſtillare, dum dormiret, quod tamen uigilans ſcreando praecauere potuit. Hoc tamen negauit, ſicut uolebat omnino ſuum morbum, quam optime uideri intelligere. Sed uſu dicti medicamenti exſcreauit ex aſpera arteria globulos aliquot pituitae lucidae, et ſic bene dormiuit. Lumbago rheumatica aliquoties rediit, ſub horam quintam pomeridianam, ſed mitior. Vrina, ex ruffa, in rubellam, albidulam, albam, cum ſedimento copioſo, primum rubro, dein in perfectum album pedetentim degenerante. Statura ipſi erat larga, toroſus, albis capillis, rubra facie, ſexagenarius, ſucci plenus, in iram pronus, potus cereuiſiae duplicis magis, quam uini amans, carnibus maxime uictitans. Afficiebantur per hanc tempeſtatem uno eodemque morbo ſeptem zytopoei, ergo ex potu calefaciente cereuiſiae fortioris, quam noſtri *Dubbelt Oeke* uocant, morbum iſtum deduco, ſicut et ex quocunque potu acri et calido. Idem in nephritide obſeruandum.

Theſ. 73. Sola itaque, ut iam prolixe dictum eſt, in morbis putridis, poſt uenae ſectionem, acidiuſcula propinata, paginam omnem abſoluent, totumque, quod reſtat, percurationis opus, naturae relinquendum. Hinc ASCLEPIADES olim dixit, memorante CELSO, *l.* 3. *cap.* 4. febrem ipſam praecipue ſe ad remedium uti. Natura enim, ſibi permiſſa, *noſtra ope, noſtris*

nostris artificiis, *atque auxiliis*, *non indiget*, *suis uiribus optime instructa*, *suis opibus locuples*, *suo denique ingenio satis edocta*, ut praeclare fatur HIPPOCRATES Anglicus, *Obs. Med. circ. acut. S. 3. c. 2.* Soluuntur autem morbi critice per os, anum, uesicam, cutemque, ut HIPPOCRATES adserit, *de Vict. Rat. in acut. 56.* Debet namque, ut HENRICVS *ab* HEER, *Obs. Med. 5.* optime inculcat, et monet, *Medicus*, *naturae minister*, *motum naturae*, *Dominae suae*, *obseruare*, *nihil*, *ea operante*, *temere mutare*, *nisi*, *ut uel effraenem fraenet*, *uel*, *ut pigriorem excitet.* Digna uiro uerba, et quantum ego intelligo, ab unoquouis Medico in succum et sanguinem, ut dici solet, diligenter et omni cura conuertenda. Per naturam uero, non animam mundi, intelligo, sed motum cordis, uasorumque et fluidorum motum oscillatorium; si enim hanc naturae uim, fieri dixissem, per influxum materiae subtilis, uel mentali quodam impetu, errarem forte tota uia, cum solidorum et fluidorum reciproco nisui unice debeatur. Quo spectat uictus, tempestas, aetas, ut crisis hoc nostro tempore ad certum aliquem diem restringi nequeat.

Thes. 74. Sed, in acutis morbis, tantum inter se differunt artifices, ut, quae alter exhibuit, optima esse putans, ea alter, mala esse, existimet, ut suo iam tempore questus est HIPPOCRA-

 TES,

TES, *de Vict. Rat. in Acut. n. 4.* Et, uel in omnis fere morbi tum theoria, tum praxi, in tantum a se uariant medici, ut ansa hinc data sit, ipsam medicinam cauillandi. *e*) Hinc quoque

e) Absona sane est conclusio, quam aduersarii, a medicorum dissensu formantes, ipsam artem dubiam atque incertam reddere uolunt, cum idem, non artis ipsius principiis, sed diuersitati ingeniorum, uti in Theologia, Iurisprudentia et Philosophia obseruamus, tribuendum sit. Minus igitur subscribere possum Empiricorum apud Celsvm, *ed. cit. l. 1. praef. p. 8.* disputationi, et asserto, qui euidentes quidem causas, ut necessarias, amplectuntur, obscurarum uero causarum, et naturalium actionum quaestionem, ideo superuacuam esse contendunt, quoniam incomprehensibilis natura sit. Non posse uero comprehendi, patere ex eorum, qui de his disputarunt, discordia, cum de ista re, neque inter sapientiae Professores, neque inter ipsos medicos conueniat. Cur enim potius aliquis Hippocrati credat, quam Herophilo? cur huic potius, quam Asclepiadi? Si rationes sequi uelit, omnium posse uideri non improbabiles, si curationes, ab omnibus his aegros perductos esse ad sanitatem. Itaque neque disputationi, neque auctoritati cuiusquam fidem derogari oportuisse. Fateor equidem lubens, quod plurimum possit ualeatque experientia in praxi medica, sed eadem, rationali nitatur theoria, necesse est. Rationalis uero theo-

que H. CORNEL. AGRIPPA, uir ſane doctus, ſed ingenii quadam petulantia contra ipſos artifices, *de Vanitat. Scient. c. 83.* inquit. *Sic inuicem a ſe diſſentiunt, ut nullus repeгiatur medicus, qui citra exceptionem, additionem, permutationem, praeſcriptum ab alio pharmacum comprobet, quinimo, qui laceret, mordeat, ne uidelicet ipſe non melior medicus uideatur, ſi alterius uel optimo conſilio nihil detraxerit, uel his, quae etiam ſaepe nimis multa ſunt, non aliquid addiderit; unde tandem in prouerbium abiit medicorum inuidia et diſcordia.* Fit autem hoc uel ab inuidia, opificibus eiusdem ſortis familiariſſima, uel ſolius lucelli gratia, namque ut Ergaſalus Plautinus loquitur, *Capriu. Act. 1. Sc. 1.* medici, inſtar cochlearum,

Suo ſibi ſucco uiuunt, ſi ros non cadit.

Theſ. 75. Verum enim uero, finiam tandem cum magno illo Italiae medico, BAGLIVIO, qui *Prax. Med. l. 1. cap. 9. de Variol. et Morbill.* in hunc modum erudite: *magna ſcientiae pars eſt,*

ria, non in uano diſſentiendi diſputandique pruritu, aut huius illiusque auctoris dogmatibus, ſed in demonſtrationibus anatomicis, phyſicis, chymicis, mathematicis, conſiſtit; unde, haud conſiderandum, quis hoc illudue dicat et ſtatuat, ſed, quomodo idem probet ac demonſtret.

est, in morbis, potissimum uero in acutis curandis, mentem a praeiudiciis scientiarum, theoriarum, errorum uulgi, praeceptorum, propriarum animi inclinationum, etc. liberam seruare, nec per intempestiua medicamenta, dirigentis naturae motus peruertere. f) Fieri tamen hoc debet, quia, licet eius motus non intelligamus, non tamen fortuita, sed constanti, geometrica et perpetua lege progreditur, cum natura, sit complexus quidam causarum natura-

f) Hic omnino meum facio HIPPOCRATIS monitum, μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπερορᾷν, nihil nempe temere et praepostere suscipiendum esse, nihilque oscitanter negligendum; cum morbi acuti, celeres habeant motus, illudque, quod hic ad salutem aegrotorum instituendum, mox in principio, uiribus adhuc integris, fieri debeat. Quod tum de uenae sectione, tum de aliis euacuantibus, obseruandum. Hinc HIPPOCRATES, *Sect. 1. Aph. 24.* hanc de purgantibus, in cura acutorum, cautelam suppeditat; ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλίγακις, καὶ ἐν ἀρχῇσι, τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινέσαντες ποιέειν. Clarius adhuc idem mentem suam declarat, *Sect. 4. Aphor. 10.* hisce usus: φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθήμερον· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι, κακόν. Plura adhuc, ad circumspectam acutorum medelam pertinentia, habet Cous noster, *Sect. 1. Aphor. 6. 7. 8. 9. et 10.*

turalium in ſolidis et fluidis humani corporis, ex motu, figura, magnitudine, ſitu, quiete et elaſticitate partium, dependens. Et, ſicut pictores, memorante PLINIO, *l. 34. c. 8.* ex Polycleti puero lineamenta petebant, ita medici, in morbis curandis, naturam geometrizantem unice agnoſcant, neceſſe eſt.

CAPVT DECIMVM NONVM.

Curationem Venenoram τῶν Ιοβόλων, ſeu Animalium, pertractat.

Theſ. 1. Ex illis, quae iam ſatis ſuperque diſputata ſunt de uenenorum acrium et febrilium curatione, liquere puto, qua nam methodo progrediendum ſit, in his quoque uenenis abolendis, ſaltem ſi dicta non tantum interne, ſed etiam externe locis demorſis adplicentur. Nec in hoc caſu ullam uideo differentiam in ueneno, utpote eiusdem naturae atque indolis. Ideoque facile, tanquam ex mappa generali, eorum peti poſſet carandi modus: ſed interdum chorographicae et locales regionum deſcriptiones lucem maiorem foenerantur atque utilitatem.

Theſ. 2. Imprimis autem de Animalium uenenis obſeruandum eſt, omnis ſerpentis, et cuiuscunque animalis ieiuni, uenenum, nocentius eſſe, et ieiuno magis nocere, ex obſeruatione Hippocratis Latini, *lib. 5. cap. 27. n. 10.* Sic homines

mines ieiuni, iracundiores ſunt multo, faciliusque iraſcuntur, quam paſti. Humores enim, ex attritu ſanguinis ad uaſa, acres fiunt et alcaleſcunt, chylo uero recenti commixti, blandeſcunt rurſus et miteſcunt. Nouus etiam chylus, ſangnini affuſus, immiſſam forte uenenoſam acredinem obuoluit et hebetat. Quae ſane obſeruatio meretur attentionem.

Theſ. 3. Hinc etiam homines, in iram proclinaes, acidis cibis, et potu miteſcunt acido. Et noui plures tales, eo tempore, quo ſemel tantum de die comedebant, multo fuiſſe iracundiores, quam dum poſtea coenam prandio addidiſſent. Vnde uera eſſe PLINII deprehendimus uerba, *lib. 14. c. 20.* quod *aceti nequitiae ineſt uirtus magnos ad uſus, et ſine queis uita mitior degi non poſſit.* Notabile autem eſt, quod uitam mitiorem aceto fieri diceret, hinc quoque *lib. 22. c. 24.* ex PLATONE narrat, *in laſſitudine*, homines *proniores eſſe ad iracundiam, et in ſiti*, humoribus in utroque caſu coactis, et facile acredini obnoxiis. Hinc ingenia ſubtilia, ſunt iracundiora; et celeriter tales moriuntur, quia culter acutus, in uagina preſſus, facile eam exedit. Ergo in quaſcunque occaſiones ieiunium bonum non eſt, iuxta illud Soſiae, Amphitruonis ſerui, *Amphitr. Act. 4. Sc. 2.*

Fames et mora
Bilem in naſum conciunt.

Hinc

Hinc obſeruare quidam ſolent Politici, poſt prandium felicius et ſecurius ambiri gratiam magnorum uirorum, quam ieiunio matutino. Adeoque omnibus hominibus, in carnem pronis, foetor oris magnus matutino tempore, ſumto cibo, emendandus: quod Graeci νηστείας ὄζειν uocabant, ut ARISTOTELES *in Probl.* habet. Et rurſus PLAVTVS, *in Mercat.*

Ieiunitatis plenus animam foetidat.

Theſ. 4. Sed auro contra aeſtimandus eſt locus HIPPOCRATIS, *de Artic. n. 89.* ſic habens: *In uniuerſa arte hoc plurimi facere prae omnibus oportet, ut id, quod aegrotat, ſanum facias. Si uero multis modis fieri poſſit ſanatio, ut eum, qui minime moleſtus eſt, eligas. Nam, et uirum bonum, et artis peritum, hoc declarat, qui populo imponere non ſtudeat.* Hinc alia remedia diuitibus, alia pauperibus praeſcribenda, ſecundum eundem, *ibid. num. 83. Scire quidem oportet de ſingulis optima, in omni arte, uti uero his, quae ſingulis uicibus idonea uiſa fuerint.* Virulentia itaque uiperina ſic curari oportet, ut membrum demorſum, uel ſtatim amputetur, uel ſupra puncturam, fiat arcta ligatio, aut mox ſcarificetur locus, aut applicetur uentoſa ad extrahendum ſanguinem. Alii uenenum exſugi curant, loco prius bene ſcarificato; ſed, qui ſucturus eſt, os ſanum nullisque ulceribus conſperſum habeat,

necessum est, ne, dum alteri uitam reuocat, sibi ipsi mortem adducat. In qua uenena exsugendi arte, Marsi olim et Psylli excelluerunt, Romanisque, a uenenatis serpentibus demorsis, opem tulerunt, praesertim cum Cato ille Vticensis expeditionem bellicam in Africam fecisset, ut PLINIVS, *l. 7. cap. 2.* et PLVTARCHVS, *in Vit. Caton. minor.* memoriae produnt. (*g*) Sic ex Cratete Pergameno, refert PLINIVS, *d. l.* fuisse tales quoque, Hellesponti quosdam incolas, Orphiogenes dictos, qui serpentum ictus contactu leuare solebant: et manu imposita, uenena extrahere corpori. Num uero ipsis, et Marsis, Psyllisue, haec uirtus, praeter ceteros homines, ingenita fuerit, ut PLINIVS, omnibus hominibus uim inesse contra uenena serpentum, saliuam tamen praecipue hominis ieiuni, asserit. Atque idem *lib. 28. cap. 3.* narrat, ex hac familia legatum, Exagonem nomine, a Consulibus Romae in dolium serpentum coniectum experimenti

g) Idem nos docet SVETONIVS, *in Vita Octauii, cap. 7. ed. Boecleri, in 4to, pag. 48.* referens: Octauium, Cleopatrae, quam seruatam triumpho maximopere cupiebat, etiam Psyllos admouisse, qui uenenum ac uirus exsugerent, quod periisse morsu aspidis credebatur. Ex frustraneo uero, quem hic Psylli adhibiti habuerunt, successu, atque effectu, abunde patet, plura, quae de iisdem traduntur, mera esse commenta et fabulas.

menti cauſa, circummulcentibus linguis miraculum praebuiſſe.

Theſ. 5. Illud equidem non credo, quod CARDANVS, *de Venen. lib. 3. c. 7.* ſcribit, ceruum, non ſolum omnium uenenorum eſſe alexipharmacum, ſed etiam eos, qui eius carne ueſcantur, tanquam Pſyllos et Marſos euadere, nec ulterius ſubiici ullo periculo putrefacientium uenenorum. Potius mihi arridet ſententia CORNELII CELSI, *lib. 5. cap. 27. num. 3.* Marſos et Pſyllos, etiam hodie nos, eiusmodi, contra ſerpentes, ſola praeſtare audacia, uſu ipſo confirmata. Nec alio remedio os colluebant, quam aceto, obſeruante PLINIO, *lib. 23. cap. 1.* Et Sacerdos quidam, contra Aeneam miſſus, VIRGILIO, *lib. 7. Aeneid.* deſcribitur:

fortiſſimus Vmbro
Vipereo generi, et grauiter ſpirantibus hydris,
Spargere qui ſomnos cantuque manuque ſolebat,
Mulcebatque iras, et morſus arte leuabat.

Theſ. 6. Quidam, in curando hoc malo, cucurbitulas loco adplicant, quidam deplumatum columbae podicem, murem diſſectum, aut ipſam uiperam crudam, ſed contritam, apponunt. Nonnulli, bufones ſiccatos imponunt, qui, extracto ueneno, multum intumeſcere perhibentur, ut de quodam ruſtico refert VELSCHIVS,

Hecatost. 2. Obs. 53. sed statim haec fieri debent. Laudantur quoque hoc in casu, theriaca, fraxini folia contusa, uel stercus caprinum, aceto maceratum, uulnusculo mox adplicanda. Fraxini quidem folia, dicente PLINIO, *lib. 16. c. 13. contra serpentes, succo expresso ad potum, et imposita ulceribus, opifera, ac nihil aeque, reperiuntur. Tantaque est uis, ut ne matutinas quidem, occidentesue umbras, quam sunt longissimae, serpens, arboris eius attingat, adeo ipsum procul fugiat. Experti prodimus. Si fronde ea gyro claudatur ignis et serpens, in ignem potius, quam in fraxinum fugere serpentem*, uidebis.

Thes. 7. Aceta porro metallica, ut spiritus sulphuris et uitrioli, guttatim in plagam instillata, egregie conferunt, eumque in finem a PETRO IOANNE FABRO, *Chirurg. Spagyr. Sect. 2. cap. 8. pag. m. 81.* spiritus salis, aliaque medicamina acida chymica, laudantur, quae, cum putredinem nesciant, putredini maxime resistunt, et hinc omnibus rebus, quae putredinem inducunt, obsistunt, ut bene ratiocinatur idem FABER. Et continet sane liber Fabri optima remedia chymica, quamuis in rationibus morborum reddendis, magis chymice quam medice tractet. Praecipue uero in omnibus putridis morbis, omnia acida inculcat, bonae praxeos consensu. Haec uero nominata, uiperino ueneno, uel aperte contrariantur, ut acida,

acida, uel solummodo locum laxant, ut, resistentia ibi minuta, ex ui cordis pellentis, uenenata qualitas ad illum locum trahatur, sicque eliminetur loco suppurato.

Thes. 8. Leuioribus hisce nihil ualentibus, ad ignem confugere quibusdam uisum est, candefactum ferrum, seu cauterium actuale, propinquius uulneri admouendo, donec flaua macula marti adhaereat, quod tamen perpetuum non est. Et certe simili exemplo, uenenatae uiperae morsum, ut fama accepi, in se ipso curauit fistula Nicotianae, quam forte, in Indiis, aliquando exspatiatus, ore adhuc calentem et fumantem tenebat, dum ictu serpentis in tibia peteretur, cl. HERMANNVS, Academiae postea Lugduno-Batauae Professor et Botanicus famigeratissimus. Cauteria autem actualia exinde agere uidentur, quod contineant in se ignem, stimulum potentissimum, qui *excitat in fibris adfecti loci, et successiue in toto systemate fibrarum humani corporis, oscillationem quandam, siue motum uiuidum, continuatum et uehementem, qua ratione humores, qui sunt ad contactum solidorum ita oscillantium, soluuntur, dimouentur, attenuanturque*, ut cum BAGLIVIO loquar, *de Tarant. c.* 8. Conf. BELLINVS, *de Miss. Sangu. Propos.* 9. *de Stimul. pag. m.* 165. *et seq.* Fit autem suppuratio loci, atque una cum pure emungitur uenenum.

Thes. 9. Neque hoc tantum exinde commodi emanat, ſed et dolor iſte ſummus ad partem, ex inaequali tractione in ſemilaceris neruis, et diſtenſione inaequali ab acri infixo, et ui uitae, oriundus, ſi nullo alio remedio tolli queat, nec homo diſponi poſſit ad membrum amputandum, quod neque natura membri ſaepe fert, nihil eſt, quod certius iſtum dolorem, inſtar incantamenti et carminantis remedii, tollit, quam inuſtio. Hinc olim HIPPOCRATES optime pronunciauit, omnibus remediis incaſſum adhibitis, ignem ſanare, *Aphoriſm. l. 7. n. 85.* Omnis autem morbus a uenis, leuior eſt, quam a neruis, ut idem pronunciat, *de Loc. in hom. n. 9.* Et perinde eſt, quodcunque fuerit ferrum, quo uritur locus dolens. Pontificii quidem, et uulgus noſtrum, cui adhuc inhaerent ueteres ſuperſtitiones, ſacrarum aedium ferramenta prae ceteris probant. Vnde BODINVS, *Theatr. Nat. l. 3. p. m. 383.* in hunc modum diſſerit: *Eſt apud Allobroges fanum, D. Huberto ſacrum, cuius clauis ferrea cautere ardenti, morſibus canum rabidorum admota, curat: caſtrati tamen melius, quam ceteri curantur.* Forſan hoc templum eſt, quod alias D. Dononi dicitur, uel ſacellum Diui Betteni. Datur quoque ſigillum ſtylo ferreo, Weſthuſae, prope Elwangen, refente, *tr. de Venenis*, GOCKELIO, *p. m. 95.* quod eques quidam, Rupertus nomine, e terra ſancta tranſtuliſſe dicitur. Hoc inurunt uulnera,

cum

cum certa uerborum formula. Ergo medici, *leuiter aegrotantes leuiter curant; grauioribus autem morbis periculosas curationes et ancipites adhibere coguntur*, uerba sunt CICERONIS, *lib. 1. de Offic.*

Thes. 10. Ad serpentes autem uiuos, in uentriculum ingressos, si modo unquam ingredi possint, quod plane dubito, ea quidem conducerent, quae per uomitum animal possent eiicere, ut omnia emetica fortiora. Laudant tamen, qui harum rerum gnaros se esse putant, urinam equinam, recens epotam in copia, lac etiam recens, copiose haustum. Ego quidem ingressi serpentis, aut sic eiecti exemplum nunquam uidi, plurimas tamen apud plebeculam uilem fabulas huius farinae saepiuscule audiui.

Thes. 11. Si uero uiperinum uirus, iam ex morso loco, in ipsa uitalia penetrauit, sudoriferis, camphoratis et theriacalibus opus curationis peragendum putant. Et, qui animalium uenena fecere acida, sali uolatili uiperarum multum tribuerunt, sed, mea quidem opinione, minus recte, cum uenenum, nunquam a simili, sed a contrario ueneno, perdometur. *b)* Mos quoque

b) Plura quidem allegantur experimenta, quibus aduersarii suam sententiam probare ac demonstrare student, sed, omnibus examinatis circumstantiis, eosdem, in assignanda uera boni effectus causa, falli, aliosque fallere, comperimus; nam,

que ueteribus usitatus erat, serpentino hoc ueneno ebrium hominem, mulo exenterato, sed calenti adhuc prominente tamen capite, inserere, ubi ad reconualescentiam, continuo sudore madens, sepultus iaceret. Quod quidem artificium insigniter laxat partes externas, et resistentiam ibi minuit, ita ut uenenum illuc trahatur, hoc est, a ui uitae illuc pellatur, ut in locum minus resistentem. Atque hoc remedii genere, Valentinum Borgiam, Alexandri VI. Pontificis filium, euasisse, locis supra allegatis, CARDANVS, et in egregio libro, *de ingress. ad infirm.*

si pars commorsa, uel puncta, aut lacerata, probe mundificatur, scarificatur, omnique massa uirulenta expurgata, sanatur, nihil mali hinc in corpore metuendum. Vnde, si deinceps tale remedium alcalinum, quale, sal uolatile uiperarum, cantharides, etc. exhibetur, aegrotusque ab omni, quod alias talia uenena, sanguine recepta, sequitur, incommodo immunis manet, idem propinato medicamento, sed minus recte et uere, tribuitur. Haec optimo iure accommodari possunt experimento, quod Dominus *de* MONCONYS, *Voyag. Tom. 1. pag. 406.* affert, sibi nempe socerum Domini Cuperi retulisse, quod infans eius, a rabido morsus cane, exhibitis cantharidibus, feliciter curatus fuerit. Quibus addit, quod omnes Graeci, Turcico subiecti imperio, in simili casu, eodem utantur remedio.

infirm. l. 2. c. 20. l. CAES. CLAVDINVS, ſcribunt.

Theſ. 12. Quantum ad me attinet, in omnibus morbis putridis, hoc eſt, ex animalium morſu, uel alia acredinis alkalinae putrefactiuae ſpecie ortum trahentibus, eorumque ſymptomatibus uariis, ſiti praecipue, calore, aliisque, ſedandis et mitigandis, poſt uenam, in ipſo principio apertam, acetum ſimplex, uel etiam deſtillatum, aut cum melle, in oxymel ſimplex, uel cum ſquillae bulbo, in oxymel ſquilliticum redactum, copioſo hauſtu derepente ingeſtum, ſudoriferum et alexipharmacum egregium eſſe, confido, optimum in morbis, ut dictum, a putrilagine quacunque oriundis. Namque ſic acetum, cum particulis acribus alkalini ueneni mixtum, multa pugna inita, obtundit uirus alkalinum, coagulata reſoluit, et meabilia reddit, ut uel in alueis arterioſis et uenoſis contineri queant, ac deportari, uel inde per cutim expelli. Quod quidem et alia aceta metallica faciunt, ut ſpiritus uitrioli, ſulphuris, uel nitri; periculoſa tamen quia ſunt, in minimis guttulis alicui potulento liquori admiſcenda. Nec aliud quid, ſpiritu uitrioli, plus calorem et putredinem reſtinguit. Confer DIOSCORIDEM, *de Mat. Med. l. 5. c. 17. 18. et 19. et lib. Alexipharm.* paſſim, ubi uirtutes aceti plurimum celebrantur. Sic fulmine ictis uenenum conſumitur, teſte SENECA, *Nat. qu. l. 2. c. 31.*

Thes. 13. Acetum porro, singulare esse remedium contra ictus serpentum, praecipue aspidum, CORNELIVS CELSVS, Hippocrates ille Latinus, docet, *lib. 5. c. 27. n. 4. Quod demonstrasse dicitur casus cuiusdam pueri, qui, cum ab hac ictus esset, et partim ob ipsum uulnus, partim ob immodicos aestus, siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum, quod forte secum habebat, ebibit, et liberatus est.* Hunc casum PLINIVS describit, *l. 23. c. 1.* Nec tantum aceti uis proficua semper fuit in internis inflammationibus, sed etiam usu externo comprobata in discutiendis tumoribus inflammatoriis, et saepe oedematosis. Acetum autem sic celebrat PLINIVS ibidem: *Vini etiam uitium transit in remedia. Aceti summa uis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendo.* Et post pauca: *lepris, furfuribus, ulceribus manantibus, canis morsibus, scorpionum ictibus, scolopendrarum, muris aranei, contraque omnium aculeatorum uenena, et pruritus.* Et rursus: *non est praetereundum in eo exemplum ingens, siquidem M. Agrippa, supremis suis annis conflictatus graui morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius Medicorum portentosa scientia, ignorante diuo Augusto, tanti putauit usu pedum sensuque omni carere, dum modo et dolore illo careret,*

careret, demersis in acetum calidum cruribus, in acerrimo impetu morbi.

Thes. 14. Mali porro citrii succus celebritatem iniuit, ut quorundam exemplo probat ATHENAEVS, *Deipnosoph. l. 3. c. 8.* in Aegypto facinorosorum, qui aspidibus necarentur, sed praegustato citrio succo, immunes permanserant. *i*) At Arabes, ad serpentes, in odoriferis siluis frequentissimos, fugandos, styracis lignum urunt, teste PLINIO, *lib. 12. cap. 17.* forte propter acidum, quod omnibus lignis est, praecipue uero resinosis, cum omnes resinae et bitumina scateant acido spiritu. Eandem uim esse accenso gummi galbano, PLINIVS idem, *c. 25.* asseuerat. Quod autem alkalina haec uenena ani-

 malium,

i) Succum citri acidum, alcalinis animantium uenenis resistere, nullum est dubium; an uero citrium, uniuersale omnis ueneni antidotum sit, uti ATHENAEVS, *cit. loc.* perhibet, ualde dubito? Ότι δὲ, scribit idem, *καὶ προσλαμβανόμενον τὸ κιτρίον πάσης τροφῆς ξηρᾶς τε καὶ ὑγρᾶς ἀντιφάρμακόν ἐστι παντὸς δηλητηρίου, εὖ οἶδα, μαθὼν παρὰ πολίτου ἐμοῦ, πιστευθέντος τὴν τῆς Αἰγύπτου ἀρχήν.* At enim uero, licet ATHENAEVS, hic ad experientiam prouocet, diuersaque sequentibus exempla atque experimenta alleget, eadem tamen nihil aliud, quam citri uirtutem, animantium uenenis resistentem, euincunt.

malium, coagulent humores, etiam ſuo tempore agnouit CELSVS, *lib. 5. cap. 27. n. 3.* Dicit enim, illa omnia prodeſſe, quae humorem intus coire non patiuntur: *nam maxima pars uenenorum frigore interimit.* Vnde etiam, *n. 4.* acetum, in ueneno aſpidum corrigendo, ſpiſſeſcentem intus humorem hominis diſcutere, prodit, et ſic dare ſanitatem. Medicamenta autem, uenenis animalium contraria, ſolenni uocabulo, *Theriacalia* et *Alexiteria* ueteribus uocabantur.

Theſ. 15. Venenum uero ſerpentis, *Cobra de Capello*, Luſitanis dicti, quo nullum truculentius inter uiperas exiſtit, ſtercore humano curant Indi, forte propter acidum, quod in ſtercoribus adeſſe, nemo negauerit: quamobrem et peregre ituri, ſaccos, eiusmodi fecibus aridis repletos, ſecum ferunt. Sic contra tela, aconito intoxicata, Panthera ſibi eodem remedio medetur, ut PLINIVS, *lib. 8. cap. 27. et l. 27. cap. 2.* habet. Conf. ZACVTVS, *Prax. Med. Admir. lib. 3. obſ. 89.* Noſtrates quoque, in eryſipelatoſis inflammationibus id ipſum cum fructu adhibent, et uerecundius dicturi *Sitt egit*, proprium adpellant. Multi pariter commoda deſcripſere excrementorum, praecipue FONSECA, MERCVRIALIS, et nuperis annis CHR. FR. PAVLLINI, uir inexhauſtae lectionis. Et Iudaeus, ſub Flauio Veſpaſiano, Caeſare, iisdem ualde uſus eſt. Videſis

SVE-

SVETONIVM. BONTIVS uero, *l. 1. Med. Ind. de Nard.* contra Cobra de Capello nihil melius aceto comprobauit. *k*) Eſt autem ſerpens iſte, eodem auctore, non multo craſſior digito minimo auriculari humano, coloris in tergo nigri, in uentre foede flaui. Qui, dum irritatur, eriguntur in ceruice duae bullae flaui coloris, quales ranae ſilueſtres, ſeu bufones per tempora oſtentant. Atque hae forſan bullae dedere ſpeciem coronae, quae illi attribuitur. Veneni tamen uis maior corpore; inde laeſa enim corpora immane quantum intumeſcunt.

Theſ. 16. Sed calculus, in huius ſerpentis capite repertus, ſi uerum quidem eſt, quod de illo refert NEVHOF, *Legat. Sinic. p. 3. p. m. 154.* morſui uenenatae beſtiae impoſitus, uirus repente abſorbet, et lacti iniectus, in id iterum uirus euomit, coeruleumque reddit. Vid *Act. Anglic. Ann. 65. Menſ. Nou. n. 7.* Et, quanquam BARTHOLINVS, ut eſt apud BONETVM, *Anat. Pract. l. 6. S. 8. obſ. 1.* hunc lapidem, non per

k) In Ephemeridibus Pariſienſibus, Anno 1666. Ephem. 9. dictamnus Virginianus, ſeu pulegium ſilueſtre et montanum, ad ſerpentes ſonoros necandos, foliis eius, extremitati baculi annexis, et naſo ſerpentis ſonori additis, maxime laudatur, de quo plura legere potes in PAVLLINI *Schediaſm. de Lumbrico terreſtri, p. 25.*

per aliam, quam ſpongioſam ſuam naturam, corpori adhaerere, adſerat, BAGLIVIVS tamen, *de Tarant. c. 11. hiſt. 5.* ex hiſtorica relatione Ieſuitae, PVTIGNANI, qui experimentum lapidis ſerpentini in Calabro ruſtico, a ſcorpione commorſo, feliciter fecerat, non adeo uana haec eſſe, adfirmat. Fateor, me talem lapidem nunquam uidiſſe; ſed, ſi de re ignota iudicium feram, cum ex animali deſumtus ſit, non alius eſſe naturae crediderim, quam uel lapidem Bezoarticum, *de Goa*, Hiſtricis, ſeu *Piedra de Puerco*, Luſitanis, aut alia eiusmodi in animalibus concreta terrea tubercula, quae quidem, reſpectu ad uenenum aliquod acidum, non incommode poſſent adhiberi, ſed, in alkalina acredine, minime conuenient.

Theſ. 17. Contra *Cantharides* epotas, uel emplaſtri ope in corpus penetrantes, atque ueſicae nudum lacerantes collum, ſicque uriginem, Gallis *chaudepiſſe*, excitantes, ortumque hinc priapiſmum, nihil efficacius eſt, quam ſalia acida contraria epota, atque externe adplicata, praeſertim uero externe acetum uini calidum, et in priapiſmo fex uini generoſioris; interne uero oxymel ſimplex, ut multoties expertus ſum. Contra *Caſtoreum* pariter, acetum uini, antidotus eſt praeſtantiſſima. Sed, in eius defectu, lac abunde hauſtum, conducit. In ſcorpionum ictu ſimiliter progrediendum eſt, ac in ſerpentum morſibus. Scorpius namque contritus et impoſitus uulneri,

ri, laxat partem, et resistentiam ibi minuit. Scarificationes, cucurbitae, acidorum instillationes, membrorum repentinae amputationes, uel deligationes, acidorum haustus, uenae sectiones, atque alia remedia prosunt. In morsu hominis, parili modo faciendum, reor. *l*)

Thes. 18. CELSVS olim, *lib. 5. c. 27. n. 2.* et HELMONTIVS, *Hydrophobiam* curarunt, iniectione hydrophobi in aquam maris. Et putat FABER, *Chir. Spagyr. S. 2. c. 8.* rationem eius rei hanc esse, quod aqua marina abundet spiritu salis, qui, ut loquitur, incoagulatus et infixus, suas permeat aquas, et influat. Forsan eadem hic ratio est, ac cum febre tertiana laboranti nostrates ex improuiso frigidam iniiciunt, terroreque incusso, febrim abigunt, contractis scilicet fortiter solidis, et uiscidis ac immeabilibus per hanc contractionem comminutis et discerptis. Idem de frigido uento, per folles adflato, ut supra retuli, dicendum. Sed ex hoc terroris et frigoris excitato sensu uehementi, non tantum solida in oscillationibus suis incitantur, sicut et ab acribus et specificis, pulsui adplicatis, fieri solet,

l) Nitrosa, hic quoque ualde prodesse, praesertim, si febris accedat uulneraria, docet experientia. Dehinc NICANDER, *in Alexipharmaco*, ad remouenda incommoda, taurini deglutitionem cruoris sequentia, largiorem nitri, uino soluti, dosin, commendat.

ſolet, uerum et fit mutatio fluidorum in ſitu, textura, figura, motuque, unde morbus ſoluitur absque manifeſta euacuatione. Sed mira narrabo: graſſante in urbe et per uiciniam graui peſtilentia, Ao. 1710. duae ancillae in domum, quam uis morbi omnibus priuauerat hominibus, ſeceſſerant, in paroecia Roslogiae quadam, cumque ambae contagium hauſiſſent, et lecto iam affixae tenerentur, altera, quae morbi impetum minus ſenſit, ad puteum ſe confert, ibique denudatum corpus multa frigidae copia perluit, domunculam repetit, et lecto ſe componit. Mox, exorto ingenti ſudore, bubo inguinalis reſoluitur, ſed, quem in natibus ferebat, rumpitur. Atque ſic iudicata eſt. Alteram deinde, renitentem quamuis, eodem medicamine ſanat. Quo ſanandi genere per uicinos cognito agros, multi ſe ipſos et ſuos curabant.

Theſ. 19. Rabiei tamen, ex morſu canis factae, nihil utilius eſſe, crediderim, quam acetum uini forte, uel quoduis metallicum, ut experientia mihi comprobauit. *m*) Hinc rabies ſuis foeminae

---

m) Idem obſeruauit, obſeruatumque annotauit HERMANNVS *van der* HEYDEN, *Diſcurſ. 3. p. 93.* Praeſertim acida, cum pimpinella ſumta, praeſentiſſimi in hydrophobia effectus, remedia eſſe, modo citatus auctor, *Diſcurſ. 4. p. 96. 97. et 98.* tradit. Optimum quoque BARICELLI, *Hortulo*

foeminae, aceto naturae inſperſo, tollitur, ut docet PLI.

genial. pag. 134. conſilium, iudico, qui, in hoc affectu, nihil ſalubrius eſſe, quam aquae potum, perhibet. An uero, uti idem, *l. c. pag. 151.* et ROSENBERGIVS, *Rhodolog. lib. 2. cap. 33. pag. 335.* habet, radix ſilueſtris roſae, ad canis rabidi morſum, unicum ſit remedium, ualde dubito. Quod denique attinet PALMARII electuarium, cuius *lib. 1. de morb. contag. cap. 1.* facit mentionem, ac, quod ex herbis aromaticis, alcalino abundantibus ſale, ſacharo uel melli ſociatis, paratur, idem, licet a BLASIO, *Med. Vniuerſ. therap. ſpec. l. 3. S. 3. cap. 5. et* PECCETTIO, *Chirurg. l. 2. c. 43.* maxime laudatum, non commendauerim, cum melius hic eſſe cenſeam, uel mel ſolum, omiſſis alcalinis, uel mel acidis iunctum, exhibere. Eodem applauſu ſuſcipienda MAROLDI ſententia, qui, *Prax. Med. p. 40.* ad hydrophobiam, certo praecauendam, pimpinellam, per aliquot dies mane uſurpatam, ſufficere, perhibet. Damnanda prorſus, tanquam a ſanae uſu rationis alieniſſima, quae HAFENREFFERVS, *Noſodoch. de Cutis affect. lib. 8. cap. 7.* et HORSTIVS, *obſ. lib. 2. part. 2. obſ. 23.* habent, partim iecur canis rabidi, uulneri applicandum, partim canis rabidi iecur coctum, et in fruſtula diſſectum, ad uncias duas exhibendum, praeſcribentes. Nec tutior, nec melior cenſenda methodus medendi, medicamentaque, in hoc caſu, a FABRO *Panchymic. lib. 5. Sect. 1. cap. 9.* laudata, et ſe-

PLINIVS, *lib. 10. cap. 63.* Nam, quae de cancrorum puluere, aliisque remediis circumferuntur, ludicra ſunt: ſicut et anilia uerba, pani azymo inſcripta, interiecta cruce, et homini, a cane demorſo, data: *Affra † Gaffra † Gaffritau.* uel *Affara † Schoffara † Affaraant Pax † Max † Max.* Item illa: *Sator: Arepo: Tenet: Opera: Rotas.* De quorum magicis uiribus legi poteſt H. C. AGRIPPA, *de occult. Philoſ. l. 1. c. 69.*

Theſ. 20. In *Tarantulae* ueneno, recens immiſſo, curatio conuenit uenenis ſerpentum, omniumque

quentibus deſcripta: arcanum, ad curandum canis rabidi morſum, conſiſtit in ſale fixo probe depurato canis ipſius rabidi. Sunt, qui in eorum epate arcanum iſtius ueneni poſuerunt, ſed fortius et tutius in eorum ſale fixo, chymice praeparato, collocatur. His repudiatis, potius ſubſcribo ſcito AGRICOLAE, qui *Commentar. in Poppium, tract. de Arſenico, p. 54.* externe butyrum arſenici, morſui canis rabidi applicandum, et deinde *tract. de Vitriolo p. 313.* ſpiritum uitrioli interne adhibendum, commendat. Quod, praeter alia plura exempla, AETIVS, *tetrabibl. 2. Sect. 2. cap. 24* ſequentibus confirmat: Noui ſenem, qui morſus a cane rabido, ſola radice acidi rami curabat. Primo ulcus, eius decocto fouebat, tum herbam ipſam, ipſi propinabat potandam; quod medicamentum, quam efficaciſſimum commendabat.

umque reptilium. Tarantula enim occisa, et uulneri mox adplicata, uenenum ad se allicit, sicut scorpiones, et omnia animalia cruda, ob eandem rationem, loco scilicet laxato, et resistentia ibi minuta. Tum cetera prosunt, iam dicta chirurgica auxilia, atque medicamentosa. Aranei uero istius Apuli pestem, in sanguinem insinuatam, sudoriferis et uolatilibus salibus quidam eiicere conantur, inter quae spiritus uini rorismarinatus, cum aqua citri, uel melissae, datus, sudores ex aegro elicit, panno lineo, spiritu uini madido, in lectica obuelato. Tum eiusdem alcoholis uini accensio, aliaue methodo adplicata hydrotica, aqua calida, aut alia, intus et extus uasorum spasmum laxantia. Acida uero fermentata palmam aliis praeripiunt, quia et sudorifera optima, et ueneno contraria. Nam, uasis in superficie laxatis, et resistentia sic ibi sublata, a ui cordis et uasorum, non solum hoc ueneni genus, sed alia quoque, externe corpori per ictum uenenatum, aut aeris commercium, aduenientia, facile abigi possunt, si modo balneatio in tempore adhibeatur, per interne adsumta remedia, cum aqueis, uenena contraria, uel per externum aquae balneum, si modo tempestiue omnia fiant. Mollito enim corpore, sudor quoque magis sequitur, et aluus et urina secedit, iuxta HIPPOCRATEM, *de Affect. n. 9.*

Thes. 21. Nulla uero praestantior inuenta est Tarantulino ueneno antidotus, quam si ad musicos concentus aeger admittatur. Mu-

ſicae enim tanta uis, ut quamuis aegri maxime debiles fuerint, ad inſtrumenti muſici ſuſurrum, ſibi conuenientem, ſaltent, ac tripudient, morboque liberentur: non aliter ac melancholicus maniacusque Rex, Saul, *l. 1. Reg. 16.* ex cythara Dauidis melius ſe habebat; obſeruata tamen iſta diuerſa corporum ad harmonias proportione, aliis ad Menuettam, aliis ad Gouottam, aliis ad Polonicum tripudium, aliosue numeros, geſtientibus. Et refert EPIPHANIVS FERDINANDVS, Medicus Apulus, *Obſeru. Med. Hiſt. 81. cap. 2. pag. m. 754.* ſenem tarantatum, nonaginta quatuor annorum, qui tam deperditarum erat uirium, ut baculo inniteretur, ambulaturus, audita muſica, inſtar capreoli, ſaltaſſe. Incipiunt ſenſim mouere pedes, manusque erigere, ululare, ſuſpirare, obſcoenaque euentilare, dein ſaltare. Saltus autem durat per triduum, uel quatriduum.

Theſ. 22. Erat certe muſica antiquis magno in uſu, et pretio, ad uarias aegritudines excutiendas. Et magnus ille Argiuorum heros, Achilles, dolorem ſuum, ob ereptam ſibi ab Agamemnone Briſcida, elegantiſſimam puellam, cythara mitigauit, ut canit Poeta, *Iliad. lib. 9.* Sic GELLIVS, *Noct. Attic. lib. 4. cap. 13.* ex Theophraſto demonſtrat et Democrito, iſchiadicos dolores, ſerpentum hominumque morſus, per tibiarum incantiones, etiam iſto tempore curatos fuiſſe. Atque ex eodem GEL-

LIO,

LIO, *l. 16. c. 11.* constat facile, modum ueteribus, per musicam tarantulinum uenenum percurandi, non fuisse incognitum, cum dicat, Marsos, a Circes filio ita dictos, ueterem in Italia gentem, ui quadam familiari et genitali, non tantum domitores fuisse serpentum, sed et incentionibus, herbarumque succis, fecisse medelarum miracula. Confer AELIANVM, *uar. hist. lib. 14. c. 23.* PLVTARCHVM, *de Musica.* MACROBIVM, *in Somn. Scip. lib. 2. cap. 3.* ALEXANDRVM *ab* ALEXANDRO, *Gen. Dier. lib. 2. cap. 16.* BOETIVM, *de Mus. lib. 11. cap. 1.* KIRCHERVM, *de Art. Magn. lib. 3.* *et* FORESTVM, *Obs. et Cur. Med. lib. 30. obs. 12.*

Thes. 23. Imaginari enim nobis possumus, eosdem ac tales accedere aegris laetitiae spiritus ex musica, qui in militaribus pugnis militibus, fieri solent. Hinc, narrante VALERIO MAXIMO, *lib. 2. cap. 6.* *Lacedaemonii non ante ad dimicandum descendere solebant, quam tibiae concentu, et Anapaesti pedis modulo, cohortationis calorem animo traxissent, uegeto et crebro ictus sono, strenue hostem inuadere admoniti.* Ideoque apud VIRGILIVM, *lib. 6. Aeneid.* Miseno Aeolide:

. . . non praestantior alter,
Aere ciere uiros, Martemque accendere cantu.

Sonus enim, in motu aeris tremulo consistens, sensim corpus adficit, spiritus et sanguinem, ut ad singulas chordarum battulas, membra contremiscant, moueantur, et trahantur in gestus saltatorios. Ex motu autem isto, et uehementiori agitatione humorum, a musculorum succussionibus, uasorum uibrationibus, et continuis oscillationibus, uenenum per sudores expellitur; sed, quod remedium, quouis anno, eodemque anni tempore, quo uulnus inflictum erat, repetendum erit.

Thes. 24. Erudite MACROBIVS, *Comment. in Somn. Scip. lib. 2. cap. 1.* hunc in modum: *Sed is sonus, qui ex qualicunque aeris ictu nascitur, aut dulce quiddam et musicum in aures defert, aut ineptum et asperum sonat. Nam, si ictum obseruatio numerorum certa moderetur, compositum sibique consentiens modulamen educitur. At, cum increpat tumultuaria, et nullis modis gubernata collisio, fragor turbidus et inconditus offendit auditum.* Atque hinc est, quod iuxta eundem MACROBIVM, postea *cap. 3. omnis habitus animae, cantibus gubernetur, ut, et ad bellum progressui, et item receptui, canatur cantu, et excitante, et rursus sedante uirtutem. Dat somnos, adimitque: nec non curas et, immittit, et retrahit: iram suggerit, clementiam suadet: corporum quoque morbis medetur.* Hinc Athe-

Athenienses, auctore AELIANO, *Var. Hist. l. 3. c. 8.* Phynichum, belli ducem elegerunt, quod in tragoedia bellicos modulos fecisset.

Thes. 25. Musica praeterea multum ualet in morbis animi, et succi neruosi inordinato motu. Sic tristitia, et cura, et dolor, et ira, et amor, et inuidia, et terror, Musica saepe mitescunt. Mania quoque aliquoties per Musicam desiit. Sed ex medicinis pharmaceuticis, sola narcotica laudem meruere in sedando impetu furentium spirituum, praesertim opium, et crocus. Hinc laudano liquido Sydenhami nihil in tali casu celebrius. Venae tamen sectio larga semper praecedere debet, et magno uulnere, dato sub uesperam paregorico. Vesicatoria denique, nuchae, brachiis, femoribus, et pedum plantis, adposita; tum purgantia ualida. Interdum uerbera contrariam ideam inducunt.

Thes. 26. Venenata *Tela* protinus extrahantur, et uulneri mox ea adplicentur remedia, quae dixi adplicanda esse in ictibus animalium uenenatorum. Intus uero danda omnia ea, quae genio ipsius delibuti ueneni contrariantur, et, si urget febris, uena secanda. Et mirum est, ueteres omnes, in uenenatis uulneribus omnibus, licet metallicis acetis carerent, semper tamen aliis medicamentis admiscuisse mel et acetum, ut ex scriptis eorum apertissime patet. Pharicum uero ueterum ex ellebori succo, corrigebatur per succum citri, non aliter ac scelerata

 sina-

ſinapis aceto hebeſcit. Portulaca porro ſilueſtris, quam nonnulli telephion uocant, pro cibo ſumta, ſagittarum uenena extinguit, auctore PLINIO, *l. 20. c. 20.* plagisque impoſita, ſagittas extrahit, ſi fides ſit. Sed, qualis fuerit herba, ab Alexandro per quietem uiſa, qua Ptolomaeum, ſagitta uenenata percuſſum, morti ſubtraxit, a IVSTINO, *l. 12.* et CVRTIO *l. 9. c. 8.* memorata, ignoratur.

Theſ. 27. Tum quoque ad uenena mechanica maiora, uaria perhibentur dari amuleta. Sed ridicula iſta ſunt, et fidem apud me non inueniunt, quale illud eſt, de puluere ſympathetico et unguento eiusdem nominis. Sic refert HORNIVS, *hiſt. Nat. l. 3. c. 15.* Iudaeos uenditare Pſalmum 146. pro infallibili experimento, ne quis gladio uulneretur. Addit ex Luthero, noſtrae religionis pientiſſimo uindicatore, Iudaeum quendam, Alberto, Saxoniae Duci, talem artem tradere uoluiſſe. Ad quae Princeps: ut de experimento certus ſim, in te primum experiar, ſtrictoque gladio, Iudaeum ita laeſit, ut neque per *Schemhamforaſch*, neque per appenſum *Kamea*, id eſt pergamenum, ſacris literis inſcriptum, ſanari poſſet. Nimirum Iudaei ex Cabala ſua, cuius ope Seruatorem noſtrum miracula feciſſe, impientiſſime blaterant, hoc deſumunt, quinquaginta Cabalae portis, uiginti duas alphabeti literas addentes, ſicque numerum elicientes 72. quem

Schem-

Schembamforasch uocant, Dei nomen expositorium, totidemque angelorum, orbis praesidum: quibus inuocatis, edantur ab hominibus miracula.

Thes. 28. Vulnera uero ex mechanicis uenenis, securi, gladio, pugione, serra, aliisque, sanantur, si ipsis recentibus et puris, instillatur balsamum, ex aloe, myrrha, sarcocolla, aliisque talibus factum, cum spiritus sulphurei aliquot guttis, et religentur emplastris, in hunc usum accommodis. Interdum uero tanta est inflammatio, ut uenam secare necessum sit, aluumque ducere leniter, sed purgantibus acidis et antiphlogisticis. Conueniunt tum quoque omnia acida, acescentia, et mucilaginosa, ut panatellae et lacticinia, hordeata, atque alia eiusmodi. Vitanda uero omnia acria, et affectus febriles, atque exercitia uehementiora. Quies inculcanda et corporis et animi; omnia enim uulnera consolidanda requirunt quietem. Balsamum uero uulnerarium meum, fit ex aloe, myrrha, succino, mastiche, sarcocolla, sanguine draconis, camphora, et floribus hyperici, aliquoties oleo tartari, ut facilius soluantur, irroratis, spirituque uini solutis, et coactis in balsami consistentiam, cui sic additur spiritus sulphuris q. s. et basamus Peruuianus niger. *n*)

n) Tali balsamo, in uulneribus, maligno sociatis ulcere, egemus, ubi quoque solum succinum

Thes. 29. Morbi praeterea, qui ex curis dependent animi, non tam medicamentis curantur, quam rationibus et sermone prudenti, uel et potita re ipsa, quam deperdite amant. Sic memini, me Ao. 1708. in uiro nobili Stockholmensi, qui paralysin sinistri lateris ex iracundia contraxerat, in quam et maxime procliuis erat, plus profecisse diligenti mea uisitatione, rationibus, et, si dicam, confabulationibus, quo ipsi praeriperetur ansa in domesticos incandescendi, quam optimis adhibitis medicinis, et in hanc rem sedulo conquisitis. Simul ac enim ex leui quoque causa incanduit, reductus tam multo opere sensus motusque, disparuit, euanuitque, qui uario rursus adparatu, et molestia non minore, reintroducendus erat. Vnde docemur con-

puluerisatum, alumini mixtum, uel succini aut xylaloes essentia, decocto scorzonerae diluta, conducit. Quod uero attinet uulnera recentia, meum facio Hermanni *van der* Heyden, consilium, qui, uti habet *Discurs.* 3. *pag.* 75. *et* 78. quaeuis uulnera noua, frigidae immersione et applicatione aquae, per lintea circumligata, imposita deinde uulneri membranula, testis ouorum inhaerente, felicissime curauit; quod quoque rationi et experientiae conuenientissimum, cum, uasis laesis, frigore constrictis, sanguinis affluxus, atque effluxus, aucta resistentia, impeditaque eo ipso puris generatione, sistatur, uulnerisque consolidatio promoueatur, acceleretur.

confabulationes amicas, et solatia, quocunque modo aegris conciliata, plus conferre ad sanitatem aegro comparandam, quam omnem medicamentorum adparatum, formularumque congeriem, quauis die repetitam. o) Hinc eleganter scriptum est a Graeco Poeta, MENANDRO, Comicorum promo Condo:

Sermo est tristitiae remedium solus,
Tristitiam enim beneuolus scit medicari sermo,
Sermo Medicus est, quae est in animo, passionis.
Animi aegrotantis est medicina sermo,
Maximum irae est remedium sermo,

o) Decet omnino suspensos perturbatosque hominum animos, quos curae et calamitates uariae misero angunt modo, accommodati affabilitate sermonis erigere, atque a sollicitudine, angoribus et molestiis abducere. Hinc Electra apud EVRIPIDEM, *u. 67.* amicum, in malis constantem, aduersaeque medicum fortunae, Diis aequalem dicit, ducitque, ἐγὼ, canens, σ' ἶσον Θεοῖσιν ἡγοῦμαι Φίλον· ἐν τοῖς ἐμοῖς γὰρ οὐκ ἐνύβρεισας κακοῖς, μεγάλη δὲ θνητοῖς μοῖρα, συμφορᾶς κακῆς ἰατρὸν εὑρεῖν. Ita prorsus Gentilis, ad Diui Gregorii mentem, qui *Orat. de Pauper. amore*, inquit: μέγα τῷ ἀτυχοῦντι Φάρμακον, ἔλεος ἀπὸ ψυχῆς εἰσφερό-

Huc pertinent balneationes frequentes, exercitia

μενος· καὶ τὸ συναλγεῖν γνησίως, πολύ τι κȣφίζει τῆς συμφορᾶς. Eleganter quoque ISOCRATES, *Orat. de Pace*, de sermonis facultatibus, in cura morborum mentis, hunc in modum differit: ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν τȣ̃το γινώσκειν, ὅτι τῶν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς νοσȣ́σαις καὶ γεμȣ́σαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν, ȣ̓δέν ἐστιν ἄλλο φάρμακον, πλὴν λόγος, ὁ τολμῶν τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν. Ἔπειθ' ὅτι καταγέλαστόν ἐστι, τὰς μὲν καύσεις καὶ τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τȣ̀ς δὲ λόγȣς ἀποδοκιμάζειν, πρὶν εἰδέναι σαφῶς, εἰ τοιαύτην ἔχȣσι τὴν δύναμιν, ὥς τ' ὠφελῆσαι τȣ̀ς ἀκȣ́οντας. Quemadmodum uero magna affabilitatis, comitatis, persuasionis, iucundaeque consuetudinis, in malis, a causis moralibus dependentibus, mitigandis, curandis, uis est, ira, si tristitia, aliaque mentis pathemata, a mala corporis constitutione, uiscerum imprimis obstructione, uti melancholiae hypochondriacae, et maniae hystericae exemplo constat, ortum ducant, uitia essentialia, quae corporis debentur uitiis, accommodatis aperientibus, atque euacuantibus, tollenda, quibus sublatis, cum corporis integritate, integra mentis alacritas et tranquillitas restituetur.

tia pilae, chartarum, latrunculorum, itinera per terras exoticas, uenationes, aer rusticanus, equitatio, musica, saltationes, prae reliquis tamen omnibus, mens tranquilla, erecta et hilaris. Igitur prudens Medicus, in morbis refractariis, nisi adsit suspicio uel mali uenerei, uel hysterici, de occultis animi passionibus semper suspicabitur. *p*)

CAPVT

p) Hoc serio semper quibusuis inculcandum aegrotis, antequam ullius morbi suscipiamus curam, ut genuinam mali, quo affliguntur, originem indicent, omnibus simul momentis et circumstantiis exacte manifestatis, perfectae morbi primarii cognitioni lumen foeneraturis. Si igitur mentis morbus praecipue in culpa sit, praeter ea, quae antecedentibus commendata, nec opem, ut ait BAGLIVIVS, *de fibr. morbos. cap. 5.* aut salutaria remedia adferre poterit, nisi aeger sibimet remedium praestiterit, animique morbo, animus ipse erectus, ac resistens, medelam attulerit. Sunt quidem, ex effato CICERONIS, *ad Atticum lib. 12.* consolationum multae uiae, sed illa rectissima impetret ratio, quod dies impetratura est. Nam, uti idem, *Tuscul. 3.* ratiocinatur, sensim et pedetentim progrediendo, dolor extenuatur, non, quod ipsa res immutari soleat, aut possit, sed id, quod ratio debuerat, usus docet, minora esse ea, quae sunt uisa maiora. Eandem in morbis ani-

Caput Vigesimum.

Narcoticorum, Fungorum, Fascinorum, et Philtrorum medelam continet.

Thes. 1. Venena Narcotica quam plurima, ut solanum maniacum, aliaque, sub imagine salubrium fructuum, saepe laedunt homines, praesertim rei herbariae minus curiosos et gnaros. Et quod haec, similitudine suae figurae, efficiunt, alia rursus, nempe inebriamina, succi sui uel suauitate, uel fragrantia odoris, uel pulchritudine coloris, plurimam hominum partem amore satis acri sibi de-

mi medicinam, Seneca, *Consolat. ad Helu. c. 16.* hisce commendat: qui aut delusus uoluptatibus, aut occupationibus abductus est, resurgit, et ipsa quiete impetum ad saeuiendum colligit. At, qui rationi cessit, in perpetuum componitur. Sed, hic omnino locum habet illud: recte, cum ualemus, bona aegrotis consilia damus, male ipsimet aegrotantes applicamus. Vnde, cum facile morbis mentis, morbi corporis simul produci queant, consilium Aureliani, *de Acutis morb. lib. 1. cap. 11.* hic magni facio, prudenter monentis, praecipientis, ut cogitationes, menti molestas, contrarios inculcando affectus, remoueamus, extirpemus.

deuinciunt. Hinc exempla eorum, qui inebriaminibus uel laborant grauiter, uel misere perierunt, sunt frequentiora illis, quae ex narcoticis uirulentiam traxisse dicuntur. Morale quidem ad inebriamina remedium est, nunquam fallens, sed rara per hoc seculum auis; Sobrietas sola, cum nunc magis pro uitio reputetur, bibere non posse, quam bibisse ad sensuum perturbationem, atque oculorum rubedinem et protuberantiam horrendam. q)

Thes.

q) Si ullum datur uenenum perniciosum, uenenorum omnium omnino primum, est ebrietas, eo magis iam accusanda, quo minus detrimenta, corporis mentisque sanitatem peruertentia, hodie attenduntur. Non sufficiunt nobis iam naturales, quibus abundamus, liquores, plura adhuc per artem parantur hunc in finem potulenta, imo naturalis bonitas potus, arte corrumpitur. Quid dicam de herba Nicotiana, cuius fumo fauces irritamus, torremus, exsiccamus, potus desiderium, bibendique auiditatem procuraturi. Plurimis quippe hominibus persuasum est, non melius conseruari sanitatem, quam uberiori potulentorum ingurgitatione, hanc regulam diaeteticam fundamenti loco ponentes: ad minimum, de die, octo libras cereuisiae esse deglutiendas. Alii contra credunt, spirituosis, tanquam optimis subsidiis confortantibus, sanitatem conseruari, uitam prolongari. Sed, in fine uidetur, cuius toni sit ean-

cet uolatilibus, urinosis, uel causticis, ut euphorbii uel pyrethri puluisculo, naribus inflato, uel sinapismis, et uesicatoriis, plantis pedum, aut nuchae impositis, item ustionibus, aut punctionibus, et frictionibus dolorificis, quae systema neruosum irritando, liquidum nerueum excitent, et stimuli uicem obeuntia, corpus totum, partesque solidas concutiant, unde in crebriores oscillationes concitata uasa, fluidas partes agitant, dissoluunt tenaciora, atque qua data uia in circulum reducunt. Tum suppositoria acria, et clysteres tales. Veneno autem haec dicta sunt analoga, ideoque interne non conueniunt, nec laudanda est ueterum opii antidotus, quam in castoreo ponebant, nisi quantum ad stimulum excitandum.

Thes. 4. Sed, in omni et morbo, et ueneno, curando, mox in principio quam prudentissime agendum est. Namque iuxta PERSIVM, Satyricum optimum, *Satyr. 3.*

Helleborum frustra, cum iam cutis aegra tumebit,
Poscentem uideas; uenienti occurrite morbo.

Ergo, non saltem per initia horum uenenorum, sed per omnem curationem, acida hic locum habebunt, acetum nempe uini, uel cereuisiae, aut ex spiritu frumenti, ut nostrae solent mulierculae, comparatum, syrupus ribium, berberum

natorum, uel guttulae aliquot spiritus uitriolici, nitrosi, aut sulphurei, in multa aqua calidiuscula frequenter epotae. PLINIVS, *l.31. c.11.* de sale sic habet: *bibitur et contra opium ex aceto mulso.* Nec ulla opiatis est praestantior antidotus, quam quidem acetum quodcunque, metallicum, factitium, aut naturale, non leui argumento, opiatorum uirus omnium, in sale uolatili acri alkalino consistere. Sic homines, quibus in extirpatione alicuius membri data fuere ex opio, mandragora, hyoscyamo, et uerbasco, uel cynoglossa, catapotia, nullo alio expergiscunt artificio, quam si nares aceto fortissimo fricueris. Sed omnia, quae uel incidunt coagulata, ab inebriaminibus facta, uel diluunt, narcosin tollunt. Hinc potus calidus Theae et Coffee celebratur post crapulam, non adeo propter uim horum, sed propter aquam calidam. Adeoque CELSVS, *Praefat. l. 1.* Cassium, medicum, potu aquae frigidae, quendam restituisse prodit, febrientem ex uini crapula.

Thes. 5. Vnde etiam spirituum sulphureorum et inebriaminum strenui helluones, ebrietatem sibi dispellere, epoto aceto, horunt, ut quoque suo tempore meminit MACROBIVS, *Saturn. l. 7. c. 6.* Et nostratibus, quando largius sese ingurgitauerant, acidum iusculum comedere in usu est, mulierculis *Plock-Finck* et *Fylle-Hund-Soppa* dictum. Ratio uidetur esse, quod forsan illud uasa stimulando, ad urinarias uias potulenta

ta demandet et ableget, uel ui ſua inſigniter ſudorifera, plurimam partem per ſpiracula cutis eiiciat, uel, ut uerosimilius eſt, ſpiculis ſuis ancipitibus, coagulatos ab inebriaminibus humores, teneat, perque emiſſaria exterminet. Et HIPPOCRATES, *de Rat. uict. in acut. n. 59.* optimum eſſe eſui, ſcribit, ſi quis ebrius eſt, aut ad potationem ire uolet, allium, mihi infeſtiſſimum. Sic Androcydes, referente PLINIO, *lib. 17. cap. 14.* medicinam contra ebrietates, raphanum mandi praecepit, quod radix, inſigne ſit diureticum. Et Hungari, ubi nocturno certarunt mero, appetitum proſtratum iure acido, ex fermento confecto, quod ſupra deſcriptum, ab orco reuocant, referente THOMA IORDANO, *Phaenom. Peſt. Tract. 3. cap. 6.* Hanc quoque, ebrietatem diſcutiendi, uim, amygdalis amaris ineſſe, exemplo confirmat PLVTARCHVS, *ſympoſ. l. 1. qu. 6.* medici cuiusdam Druſi, Tiberii, Caeſaris, filii, qui amygdalas quinque, aut ſex, amaras, ſubinde ante compotationes edere ſolitus, omnibus aliis palmam bibendo praeripuit. Et PLINIVS, *l. 23. c. 8.* ſic: *aiunt quinis fere praeſumtis, ebrietatem non ſentire potores.* Sic urſos, cum mandragorae poma guſtauere, formicas lambere, ſcribit PLINIVS, *l. 8. c. 27.* neque hoc ſine ratione. Namque haec animalcula ſpirant ſal quoddam uolatile ammoniacale, comeſtaque, egregium ſunt remedium, in locis deſertis, aeſtiuali ſiti compe-

ſcendae et extinguendae, ut ipſe ſaepius probaui.

Theſ. 6. Namque, quod inebriantia ſpirituoſiora, liquida noſtra cogant, capitisque ſic dolores excitent, urendoque neruos ſentientes, ſtuporem inducant, nullus dubito. Hinc etiam in caro, lethargo, aliisque ſoporoſis morbis, acetum, naribus inſufflatum, plus excitat, quam ſpiritus quilibet uolatiliſſimus alkalinus. Ideoque HIPPOCRATES, *l. 2. de morb. n. 70.* Mali Punici ſuccum, ptiſanae ſucco admiſcendum, ſuadet in lethargo. CELSVS porro, acetum in lethargo laudat, *l. 3. c. 20.* Syrupus quoque acetoſitatis citri magnarum hic eſt uirium, ipſeque mali Medici ſuccus, ut ſupra innui:

- - quo non praeſentius ullum
Pocula ſi quando ſaeuae infecere nouercae,
Miſcueruntque herbas, et non innoxia uerba,
Auxilium uenit, et membris agit atra uenena.

ut Poeta canit, *l. 2. Georg.* de citrio malo, uideturque mihi de narcoticarum plantarum ueneno, ſeu Meconio, eiusque antidoto, fuiſſe locutus. Conf. PLINIVS, *lib. 12. c. 3.* et ATHENAEVS, *Deipnoſoph. l. 3. c. 5.* Sed, qui omnium uenenorum, ad ueterum mentem, alexipharmaca, horumque ſimiliter in tabulam redacta, uidere geſtit, adeat DIOSCORIDEM, *lib. Alexipharm.* SCRIBONIVM LARGVM, *de Compoſ. med. a cap. 179. ad 200.* AVICENNAM,

NAM, *d. l.* et CARDANVM, *de Venen. lib. 3. cap. 23.*

Thes. 7. Venena fungorum, tam acrium, quam lentorum uiscidorumque, optime curantur, si statim per uomitum eiiciantur. Vel, si ne sic quidem exterminari possint, prosunt pyra, confestim sumta. Omnium tamen optime eos debellat acetum potum, quod non solum eis contrarium est, quatenus fungorum corrosiuorum alkali acre uolatile oleosum retundit, sed et quatenus tenacem lentorum pituitam incidit et discindit, meabilemque per uasa facit. De Pyris ita PLINIVS, *lib. 23. c. 7. ipsa aduersantur boletis atque fungis, pelluntque pondere et pugnante succo.* Adposite PLINIVS, pugnantem acidum pyri succum cum fungorum alkalino ueneno dicit. Prodest et contra fungorum uenena, nitrum ex posca, sic enim aquae et aceti mixturam appellabant ueteres, potum, ut bene praecipit PLINIVS, *l. 31. c. 10.* Quanquam raro medela digni uidentur illi, ut canit IVVENALIS, *Satyr. 11.*

Quibus in solo uiuendi causa palato est.

quique ut paulo infra idem,

- - *gustus elementa per omnia quaerunt,*

Nunquam animo pretiis obstantibus.

Thes. 8. In *Fascinorum* et *Philtrorum* curatione, ad ueneni epoti et propinati naturam respiciendum. Et, si fascinum per aliquod acre uenenum compositum fuit, per contraria cu-

randum remedia, a me ſuperius breuiter enumerata. Namque, ſi praeter meam opinionem, aliquid diabolici hic lateat, et ſpirituale quid, a Medico auxilium ſperandum non erit, niſi forte res naturales, quod ualde credibile, in ſua petiiſſe diabolum miniſteria, adſerere uelimus. Prodeſſe auctores multi ſpondent, uano tamen conſilio, ex collo penſiles gerere lapides pretioſos, ſmaragdum, hyacinthum, amethyſtum, chelidonium, gagatem, tobazinum, carbunculum, iaſpidem, corallium, mumiam Aegyptiacam, poeoniaeque radicem. Mutare regionem, ego quidem pro remedio optimo reputaui ſemper. Faſcinum quoque, cum ſaepe a metu et imaginatione forti profluat, curationem poſcit, in confirmatione mentis poſitam. Et, ſicut longi morbi, immutato aere, ſolo coeloque, facilius curantur, quam domi, et ſaepe absque ullo alio remedio, hinc quoque in id medicamentum ſedulo animus flectendus. Nam Faſcinum, quod fit ab inhalatione alkalium acrium, contrario facile tollitur, ſiue ex oculis, ſiue ore proiectus halitus fuit. Deuoti uero, et quos male angit cruciatque conſcientia, medicinis ſpiritualibus ſolis ſanantur, ſeria factorum poenitentia, et confidentia Diuinum in Numen. Quae enim de adamante, in brachio ſiniſtro geſtato, adferri ab auctoribus ſolent, uana eſſe, putandum, niſi fortis acceſſerit imaginatio. In omnibus tamen morbis, ſiue corporis, ſiue mentis, conſolari aegros Medicum oportet, quia, iuxta PLAVTVM, *Capt. Act. 2. Sc. 1.*

In

In re mala, animo si bono utare, adiuuat.

Thes. 9. Quod Philtra concernit, seu insanos amores, per pocula exsuscitatos, ueteres Pagani, ex praescripto Cratetis Thebani, quod LAERTIVS, allegat, *lib. 6. de Vit. Philos.* *διὰ λιμὸν, χρόνον, καὶ βρόχον*, curabant, methodo, a Christianis medicis non per omnia imitanda. In hoc quoque articulo ad acre adsumtum respiciendum est. *r*) Et, si per stimulantia et acria quis concitatus fuerit in feruidiores amoris aestus, per illa facile sanabitur, quae uel ueneni uim obliniunt, uel infringunt, uel quae diluunt, ante memorata. Illa autem, constantissime perdurans membri erectio, et dolor uesicae urens quam maxime, qui per cantharides, uel sponte eum in finem adsumtos, uel ex uesicatorio insinuatos, fieri solent, facilius non tolluntur, quam si adplicetur externe cataplasma ex fermento acido, uel fece uini Rhenani, aut Hispanici, uel interne bibatur lac, aut posca calens copiosa, aut ali-

Mmm 3 quod

r) Omnia, quae de philtrorum, amorem erga certum subiectum determinantium, effectibus, dicuntur, mera esse figmenta, minusque fundata praeiudicia, abunde pluribus rationibus et exemplis, *dissertatione, de Philtris rite examinandis et iudicandis*, probaui; nam, si quis amat ceruam, ceruam putat esse Mineruam; et, si quis amat ranam, ranam putat esse Dianam. Vnde homines, uehementius impensiore puellae, uel foeminae cuiusdam, qua potiri nequeunt, amore fascinati, ue.

quod metallicum acetum, guttatim aquae purae calidae instillatum, aut pinguia, quae quidem abscondunt spicula, sed non tollunt, nec alterant.

Thes. 10. Prosunt et talibus peregrinationes, ludus aleae, latrunculorum, aut chartarum, quae animum a re impensius amata auertant. Nunquam sint otiosi, sed semper aliquid agendo, amare dediscant, iuxta illud NASONIS, *Remed. Amor. lib. 1.*

Otia si tollas, periere cupidinis arcus,
Contemtaeque iacent et sine luce faces.
Quam platanus riuo gaudet, quam populus unda,
Et quam limosa canna palustris humo,
Tam uenus otia amat. Finem qui quaeris amori,
Cedit amor rebus: res age, tutus eris.

Vena-

xati, blenni stupidique sunt, firmissime ea detenti imaginatione ac persuasione, similem in uniuerso terrarum orbe uirginem aut mulierem non reperiri. Hoc illorum exemplis, quale refert TVLPIVS, *obs. lib. 1. obs. 22.* qui, ex repulsa, quam amata dedit puella, in catalepsin incidit, confirmatur. Optimum hic censeo auxilium, matrimonium tempestiue contractum, ac uiuam uitiorum, quibus amatum subiectum, denegatum, scatet, reprae-

Venationes, et aucupia, arborum insitiones, et agricultura, hic maxime prosunt, iuxta HORATIVM, *Epod. Od. 2.*

Amite leui rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos:
Pauidumque leporem, et aduenam laqueo gruem,
Iucunda captat proemia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Haec inter obliuiscitur.

Nouos porro introducere amores alius puellae, aut uituperare eam, quae tam perdite amatur, uariis uerborum confictis contumeliis, conuenit. Conf. DOMINICI LEONI, *Ars Medica l. 2. S. 2. c. 11.*

sentationem; tu modo, monet OVIDIVS, *lib. 1. de Remed. Amor.* qui, quod amas, aegre dediscis amare, nec potes, et uelles posse, docendus eris. Saepe refer tecum sceleratae facta puellae, et pone ante oculos omnia damna tuos. Si porro, huiusmodi hominis animum, meretricis uerba blanda, blanditiaeque muliebres occuparunt, antecedentibus fuga, iterque ad dissita loca, iungenda sunt, uti citatus praecipit auctor, *citato loco*, hanc regulam inculcans: Tu tantum, quamuis firmis retinebere uinclis, i procul, et longas carpere perge uias; nec quot transieris, sed

Thes. II. Medicina enim, in amore extinguendo, non adeo felix ſemper, nec tuto, adhibetur. Hinc Apollo, Medicinae inuentor, Peneian Daphnen improſpere perſecutus, apud NASONEM, fabulatorem, *l. 1. Metamorph.* exclamat:

Hei mihi, quod nullis amor eſt medicabilis herbis!

Nam certe morbo difficulter ſanabili is laborat, qui perinde, ac Dido Virgiliana, *lib. 4. Aeneid.*

Vulnus alit uenis, et coeco carpitur igni.

Sicut enim curatio uenenorum, quae ex affectibus animi, moerore, gaudio, dolore, ira, etc. dependent, ſaepiſſime nulla eſt per medicinas pharmaceuticas, ſed per contrarium ſaltem affectum, ſic leniri quidem lymphatus amor poteſt, amatae tamen rei impetratio, uel bona, eloquens et bene deducta oratio, hic magis ualet. Namque, ut bene NASO, *de Pont. lib. 1. Eleg. 4.*

Ad-

quot tibi, quaere, ſuperſunt millia, nec maneas ut prope, finge moras. Tempora nec numera, nec crebro reſpice Romam, ſed fuge, tutus adhuc Parchus ab hoſte fuga eſt. Libidinoſae denique hominis conſtitutioni, per uſum ſeroſorum, terreorum, nitroſorum, acidorum, ſaturninorum, fugam contra aromaticorum, et bene nutrientium, ſuccurrere decet.

Adferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
Sanabit nulla uulnera cordis ope.
Cura quoque interdum nulla est medicabilis arte:
Aut si sit, longa est attenuanda mora.

Thes. 12. Vitam uero lautiorem, et cibos melioris succi, qui sequi solet peruersus amor, non difficulter tollitur per contrariam uiuendi rationem, famemque liberaliorem: *sine Cerere* enim *et Libero, friget Venus*, Chremetis Terentiani effato. Et iuxta PHOCYLIDEM:

Η πολλὴ δὲ τροφὴ πρὸς ἀμέτρους ἕλκει ἔρωτας.

Infibulare enim adolescentem salacem, ut in pueris factitatum, CELSVS prodit, *lib. 7. c. 25. n. 3.*

Cuius in indomito constantior inguine neruus,

ut FLACCI uerbis utar, *Epod. Od. 12.* certe impossibile est. Nam, quae in hunc usum a monachis usurpari solent cilicia et flagella, monachis relinquenda sunt. Vinum quoque talibus uitandum quam maxime: *quia proximus a Libero, patre, intemperantiae gradus ad inconcessam Venerem esse consueuit*, uerba sunt VALERII MAXIMI, *l. 2. c. 1.* Bene quoque a quibusdam audit, sal saturni, acetum uini, et ruta, *s*) stomachalis illa et anthelmintica herba, ad

 minu-

s) Vulgaris quidem de ruta est traditio, quod usus esusque illius, stimulos ueneris extinguat, γονήν τε, scribit DIOSCORIDES, *l. 3. c. 52.* σβέννυσιν ἐσθιόμενον καὶ πινόμενον, ruta nempe, seu esu, seu

minuendam ſalacitatem. Hinc NASO, *lib. 2. de Remed. amor.* remedium, ſalacitati tollendae, praeſcribens, ſic canit:

Daurius an Libycis bulbus tibi miſſus ab oris,
An ueniat Megaris, noxius omnis erit.
Nec minus erucas aptum eſt uitare ſalaces,
Et quidquid Veneri corpora noſtra parat.
Vtilius ſumas acuentes lumina rutas,
Et quidquid Veneri corpora noſtra negat.

Namque, *ut illa* Medicinae pars, *quae uictu curat, aliquando medicamentum adhibet, ſic illa, quae praecipue medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem uictus debet, quae multum admodum in omnibus malis corporis proficit*, ut egregie CELSVS diſputat, *Praefat. lib. 5.* Et, ſi alio modo Venus extingui uaga nequeat, ineundum eſt matrimonium coniugis pulchrae caſtaeque, ſecundum illud SENECAE, *in Octau. Act. 1.*

Iuue-

potu adhibita genituram extinguit. Imo rutam, Graecis πήγανον hinc dictam fuiſſe, quod ſiccitate ac caliditate ſua coaguletac condenſet ſemen, PLVTARCHVS, *lib. 3. Sympoſ. Quaeſt.* hiſce teſtatur: Φασὶ καὶ τὸ πήγανον, ἀπὸ τῆς δυνάμεως ὠνομάσθαι· πήγνυσι γὰρ ξηρότητι διὰ θερμότητα τὸ σπέρμα, καὶ ὅλως πολέμιόν ἐστι ταῖς κυούσαις. Eadem fere, de ruta, affert Nicandri Scholiaſtes, *Notis ad Alexipharmac. Nicandri*, ſcri-

Iuuenilis ardor impetu primo furit,
Languescit idem facile, nec durat diu
In uenere turpi, ceu leuis flammae uapor.
Amor perennis coniugis castae manet.

Hinc uirgines, chlorosi laborantes, solo matrimonio et coniugali copula curantur, ut supra dictum, nisi quod acidulae chalybeatae hunc interdum morbum alleuare soleant, adiuuante prae ceteris exercitio uario saltationis, uectionis, nauigationis, ambulationis, et gestationis. *t*) Et obseruauit cl. BAGLIVIVS, uirgines in Italia, ex chlorosi, Tarantatorum symptomata ementientes, saltationibus curari, *de Tarant. cap. 7.*

Thes.

bens : τὸ δὲ πήγανον παρὰ τὸ πήγνυσθαι τὴν γονήν· ἐστι δὲ ἐπισχετικὸν τῆς συνουσίας· διὸ καὶ οἱ μυούμενοι αὐτῷ χρῶνται. Sed, si rutae principia, maximam partem sale uolatili oleoso constantia, et quotidianum fere usum esumque rutae, quo multi homines delectantur, innoxium, et foecundo coitui minus infestum, considero, rutam, ad castitatem procurandam, promiscue commendare nequeo, uti pluribus demonstraui, *Dissertatione, de Ruta, medicamento, ac ueneno.*

t) Male atque inique in uirginibus uiduisque pallidis, uterum, uterique morbos, saepius accusari, accuratum examen circumstantiarum, in huiusmodi subiectis, atque infirmitatibus, quibus affliguntur, occurrentium, ob oculos ponit; nam

Thes. 13. Petenda etiam ſunt ex Moraliſtarum Gymnaſiis remedia, increpando identidem dedecus, infamiam, ac turpitudinem, aliaque longo ordine mala, ex tali amoris inſania ſuboritura. *u*) Quaeque fomenta his addunt, laſciua carmina, uitanda et proſcribenda ſunt; plurimi enim per haec ſcelus contraxerunt. De quibus, ſcriptor grauiſſimus, THVANVS, *Hiſt. lib.* 22. ita: *Nec inter poſtrema corrupti ſeculi teſtimonia, recenſebantur Poetae Galli,* (Ronſardi ſimiles) *quorum prouentu regnum Henrici II. abundauit, qui ingenio ſuo abuſi, per foedas adulationes ambitioſae foeminae,* (Dianae Pictauienſis, meretriculae Regiae,) ***blandiebantur, iuuentute interim corrupta, pueris-que a ueris ſtudiis ita abductis, ac poſtremo ex uir-***

---

frequentiſſime, non defectus coitus, ſed frequentior impurusque coitus, et, uel fortiora emmenagoga, abortum procurandi ergo degluti-ta, uel aſſumta terrea, ſcopo conciliandi pallorem amatorium, ut alias innumeras cauſas ſilentio tranſeam, in culpa ſunt, quod uberius explicaui, *diſſertatione, de Vtero inſonte.*

u) Etenim, ſaepenumero conſilium bonum, tempeſtiue datum, ac prudenter applicatum, plus in praeſenti ſtatu caſuque prodeſt, quam omnia medicorum arcana, ac ſpecifica, totusque myropolarum apparatus. Hinc accommodate CALLIMACHVS, *Epigram.* 49. canit: οὐ μῦσαι τὸν

uirginum animis pudore et uerecundia per lasciuarum cantionum illecebras eliminata.

Thes. 14. Proderit quoque amatis impense mulierculis, ad exemplum Hypatiae, Theonis, Geometri, filiae, et Isidori, Philosophi, uxoris, Philosophae simul ac Heroinae, quam SVIDAS, *in Lexico p. m. 976.* commemorat, sollerti astutia suis ostentare amatoribus, linteamina, sanie menstruali consperssa, locaque secretiora, tam impense amata, isto cruore adhuc dum manantia, in eandem cum Hypatia erumpendo exclamationem: *τούτου μέντοι ἐρᾷς, ὦ νεανίσκε, καλοῦ δὲ οὐδενός.* Vel, quas a RAYMVNDO LVLLIO, Chymico, dilecta impensius Eleonora adhibuit partes, amatoremque attentius ipsam in templo contemplantem absterruit, si res ita ferat, recincto strophio, ulcus foedum cancrosae mammae explicare. *x)*

Thes.

ἔρωτα κατίσχαυνον ἔντι, Φίλιππε· ἡ παννακὴ πάντων Φάρμακον ἡ σοφία, τοῦτο δοκῶ, χ' ἃ λίμος ἔχει μόνον ἐς τὰ πονηρὰ τὤγαθον, ἐκκόπτει τὰν φιλόπαιδα νόσον.

x) Hanc de Lullii amore historiam, modo non sit fabula, recenset VINCENTIVS MVTIVS, Hispanus, *Histor. del Reyno de Mallorca.* Rarum certe, si uera sunt, quae referuntur, est exemplum, ab hodiernarum puellarum et mulierum moribus, plane abhorrens, qui partes corruptas quouis

Theſ. 15. Iſta tamen forte cum noſtri ſeculi corruptis quibusdam et diobolaribus puellis minime conuenient, in id unice atque omni ſtudio incumbentibus, ut iuuenum palantes in amore animos non a ſe propellant, quin potius blandiſſimo lenociniorum et illecebrarum artificio, manu et uoce, ad ſe pelliciant, compellantque. Quae continuo clamant, cum Plautina Cleaereta, *Aſinar. Act. 1. Sc. 3.*

Semper oculatae noſtrae ſunt manus, credunt quod uident:

non abſimiles plane Meſſalinae, Claudii, Caeſaris, coniugi, quae *regalem exiſtimans palmam, elegit in id certamen, nobiliſſimam e proſtitutis ancillam mercenariae ſtipis, eamque die ac nocte ſuperauit quinto ac uiceſimo concubitu*, ut PLINIVS, *l. 10. c. 63.* narrat. Vnde occaſio data eſt Satyrico, IVVENALI, *Sat. 6.* eam ſic perſtringendi:

Triſtis

modo occultant, mammas uero, flaccidas licet, ſuppoſitis linteaminibus, compreſſo per fortiores ligaturas abdomine, nudas, tanquam res uenales, non abſterrendi, ſed irritandi alliciendique iuuenes fine, exponunt; Vnde maxime proficuum ſalutareque iuuenibus eſſe, iudico, omnem cum ſexu ſequiore, peſſima tali conſuetudine infecto, conuerſationem fugere, perpendendo, multos hinc lue uenera non ſaltem correptos, ſed totam

Triſtis abit, ſed, quod potuit, tamen ultima cellam
Clauſit, adhuc ardens rigidae tentigine uuluae,
Et laſſata uiris, nec dum ſatiata, receſſit.

Theſ. 16. Sed, ſicut faſcina et philtra a me aliter non intelliguntur, quam ſcelera per res maxime naturales facta, ita puto eadem, per contraria ſemper remedia debellari. Et, quemadmodum multa ingenii noſtri imbecillitatem longe ſuperent, ita quoque non poſſunt non eadem languide curari. Talem autem cognationem plurima, et quidem omnia unius generis acria, inter ſe habent, ut uno bene intellecto, reliquorum facile natura habeatur et penetretur. Atque haec uenena iam dicta, uel mortem adferunt ſubitaneam, uel remedium etiam ſuſcipiunt, quia in fluido maxime ſanguineo pererrant et fluitant; ſed uenena temporanea chronicorum morborum, uel in ipſo ſolido male affecto fundantur, uel et in uiſcido atque inerti aliquo, canales firmiſſime obthurante malo, quam maxime medelis recalcitrante, ac ſaepe inſanabili.

etiam familiam, totam gentem in miſerrimum ſtatum ſaepe praecipitatam fuiſſe, de quibus prolixius egi, *diſſertatione, morbos corporis, morbis mentis non curandos eſſe*; euincente.

Capvt Vigesimvm Primvm.

De Corrigendis Venenis Chronicis, ac curandis ex eorum usu malis, agit.

Thes. 1. Ad morbos chronicos progrediemur, partim in humoribus fundatos, sed acri sali sua debentes primordia, cum uiscido qualicunque in minimis uasis haerente, partim denique, atque id utplurimum, solidis ipsis et uasis in motu suo naturali, id est, contractilitate reciproca, per quamcunque causam, supra enarratam, aliamue, flaccidis, et labefactatis. Vt obiter tantum hoc dicam, uidetur recentiorum dogma de coagulatione et dissolutione liquidorum, et flacciditate solidorum, cum ueterum Methodicorum laxo et stricto conuenire, per mechanicas motuum leges, a fluido et solido reciproce existentes, phaenomenis morborum nunc explicatis. Videsis BAGLIVIVM, *de Prax. Med. l. 2. c. 8. §. 2. p. m. 201.* Methodicorum autem secta, principem ex Graecis agnoscit, THEMISONEM, ex Latinis uero COELIVM AVRELIANVM. Et de laxo ac stricto, horumque intermedio, lege CELSVM, *Praef. l. 1.*

Thes. 2. Quomodo acria, uiscidis implicata, in nobis generentur, uidimus supra. Et, si sanguinem spectemus, in illo praecipue deprehendimus

dimus aquam, oleum, ſalia, et terram. Aqua nunquam acris fieri poteſt, uti nec terra; reſtat ergo ſal et oleum. Quod oleum attinet, in ſtatu quidem ſano, mite eſt, et benignum, ſed, ſi aliquas ſubit mutationes, fit acerrimum: non ſecus ac butyrum, uel aliae pinguedines, in uentriculo diu permanentes, ranceſcunt, et contrahunt acredinem. Sales uero acutiorem inducunt aciem, ſi ex nimio corporis calore et motu atterantur in angulos uarios et figuras conicas ac pyramidales. γ) Terra, ubicunque fuerit,

γ) Licet ego ad eorum non acceſſerim partes, qui certas certorum ſalium, aliorumque corporum particulas, particularumque cuſpides et figuras, exacte determinare uoluerunt, hoc tamen ſatis liquere puto, quod ſalia, oleaque, ſanguini ſuccisque corporis noſtri inhaerentia, multum in figura et magnitudine per diuerſum ſolidorum motum attritumque immutentur. Eadem fere ratione, motus, in ſuccos ſaliaque corporis noſtri agit, qua, ignis, concreta digerenda, ſoluenda, deſtillanda, afficere, alterareque ſolet. Experimentum luculentum in nitro, ac mutatis ui ignis affectionibus eiusdem mechanicis, figuris imprimis et magnitudinibus particularum, habemus; nam, nitrum, ſibi relictum, latioribus conſtat cryſtallis, quae priſmatum inſtar, in ſex diſtinctae latera, minus fortem minusque profundam in lingua ſana impreſſionem faciendo, ſubamari ſalſique ſenſum ſaporis excitant; cum contra, idem nitrum, fortiſſi-

rit, acris fieri nequit. Si quoque aliquid in corpore ſtagnauerit, calore et impulſu uicinorum uarie comminuitur in acre quidem triplex, acidum, in primis praecipue ſtagnans regionibus, oleoſum, et alkalinum uolatile, comitante ſemper, cum acri oleoſo, acredine alkalina. z)

Theſ. 3. Equidem ex illis, quae in ſuperioribus ſunt dicta, facile conſtat, quam leui negotio, ſales acidi uolatiles, per continuatam diu ſanguinis circumgyrationem, cum eiusdem alkalinis

ma ignis ui diſcerptum, reſolutum, in plures, easque ita extenuatas et exacutas particulas, ſero ſuo ſolutas, diuidatur, ut non acidum modo excitet ſaporem acerrimum, ſed cauſtica quoque ſuarum particularum tenuiſſimarum acredine, fortius laceſſendo atque irritando, ſolida plane exedat, deſtruat. uid. Bergervs, *de Nat. human. lib. 1. cap. 25. pag. 368. et 369.* Ita peraeque ipſam gelatinam, nutritioni impendendam, nimis repetitis circuitibus, liquidiſſimis orbari, denſam et acrem reddi, euectis oleis, ſalibus cumulatis, atque exaſperatis, docet, praeter quotidianam experientiam, Boerhave, *Inſtit. Med. ed. Pariſ. in 8uo, de a. 1722. §. 455. pag. 143.*

z) Diuerſa acrimoniae genera, originem, ſigna, effectus, antidota, optime explicauit Boerhave, *Inſt. Med. ed. cit. a. §. 760. ad 763. p. 244. et 245. et a. §. 911. ad 916. pag. 281. ad 283.* et *Tract. de Viribus Medicamentorum, Pariſiis, 1726. in 8uo. ed. Prolegomenis, cap. 5. a p. 16. ad 25.*

kalinis falibus, mutuo inito connubio, in aliquod tertium, salem nempe ammoniacum, facessere queant, ignique chymico exposi um sanguinem, uel solidas hominis partes, arte hactenus cognita, solummodo spiritum effundere alkalinum, cum acidis, per contrarium salem, strenue colluctantem. Debemus tamen in Praxi Medica saepius respicere ad morbos, ex sale acido, ut et sale muriatico, exortos, quae salia adhuc in eiusmodi compositum tertium non abiuerunt, per quandam quasi inter alkali et acidum, aut salsum, cum uiscoso conceptam interne digestionem: acidis istis frequentissimo usu ita copiose ingestis, aut salibus muriaticis cum uiscido tam largiter deuoratis, ut prae sua copia morbos, suo genio conuenientes, prius in actum deducant, quam fuerint per crebros sanguinis attritus et circulationes, uasorumque impulsationes, dum uel in ipso feruntur sanguinis flumine, uel alicubi stagnauerint, istam passa limam, inque eum redacta subtilitatis statum, quo pristinam deponendo naturam, in aliam, planeque diuersam indolem, conuertantur.

Thes. 4. Internoscitur autem acidum praedominans, praesertim si uiscera omnia externa et oris liuescant pallescantque. Salsam intemperiem sapor salsus in ore, et corporis tumor indicant; in alkalino uero praedominio uaria habentur putrefactionis indicia, oris praecipue halitus cadauerosus, et urina putrida foetens, cum siti, calore, et olido totius corporis foe-

 tore,

tore. *a*) Et quae praeterea ſigna morborum chronicorum ſunt incipientium, progreſſorum, aut iam in perniciem terminandorum, ac legi poſſunt apud auctores uarios, qui hoc argumentum prolixe tractarunt. Chronici autem morbi, hanc ob cauſam tam difficulter curantur, quia uitium ſaepe numero latet in flacciditate partium ſolidarum, trahentium fluida in conſenſum et

a) Sedulo examinandum ac perquirendum, an acrimonia, in humano peccans corpore, uitium ſit particulare, uel uniuerſale; nam frequenter, ſalia acida, alcalia, olea rancida, in canale alimentorum, uictus uitio, colliguntur, ita ut, talis acrimonia, cruditatum nomine, primas ſaltem occupet uias, accommodatis digeſtiuis, emeticis, ac purgantibus, corrigenda, remouenda. Quae remedia minus ſufficiunt, ſi talis acrimonia, quaecunque eadem ſit, ab ita dicto temperamento, uel ſanguinis dyſcraſia, dependeat. Dehinc ſumme neceſſarium, ut in examine huius illiusue acrimoniae, aliusque intemperiei, corpus laedentis, uel laeſurae, occupati, non ſaltem praeſentem ſtatum, huiusque ſigna, ſedulo perpendamus, ſed in antecedentia etiam inquiramus, eaque cum praeſentibus conferamus. Qua methodo uſi ſumus, *Anthropologia, ad Pathologiam applicata*, *cap.* 25. *a* §. 47. *ad* 64. *et Medicina Theoretico-Practica*, *cap.* 2. *a* §. 46. *ad* 52. *p.* 26, 27. *et* 28. *item*, *cap.* 4. *a* §. 80. *ad* 99. *a pag.* 109 *ad* 117.

et inertiam. Interdum etiam uermes in caufa funt, et forfan faepius, quam poffumus hoc cogitare. Liquida porro uel craffitie, uel tenuitate, uel acredine, aut inertia peccantia, facile reftituuntur; folida uero difficillime priftinum elaterem recipiunt, ut optime monet BAGLIVIVS, *de Fibr. Motr. l. 1. c. 6. Coroll. 1.*

Thef. 5. Sed, per exempla aliquot morborum chronicorum eundo, in talium quoque uenenorum curationem deueniamus. *Scorbutum*, frequentiffimum morbum, quidam fcriptores nouum effe, contendunt, terrisque Septentrionalibus folummodo endemium. *b)* IODOCVS

b) Nullum uocabulum frequentius in foro medico auditur, quam fcorbutus; fi morbus ipfe indicandus, uocatur fcorbutus, fi caufa morbi determinanda, in fcenam denuo prodit fcorbutus, fi fymptomatum urgentium ratio reddenda, culpatur fcorbutus, fi aegrotus morbo perit, fcorbuti accufatur malignitas, fi quaeras de medicamentis adhibendis, laudantur antifcorbutica; paucis: fcorbutus, uniuerfale ignorantiae imperitorum medicorum eft afylum, idem, ac cacochymia, intemperies, et dyfcrafia, notans, uti iam probaui, *pag. 351. et 352. fub not. c.* Operae igitur pretium eft, imo cuiuis genuino incumbit medico, ita dicti fcorbuti originem, fedem, atque indolem, ex antecedentibus, cum praefentibus accurate et prudenter collatis, eruere, hisque deinceps methodum medendi et reme-

uero LOMMIVS, *in egregio obſeruationum medicinalium opuſculo, lib.* 1. *p. m.* 62. ipſam eſſe aegritudinem, opinatur, quam HIPPOCRATES olim, ſub *magnis lienibus*, expreſſit. Et certe, utut HIPPOCRATES plurimis in locis, atrae bilis ſedem faciat lienem, materiaque ibi, uel in uiſceribus proximis ſtagnans, et per moram acris facta, aliud quid, quam ſcorbutum, indicet, loca tamen eiusdem Senis, *lib. de Int. Aff. et lib.* 2: *Praedict.* per gingiuarum uitia, haemorrhagias, graueolentiam oris, tibiarum ulcera, dentiumque dolores, et tumores ſubter oculos, non obſcure hunc morbum, ſub iſto magnorum ſplenum nomine, uel *εἰλεῦ τοῦ αἱματίτου*, innuere uidentur, ſibique fuiſſe notiſſimum. Ex Hippocrate, CELSVS, *lib.* 2. *c.* 7. eadem mala, circa magnos lienes, enumerat.

Theſ. 6. Verum, prout hic morbus, uel in principio, uel progreſſu, aut in fine eſt, ita et uarie tractandus. In initio enim conducunt purgantia, exercitia uaria, pharmaca acria, atque omnia, quae ſanguinem uiſcidum, haerentem, et immeabilem, rurſus diſcerpere ualeant. Atque in hoc caſu, antiſcorbutica dicta, cum fructu ad-

dia accommodare, quod ſerio urgemus et monemus, *diſſertatione, de rite perquirenda morborum origine, a cap.* 8. *p.* 15. *usque ad finem, et Tract. de Aſyl. Ignorantiae, in Medicina et Chirurgia uſitatis, cap.* 24. *et* 25. *a p.* 25. *ad* 29. item, ***Medicin. Theoret. Pract. cap.* 6. *a p.* 160. *ad* 180.**

adhibentur. Sed, ubi adoleuit, et leuiter putrere incipit, eadem quidem conueniunt, sed mitiora acidiuscula. Exercitia tum ualida, exacerbant morbum, uertuntque in febrim: sed modica non obsunt. Vbi uero cum siti, febri, maculis uariis, et ulceribus ἐσθιομένοις, foetore corporis et spiritus, nigrore dentium, eorumque casu, tum gingiuarum cancro, (Belgae *Water-Kanker* adpellant) et urina putrida, se proripit, antiscorbutica adpellata, atque omnia acria alkalina, sunt pessima uenena. Contra prosunt acida uegetabilium quaecunque, tum metallica, atque omnia ea, quae putridis morbis adhiberi solent. *c*) Hinc saepe salivatio profuit, ut ego illustre tentaui exemplum in uiro magni nominis, Ao. 1709. qui consummato iam scorbuto laborabat. Nec adcuratior huius morbi extat historia, quam apud EVGALENVM, Medicum Em-

c) Acetum uini, cum siliginis succo, magnopere, ad arcendam dentium corruptionem, et foetorem, HERMANNVS *van der* HEYDEN, *Discurs. 4. p. 402.* commendat. Maxime quoque proficuum et salutare deprehendi acetum cochleariae, dentibus gingiuisque erosis illitum, adhibito deinceps puluere, ex aequali mastiches et cremoris tartari parte. Praecipue uero, et primario, hic sanguinis uitio, per accommodata antidota, succurrendum, cum alias curam duntaxat palliatiuam, minime uero radicalem, huiusmodi topicis obtineamus.

danum, nec tutior curandi methodus, quam magni illius BOERHAVE, in Praxi descripta.

Thes. 7. At *Peripneumonia*, a uiscidis et bonis orta alimentis, si uehemens, uenae sectionem requirit. Interdum purgantia opem ferunt, quibus utrisque sanguis minuitur distendens, et resoluitur in substantiam meabilem. Contingit tamen saepe, homines pariter ac equos, per crisin naturae curari, facto forte per tussiculam uulnere pulmonali, per quod sic exit ingens copia boni et laudabilis puris, et homo dein bene ualet. Dabo exemplum Ao. 1709. d. 23 Aprilis, Coronis Carolinis, D. Köhler, Amanuensis Cancellariae Nauticae, homo triginta circiter annorum, staturae mediocris, breui collo, semper obesus, quod nostri *Deest* uocant, uernali saepius tempore corripitur peripneumonia, cum tussi, dolore capitis, difficili respiratione, et anxietate multa. D. 24. a Pharmacopola, apud quem habitabam, sumit purgans, unde aliquoties aluus soluebatur; sed pharmacum natura uicit, per alias uias sibi crisin parans. Hinc ad uesperam sputum citum, liberum, ualde copiosum, flauum, sanguine permistum, crassum, dolorem sedans, fluere coepit. Ideoque uehementer timens, de se actum esse, me festinanter uocat, sed, propter negotia classiaria, domi non eram. Ergo 25. mane me rursus uocat. Accedens inueni grauiter anhelantem, corpore et pulsu debilem, rubra facie, anxium ualde, capite dolentem, sed bene et copiose co-

cta

cta sputantem sputa, idque facillime, et absque magno corporis nisu. Hinc bono esse animo iussi. *d*) Sed, ad haec nihil respondens, dicebat: se ipsum cum pulmone animam exspuere, petebatque, ut darem ex pharmacopolio aliquid. Ego, qui mecum constitueram, nihil exhibere, praeter potum largum mellitum, uel sacharatum, ut tamen fecisse aliquid uiderer, praescripsi miscelam ex aquis destillatis cerasorum nigrorum, melissae, cinamomi, foeniculi, cum oxymelle squillitico, myrrhae puluere, floribus benzoinis, spermate ceti, syrupo de althaea Fernelii. D. 20. melius habebat, minusque spuebat, 27. adhuc melius, 28. ex debilissimo adeo firmus euaserat, ut in sella sedere ualeret. 29. omnia omnino bene. En naturae opus magnum, et credulae alias plebi uix credendum, nisi iam saepe antea in hominibus et equis uidissent.

Thes. 8. In febribus catarrhalibus, eorumque symptomatibus, capitis dolore, conuulsionibus interdum, ut Ao. 1708. et 1709. Stockholmiae contigit propter frigus summum, et summa denique angustia, opium quidem conuenit, sed nihil in ista Epidemia, cortice Peruuiano praestantius inuentum est, quia uasa flac-

 cida

d) Nititur hoc praeceptum, *aphorismo* 15. *Sect.* 5. *Hippocratis*, qui sequens: *ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος, ἔμπυοι γίγνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσεράκοντα ἡμέρῃσιν, ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται· ἢν δὲ μὴ, ἐς φθίσιν μεθίσανται.*

cida roborat, ac sic sanguinem ad perspirationem naturalem rursus deducit. *Hydrops* porro, *Anasarca*, multo facilius medelam admittit, quam *Ascites*, per remedia scilicet summe purgantia, mercurialia, uenerea, lunaria, aliaque. Interdum saliuatio profuit, et forte tali hydrope laborauit Publius Syrus Mimus, qui puer, et mancipium, in sole iacens, hydropicus, hero suo, se increpanti, non male, sed argute, respondit, aquam se calefacere, ut habet MACROBIVS, *Saturnal. l. 2. c. 7.*

Thes. 9. Febris Tertiana, et *Quartana*, si a uiscido oriantur, ut quam plurimum, nisi quod aliquando ex glandula, abscessum recondente, prorumpant, tolluntur, facile Chinae cortice, dato cum Diacodio, ante paroxysmum, sed non semper. *e*) Prodest et sal Ammoniacum, et praesertim camphora, arsenicum uero, et mercurium dulcem, prudenter data, nunquam fallere, docuit experientia. Sed, dum febris ex abscessu

e) Tutior erit corticis chinae, in huiusmodi febribus, usus, et praestantiores eiusdem uires reddentur, si salium fixorum, constitutioni aegrotantium, ac materiae peccantis indoli, congruorum, uiscidum prius resoluamus, ac serum abundans, neruos relaxans, euacuemus, conf. *Medicina nostra Theoretico-Practica, cap. 5. a §. 114. ad 118. p. 153. et 154. et Dissert. de rite perquirenda morborum origine, cap. 11. a p. 26. ad 32.* item, *Toxicologiae lib. 1. cap. 62. p. 63. et 64.*

ſceſſu fit, fugienda China eſt, tanquam peſtis, itemque, ubi inflammationes ſunt uiſcerum; nam, figit impacta, et gangraenam producit. Ad *Fluorem* mulierum album, nulla remedia, chalybeatis praeſtant, flaccidas et hiantes ſolidorum partes roborantibus, atque adſtringentibus. Conducunt quoque myrrha, ſuccinum, et alia adſtringentia, ex cortice Peruuiano, aut fraxini, parata. Sed foeminae in hoc morbo multoties mentiuntur, et, ſub iſto fluoris nomine, gonorrhoea uirulenta latet, iisque ſolis tollitur remediis, quae gonorrhoeam in uiris tollent. Facile autem hoc ipſum noueris, ſi foemina ſemper tali fluore uexetur. Si enim hoc fit, uenereus eſt morbus; ſed, ſi tempore menſtruationis, fluor ſiſtatur albus, atque iterum redeat, ex uaginalibus uel uterinis glandulis fluxus prodit, ut BAGLIVIVS quam optime annotauit, *Pr. Med. l. 2. c. 8.*

Theſ. 10. In morbis denique chronicis, ex uiſcido lymphatico oriundis, non infimum ſibi locum poſcit, noſtris Septentrionalibus, et Belgis quoque, uſitatus morbus, Noſtratibus *Snufwa* et *Fluſſ*, Belgis *Sinkingen*, catarrhus alias et deſtillatio, CELSO appellatus. Morbus ex aeris frigiditate fit quam maxime, licet ſaepiſſime oriatur ex ſolidorum flacciditate, non atterentium ſanguinem in liquidum meabile; uel ex labe uenerea, tumque circa quasuis lunae quadras, et tempeſtatum mutationes, ſentitur, et ingruit,

gruit, ut aliquoties obseruaui. *f*) Adest capitis dolor, nasi obstructio, itemque palati, et uualae prae-

f) Catarrhi eadem fere sunt fata, quae scorbuti, cum hodie quiuis dolor, quoduis incommodum, internas externasque partes affligens, catarrhus uocetur. Repudiatur ueterum de catarrhis sententia, et ubique tamen, in determinandis morbis, catarrhi allegantur. Catarrhi exemplum, rosarum odorem sequentis, habent *A. N. G. Dec. 2. Ao. 5. obs. 23.* Ac, quoties egomet flores chamomillae Romanae naribus admoueo, coryza afficior. Catarrhi uarias species, praesertim catarrhum calidum et acrem, cum serpigine faciei, et asthmate, commemorat GABELHOVERVS, *Cent. 1. cur. 58. et 87. et Cent. 2. Cur. 40. item, Cent. 4. cur. 64.* De catarrhis uarii generis, apoplexiae prodromis, eorum causis, diagnosi, prognosi, indicationibus, methodo medendi, medicamentis, et regulis diaeteticis, accuratius egit WEPFERVS, suisque meditationibus, medicorum Parisiensium et RAOVLTII responsa adiunxit, *Obseruat. Med. Pract. Scaphusii, in 4to,* 1727. edit. De catarrho epidemico, periodico, suffocatiuo, a scabie retropulsa, orto, de catarrho gingiuarum, in gangraenam et mortem degenerante, de catarrho deorsum delapso, sphacelum causante, BLEGNY, *Zodiac. Gall. Ao. 1679. Mens. Decembr. obs. 6.* HAGENDORNIVS, *Cent. 1. hist. 54. p. 87. et hist. 92. p. 133.* PLATERVS, *Obseru. lib. 1. pag. 174.* FABRICIVS HILDANVS, *Cent. 1. obs. 30. Cent. 3. obs.*

praesertim. Soluitur motu corporis, et calore blando istarum partium, uel per lintea calefacta, uel etiam cataplasmata calefacientia et emollientia, ex farinaceis et nido hirundinum, tum pediluuia, gargarismata, suffumigia, interdum uenae sectionem, et purgantia, urgente uidelicet et suffocante materia. Tum quasi suppuratur obstructum, et exspuitur pus album, coctum, aequale, dulce, uel per nares fit crisis morbi, aliquando leuissimae quasi fit species saliuationis, ut in me saepe contigit, praecipue Ao. 1709. mense Martio, post ingens illud atque inauditum frigus. Sed mirabiliter hic morbus corpus expurgat, et ab aliis praeseruat.

Thes. 11. In cura *Podagrae*, attendendum est ad supra relatam ipsius mali causam, quam in uiscerum indigestione posui, non assimilantium et attenuantium satis assumta, ex quacunque demum remota causa, haec proxima deriuetur. Ideo, rebus sic se habentibus, currendum est ad curam lacteam, tanquam ad ultimum asylum, et anchoram sacram. Lac enim, alimentum est, iam ab alio animali praeparatum, quod a debilibus

10. et 41. Cent. 6. obs. 19. egerunt. Pleniorem, solidiorem et doctiorem de catarrhis tractatum edidit SCHNEIDERVS. De genuino catarrhi sensu, eiusque abusu, mentem meam explicaui, *Dissertatione, de catarrhis, asylo ignorantiae, item, Medicina Theoret. Pract. cap. 8. a §. 111. ad 125. p. 238. et sequ. et cap. 11. §. 44. p. 298.*

libus uiſceribus nullam exigit ſubactionem, ſed rectis itineribus in ſanguinis alueum defertur. Et dantur exempla quamplurima hominum, hac ratione curatorum. Meminit quoque PLINIVS, *lib. 28. c. 9.* quosdam aſinino lacte a chiragra et podagra liberatos. *g*) Nuperque Medicus

g) Ex ſententia HERMANNI *van der* HEYDEN, *Diſcurſ. 3. pag. 32.* nihil aeque ab articulari morbo praeſeruat, quam frigidae potus aquae, ſi ad minimum bis in anno, in ueris ſcilicet et autumni principio, aliquot diebus continuis, hauriatur: et nihil peraeque in acceſſu eiusdem prodeſt, et dolores eius compeſcit, quam eius uſus internus atque externus, uel maxime, ſi partibus loco affecto uicinis, ſanguis educatur, tum eam in dies cum magno leuamine bibi, et absque ſtomachi noxa. Illis uero, qui frigidae applicationem aquae auerſantur, emplaſtrum de mica panis, uel cataplaſma ex mica panis, puluere radicis althaeae, cum lacte coctis, et oleo liliorum, aut butyro inſulſo, cum tantillo croci ſubactis, aut linimentum ex crudis uitellis ouorum, cum aqua roſacea, ſuper foco confectum, uel lixiuium ſaponis Hiſpanici calidum, aut amurcam uini rubri, aut uinum Hiſpanicum cum oleo oliuarum, praeſcribit. Deſumſit haec HERMANNVS *van der* HEYDEN, ex ſchola HIPPOCRATIS, qui *lib. de Affect.* ſequentia remedia, medendique methodum commendat: Ἀρθρῖτις, ὅταν ἔχῃ, ξυμφέρει ψύγματα προσφέρειν, καὶ ἐκ τῆς κοιλίης ὑπά-

cus celeber. IOANNES DOLAEVS, archiater Hassiacus, libello peculiari hoc descripsit. *Bonae-*

γειν τὰ ἐνεόντα, κλύσμασιν, ἢ βαλάνῳ, καὶ Φάρμακον κάτω πίσας, καὶ μετὰ τȣ̃το πίνειν ὀῤῥὸν ἐφθὸν, καὶ ὄνȣ γάλα. conf. SPONIVS, *Nou. Aphor. Sect. 5. §. 102. p. 390. et 391.* Licet uero aqua frigida, lac, et alia refrigerantia, ab Hippocrate, aliisque in arthritidis cura, laudata, ad diluendas, eluendasque particulas acres, et emollienda, nutrienda, irrorandaque solida aridiora, et contracta, a quibus haud raro arthritis ortum ducit, maxime conueniant, minime tamen eadem, pro specificis et certis omnis arthritidis, a quacunque causa ortae, remediis habenda sunt; cum saepe a contrariis causis hoc malum dependens, frigidis et aqueis exasperetur, praesertim, quod attinet huiusmodi topicorum applicationem. Ita ex potu aquae frigidae, et ex lotione in aqua frigida, arthritidem excitatam fuisse, GABELHOVERVS, *Cent. 2. Cur. 55. et Cent. 3. cur. 33.* testatur. Arthritidem pariter, mercurii ministerio, excitata saliuatione, feliciter extirpatam fuisse, *A. N. C. Dec. 3. Ao. 5. 6. obs. 156. et Ao. 7. obs. 7.* docent; cum tamen mercurii, eundem in finem adhibiti, inunctio, infelicem habuerit successum, teste FABRICIO HILDANO, *Cent. 4. obs. 82.* Arthritidem, terroris fructum, commemorant *A. N. C. Dec. 3. Ao. 9. obs. 7.* quam tamen, terrore curatam, tortura sanatam fuisse, praeter innumeros alios auctores, adductis exemplis probant, SALMVTHVS, *Cent. 1. obs.*

Bonaeque ualetudinis eorum quasi quaedam mater erit, frugalitas, inimica luxuriosis epulis,
et

48. et FABRICIVS HILDANVS, *Cent. 1. obs. 79.* Nihil frequentius inter causas arthritidis, recensetur, nihil magis hic damnatur, quam ira; iram nihilosecius, arthritidis fuisse remedium, BARTHOLINVS, *Act. Hafn. Vol. 3. obs. 74.* confirmat. Lac asininum, optimum arthritidis prophylacticum esse, perhibet ZACVTVS LVSITANVS, *Med. Princip. Histor. lib. 3. hist. 40. p. 590.* Idem demonstrant obseruationes, *A. N. C. Dec. 1. Ao. 1. obs. 141. et append. p. 32. it. Ao. 6. obs. 58.* annotatae; cum tamen lacte nihil perniciosius sit in arthritide phlegmaticorum, uitae sedentariae, ac dyscrasiae uiscidae acidaeque effectu. Vberiori sachari usui successisse arthritidem, indicat HAGENDORNIVS, *Cent. 3. histor. 23. p. 310.* quod alias, non ad putredinem saltem arcendam, auctore BECHERO, *Physic. Subter. lib. 1. Sect. 5. cap. 1. no. 35. p. 283.* sed ad arthritidem etiam, ex hoc fundamento, ualdopere a multis commendatur. Fatetur GALENVS, *lib. de Venaesectione*, quod multos arthriticos, sola uenaesectione et scarificatione curarit. Nihil praestantius uenaesectione, in arthritide curanda, esse, CELSVS, *lib. 4. cap. 24.* et CARDANVS, *lib. 1. tr. 3. contrad. 24.* perhibent. Ac nullum est dubium, quod uenaesectio, in arthritide, plethorae sobole, praesertim ex suppresso fluxu menstruo, uel haemorrhoidali, aut haemorrhagia critica, genita, quales obserua-

et aliena nimiae uini abundantiae, et ab immoderato ueneris uſu auerſa, ut uerba ſunt VALERII MAXIMI, *l. 2. c. 5.* Namque, ut quam
Ooo optime

tiones, CRATO a CRAFFTHEIM, *Epiſt. 236. et Act. Med. Berolinenſ. Dec. 2. Vol. 1. p. 41. et p. 75. it. Vol. 5. p. 67.* habent, praeſentiſſimam praeſtet opem. Sed, quis uenaeſectionem, in arthritide, inediam, moerorem, lucubrationes, et nimium motum, ſequente, laudabit, praeſertim, ſi febrem hecticam comitem habeat, uti ex PLATERO, *obſeruat. lib. 2. p. 469.* diſcimus? Quis eſt, qui in arthritidis cura, leniora laxantia, non commendet? Et BAGLIVUS, *Praxeos Med. lib. 1. p. 117.* adeo ſalutarem eorum uſum, in hoc morbo, expertus eſt, ut podagricus, ſeptuagenarius, aſſumto laxante, qui duobus ſuffultus ſeruis, alui exonerandae gratia, ad opportunum magno labore deductus fuit locum, excretis fecibus, ſolus regredi potuerit, artusque agiliores exhibuerit. Plane tamen contrarium effectum habuit laxans, quod RIEDLINUS, *Mi enar. Curat. Cent. 1. hiſt. 36. p. 21.* arthritico, ad aluum, iam per duos conſtipatam dies, reſerandam, dedit. Valeant igitur ſpecifica antarthritica, ualeant balſima antipodagrica, ac ſana medici utentes ratione, origini morbi, et conſtitutioni aegrotorum, accommodent ſubſidia, ſequendo methodum, quam inculcaui, *Moment. Pathol. Part. 1. cap. 20. a pag. 61. ad 64. et Medic. Theoret. Pract. cap. 6. §. 17. p. 163. et a §. 74 ad 88. a pag. 176. ad 180.*

optime CICERO, *de Senectute*: *Libidinosa et intemperans adolescentia, effoetum corpus tradit senectuti.*

Thes. 12. Ergo laxum et strictum Methodicorum, totam absoluit morborum chronicorum historiam, cum in acutis semper strictum, in chronicis laxum, dominetur, adeoque in priori laxandum, in posteriori stringendum sit. Ergo ex uitiatis solidis, tot habemus morbos incurabiles. Sic epilepsiam inueteratam, multi sunt, qui curare se posse gloriantur suis spiritibus pulueribusque antepilepticis, oleum tamen et operam omnes fere adhuc perdiderunt, quia uitium latet incurabilis epilepsiae in ipsis solidis crispatis, quandoque uero ab aliquo stimulo dependet. Atque sic bene quadrat illud Venusini Vatis, *Epist.* 10. *lib.* 1.

Naturam expellas furca, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia uictrix.

Alia uero res est saepe in infantibus, quibus conuulsiones accidunt ex lacte acescente, et tum pulueres isti antepileptici conducunt, quia sunt alkalini, ex partibus nempe animalium confecti, ungula alcis, CC. aliisque. Quae quoque, quatenus acria sunt, uermes, conuulsionum saepe auctores, necant. Causa autem sublata, tollitur effectus. Sic FONSECA olim, Cardinalem Hispanicum, febre correptum, ab aculeo

aculeo, cúti infixo, plurima uenae fectione curare uolebat; fed fruftra: tollendus enim erat aculeus, in cute haerens. *b)*

Thef. 13. Quod *Luem* concernit *Veneream*, quae uere Ἰλιας τῶν κακῶν dici poteft, tanto iam confidentius, in memorata alibi fententia, de origine

b) Idem peraeque prudenter obferuandum, in dolore, difficilem dentium in infantibus eruptionem fequente, ubi multi medici, culpam in primarum uiarum cruditates, coniicientes, purgantium abufu, praefentia iam mala augent, nouaque accerfunt. Certum quidem, quod aluus, dentitionis tempore, laxa, haud leue praeftet emolumentum; nam, uti habet HIPPOCRATES, *ὁκόσοισιν, ἐν ὀδοντοφυΐῃ ἡ κοιλίη πλείω ὑπάγει, ἧσσον σπᾶται, ἢ οὕτως ὀλιγάκις*. Conf. SPONIUS, *lib. cit. Sect. 3. aphor. 20. p. 112. et 113.* Cum uero hic aluus laxa, non faltem laxiorem folidorum conftitutionem, fed fufficientem quoque humorum demulcentium, lubricantium, copiam, a quibus bonus effectus, refultat, demonftret, Medici, praefente alui conftipatione, officium eft, iniectis clyfmatibus emollientibus, ex cremore hordei, lacte, herbis, radicibus, feminibus, ac floribus emollientibus, paratis, atque affumtis ore iufculis gelatinofis, cum oleo amygdalarum dulcium recenti, nimiae folidorum irritatorum contractioni fuccurrere, euitatis quibusuis purgantibus, aliisque acribus, ftimulum, per fe iam uehementem, intendentibus.

gine eiusdem prima, ex ſodomia aliquando cum ſatyris contracta, perſiſto, quanto iam bene liquere arbitror ex ſupra dictis, animalia diuerſa, morſu aut punctu externo, uel commercio aliunde in corpus humanum facto, pro uario naturae ſuae et alimentorum habitu, indeque ſub aeſtiuis ſolibus arrepta humorum uaria putrilagine, excitare in corpore uiuo laeſo ſymptomata uaria, uarioque ſchemate ludentia, canes, hydrophobiam, tarantulam, ſaltandi deſiderium, et quae ſunt reliqua, producere, ſatyros uero, omnium ſeculorum memoria, ſalaciſſimos depinxit; unde MACROBIVS, *Saturnal. l. 1. c. 8.* dictos putat, quaſi ſathunos, *ἀπὸ τῆς σάθης*, a membro uirili. Inde quoque Saturnus dictus eſt, oſtendente, *in Atlantica*, ampliſſimo RVDBECKIO, et noſtris etiam *Sateruerpum* denotat.

Theſ. 14. Hinc non uana ſunt, quae HELMONTIVS, *in Tumul. Peſt. p. 846.* de homine, cum equo cohabitante, prodit, nec quae DOLAEVS, *Med. Theoret. Pr. lib. 3. c. 15.* de bubulo, luem uenercam ex uaccis, quas conſtuprauerat, contrahente. Namque ex animalibus certe uenenum exortum eſt. Nec FIOROVANTAE, *Capric. Med. l. 1. c. 27.* opinio, de eſu carnis humanae, loco thunnorum, flocci facienda: nec CAESALPINI, *Specul. Art. Med. Hippocr. l. 1. c. 3.* infectum leproſi ſanguine uinum: nec Iguana LISTERI uili aeſtiman-

ſtimanda ſunt. Nam, ſi ab Epidemio aeris et aſtrorum influxu hic morbus, omnes certe aequaliter occuparet, eodemque et uno tempore ſaeuire deſineret, quod tamen non factum eſt. Id ergo mihi pro uero acceptum eſt, ex coeli uitio, aliisue cauſis, religionem magis, quam medicas rationes, redolentibus, morbi exortum trahendum non eſſe. Sed, ſiue ex thunnorum, ſiue humanarum eſu carnium, ſiue Iguana lacerta, cohabitatione ſatyrorum, leproſorumue, aut uerme equino, ex animali certe, laſciuia putrido, natales ſuos deduxit, cum in toto morbi decurſu, nihil ſit, niſi putrefactio.

Theſ. 15. Proſtant quidem multae apud Practicos contra morbos chronicos remediorum formulae, ſed quas tranſcribere meum hac uice non eſt. Contentus ero in praeſentiarum, duo ſaltem medicinarum genera protuliſſe, quorum ope iſtae interiores ſordes et quisquiliae ex corpore poſſint elui, et uaſis robur contractile rurſus reconciliari. Per illa ſcilicet, quae uim ſaponariam habent, e. g. per pilulas ex ſapone, de oleo et alkalino ſale, absque tamen calce uiua, confecto, in morbis, ab acido ſubortis; in illis uero ad alkali uergentibus, per ſaponem ex aceto et melle paratum, magni nominis, et ambo iuxta magnae utilitatis; atque omnis medicina, fluidis refractariis adhibenda, ex ſaponaceis conſtare debet.

Theſ. 16. In uiſcido autem, magis reluctante,

 ad

ad mercurium, tanquam ad anchoram ſacram, confugiendum eſt, uel eundem externe illinendum, uel dulcoratum, aut turpethi, alioue nomine, adſumendum; accedente ſemper in languidis et flaccidis corporibus motu et exercitio corporis per fotum, balnea, luctam, ambulationes, natationem, aeris mutationem, pilae repercuſſibilis luſum, uectigationem, curſum, ac geſtationem, HIPPOCRATI olim ſummopere laudata, *lib.* 3. *Diaet.* tum et AVRELIANO, *tard. paſſ. l.* 3. *cap.* 6. Quo exercitio, in conſenſum tracti canalium uilli et elateres, continuis ſic impulſibus et ſuccuſſionibus non poſſunt non, quidquid in uaſorum minimis, uel uillorum haeret interſtitiis, diuidere, propellere, atque excutere, et meabile reddere. Ideoque littoraria nauigatio, ac natatio maritima, uel naturalium aquarum, tum poſt cibum animi laxatio, non male ab AVRELIANO, *l.* 3. *c.* 7. laudantur.

Theſ. 17. Hinc ea ſemper fui ſententia, quod exercitia illa uaria ſaltus, curſus, equitationis, uectionis, colloquia, curarum domeſticarum obliuia, atque alia eiusmodi apud acidulas, multo plus, uel ſaltem maximam partem faciant, in morbis ibi curandis, licet facile conceſſerim, in flacciditate ſolidorum corrigenda, marte nihil melius eſſe. Hinc uidemus, thermas et acidulas interdum magnificentius laudari, lucri ſolummodo gratia, et unumquemque Medicum

ſuos

ſuos fontes mirifice celebrare, *i*) iuxta illud CLAVDIANI, Poetae ſuauiſſimi, de aquis eiusmodi medicatis:

Publica morborum requies, commune medentum
Auxilium, praeſens Numen, inemta ſalus:
Amiſſum lymphis reparant impune, uigorem,
Placaturque, aegro luxuriante, dolor.

Sed peccatur in aquae potu: namque nimium potatur. Hinc uidi plurimas uirgines, multo palli-

i) Notabili exemplo hoc confirmat THIERMAYERVS, *Conſil. lib. 1. cap. 14. p. 180.* ita loquens: Pro conclusione unum hoc notare liceat, cur ex medicis, quotquot ab illuſtri matrona in conſilium uocati fuerunt, quilibet Thermas, ſibi tantum uiciniores, omnibus reliquis praetulerit, et ſuaſerit? Prout Bauari, thermas, ſibi patrias, Hailbrunnenſes, Moeglinus, Schaffhuſianas, Heluetus, Badenſes, Holtzemius denique, medicus Colonienſis, Embſenſes, laudarunt. An forſan, quia thermae uiciniores, cuilibet ex iſtis magis erant notae, et experientia probatae? uel an, ut equidem credo, quilibet horum medicorum, dum illuſtriſſimae matronae conſuluit, ſibi quoque conſultum et prodeſſe uoluit? Alterius nam res altera poſcit opem.

pallidiores quotannis rediisse, quam adiisse acidulas. *k)* Et talia corporis exercitia, siue naui fiant,

k) Intra et extra iliacos peccatur; muros peccatur a medicis, aegrotos, debili uiscerum tono praeditos, ad thermas acidulasque ablegantibus. Vnde, scribit LANGIVS, *Tract. de Therm. Carolin. cap.5.* §.23. ab experientia est notissimum, ut sanitatis loco, tumidum uentrem referant saepe miselli, et, ne ualedicant gratis, a Thermis hydropem sumant mutuum. Et tale quid significatum eunt uersiculi, lingua materna triti: *Wenn wir der Krancken haben satt, so schickn wir sie ins warme Bad, draus bringen sie eine solche Frucht, zu deutsch genannt die Wassersucht.* Peccatur deinceps hic ab aegrotis, necessarias et utiles regulas diaeteticas respuentibus, atque epulis et luxui indulgentibus, uti optime hoc sequentibus SENECA, *Epist. 89. ed. cit. p. 573.* descripsit: Vbicunque scatebunt aquarum calentium uenae, ibi noua diuersoria luxuriae excitabuntur. Vel eodem se gerunt modo, uti de uenaesectione habet Germanorum prouerbium: *Den ersten Tag maessig, den andern gefraessig, den dritten voll und toll.* Multi quoque, multaeque, non sanitatis, sed uoluptatis ac libidinis ergo, thermas acidulasque frequentant. Hinc haud raro foeminae, diu steriles, ex thermis redeunt foecundae, foecunditate, non thermarum, sed hominum peregrinorum liquoribus infusis, tribuenda, de qua, homo perlepidus maritum quendam, sequentibus rhythmis gratias

fiant, fiue uehiculo, fiue lectica uerfatili, qualem ruftici Wermelandi fuis adhibent infantibus, uno uocabulo, CELSVS, *geftationem*, dixit, *lib. 2. cap. 18. Geftatio enim, omne aliud genus motus, ad longitudinem uitae fuperat*, dicente VERVLAMIO, *Hift. Vit. et Mort. Art. 3. obf. 8.* Ideoque dixit HIPPOCRATES, *Epid. l. 6. Sect. 5.* in longis morbis percommodum effe, mutare terram.

Thef. 18. Fatendum autem eft, plurimam partem, fi non omnem, morborum chronicorum, curari per quinque res maxime communium auxiliorum, ex ASCLEPIADIS confilio, ut refert PLINIVS, *l. 26. c. 3.* Scilicet per abftinentiam cibi, uinique, fricationem corporis, feu pectinationem, ambulationem, et geftationes. Sufpenforum etiam lectulorum iactatu, aut morbi extenuantur, aut fomnus allicitur. *l*) His adnumerat PLINIVS, *l. 28. c. 4.* intenfionem uocis, et equitationem, nauigationem, et locorum mutationem. *Equitatio* enim, inquit, *ftomacho et coxis utiliffima: phtifi nauigatio:* longis

Ooo 5

agentem, introducit: *Ich habe meine Frau ins Bad gefchickt, die Krancke, fie haben fie hinten und vorne geflickt, ich dancke.*

l) Prudens hinc et falutare iudico Themifonis praeceptum, fuadentis, in phtifi, thori pendentis geftationem, quod AVRELIANVS, *Tard. Paff. lib. 2. cap. 14.* minus recte damnat, ac repudiat.

longis morbis, locorum mutatio. Principalem autem usum nauigandi, phtisi affectis, aut sanguinem egerentibus, esse, idem PLINIVS, *l.31. c.7.* prodit, Annaeumque Gallionem, hoc fecisse post consulatum, meminit, Aegyptumque non propter se peti, sed propter nauigationem. Quo refer cantus, et uocem altiorem, lectione librorum factam, et colloquia, quae recenset, PLVTARCHVS, *de Tuend. Valetud.* Exercitia enim, non solum uiscida comminuunt, sed et solida corroborant. Sic Q. Fabium Maximum, Consulem Romanorum, apud PLINIVM, *l.7. c.50.* legimus, in ipsa acie aduersus Allobroges et Auernos, ad Isarae et Rhodani confluentem, acrius proeliantem, quartana liberatum esse; uiscido scilicet illo, quod, in fine conico arteriarum haerendo, quartanam faciebat, per uices, ex motu corporis agitato, et resoluto.

Thes. 19. Conuenit et equitatio colicae biliosae, post adsumta paregorica. *Huiusmodi enim exercitiis, materia morbum committens, in corporis habitum deducitur,* ut praeclare ratiocinatur SYDENHAM, nobile lumen medicum, *Obs. Med. cir. acut. Sect. 4. c. 7.* Et post pauca: *si nobiscum reputemus, uentrem inferiorem, in quo disponuntur organa secretoria, hoc maxime exercitio uibrari, eaque succussionibus aliquot mille, uno die exagitari solere,* facile credemus,

demus, eadem, ſiccum quemlibet recrementitium, ibi impactum, ope dicti exercitii, poſſe excutere, et, quod maioris adhuc eſt momenti, ualidiori iſta caloris natiui excitatione, ita corroborari, ut munere, quod iis mandauit natura, in ſanguine depurando, recte defungantur. Sic Palinurus, apud PLAVTVM, *Curcul. Act. 2. Sc. 1.* Cappadoci Lenoni conſilium dedit bonum,

- - *Ambula, id lieni optimum'ſt*

Theſ. 20. Ad bonitatem hanc, ab exercitiis corporis redundantem, reſpiciens IVVENALIS, de uitae ruſticae ſalubritate, a corporis crebra agitatione, ſic canit, *Satyr. 14.*

Scilicet et morbis et debilitate carebis,
Et luctum et curam effugies, et tempora uitae
Longa tibi poſt haec fato meliore dabuntur,
Si tantum culti ſolus poſſederis agri,
Quantum ſub Tatio Populus Romanus arabat. m)

Non tamen multa, ſed temperata exercitatio corporis, ad bonum corporis habitum, conducit, iuxta PLATONEM, Philoſophum maximum, de

m) Maximam omnino, in affectibus chronicis, ex monito AVRELIANI, *lib. 3. cap. 5.* doctrinam Hippocraticam amplectentis, utilitatem, afferunt, aeris mutatio, et geſtatio uaria, et littoraria ambulatio, animi quoque laxamenta et iucunditas, et aquarum naturalium uoluptas. Aer imprimis liber, qualis in pagis, ſeligatur, uentorum quip-

de Philos. Hinc in flacciditate solidorum, et tono laxato uiscerum, chalybeata praecipue prosunt, praeter uectigationes, et actiones corporis, quibus amissa fibrarum uis oscillatoria reintroducitur. Et, eorum tono sic recuperato, liquida facile fiunt meabilia. Quam chalybeatorum uim, clarissimus suo tempore agnouit CLAVDINVS, *de Ingress. ad Infirm. Sect.* 2. *in Append.* dicens: *adstrictionem, non parum facere, ad reserandas obstructiones, ex eo confirmari facile potest, quod uidelicet, ex adstrictione partes roboratae,*

---

pe beneficio magis purgatus, quam urbanus, ubi mephitis, fumus, foetidaeque cloacae illum conspurcant. Hinc de se ipso, SENECA, *Epist. 104. ed. cit. p. 625.* ita scribit: Quaeris ergo, quomodo mihi consilium profectionis cesserit? Vt primum grauitatem urbis excessi, et illum nidorem culinarum fumantium, quae motae, quidquid pestiferi uaporis obruerant, cum puluere effundunt, protinus mutatam ualetudinem sensi. Quantum deinde adiectum putas uiribus, postquam uineas attigi? in pascuum emissus, cibum meum inuasi. Prouti uero unus idemque cibus, et potus, non omnibus peraeque congruus, ac salutaris est, ita non omnibus eadem aeris constitutio prodest, ac proinde quibusdam aer marinus, aliis montanus, aliis campestris, conuenit, quia sanguis et solida singulorum, in alio potius, quam alio aere, melius se habent, liberiori sustentata aequilibrio.

boratae facilius meliusque materiam morbificam uincunt et superant.

Multos porro, a longis curatos fuisse morbis sola legimus corporis flagellatione. Et meretur legi *tractatus Germanicus* uiri laboriosissimi, CHRISTIANI FRANCISCI PAVLLINI, quem *Flagellum Salutis* nominat. Nam istae flagellationes, quas ad corporis affectus refraenandos, usurpant Pontificii, huc non pertinent, et forte plus ex religione habent, quam medicina, praesertim, quae fiunt tempore Passionis Christi. MEIBOMIVS tamen *tractatum* scripsit, *de usu Flagrorum in re uenerea*, uir sane inter medicos profundissimae eruditionis. Auctor quoque est COELIVS AVRELIANVS, *lib. 1. Chronic. c. 5.* Asclepiadis discipulum, Titum, flagella celebrasse. Et uel plurimorum teritur manibus libellus elegantissimus uiri celeberrimi, THOMAE BARTHOLINI, *de usu Flagrorum in re Medica.* Sic meo tempore erat in Belgio chirurgus, in pago *Kooy* dicto, qui omnes melancholicos et maniacos tamdiu uerberabat, quamdiu aliqua uerba imprudenter regererent, sicque inducebat ideam contrariam. Et sapientissimus PLATO, *in Timaeo*, eum motum, corpori saluberrimum, pronunciat, qui fit exercitatione gymnastica: proximum huic, uectionem facilem, siue naui, seu uehiculo, peragatur; tertiam speciem, summa necessitate cogente, per pharmaca fieri, inculcat, *p. m.* 732. Nec ab ullo homine aliter accipi debet.

Thes

Thes. 22. Neque ullus motus succussorius, tantam pituitae copiam exprimit, atque exagitat, ac sanguinem diuidit, quam nauigatio, ita ut uicem saliuationis saepe agat. Quod in me multoties, Ao. 1707. et 1709. ac 1710. expertus sum, laborans ipse per uitam sedentariam pituita multa, per faciem pallidam translucente. Et, ut ea felicius liberarer, mercurii dulcificati grana aliquot subinde sumsi. Ea uero est uulgi indoles, ut non curent, nisi remedia pharmaceutica, et materialia, cetera, quae materiam non habent, fastidientis. Bene ergo HIPPOCRATES, *de locis in homine*, *n. 34*. Medicamenta, eas omnes res pronunciat, quae praesentem statum transmutare ualeant. Sed isti faltem morbi hinc curantur, qui ex flacciditate solidorum, atque hinc dependente sanguinis pituita, dependent. Morbi uero chronici fluidorum, tenacium acriumque, ut uenerea lues, scorbutus inueteratus, rheumatismus, lepra, aliique, mercurium poscunt, et saliuationem, per hunc excitandam. *n*)

Thes.

n) Morborum curam, procurata uberiori saliuae profusione perficiendam, IACOBUS BERENGARIVS, Carpensis, Italus, omnium utique primus, instituit, siue ingenio, siue fortuna casuque, in istud mirabile mercurii mysterium prolapsus. Tanta quoque usus est felicitate, ut, teste FALLOPIO, *de Morb Gall. c. 76.* quadraginta millia scutorum aureorum praeter immensam argenti copiam, reli-

querit, et Ferrariensi Duci testamento legarit. Quod ipsum attinet ptyalismum, usu mercurialis remedii instituendum, idem, uiscidae massae resoluendae, obstructionibus reserandis, et pituitae excedenti euacuandae, seruit. Est itaque accommodatum remedium omnium morborum, a uiscido dependentium, uti docet RVYSCHIVS, exoptata tumoris, oesophagum infestantis, per hanc methodum resoluti, et discussi, medela, *Aduersar. Anatom. Dec. 1. hist. 10. a pag. 24. ad 34.* Optimum uero esse iudico, in morborum cura, per ptyalismum suscipienda, mercurium dulcem, rite paratum, parca dosi, modo iam indicando, repudiatis reliquis mercurialibus, siue sint sublimata, siue praecipitata, adhibere. Vnde, expurgato, per accommodata purgantia, canale alimentorum, praescribo, matutino tempore, antimonii uel metallorum tincturam, uel spiritum uitrioli dulcem, cum decocto lignorum, uel radicum, prouti uel siccior, uel humidior aegroti est constitutio; tempore uero somni, grana decem mercurii dulcis, extracto gummoso aloes in pilulas redacta, exhibeo, sociatis aliquot unciis decocti, calide hauriendi. Addendo igitur quotidie pauca mercurii dulcis grana, ad quartum quintumque diem, citatum in medicamentorum usu ordinem obseruo, et, si deinceps iam uberior profluat saliua, a mercurii usu plane abstraho, continuatis saltem reliquis remediis, modo com-

muniſſimus eſt, per in unctionem mercurii crudi,

mendatis. Quod uero mercurii attinet operationem, idem, quacunque ratione, ſiue per inunctionem externam inſinuatus, ſiue interne aſſumtus, tum demum deſideratam, largum ſaliuae effluxum excitando, edit operationem, cum cor ſubiit; a corde enim, cum ſanguine in arterias propulſus mercurius, recta diu linea non fertur, cum arteriae ſint uaſa conica, uenae uero uaſa cylindrica. Hinc, per uim arteriae elaſticam, lineis fertur obliquis, latera arteriae in pluribus locis et punctis tangendo, exiſtente tamen ſemper angulo aſcenſionis pari, cum angulo incidentiae. Vnde fit maxima ſanguinis diuiſio in arteriis, cum ſanguis, et mercurius, puncta ſuorum contactuum ſemper et quouis momento mutent: cumque mercurius maximam habeat molem, ſub minima ſuperficie, rectis eum pergere itineribus neceſſe eſt, reiectis in uaſa lateralia fluidis, ſuperficiei quidem maioris, ſed molis minoris. Hinc, per aortae ramos, rectiſſime ad caput aſcendentes, fertur metallum neceſſitate hydroſtatica, reſolutumque in arteriis ſanguinem, pituitamque, per uaſa lateralia et ductus abigit ſaliuales, ſimulque ipſum, per uim ponderis, una cum ſaliua, ex ore deſtillat. Quae operatio tamdiu continuatur, donec omnis mercurius, et diuiſus ſanguis, fuerit per os proiectus, corporibus ſolidiſſimis motis, motum ſuum ſemper diutius continuantibus, quam quidem leuibus, atque inertibus.

di, ad unciam unam, cum tribus pomati unguenti unciis ſubacti, ſumtis poſtea ſex turpethi granis: uel per eundem dulcem, ad grana ſex, octo, uel decem, pro aetate, et temperamento, in uitello praecipue oui, ſecunda, uel tertia, quolibet de die, hora, exhibitum: uel ſublimati una drachma, in unciis triginta aquae purae ſoluta, et ad cochlear unum, per diem, exhibita.

Theſ. 24. Quod autem mercurius ſaliuationem per os faciat, non ſemper eſt perpetuum. Neque hoc neceſſario et inexplicabili ratione fit, ſed ex aliis circumſtantiis. Interdum enim per diarrhoeam, interdum per uias urinae, malum ſoluitur, aliquando per ſudores, ſaepius uero per ſputa ore profuſa. *o*) Poſito enim corde propellente,

o) Haud decet corpori uim iniuriamque facere, ſecretionem excretionemque quandam, inuita corporis diſpoſitione, quae ipſam conſtituit naturam, extorquendo. Obſeruanda hic HIPPOCRATIS regula, qui medicos, rite et feliciter curaturos, *aphor. 21. Sect. 1.* ſic admonet: *Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκȣ ἂν μάλιϛα ῥέπει, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.* Peſſime igitur illi agunt, qui aegros, natura minus ad ſudorem diſpoſitos, ſtragulis obruunt, calore calidisque angunt medicamentis; cum, his quidem extorreantur corpora, inflammentur uiſcera, nunquam uero eliciatur mador, ſanitatem reddens. Hoc in ſpecie aduertemus in negotio ſaliuationis, ubi multi aegroti, ex uſu mercurialium, ob peculiarem cor-

et particulis in ſanguine ſolidiſſimis mobiliſſimisque,

poris conſtitutionem, nullam ſaliuae profuſionem, eiusdem potius defectum, experientur; per alias contra uias, aluum nempe, renes, poros cutis, liberior fiet materiae peccantis eliminatio, ſanitate in dies magis magisque confirmata. Quid itaque ſentiendum de eorum methodo medendi, qui mercurialia, pro ſpecificis, atque unicis, luis uenereae antidotis, habent, et firmiſſime credunt, non alia ratione, nec alia uia, fermentum morbi Gallici, quam ſaliuatione, poſſe euacuari. Quo clarius, quae ex peſſimo hoc praeiudicio oriuntur, incommoda perſpicias, caſum tibi examinandum, iudicandum, ſiſto, de quo, ante aliquot annos, Facultatis noſtrae ſententia deſiderabatur. Centurionis uicarius, Pirnae tum habitans, per octo circiter annos ſimplici laborans gonorrhoea, adhibitis, quae diuerſis locis, a diuerſis chirurgis et medicis acceperat, medicamentis, demum chirurgum aulae conſulit; hic, exhibita largiore repetitis uicibus mercurii dulcis doſi, cum, et per aluum, et per renes, porosque cutis, uberior ſeri aliarumque impuritatum copia ſeceſſiſſet, nec tamen, uti deſiderabat, ſaliuatio rite procederet, et gonorrhoea adhuc duraret, ad nouum denuo mercurii dulcis uſum internum deſcendit, illique inunctiones mercuriales externe tam miſero ac deplorando iungit euentu, ut, loco ptyaliſmi, caput in immenſam intumeſceret molem, partibus oris, gangraena, et mox ſubſequente ſphacelo, affectis, certis

que, neceſſario per ſuperiora defertur mercurius in corpore naturaliter diſpoſito. Varia tamen ſunt impedimenta in ſuperioribus, quae impetui reſiſtentia, ad alias partes faciant mercurium demandari, e. g. uis parua cordis, metallum circumagens, uel rami aſcendentis aortae incuruatio, longitudo colli, polypi arteriae, et ſimilia. In Polonia uero curant ſudoribus, ex fimo, quo ſepeliuntur, prolectis. Praecipue autem huic morbo curando ſtudent in pago Rebenow, ubi liberi ex parentibus per haereditatem quandam, huius curationis rationem obtinent.

Theſ. 25. Et quidam, uel leuiſſimo negotio, incidunt in ſaliuationem. Exemplum uidi Ao.

 1708.

mortis mox ſecutae prodromis. Diſcant hinc illi, qui tantam et coecam plane in ita dictis panaceis mercurialibus fiduciam ponunt, in poſterum cautius mercari. Diſcant quoque, quod mercurialia, in gonorrhoea ſimplici, minus conueniant, ſed, quod hic potius abſorbentia, et roborantia, martialia, et omnimoda a uenere omni abſtinentia, deſiderentur. Diſcant demum, quod in aegrotis, lue uenerea laborantibus, ſicciore corporis habitu, et ſanguine tenuiore et acriore praeditis, mercurialia maxime ſint perniciosa, et quod illis potius herbae refrigerantes, lactuca nempe, portulaca, malua, endiuia, ſalia acida, et demum martialia, maxime proſint.

1708. Stockholmiae, menſe Aprili. D. P. A. ſcriba, ex impuro concubitu, contraxerat cancrum penis, per incuriam plurimorum chirurgorum, quos adhibuerat, iam ingentem, inſtar thaleri fere imperialis, et bubonem ingentem, in ſiniſtro inguine, ut corpus purgaret, ipſi dedi pilulas ex mercurio dulci, agarico trochiſcato, turpetho minerali, extracto rhei, et therebinthina, ut quatuor exinde quotidie deuoraret. Nam alieni iuris erat, ideoque res tegebatur. Octiduo poſt, in ſaliuationem perfectam, cum aluo dura, et foetore, ſaliuantibus proprio, ex mercurii dulcis drachma una, cum ſemiſſe, et granis quatuor turpethi, non una die, ſed per octiduum, deuoratis, cum purgaturis remediis, incidit. Et curatus eſt. Externe cancro adhibui eſſentiam aloes, myrrhaeque, cum balſamo Peruuiano nigro, et guttis aliquot ſpiritus ſulphuris, per campanam facti. Sed, inter tot a me annotatas ſaliuantium hiſtorias, unam ſaltem proferam.

Theſ. 26. Ao. 1708. L. W. uir iuuenis triginta annorum, literatus, poſt impurum ſuperiori aeſtate concubitum, doloribus mediorum artuum, cancro calloſo penis, naſi dolore, et crepitu, ac ulcuſculis per caput, nucham, frontem, et femora, diſperſis, laborabat. Meae traditus curae, d. 11. Nouembris, mercurium aſſumſit dulcem, ad drachmam, ſecunda qualibet hora, ſingula doſi, granorum decem. Sub

uefpe-

uesperam, paucula tormina: de nocte somnus dulcis. D. 12. mane aluus ter deiecit liquida. Sed, eadem data mercurii quantitas, exhibito subinde laudano liquido, sub uesperam os paullatim foetere. D. 13. multa quidem tormina, sed nulla sedes, os, labia, facies, glandulae amygdalae tumere, item lingua. Foetere magis, ac sputare in uas fictile, duorum cantharorum mensurae nostratis. Mercurius saltem ad grana uiginti, eo die, exhibitus. D. 14. haec omnia magis, anxietas. Sub uesperam, post tormina, sedes una. Sputa mediocria, crassa. Duo turpethi grana, cum drachma diascordii, ea uespera, exhibita. D. 15. mane, duae sedes liquidissimae. Saliuae fluor maior. Debilitas, et dolor praecordiorum, gingiuarum exulceratio, linguae tumor, dolor auris dextrae, et anxietas magna. D. 16. omnia bene. Symptomata mitiora. Parotides bubones, minores, nec adeo dolentes. Sputatio frequentior, et liquidior. Nulla sedes, nec anxietas, sed linguae magnus tumor, et foetor, et loquelae impedimentum. Ista nocte sanguinem spuebat, postquam parumper dormisset, et angebatur. D. 17. sputa frequentiora, sed sensim sanguine tincta. Cetera bene. Dolor auris hebescere, et frontis; debilis, sed non anxius. Vlcera frontalia arere, et cadere. Sub uersperam uas fictile sputis plenum. D. 18. sputa adhuc liquidiora, par tamen fluminis momentum. Anxietas pauca; sitis, et calor, et febris. Susurrus capitis, dolor

auris punctorius, oris magna exulceratio, item linguae, de qua querebatur. Iussi, os lacte colluerer, unde dolor minutus. Sputa frequentissima, et liquidissima. Toto tempore, lac cum aqua mixtum, lac cereuisiatum, iuscula auenacea, interdum uinacea, et aquam mulsam bibit, qua, in saliuationibus, nihil deprehendi utilius. D. 19. mane, dimidium uas rursus sputis plenum. Somnus aliquis de nocte, et mox sputa sanguinea. Absque anxietate. Sputa liquida. Dolor auris idem, quem nunc per decem annos se sensisse, dixit, non tamen adeo grauem. Sub uesperam, tres stopas sputa faciebant, quae subinde sanguine tincta. Aliqua anxietas, sed dolores artuum fere ualedixerant. D. 20. comperi, quod somno per noctem indulgens, insomniis terribilibus fuerit uexatus, adeo, ut de lecto repente surgens, cameram oberrarit trepidus. Sedes ipsi una, sed dura. Vas plenum hora secunda, idem dolor auris, anxietas, os lacerum, sputa liquida, exsanguia, caput dolens. Nunc quoque pustulae aliquot paruae per manus errare. Sub uesperam, stopa sputi dimidia. Nullus tum auris dolor, nec anxietas. Per omnia bene, post leuem somnum; non in lecto, sed in sella, manibus fronti cruciatim suppositis. D. 21. itidem bene, post parilem somnum. Sed glandulae colli intumuerunt, uel frigore, uel potu gelido. Sedes de nocte dura, nullus auris, aut capitis, dolor. A secunda pomeridiana prioris diei, ad secundam huius

huius, ſputa unius erant canthari. Sub ueſperam, rurſus glandulae detumuerant. D. 22. bene, niſi quod poſt ſomnum rurſus glandulae intumuerint. Sputa tenuia, et tertia iam uice, uas implentia, hora quarta pomeridiana, ut ſex cantharos exſputarit. Nullus in aure dolor, nec in capite. D. 23. quod ſputa uiderentur ante diem deſinere, exhibui rurſus tria grana turbethi in diaſcordio. Sub ueſperam, ſedes foetentiſſima. Nauſeabundus ex turbetho, et ſputum frequentius. Dolores artuum nulli, ſed grauitas capitis. Sputa ad canthari menſuram. D. 24. anxius, et glandulae colli rurſus tumidae, partim ex coro, uento, niues ſecum trahente; obſeruaui enim, flante boreali uento, morbum ſemper exacerbari. Cetera bene, et frequentius ſputans. Sub ueſperam uas denuo fictile plenum. Circa meridiem, lecto ſe componens, facile ſuffocatus fuiſſet, ſaliuae fontibus obthuratis, qua rurſus fluente, bene ualebat. Denique ✱ bene ſputare, ita ut, ab hora ſeptima d. 24. ad ſextam huius pomeridianam, uas rurſus plenum, effunderetur. Tumor colli, et dolor auris, ſubinde. D. 26. tumor ipſi, inſtar globi, ſentiebatur. Matutino tempore, et poſt ſomnum, peior. Sputa cita, et ita copioſa, ut uas, quinta iam uice, hora ſeptima ueſpertina, impleretur. D. 27. itidem bene, ſed tumor idem colli, uel uuulae. Adplicui ergo meliloti emplaſtrum. Caput quoque hodie graue. Hora quinta ueſpertina, ſputa fuere ad canthari

mensuram. D. 28. idem status. Sub uesperam, sextum uas plenum. Oscitabundus et debilis. D 29. quod per totam dormiuisset noctem, comperi, usque ad sextam matutinam. Sedes tum dura, et difficilis ualde. Vuula liberior, grauitas non tanta capitis. In sextam pomeridianam, fere sputorum cantharus. Os uulneratum, praecipue uero ab illa parte, ubi dolor ante dentium, maxillares abstulerat dentes. D. 30. bene, tumor in collo nullus. Somnus per noctem placidus. Sed capitis grauitas eadem fere. Vas septimo plenum, sub horam uespertinam undecimam. Decembris d. 1. status idem, lingua parili modo uulnerata, sed detumens, mobilior, et purior. Hora decima dimidia, sputi stopa, et hora sexta post meridiem, stopa. Status saliuationis. D. 2. omnia bene, omnia euanescere, sedes sub uesperam facilis, naturalis. Hora sexta uespertina, sputorum tres stopae. Grauitas capitis. D. 3. idem status. Octaua uespertina, octauum uas plenum. Grauitas paulo minor. D. 4. sputa pauca, crassa. Hora quinta pomeridiana, stopa fuit sputi per diem ciuilem fere. Sedes, mane dura, et dolorifica, instar puerperae. Somnus per noctem et partem diei placidus. D. 5. idem status. Sputorum, hora quarta post meridiem, cantharus. Grauitas capitis. Lingua, in parte sinistra, sana, sed in dextra, ex dentibus, male affecta. Debilitas corporis. D. 6. post meridiem hora quarta, tres stopae sputi. In ceteris idem. D. 7. sputa rara.

Dentes

Dentes hodie conferere coepit. Sed, ut linguae opitularer, praescripsi decoctum radicis althaeae mur. limoniorum, syrup. papau. erratici, et opium crudum, quibus os collueret. Susurrus in capite, quasi sub cupa staret, ut aiebat. Hora octaua, articulate loqui, ut sanus. D. 8. sputa ualde rara. Nona uice uas plenum, hora quinta pomeridiana. Lingua, ex pharmaco ordinato, salubrior, quia eo os diligentius colluerat. Graue adhuc caput. D. 9. omnino sanus. Et decima uice, dimidiam circiter sputorum stopam, in uase reliquit, sed debilis. D. 10. ex carcere suo in lucem prodibat, bene tectus. D. 11. per omnia bene. Edere, bibere, instar hominis sani. D. 12. in diuersorium pristinum se recepit, et negotia sua recepit. Ego uero ipsi iniunxi, ut singulis hebdomadibus, semel grana decem sumeret mercurii, quo relinqueretur leuissimae sputationis uestigium. An fecerit, nescio, namque postea illum non uidi, quia soluere noluit pertinaciam laboris et molestiarum, eo anni tempore a me toleratarum. Et sane tales dantur multi, qui, quamuis cum SOCRATE, licet in dissimili occasione, nouissimis uerbis, Aesculapio Gallum offere deberent, ut PLATO habet, *in Phaedone*, et proemium medico, curati tamen, medicum blasphemant, uitantque, obuiam facti, quasi male ipsis fecisset, curando morbum, uaga uenere contractum, horrendum, et contagiosum, Exempla sunt cuiuis experta.

conf. IOH. BOVRGESIVS, *Comment. in Ioubert. libr. de uulg. error. cap. 5.*

Thes. 27. Atque haec erat cura generalis morbi uenerei, iam adulti. Vbi uero iuuenis adhuc eſt, et intra limites ſe continet gonorrhoeae, purgationes fortes, ſaepe repetitae, conducunt, maxime uero ex acidis, et mercurialibus. Sed iniectiones in uirile membrum, cum Hippocrate Anglico, non magni facio, plus enim nocent, quam proſunt. Et memini, Ao. 1709. menſe Ianuario, Stockholmiae, aquam calcis uiuae, in urethram, gonorrhoea laboranti, a medicaſtro per ſiphonem immiſſam, carunculam adeo exediſſe urinarii meatus, ut urina miſero inuoluntarie et perpetuo deſtillaret, donec tandem meae commiſſus curae, per uarios medicinarum apparatus, melius haberet. Siſtere enim gonorrhoeam, capitale eſt. Hic namque, non ſolum uerrucis ſupra penis glandem infeſtatus eſt, ſed etiam phimoſi, quae, in illo maximo frigore, adeo ingenti penis tumore accreuit, ut menſe demum Februario, brachium ſuperaret craſſitie. Tandem tamen, poſt multa adhibita cataplaſmata, atque emplaſtra, aluumque ſaepius ductam, euanuit tumor, ſtillantibus abunde aquis. Emplaſtro enim defenſiuo et diapompholygos, admixtum erat nobile illud Theophraſti galbanetum, et ſulphuris balſamus therebintinatus. Sed rurſus redibat, nullique alii cedere uolebat remedio, quam uini fecibus, quas noſtri *Wynmoora*,

moora, Belgae *'t Pantzie* appellant. Et incredibile eſt, quanta huic uulgari remedio uis inſit, quosuis tumores diſcutiendi. Ducenda tamen ſemper aluus eſt, uel uena aperienda, ne, ex retrogreſſa acri materia, oriatur febris. Porro uſus uinaceorum celebris eſt in medicina in eosdem caſus, a DONATO primum *ab* ALTOMARI inuentus, quantum nouimus, teſte CLAVDINO, *de Ingr. ad Inf. in App. Sect. 10.*

Theſ. 28. Et, in hoc ueneno pertractando, et percurando, eo magis occupatus fui, quia noſtri iam iuuenes et puellae nullo ſaepius petuntur. Et, ſi uerum fatear, eius naturam et curandi modum; optime puto me intellecturum. Pilulae quidem de Barbaroſſa, magni olim nominis, a Barbaroſſa, Turcici Imperatoris Architalaſſo, Regi Galliae primum transmiſſae, auctore WIERO, *obſ. Med. l. 2. ſ. 24.* quas mercurius, ſaliua extinctus, una cum purgantibus, componebat. Primi uero omnium Arabes, mercurium in medicinam intulere, ſed ad ſcabiem, et impetigines. Is autem mercurius praecipue laudatur, qui ex Iſtria et Slauonia adportatur. Vngaricus et Tranſſiluanus, nobilis quidem; ſed qui ex Mansfeltdio et Carinthia, ignobilior, propter plumbum, et marcaſitam.

Theſ. 29. Nonnunquam gonorrhoea, paucis guttulis ſe monſtrans, derepente ſiſtitur, tranſitque in peius malum, cancros, bubones, ipſumque aliquando uniuerſalem luem. Sic qui-

quidam militaris, Ao. 1709. menſe Ianuario, cum nouo anno, contraxerat ex impuro ſcorto, gonorrhoeam, quae, tribus fluens diebus, mox ſiſtebatur, ducta aliquoties aluo. Hiſce omnia perfecta credens, omnem deinceps abhorruit medicinam. Sed, poſt 14. dies, me uocat, et cancrum in parte penis inferiori, ac bubonem uaegrandem dextri lateris, oſtendit. Hunc cancrum petulanter forcipe abſciderat, credens, eſſe aliud ulcus. Ergo, ducta ſaepius per mercurialia aluo, aquam ex ſublimato et ſpiritu nitri dulci phagedaenicam, cancro praeſcripſi, qui ad uiuum deroſus, balſamo, mihi adſueto, curatus eſt. Bubonibus uero emplaſtrum defenſiuum, meliloti, et galbani, cum mercurio dulci, et floribus ſulphuris, praeſcripſi. Qui, dum emolliri uiderentur, impoſui cataplaſma optimum, et mihi probatiſſimum, ex melle cocto, ficubus contuſis, et cepis ſub cineribus toſtis contuſisque cum oleo liliorum alborum in formam cataplaſmatis. Locum ſuppuratum aperui, et pus per octiduum eduxi, dein balſamo per turundas immiſſo, emplaſtro ſuper impoſito, curaui, ut uulnus. Alius aliquando bubo pertinacius durabat, licet ſenſim ualediceret, donec tandem anatica emplaſtri defenſiui et diapompholygos parte, cum una tertia galbaneti, et octaua ſulphuris therebintinati parte, abiret, ſine ſuppuratione. Apertis uero plumaceola imponuntur, et emplaſtrum adhibetur opodeltoch, oleo nigro ſuccini malaxatum, in-

ter-

terpolatis purgantibus. Praeterea emulſiones ſeminum frigidorum, cum ſemine cannabis, magni uſus: item decoctum ſarſae et ſaſſafras, calide et affatim de tota die hauſtum, ut lotium continuo fluat, et ſic eluatur et mitigetur inflammans acredo.

Theſ. 31. Aliud dabo exemplum: S. S. menſe Septembri, Ao. 1708. ex impura uenere contraxerat gonorrhoeam, quam nihil curabat, uſus ſolummodo balſamo ſulphuris therebintinato. Deſiit gonorrhoea, ſed incidit in phimoſin, quam Noſtri *Spanſka Kragen* uocant. Et hanc quoque nihil curabat. Aliorum uero edoctus periculo, a me petiit, ut ipſi ferrem ſuppetias: nam, in duos iam cancros, ipſa phimoſis ſeſe aperuerat circa principium praeputii. Erat et ipſi ulcus, lupus, dictum, ſub inferiori parte penis, ad principium ſcroti, ex uehementi coitu, ut aiebat, contractum. Ergo ipſi praeſcripſi, ſpecies ex rad. alth. lil. alb. herb. uerbaſc. melilot. hyoſcyami et chamom. Rom. croco, papau. errat. ſemine lin. cannab. et foenu graeci, quas incoqueret poſcae, membrumque hoc cataplaſmate detumeſcere faceret. Quod et accidit, poſt repetitos aliquot uſus medicaminis. Tunc, ad uulnera cancroſa conglutinanda, ordinaui, conſuetum mihi balſamum. Interne purgantia, ex mercurialibus uariis data fuere, uaria forma, admixta interdum ialappae reſina.

Theſ.

Thes. 32. Hisce factum est, ut phimosis ualediceret, et ulcuscula, ibi enata, mense tandem incipiente Ianuarii, Ao. 1709. coirent, sed tertium illud, iuxta uerpi radicem, in maius incresceret. Circa hoc quoque tempus, bubones in utroque latere maximi, et dolentissimi, oriebantur. Quos quidem et maturare uolui, et sic aperire, sed noluit obstinatissime. Ideoque emplastro diaphoretico, et defensiuo, admixtis, praeter mercurium dulcem, saturni sacharo, et floribus sulphuris, detumuerunt, aluo interim saepissime per mercurium ducta. Quibus disparentibus, sub finem mensis, cancer inferior grandescere coepit, inque omnia serpere latera, ad scroti regionem, sicut solent, non profunde, sed superficialiter, callosis labiis, et purulento uulnere. Tandem 28. Ianuarii, mihi uisum est in facie ulcusculum, circa os, in mala dextra, atque tumor quidam in capite, ulcerosus, flauus. Praecedebat capitis dolor magnus, tussicula, et raucedo quaedam, quae adhuc durabat. Dixit, se quoque in dextri abdominis parte, habuisse ulcus, late serpens, sed iam exarefactum, et coalitum. Suasi, nullis maioribus exspectatis symptomatibus, statim, et absque praemeditatione, se sputatoriae traderet curae. Interim non purgaret pharmaco aluum, sed quouis modo athletice uiueret, ut collapsas tot purgationibus uires corporis restauraret. Sed noluit, similis Acanthio Plautino, *Mercat. Act. 1. Sc. 2.* qui ex cursu ramices ruperat, et san-

ſanguinem ſpuebat, Charinoque, ut reſinam ex melle Aegyptiam deuoraret, hortanti, reſpondit:

Apage iſtiusmodi ſalutem, cum cruciatu quae aduenit.

Tandem tamen, ultimum ſibi corporis exitium ex morbo comperiens, arripit inuitus remedium, et ſanatur. Sed, quisquis es ſanitatis amator, iuxta Satyricum, *l. 1. Serm. Sat. 2.*

Deſine matronas ſectarier, unde laboris
Plus haurire mali eſt, quam ex re decerpere fructus. p)

Theſ. 33. Sed, in ſaliuali curatione, nihil magis aegros cruciat, quam exulceratio oris. Poteſt haec tolli, uel ad minimum mitigari, crebra ablutione et collutione, per decoctum raparum, mel roſatum, aquam lacteam, decoctiones radicis althaeae, adiectis illis, quae ſupra dixi. Et, ſi hoc protelari poſſet uitium, nulla facilior et

p) Hic merito idem, quod olim Alexander Magnus, apud CVRTIVM, *lib. 6. cap. 3.* de hoſtibus ſuis pronunciauit, medici de omnibus quidem morbis malignis, de hoc uero in ſpecie, fateri, et dicere tenentur: Nihil tuto in hoſte deſpicitur, quem ſpreueris, ualentiorem negligentia facies. Nam, in uenereae cura luis, minus ſufficit congruorum uſus remediorum, quibus dirum hoc malum profligamus, extirpamus, ſed deinceps maxi-

et tolerabilior esset cura. q) Nec in morbis chronicis pustulosis, doloribus fixis artuum, et uehementibus, ulla securior medendi ratio. Quanquam pro tam sordido opere nihil fere prorsus hoc tempore ad medicum redundet, quam dolores nauseosi stomachi, et torminosae deiectiones, cum nunc euanuerit ista medicorum felicitas, qua HIERONYMVS CAPIVACCIVS, Patauinus Professor, ut ipse prodit tractatu, *de lue uenerea, cap.*

ma, in coitu, cum ipsa etiam coniuge, temperantia adhibenda; quaeuis acria potulenta, aromata, et similis medicamenta indolis, fugienda, ac initio ueris, et autumni, accommodata eccoprotica, diuretica et diaphoretica usurpanda, iisque interdum parca dosis mercurii dulcis, rite parati, socianda. Hac methodo euitabuntur indelebiles, quae multis familiis, ex hoc morbo, inuruntur, maculae, et labes, nullo postmodum modo abluendae, delendae.

q) Omnium optime oris et faucium exulceratio, in ptyalismo alias adeo frequens, praecauetur, si regulis, iam supra commendatis, inhaerentes, paullatim instituamus saliuationem, pauca mercurii dulcis grana, tempore somni, exhibendo, mane et uesperi, decocta lignorum, aut radicum, una cum tinctura metallorum, aliaue simili, hauriendo, os frequenter, decocto plantaginis, melle, et paucis guttis spiritus uitrioli, imbuto, colluendo, abstergendo.

cap. 12. octodecim millia coronatorum lucratus est, relegatis iam ad aliptas anusque, et crebrioribus aegris, et numerosiori pecunia. Nam assedisse aegro, mera exspiranti contagia, cum ualetudo eius ac salus momentis constaret, excepisse idonea cibo tempora, et cadentes uenas uel aceto refecisse, morbumque tam horrendum profligasse, nonne hoc operae pretium daret medico, qui ex arte sua uitam suam suorumque sustentabit? Sed ego quidem illud NASONIS, *de Pont. l. 3. Eleg. 9.* mecum semper pensito:

Conueniens homini est hominem seruare uoluptas,
Et melius nulla quaeritur arte fauor.

Thes. 34. Equidem decocta lignorum, ex sassafras, quaiaco, *r*) fraxini cortice, radi-

r) Decocta, ex ligno sassafras sanctoque parata, cum sint penetrantiora, maiore ui irritandi exsiccandique praedita, phlegmaticae saltem subiectis constitutionis, hoc morbo decumbentibus, conuenient, minus uero siccioribus, et biliosis; alias idem hic nobis euenier, quod obseruauit, et annotauit PALMARIVS, *lib. de morb. contagios. p.* 211. referens, quod ex ligni quaiaci, in cura luis uenereae abusu, elephantiasis, morbo Gallico adhuc perniciosior, generata fuerit. Maxime igitur proficua aduerti in siccioribus, decocta, ex radice sassaparillae, chinae, bardanae, et herba lacatucae, parata.

ce ſaſſaparillae, et antimonio crudo parata, proficua quidem ſunt, et interdum hunc morbum radicitus curant; praeſertim uero proſunt in doloribus fixis, et nodis oſſium, quia penetrare magis putantur, quam quidem mercurius, ſed uetulae quaedam et medicaſtrae, balnei calentiſſimi calores addunt, quibus aegrum in animi deliquium usque excruciant. Solent quoque nonnulli chirurgi, in ſaliuatoria cura, per mercurium excitata, reddere hypocauſta per foci calorem urentiſſima, magno quidem cum aegri angore, et curationis impedimento. Quia per iſtum uehementem calorem, liquidisſima abeunt per ſudores, remanente maſſa torpida, craſſa, et uix exſputabili, unde aegri prae laſſitudine in deliquium cadunt, et uiſcidis ſputis ſuffocantur. Accedit quoque maxima anxietas, et cardialgia, a ſanguine, uenam portam diſtendente, qui iam per mercurium, ex meſenterii glandulis ſoluitur, et, quia pulmones elaſtici ex calore fere dehiſcunt, aeris inſpirandi grauitate debita per continuos ignes imminuta. Et, cum morbus in ſale putrido uolatili, uiſcidis immixto, conſiſtat, hinc quoque magis incaleſcit aeger, ſatis iam per mercurium, omnia diſſoluentem, calefactus, eo magis putreſcit, febrit, et angitur animi, ut ſaepe uidi, ulceraque omnia interna et externa redduntur peiora. Ego itaque, ſiquidem omnibus in confeſſo eſt, morbum per ſputa, non per ſudores curari, modicum calorem iubeo et

con-

consuetum, cum SYDENHAMO. Neque hoc aegris displicet, nec me fallit.

Thes. 35. Venenum *Leprae*, et *Elephantiasis*, sicut supra maxime analogum scorbuto inueterato putrido et lui uenereae fecimus, ita nunc eandem antidotum in acidis quaerimus, praesertim acetis metallicis, rigidis, ac ponderosis, spiritu scilicet nitri, salis, sulphuris et uitrioli. *s*) Maxime tamen mercurius, uel currens, uel

 in

s) Haec plane abhorrent a uulgari plurimorum medicorum opinione, qui maximam partem remedia alcalina, praesertim uiperina, ad leprae Arabum, quam elephantiasin dicunt, medelam, praescribunt. Viperas, uiperarum carnes, salia, uina, aliaque ex his confecta remedia, miris laudibus extollunt, ac salutarem eorum effectum, allegatis exemplis, probant, GALENVS, *lib. de subfiguratione Empirica*, *cap. 12. et lib. 11. simplic. it. lib. 2. Method. ad Glauconem*, ORIBASIVS, *lib. 3. de morb. cur. cap. 62.* AETIVS, *Serm. 13. c. 123.* ABBATIVS, *lib. de admirab. uiperar. natura, ed. cit. cap. 27. a p. 84. ad 99.* Subscribit his HORAT. AVGENIVS, qui *Tom. 2. Epist. med. lib. 3. cap. 16.* uinum uiperinum, elephantiasi, curandae maxime proficuum, imo sufficiens esse, perhibet. Gloriatur quoque KVNRADVS, *Medull. Destillat. Part. 1. p. 14.* de remedio egregio, ex uiperis parato, quod pro optima elephantiasis antidoto habet. Elephantiasin, musto uiperino, largissime sumto, cito et feliciter curatam fuisse, ZACVTVS LVSITA-

in uitriolo sublimatus, proficuus est, et saliua-
tione

---

nvs, *Med. Princ. Histor. lib. 6. hist. 1. et 2. p. 907. et 912.* testatur. Reperiuntur contra alii, alia, ad huius morbi extirpationem, remedia, commendantes. Apud Baricellvm, *Hort. Genial. p. 306.* decoctum ulmi, cum pauco uino albo, quotidie assumtum, praescribitur, eoque, aegrorum, sudoribus foetidis profusis, ab hoc morbo liberatum fuisse, refertur. De quinta essentia antimonii, Faber, *Myrothetico Spagyrico, lib. 3. c. 15.* scribit, quod lepram curet, et, quod in eo solo arcano, consistat eius cura. Tincturam corallorum, praestantissimum leprae Arabum remedium esse, Roder. a Fonseca, *Consult. Med. tom. 1. cons. 66.* asserit. Decoctum tamarisci, sine intermissione, per aliquot septimanas exhibitum, singulare ad elephantiasin remedium dicitur Hafenreffero, *Nosodoch. seu de Cutis Affect. lib. 1. cap. 15. p. 106.* Nepetae liquorem, ceu efficacissimum in potu aduersus Arabum lepram praesidium, si a cyathis tribus in principio sorbeatur, et deinceps successiue ad senos usque ascendatur, summe laudat Peccettivs, *Chirurg. lib. 1. cap. 31.* Cornu cerui, peculiarem uirtutem tribuit Sennertvs, *lib. 5. Prax. Part. 1. cap. 40. p. 475.* malignam elephantiasis materiam oppugnandi, atque expellendi, illique potum e succo malorum dulcium maturorum, probe defecatum, quem primas hic obtinere partes fatetur, iungit. Quod igitur concernit diuersissima illa, quae modo citaui, remedia, de fide historia-

tione excitata, glandulas aperit omnes, serum coactum dissoluit, putredinem alkalinam debellat, morbosa cum sanis educit liquidis, morbumque curat. Hinc PETRVS IOH. FABER, Spagyricus celeberrimus, *Chirurg. Spagyr. Sect. 3. p. m. 144.* uenereum malum. et lepram, iisdem remediis elui asserit. Tandem tamen, siue ex Satyris, siue ex alio animali, aut uenere promiscua, et frequentiori, ortus sit uenereus morbus, ueteribus non ignotum fuisse, constat ex sacris, ex HIPPOCRATE, GALENO, PLINIO, CELSO, SVETONIO, ALPHONSO FERRO, SALICETO, GORDONIO, aliisque. Et credibile est, hominem Europaeum, Africanas, uel Americanas, urentissimi solis foeminas, non tuto inire, cum tetrum magis spirent odorem calidiores quaecunque, faciliusque suis amatoribus, diutius compressae, maculam inurant.

Thes. 36. Eatenus tamen in hisce morbis prosunt mercurialia, et saponacea, quatenus acre et uiscidum eliquant, extruduntque, et eluunt, in morbis, ab acido, salso, uiscido, uel alkali, uiscidis implicato, oriundis. Illis uero, in quibus

rum, quibus salutaris eorum effectus confirmatur, eo minus dubito, quo certiorem de his me reddit, diuersa huius mali origo, gradus, et symptomata, diuersaque aegrotorum constitutio, uti iam de his meam mentem declaraui, *Momentorum Pathologicorum Part. 1. cap. 17. a p. 49. ad 53.*

quibus iam ſal alkalinus, aut acre oleoſum, libere per foetorem oris et urinarum, ſe manifeſtat, aliaque putrefactionis inchoatae indicia adſunt, acida fixiora conueniunt, uini tartarus, mel, et acetum, in ſapam percocta, itemque poma citri, aurantia, limonia, aliique fructus horaei comeſti. In ſcorbuto quoque, ex uiſcoſo, et ſale pertinaciori, ad aquam calcis uiuae, quae ſalium nidos incidat, perueniendum eſt, intra corpus ſumendam.

Theſ. 37. Dixi, ſaliuationem ex mercurialibus fieri. Sterilitas uero iſta, quae ex lue uenerea in familias redundare ſolet, non tantum per morbi uirulentiam, in partes genitales exercitam, ſed quoque ex mercurialium frequenti uſu excitari, mihi uidetur, ut ſupra conie cturaliter memini. Cum enim iam ſatis ad oculum demonſtrari poſſit per microſcopia adcuratiſſima, maſculinam genituram foecundam, (quod notandum,) uermiculis ſcatere caudatis, cerebro et medulla inſtructis ſpinali, ut de oſtreis obſeruat BAGLIVIVS, *de Tarant. c. 4.* in modum paruularum ranularum, uero facundae prolis primordio, ouumque, futurum iam uermiculo alimentum, in ipſo orgaſmo uenereo, per Fallopianam tubam, ex ouarii pedunculo glanduloſo, in uterum delapſum, ingredientibus, nullumque adhuc, quantum ego ſciam, potentius ſit inuentum anthelminticum, praeter mercurium, non incredibile adparebit, ex occiſis,

per mercurialia uermiculis ſeminis, ſterilitatem ſequi, et generandi impotentiam. *t*) Non tamen

t) Adeo praeiudicium de uermiculis, uirilis ſubſtantiam ſeminis, futurosque homines conſtituentibus, multorum eruditorum uirorum mentes occupauit, faſcinauit, ut alios, hanc ſententiam, tanquam ſacris literis ſanaeque inimicam rationi, auerſantes, pro ſtupidiſſimis habeant. An prima primum uiſorum et detectorum in ſemine uermium gloria, Leeuwenhoeukio, aut Hartſoeckero, tribuenda ſit, non diſquiram? Plurimos iam Medicos et Philoſophos, eosque celeberrimos, Boerhauium nempe, Wolffium, etc. huic ſententiae addictiſſimos eſſe, docent eorum ſcripta. Nuper modo cum Medico incluto Dreſenenſi uerba de uermiculis ſeminalibus faciebam, adeo pertinaciter eosdem defendenti, ut non erubeſceret affirmare: hominem, de naturalium uermium, ſemen conſtituentium, exiſtentia, dubitantem, aut mente, aut oculis carere. Sed, haec leuiora adhuc, fideque digniora ſunt, ſi reſpicias ea, quae habet Dalenpativs, perhibens: ſe, inſtituto huiusmodi uermiculorum examine, non modo omnes corporis humani partes, ſed ipſas etiam ſanguinis moleculas, harumque figuram, diſtinctiſſime obſeruaſſe, uidiſſe. Operae iudico pretium, ipſa auctoris uerba, ex literis eiusdem a Bernardo excerpta, *Nouvelles de la Repuplique, des lettres, Mois de Mai 1699. article. 5. p. 552. et sequ.* apponere: Si

tamen putet aliquis, me eosdem hic intellige-re

Philoſophi, inquit, dum rerum naturalium cauſas aperire conantur, ipſam matrem, naturam, ſedulo conſulerent, haud quaquam tam prodigioſos quotidie figmentorum ſuorum ederent partus. Nobis autem, quibus haec ratio potior ſemper fuit, nihil intentatum relinquendum putauimus, ut, ſi quis ad eam pateret, aditum ſollicite circumſpiceremus, et omnibus modis ipſius adire penetralia adniteremur. Tandem unus, et hic certiſſimus, praeter ſpem, feliciter ſucceſſit. Microſcopio enim, quo uix ullum, (abſit a uerbo iactantia,) praeſtantius confici poſſe, crediderim; cum uix punctum uiſibile ſuperet; dum, inquam, humani ſeminis partes attente contemplamur, primum ecce tibi ſe ſe nobis obtulit aquea quaedam ſubſtantia, cuius partes nullo modo diſtingui poterant: tum in ea fluctuantes rigidae trabeculae, omnes magnitudine impares, ſed quarum maxima pars trientem lineae craſſae, ad binas lineas longae, et ad utramque partem acuminatae fuere; antennulas diceres, uoluuntur aut ſolae, aut aliae alias ſubeunt, ſicque implexae et intricatae echinum non male referunt, aut pedicas, quae in aſſultibus obiiciuntur equitatui, ne qua iter ſit. Vbi in numerum coiere, et humor eas defecit, cohaerentes fecere grumos, quos, qui primi ſemen examinarunt, inſufficientibus uſi microſcopiis, idem, ueluti capillitio quodam compoſitum,

re uermiculos, qui in ulceribus uenereis saepe de-

ausi sunt affirmare. Illas, salium partes esse, autumem, earumque uolutatione, uoluptatem et titillationes illas, coitus tempore sensibiles, oriri, mihi penitus persuasum est. Insuper animacula quaedam deteximus, eadem fere forma, qua, mense Maio, in riuulis, limosisque paludibus, ranarum foetus uidentur. Horum corpus, uix granum frumenti superat, quaedam grandiuscula; cauda autem quater aut quinies corpus adaequat; mira agilitate se se agitant, caudaeque uerberibus, undulas, quibus innatant, cient, pulsantque. Corpus humanum in istis quis crediderit? Attamen illud ipsimet nostris uidimus oculis. Nam, dum omnia curiose lustramus, unum grandius, exuto iam σύφαρ, quo inuoluebatur, se se aperuit, nudatasque clare ostendit ambas tibias, crura, pectus, gemina brachia, et exuuium, altius protractum, caput, ad instar cucullae, obnubebat. Sexuum discrimina, prae exiguitate, nosci non quita sunt; et moritur, dum sese exuit. Haec metamorphosis, quanquam hucusque inaudita est, attamen mira uideri non debet, cum multa alia animalcula se in nouas quotidie formas induant; unde et fortassis nata est iam pridem metempsychoseos opinio. Obseruabamus deinde partes sanguinis, quas solidas, translucentes, globosasque, semissis lineae diametro, inuenimus, eidem materiae innatantes, cui semen, quae forte omnibus cor-

deprehenduntur, et contra quos, mercurius, in mor-

poris humoribus, uehiculi loco eſt. Sed, pauciſſimis, quaeſo, iam examines demonſtrationes, ad quas prouocat Dalenpativs; uidit idem, detracto uelamento, in uermiculo ſeminis humani, omnes corporis humani partes, cum tamen ipſi illi uermiculi adeo ſtupendae ſint ſubtilitatis, ut una ſeminis guttula, plus quam mille uermiculos contineri, Leevwenhoevckivs ſtatuat. Deinceps non potuit ſexum diſtinguere, cum illico, exuto uelamento, moriantur, et tamen ſanguinis motum, particularumque, ſanguinem conſtituentium, figuram, ſe aduertiſſe, gloriatur. Ne uero crambem decies coctam proponere uidear, ad ea prouoco, quae iam aduerſus ſententiam hanc Leevwenhoevkianam adduxi, *Anthropol. ad Pathol. applicata, cap. 21. a §. 20. ad 24.* et *Toxicolog. lib. 3. cap. 1. 2. et 3. a p. 1. ad 4.* A mercurialibus igitur, ſi eadem, ut anthelmintica, conſideres, nunquam, quam accuſat auctor noſter, ſterilitas metuenda, idem potius, a genitalibus, per luem uenercam eroſis, occalliſatis, ſuaque functione orbatis, dependet. Et tantum abeſt, ut congruus mercurii dulcis uſus, foecundum impediat coitum, ut potius eundem quam maxime in phlegmaticae ſubiectis conſtitutionis promoueat, praecipue, ſi pituita, genitales partes obturans, earum functionem turbando, conceptioni impedimento ſit; nam, tum, reſoluta expurgataque pituita obſtruente, liberum functio-

morbo curando, aliquam etiam partem occupatur; alii enim ſunt, et ab his toto coelo diuerſiſſimi.

Theſ. 38. Ex quo generationis, per uermiculum maris, detecto per LOEVWENHOECKIVM myſterio, eodemque tempore, in oui pullo, per MALPIGHIVM, altero, alterius inuenta omnino neſciente, infinita pene in rem medicam contigerunt commoda, multaque exinde reſolui poſſunt problemata, in morbis haereditariis explicandis, quatenus ex ſolidorum natura, optime tunc deducuntur, quae alias per ſucceſſiuam partium poſt partes, ex cordis prima guttula ſanguinis, ſeu puncto ſaliente ARISTOTELIS, uario ſe ſe mouentis motu, conformationem, non adeo feliciter ſunt deducta. Hoc enim FLACCI, *l. 4. Carmin. Od. 4.* uerum:

Fortes creantur fortibus et bonis;
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.

Nec

num exercitium genitalibus organis redditur, eoque ipſo tolllitur ſterilitas. In ſiccioribus contra, quibus humorum tenuitas et acrimonia moleſtiam creat, mercurialia obſunt foecunditati, non enecando uermes, quos, auctores in ſemine ſibi concipiunt, ſed totum corpus extorrendo, omnesque corporis functiones peſſundando.

COLAVS ANDRY, egregio tractatu. Non tamen exinde uolo demonſtrare, hoſce, ſui certe generis uermes, ludibunda metamorphoſi, eſſe rudimenta hominis, ſed potius ſemper morbum. Verum illa ratio huc facit, quod, licet haec animalcula, ab ipſa ſtatim natiuitate, puerulos cruciare ſoleant, perque totam aliquando congenerentur uitam, ſeminales tamen uermiculi, nunquam ante annos pubertatis, et ſeminis foecunditatem, nec poſt elapſum foecunditatis tempus, inueniantur, ut anatomia humana et brutorum conſtat. Aperui ſaepe canes ſemeſtres, et liquidum teſticulare microſcopio adplicui, ſed nullum perſpexi uermem. Aperui etiam canes, quintum decimum annum elapſos, neque ullos reperi uermes. Sed in iuſtae ac maturae aetatis, ſemper inueni, licet reliquae partes, interdum omnes, talium liberi eſſent, quantum ego obſeruare potui. Pariter arbores, ac plantae, in tenella aetate, ſemen non ferunt; in matura, florent, et fructificant; ſed ſenio tandem fatiſcunt, ac ſterileſcunt.

Theſ. 40. Dari tamen interdum maſculos, qui propter horum animalculorum defectum, perpetuo ſunt ſteriles, non nego, et expertum eſſe in Belgio, noui. Neque enim credibile eſt, ſolummodo ad liquaminis et albuminis cuiusdam ſecretionem, et fruſtra, feciſſe naturae conditorem, teſtes, tanto adparatu compaginatos, ſed inſtar umbellorum in plantis et arboribus, ſemen praeparare et conficere iuſſiſſe; licet

cet particulari operationum fermento inefcati, aliud uelint toto umbone defendere, nec pati, fuorum olim fermentorum fuperftitiofos cultores, uel potius, ut uolebant, adoratores, meliora unquam difcere, aut fapere. Nec magis uera funt, quae de foetus futuri rudimentis, in ipfo ouo delitefcentibus, perhibentur: uidemus enim, omnia foeminarum oua, effe fubuentanea et manca, absque femine uirili, nec nifi alimentum, uirili femini, feu uermiculo, effe. Quanquam enim Rex apum, Noftris *Wyſe* dictus, fed male, cum potius Regina, et mater, diceretur, quia foemina eft, omnes fauos fuis repleat ouis, non tamen illa in alueariis unquam foecunda funt, nifi uirili fucorum femine impraegnentur, et penetrentur uiuo uermiculo. Et, quid abfurdi eft, in uermiculo natales quaerere hominis, cum natura in minimis fuerit quam artificiofiffima. Sic enim, inquit PLINIVS, *lib. 11. c. 2. Turrigeros Elephantorum miramur humeros, taurorumque colla, et truces in fublime iactus, tigrium rapinas, leonum iubas, cum rerum natura nunquam magis, quam in minimis, tota fit. Qua propter, quaefo, ne haec legentes, quoniam ex his fpernunt multa, etiam relata faftidio damnant, cum, in contemplatione naturae, nihil poffit uideri fuperuacuum.* Sed de his fatis.

Thef. 41. Verum, quod attinet *Venena Saturnina* et *Gypfea*, longosque hinc exortos morbos,

bos, idem nunc, quod ſupra, inculco, eorum medelam, eſſe ſatis difficilem, et ſaepiſſime impoſſibilem. Namque, dum ex his fiunt chronici morbi, lancinantes dolores, pallores, tabes, aliaque mala, ſignum eſt, haerere illa in uaſis minimis, unde difficulter, uel nunquam excutiuntur. Leniri tamen oleoſis obuoluique posſunt, ac ſic aliquando hebeſcere, quo in caſu omnia pinguia, oleum cerae, therebintinae, atque alia, conducunt. Gypſea quidem, alicui loco concreta, in corpore eludunt ſaepiſſime omnem medentis manum. Pariter ſe habet cum adamantino ueneno, uitri ſchidiis, aliisque mechanicis. Sed, felicius, in ſaturninis adſumtis, finem curationis bene obtinebunt, ſi ad inunctionem mercurialem deſcendatur, uel eiusdem per os exhibitionem. Tum enim mercurius, calces iſtas ſaturninas in corpore amalgamat, atque ſic per ſaliuae fontes, uel alia emunctoria, ſecum educit. Raro tamen eiusmodi aegri medicis occurrunt, antequam mala per longas inualuere moras, ut ſint incurabilia.

Theſ. 42. Et, quid mirum eſt, tot ac tam diuerſos enaſci morbos, cum tanta ſit et coeli, et ſoli, diuerſitas, ciborumque, quibus utuntur homines, et affectuum, uarietas, ac diuerſum uiuendi genus. Hinc bene cecinit PERSIVS, *Satyr. 5.*

Mille hominum ſpecies, et rerum diſcolor uſus,

usus,

Velle suum cuique est, nec uoto uiuitur uno.
Mercibus hic Italis mutat sub sole recenti
Rugosum piper, et pallentis grana cymini.
Hic satur irriguo mauult turgescere somno,
Hic campo indulget; hunc alea decoquit, ille
In uenerem est putris. Sed, cum lapidosa chiragra
Fregerit articulos, ueteris ramalia fagi,
Tum crassos transisse dies, lucemque palustrem,
Et sibi iam seri uitam ingemuere relictam.

Thes. 43. Sed et, quod addam, in quouis, uel leuissimo corporis sensu doloris, medicamenta ingerere, ut quidam solent illustres personae, morbos saepe facit chronicos, nec ullo in posterum modo debellandos, postquam talia pharmaca, pro ui sua naturali, uel pene exederunt uasa, uel eadem rigida ac flaccida fecerunt, uel et sanguinem extenuarunt, aut coegerunt. *u*) Hinc bene canit OWENVS, *Epigram. l.* 2.

Si

u) Optima sane medicina, nulla uti medicina, hoc est, tum optima corporis gaudere constitutione, aditum omnibus morbis excludente, tum sobrietatis et temperantiae beneficio, firmam integramque sanitatem quam diutissime conseruare. Nihil quippe dementius, nihil perniciosius,

Si tarde cupis esse senex, utaris oportet,
Vel modico medice, uel medico modice.
Sumta, cibus tanquam, laedit, medicina, salutem,
At sumtus prodest, ut medicina, cibus.

quam remediis, nulla urgente necessitate, perpetuo deuoratis, adeo eadem, per continuam consuetudinem, corpori familiaria reddere, ut deinceps, ingruente morbo, quo, iisdem maxime egemus, exoptato plane effectu destituantur. Ne dicam, remedia, quaecunque etiam eadem sint, quotidie adhibita, in uenena degenerare, ipsisque morbis, mortique praematurae ansam et materiam praebere. Quid igitur de illorum medicorum moribus sentiendum, dicendum, qui, empiricorum more, suas pilulas, pulueres, essentias, balsama, sub titulo remediorum uitae, polychrestorum, antispasmodicorum, laudibus ad coelum usque extollentes, promiscue, ad sanitatem, perpetuo tuendam, longaeuitatem obtinendam, praescribunt, commendant. Indigni sunt tales medicorum nomine, et iure meritoque in classem empiricorum referuntur, *es seynd nichtswürdige Quacksalber*. Nullus uero, remediorum abusum, melius PLATONE, descripsit, qui *lib. 1. de Legib.* ita loquitur: εἰς τὰ ἰατρεῖα βαδίζοντες ἐπὶ φαρμακοποσίᾳ μετ' ὀλίγον ὕστερον καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔχουσι τοιοῦτον τὸ σῶμα, οἷον, εἰ διὰ τέλους ἔχειν μέλλοιεν ζῆν, οὐκ ἂν δέξαιντο.

Pariter multos uni morbo curando adhibere medicos, uel chirurgos, et aetate, et moribus, et doctrina discordes ualde, plus adfert nocumenti, quam emolumenti, altero calidum, frigidum altero, illo acidum, hoc alkali, altero quietem, altero exercitium, inculcantibus. Iuxta illud *Monostich. Epigram. 69.*

Nunquam, crede mihi, a morbo curabitur aeger,
Si multis Medicis creditur una febris. x)

At

x) Hoc non tam multitudini medicorum, sed imprudentiae potius, tribuendum; cum rara semper, genuinus medicus, fuerit auis, et iam suo tempore questus sit Hippocrates, fama quidem et nomine multos inueniri medicos, re uero perpaucos. Multitudo imperantium Cariam perdidit, *Wo viel Koeche seyn*, dicebat nuper medicaster, *da wird der Brey versaltzen*. Sed idem iniuste, duobus sequentibus medicis, sanam rationem atque experientiam sequentibus, imputare uolebat, suos errores, nulla humana prudentia et arte amplius emendandos. Si sui similes medici, imperiti nempe, garruli, accersiti fuissent, tum omnino locum habuisset, quod Gallus, *tr. l' esprit des hommes illustres p. 119.* ex Adriani morientis ore desumsit, apophthegma: *le trop grand nombre de Medecins me fait mourir.* Est eadem infelicissimi monumenti inscriptio: turba se medicorum periisse, uti habet

At iuxta optandum esset, in publici muneris praxin non prius admittendos esse nouos medicos, antequam curari aegros ab aliis uiderint:

Rrr 2 non

Plinivs, *Hist. Nat. ed. cit. lib. 29. cap. 1. p. 518.* Hic omnino uerum est quod Abbas, Chastelain, apud Menagivm, *Bons Mots, p. 283.* prudenti librorum cum medicis comparatione instituta, affert: *Seneque disoit autrefois de la multitude des livres*, onerat discentem turba, non instruit; *la quantité en est plus onéreuse qu' utile. Il est bien plus vrai de dire de la quantité des medecins*, onerat aegrotum turba, non solatur: *car la quantité est dangereuse auprés d'un malade; et celui qui a le meilleur sens, est celuy que les autres contrarient, et que l' on n' écaute point.* Egomet quidem ipse, in rebus quibusuis agendis, multorum manus, paucorum contra, et prudentum, commendauerim consilium, cum plures Thyrsigeros, paucos sit cernere Bachos. Dehinc tamen minime repudiandae sunt consultationes medicae, a peritis et sapientibus institutae medicis, ubi sane idem optimo applicari potest iure, quod Iosephvs Hall, *Meditat. subit. 71. ed. cit. p. 96.* conspecta bibliotheca instructissima, protulit, scribens: de copia conqueri delicati est, nauseantisque animi; nulla nos lex iubet omnes perlegere; quanto uero plures imbiberimus, digesserimusque, tanto certe magis crescat, pinguescatque animus, necesse est. Incommodi

non aliter ac obſtetrices, ex praecepto Socratis, Phaenaretae, obſtetricis, filiis, apud PLATONEM, *in Theaeteto*, non prius ad artem admittuntur, quam parere deſiuerunt, ipſae ſuo edoctae periculo, quid in aliis fieri debeat. *y*)

Theſ.

igitur, quae ex medicorum multitudine oriuntur, magis aegrotis, quam medicis imputanda; cum non ſaltem omnis generis medicos conuocent, ſed anus quoque, carnifices, lictores, et omnem omnium perditorum hominum colluuiem in conſilium adhibeant, de quibus iam ſatis diſſerui, *diſſertatione de ſyncretiſmo medico*, aliaque, quae modo prodiit, *medicum ab iniquis uindicante iudiciis.*

y) Hoc quidem, uulgari prouerbio, ab obſtetricibus deſideratur, ſed contrarium plane probat liber, ſub titulo, obſtetricis aulae Brandenburgicae, editus; ingenuum enim in eodem teſtimonium IVSTINAE SIEGEMVNDIN, natae Diętericiae, occurrit, quae nunquam peperit, et tamen prudentiſſimae officio obſtetricis maxima functus fuit felicitate; nam, ſi exacte ponderemus, quod foemina grauida, doloribus partus afflicta, et iam iam paritura, prae dolore et anxietate, quid ſecum geratur, plane ignoret, citati modo certitudinem ac ueritatem teſtimonii comperiemus. Hoc potius e re eſſe duxerim, ut foeminae, iudicio ualentes, circumſpectae, minus nauſeoſae, promtae in rebus perficiendis, ad munus obſtetricis ſeligantur, ſelectae

Thes. 44. Verum enim uero, num Medicus opus habeat in Praxi Fortuna, quaeri posset? Et bene DEMOCRITVS, *in Epist. ad Hippocratem* sic scripsit: *Profecto suspicor pleraque in scientia tua palam contumelia adfici, aut propter inuidiam, aut propter ingratitudinem. Aegrotantes enim, simul ut seruantur, causam Diis, aut fortunae, attribuunt. Plerique uero suae naturae hoc adscribentes, benefactorem odio habent, et parum abest, ut indigne ferant, si debitores esse putentur.* Cui HIPPOCRATES hunc in modum respondit: *Artis Medicae recta facta, o Democrite, plerique e uulgo hominum non omnino laudant, uerum Diis saepe attribuunt. Si uero, Natura reluctata perdiderit eum, qui curatur, Medicos reprehendunt, Numen praetereuntes.* Non secus ac fecerunt Carthaginenses, qui, quod Duces sui bene gesserant, Deorum immortalium adiutorio, quod male cesserat, ipsorum culpae imputabant, ut habet VALERIVS MAXIMVS, *l. 2. c. 7.* CELSVS porro, *l. 3. c. 1.* sic inquit: *In nullo quidem morbo, plus fortuna sibi uendicare, quam ars, ars,*

ministerio cadauerum dissectorum instruantur, illisque, quis situs, quae connexio partium genitalium, indicetur, et demum, qua ratione in hoc illoue difficilis partus casu, procedere debeant, edoceantur.

quam Natura, potest. Et rursus, *in Praefat. lib. 7. siquidem in morbis, cum multum fortuna conferat, eademque saepe salutaria, saepe uana sint; potest dubitari, secunda ualetudo Medicinae, an corporis beneficio contigerit.* Verum, hic mihi satisfaciunt illa HIPPOCRATIS, *de Loc. in hom. n. 57. 58.* ubi pronunciat, medicamenta, quae recte administrantur, sine fortuna, sanare morbos, namque secus ea, quae non sunt remedia, per fortunam sanarent. Vnde ipsi hi Medici uidentur fortunati, qui recte faciunt, et infortunati, qui secus. Et, quae prolixius apud eundem legi possunt in hunc sensum egregie disputata. Addam saltem illud, non solum recte facientes, esse fortunatos, sed illos praecipue, quibus diuinum benedixerit Numen, sine quo, uana sunt, quaecunque humanum ingenium uel callentissime conatur. Conf. *de Fortun. Med.* CACHETVM, *Comment in Aph. Hippocr. 1. Sect. 1. p. m. 65.*

Cap. Vigesimvm Secvndvm.

Venenorum indagationem, Praecipitationis Chymicae adminiculo perficiendam, sistit.

Thes. 1. Coronidis loco, postquam in finem hocce Tentamen exire tandem contingit, consultum

ſultum duxi, docere, quanam ratione praeuenire mala, uel ſaltem indagare, potionibus aut ferculis immixta uenena, queamus. Res ardua et ſummis expetita uiris, omnibus pene ſeculis, cum in nulla re magis maiorem nominis celebritatem, quam per hanc, conquirere ualeamus, ſi experimenta in hoc caſu facta non fallant. Sed in rebus maxime utilibus, ſicut communis et talparum quaedam coecitas eſt, ita non mirabuntur lectores, me hic ex labe ac uitio ſimili contractam, et haereditate acceptam aliquando prodere ignorantiam, in uenenis expiſcandis. Adeo enim praua ingenia per hanc ſcientiam effloruere, ut longe ſuperent ea, quae malitiam prodant.

Theſ. 2. Illud uel quiuis mecum poterit obſeruare, pauperes et egenos, ex ligneo uaſe uilem fufuraceamque haurientes pulticulam, ſecurius multo comedere, quam diuites interdum ac opulentos, aureo uel argenteo labio, ſuas epulas, ſua delicia, Apitio z) plane apparatu,

z) Coelius Apitius, tempore Tiberii, Caeſaris, uiuens, erat uir diuitiis affluens, et uoluptatibus diffluens, de quo ATHENAEVS, *Deipnoſoph. lib.* 4. *cap.* 19. *ed. cit. p.* 168. Παρὰ δὲ Ρωμαίοις μνημονεύεται, ὥς Φησι Ποσειδώνιος ἐν τῇ ἐννάτῃ καὶ τεσσεϱακοςῇ τῶν ἱςοϱιῶν, Απίκιόν τινα, ἐπὶ ἀσωτίᾳ πάντας ἀνθϱώπȣς ὑπερηκοντικέναι. Plura adhuc et diſtinctiora luxus, cui deditus erat Apicius, exempla, atque experimenta, apud eundem, *l.* 1. *c.* 6.

paratu, ſumentes. Verum namque illud eſt, quod

p. 7. annotata legimus: Ἐγένετο δὲ κατὰ τοὺς Τιβερίου χρόνους ἀνήρ τις Ἀπίκιος, πλουσιώτατος τρυφητής, ἀφ᾽ οὗ πλακούντων γένη πολλὰ Ἀπίκια ὀνομάζεται. Οὗτος ἱκανὰς μυριάδας καταναλώσας εἰς τὸν γαστέρα, ἐν Μιντούρναις, (πόλις δὲ Καμπανίας) διέτριβε τὰ πλεῖστα, καρίδας ἐσθίων πολυτελεῖς, αἱ γίνονται αὐτόθι, ὑπέρογ τὰς ἐν Σμύρνῃ μεγίστας, καὶ τοὺς ἐν Ἀλεξανδρίᾳ ἀστακούς. Ἀκούσας οὖν, καὶ κατὰ Λιβύην γίνεσθαι ὑπερμεγέθεις, ἐξέπλευσεν, οὐδ᾽ ἀναμείνας μίαν ἡμέραν καὶ πολλὰ κακοπαθήσας κατὰ τὸν πλοῦν, ὡς πλησίον ἧκε τῶν τόπων, πρὶν ἐξορμῆσαι τῆς νεώς, (πολλὴ δὲ ἐγεγόνει παρὰ τοῖς Λίβυσι φήμη τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ, προσπλεύσαντες ἁλιεῖς, προσήνεγκαν αὐτῷ τὰς καλλίστας. Ὁ δ᾽ ἰδὼν, ἐπύθετο, εἰ μείζους ἔχουσιν· εἰπόντων δὲ, μὴ γίνεσθαι, ὧν ἤνεγκαν, ὑπομνησθεὶς τῶν ἐν Μιντούρναις, ἐκέλευσε τῷ κυβερνήτῃ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐπὶ Ἰταλίαν ἀναπλεῖν, μηδὲ προσπελάσαντι τῇ γῇ. Sed, cum iam ex ATHENAEO, luxurioſam Apicii uitam cognoueris, iam attende quoque, quem eiusdem uoluptas habuerit euentum, de quo SENECA, *Conſol. ad Heluiam cap. 10. et 11. Oper ed. cit. p. 81.* Scilicet minus beate uiuebat Dictator, quam Apicius noſtra memoria uixit, qui, in ea urbe, ex qua aliquando philoſophi, uelut corruptores iuuentutis, abire iuſſi ſunt, ſcientiam popinae profeſſus, diſciplina ſua ſeculum infecit, cuius

quod Thyeſtes, apud SENECAM, *Thyeſt Act.3.* exlamat:

Humi iacentem ſcelera non intrant caſam,
Tutusque menſa capitur anguſta cibus,
Venenum in auro bibitur. - -

Et, quod idem, ſuo tempore, IVVENALIS, Satyricus ſemper mordax, ſic perſtringit, *Satyr. 10.*

- - *Nulla*

exitum noſſe operae pretium eſt. Cum ſeſtertium millies in culinam coegiſſet, cum tot congiaria principum, et ingens Capitolii uectigal, ſingulis commeſſationibus exſorbſiſſet, aere alieno oppreſſus, rationes ſuas tunc primum coactus inſpexit; ſuperfuturum ſibi ſeſtertium centies computauit, et uelut in ultima fame uicturus, ſi ſeſtertio centies uixiſſet, ueneno uitam finiuit. Quanta luxuria erat, cui ſeſtertium centies egeſtas fuit? I nunc, et puta pecuniae modum ad rem pertinere, non animi. Seſtertium centies aliquis extimuit, et, quod alii uoto petunt, ueneno fugit. Illi uero tam prauae mentis homini, ultima potio ſaluberrima fuit. Tunc uenena edebat, bibebatque, cum immenſis epulis non delectaretur tantum, ſed gloriaretur, cum uitia ſua oſtentaret, cum ciuitatem in luxuriam ſuam conuerteret, cum iuuentutem ad imitationem ſui ſollicitaret, etiam ſine malis exemplis, per ſe docilem.

Nulla aconita bibuntur
Fictilibus, tunc illa time, cum pocula sumes
Gemmata, et lato setinum ardebit in auro.

Thes. 3. CARDANVS quiden, *de Venen. l. 2. c. 8.* et *Contr. Med. lib. 2. Tr. 5. Contr. 10.* modum describit in offis delitescens uenenum prodendi, per furculam, ex optimo orichalco fabricatam, gladiis auratis: quae inter cibos aliquamdiu relicta, ab erodente ueneno contrahat rubiginem, uel colorem, in rubrum aut nigrum desinentem. Quod quidem in acri ueneno acido metallico locum habere potest, sed non secus. Potiones praeterea suspectae ad quartam partem relinquantur in fundo. Vnde refert SENECA, *Controu. l. 6. c. 4.* de marito quodam, qui uxorem sublaturus, ex eodem poculo bibebat quidem, sed uxor posterior illud exhausit, quod erat in fundo, atque ipso incolumi, extincta est. Hoc uero in uenenis metallicis ponderosis, nec facile solubilibus, ualet, puluerisatis. In conuiuiis quoque muscas obseruari uolunt, et ab illis abstineri ferculis, a quibus illae abstinent.

Thes. 4. Nec ulli ignotum est, incredibilem uirtutem, in prodendis uenenis, cornu monoceroti attributam fuisse a plurimis auctoribus. Hinc aiunt, Reges Indorum, crateres exinde confecisse, asserentes, eo die, quo quis ex tali poculo biberit, immunem a morbis, uulneribus, flammis, et toxico, fore. AELIANVS autem

autem, non monocerotis, sed asini Indici cornu fuisse, scribit, *lib. 4. de Animal.* Quod ANGELVS BARGAEVS, *in Cynaegetico,* eleganter expressit:

- - Vnoque in fronte superbi
Cornu, quod Reges Indorum protinus aureis
Orbibus includunt, et uina liquentia potant.
Ac tum nec morbos tuti sentire uidentur,
Nec quae inter mensas occulta hausere uenena.

Quam uirtutem quaelibet cornua habent, atque omnia ex animalibus, si uenenum fuerit acidum. ANDREAS quidem BACCIVS, uir eruditus, asserit, se amuletum ex hoc cornu possedisse, quod praesenti semper adsudauerit ueneno. Nec certiora sunt, quae de uasis Porcellanis et Indicis, seu Murrhinis ueterum, referuntur, uenena scilicet his prodi. *a)* *Thes.*

a) Vulgaris est traditio, quod uasa, ex terra sigillata parata, illico, indito ueneno quocunque, in frusta dissiliant. His respondent, quae PLANTINVS, *Heluet. Vet. et Nou. cap.* 7. de lapidis cuiusdam, in Praetura Pluriensi reperiundi, genere, refert, eundem nempe, et lebetes ex illo confectos, *Lauezzi* dictos, tantae efficaciae ac uirtutis esse, ut uenenum iniectum, ad ignem proiiciant.

Thes. 5. Sic de Bufonite lapide referunt auctores, non solum uenena serpentum, si in puluere adsumitur, extinguere illum, uerum etiam auro inclusum, et digito gestatum, omnis ueneni praesentiam statim offendere, et sudore madescere, uenosoque ictui impositum, uirus omne, quasi alterum Cobra de capello lapidem, extrahere. Videsis BAVHINVM, *de Lapid. bez. c. 3. et* PAVLLINVM, *Buf. Cur. c. 3. §. 1. et 4.* Et ALBERTVS MAGNVS, Ratisbonensis Pontifex, *de uirtut. lapid. p. m. 36.* de lapide aetite refert, quod, si supponatur patinis, uenenum continentibus, ferculum illud non ab ullo homine deglutiri possit. Veteres quidem, et praecipue DIOSCORIDES, *Mat. Med. l. 5. c. 12.* aquilarem lapidem, siue aetitem. *κλεπτέλεγχον*, quasi furum proditorem, appellabant. Et refert IOH. BODINVS, *Theatr. N. l. 2. p. m. 234.* Graecos et Asiaticos, hunc lapidem, in Alexandrinis Aegypti campis frequentem, comminuere in puluerem, tantilloque exinde farinae admixto, panes conficere unciales. Hos uero panes furti suspectis exhiberi numero tres, sine fermento, sine potu: fierique exinde, ut puri sceleris, tres illos panes deuorare possint, fur uero tertium panem nulla ui deglutire possit. Sic scribunt, ungulam quarundam aspidum caudae inesse, quae inclusa auro pro gemma, creditur sudore uenenum prodere.

Thes.

Thes. 6. Sed, num haec, et plura alia, ab auctoribus adferri solita, ita sese reuera habeant, sicut perhibentur, ac fidem dictorum expleant, sane ego non credo, nec illius rei experimentum uidere contigit, quanquam nec optandum, mensis eiusmodi feralibus admoto mihi huius rei experiundae occasionem unquam dari. Fatendum enim est, quod, ubi

Regales epulae mensis, et Bachus in auro,

ut NASONIS illud, *lib. 6. Metamorph.* adferam, rem esse periculosam saepe, atque, ut cum eodem Poeta, *Amor. lib. 1. Eleg. 9.* dicam:

Impia sub dulci melle uenena latent.

Equidem, quam facili negotio, parua, sed lethifera, noxiosissimi ueneni portiuncula, illis lasciuientium ferculorum et aromatum farraginibus, coenaeque poculis obrutae, intermisceri possit, et tamen nec gustu, nec olfactu sentiri, credere non est difficile. Nulla namque nunc ferculorum castimonia, nullae castigatae dapes, nec ulla conuiuialis laetitia est sine certamine maiusculorum poculorum, sine tortis, sine artocreate, sine porco Troiano, quem Cincius, in suasione legis Fanniae, seculo suo exprobrauit, referente MACROBIO, *Saturn. l. 3. c. 13.* Sed luxus iam adeo inualuit, ut, nisi nauigetur ad Indas, alui causa, ad phasin, ut gulae rabies sedetur, malum putetur. Ergo Luculli luxus,

Aesop

Aeſopi Apiciique patinae prodigioſae, Vitellii coenae monſtroſae uigent adhuc, omnisque nunc gula ingenioſa eſt. Ideoque merito laudari meretur priſca ciborum ſimplicitas, dum homines, iuxta OVIDIVM, *lib. 1. Metamorph.* adparatui Naturae indulgebant,

Contentique cibis nullo cogente creatis,
Arbuteos foetus, montanaque fraga legebant,
Cornaque, et in duris haerentia mora rubetis,
Et quae deciderant patula Iouis arbore glandes.

Theſ. 7. CTESIAS CNIDIAS, *lib. de Reb. Perſic.* et ex illo PHOTIVS, *in Biblioth. c. 72. p. m. 49.* referunt, Statiram, Artaxerxis coniugem, ſemper timuiſſe uenenum, et omni diligentia cauiſſe, ut illud euitaretur, factum tamen, ut Paryſatis mulier, aſtutiſſime cultelli partem alteram ueneno inficeret, et coram Statera auiculam diuideret, atque parte auis, quae tacta fuiſſet a ueneno cultelli, oblata Statirae, illico eam extinxiſſe, parte altera innoxia. *b*) En fraudem

b) Non tamen ſemper deſiderato ſceleſtiſſima haec ars ſucceſſu gaudet; Achabar enim, Imperator Mogolicus, Myrzam Gaziam, audacius ipſi contradicentem, aegre ferens, iuſſit medicum duas parare pilulas, innoxiam alteram, alteram

dem muliebrem! Sic Liuia Auguſtum, ficubus, in arbore adhuc medicatis, ſuſtulit, ut DION CASSIVS habet, *Rom. Hiſt. l. 56. p. m. 675.* et Commodus Imperator, Motilenum, Praetorio Praefectum, itidem ficis interemit, ut LAMPRIDIVS teſtatur, *in Commod. c. 9.* Sic Claudium, Caeſarem, uxor, Agrippina, boletis necauit, teſtibus PLINIO, *l. 22. c. 22.* IVVENALE, *Sat. 6.* itemque SVETONIO, *in Claud. c. 44. et in Nerone c. 33.* De fungis ita PLINIVS, *d. l. c. 23. Familias nuper interemere, et tota conuiuia Annaeum Serenum, Praefectum Neronis uigilium, et tribunos et centuriones.* Cuius et meminit SENECA, *Epiſt. 64.* et TACITVS, *l. 13. Annal. c. 13.* Et L Verus Imperator, ſocrus ſuae Fauſtinae dolo ſublatus eſt, adſperſis ueneno oſtreis, ut CAPITOLINVS, *in Ver. cap. 10.* memoriae prodidit. Sic puluerem uenenatum, Tortae immixtum, CARDANVS, *Contr. Med. l. 2. contr. 10. tr. 5.* meminit, nouem conuiuas lenta morte deleuiſſe. Idem quoque, *lib. 2. de Subtil. et de Venen. lib. 1. c. 28.* et MERCVRIALIS, *de Venen.*

praeſentiſſimo ebriam ueneno. Cum uero has ipſas in manu uolutaret, innoxiam forte Garzio, ſibi uero exitialem, porrigit, et moritur, teſte Domino *de* LAET, *Fragment. Hiſtor. Indic. p. 104.*

nen. l. 1. c. 6. ex IOANNIS LEONIS *Descript. Afric. l. 1.* referunt, uendi in Nubia, Africae regione, uenenum, quod grani pondere, decem homines perimat, hominem autem statim. Pulueres enim acres et mordaces dulcibus, foetida odoratis, et simplicia compositis adsociantur.

Th. 8. Sed, ut ad Agrippinam redeam, illa, teste TACITO, *Annal. l. 12. c. 66. et 67.* maritum ueneno tollere praemeditata, elegit non repentinum et praeceps, nec lentum et tabidum, sed exquisitum, quod mentem turbaret, et mortem differret, per ueneficam, Locustam, infusumque delectabili cibo boletorum uenenum. Neque hoc ipsi satis. Adhibuit Xenophontem, Medicum, qui, tanquam nisus euomentis adiuuaret, pinnam rapido ueneno illitam faucibus Principis demisisse creditur. *c*) At Domitius Nero Filius, Germanicum fratrem exosus, per Pullionem Iulium, Praetoriae cohortis Tribunum, ex eadem uenefica Locusta, iam carceri inclusa, et multa scelerum fama ignobili, uenenum poposcit, cubiculumque Caesaris iuxta decoquitur uirus, cognitis antea

c) Fuisse autem Boletis adspersum sociatumque uirus acre, metallicum, causticum, uiscera erodens, facile patet ex ultimis uerbis, quae, ut SENECA, *in Apocolocynthosi Claudii, Caesaris*, refert, sunt sequentia: *Vae me, puto*, concacaui me.

antea uenenis rapidum. Quod frigidae aquae affusum, datumque Germanico, ita cunctos eius artus peruasit, ut uox pariter et spiritus eius raperentur. Quod quidem uirus non elusit, licet falleret primum, quod ab ipsis educatoribus accepit: transmisit enim, exsoluta aluo, parum ualidum, siue temperamentum inerat, ne statim saeuiret, ut idem TACITVS, *Annal. l. 13. c. 15. et 16.* habet. Et Magnus ille Alexander, Macedo, in conuiuio apud Thessalum, Medicum, sceleris conscium, ab Antipatri filiis, Philippo, et Iolla, regii potus praegustatoribus, permixtum potui parricidiale uenenum hausit, et sexta die, praeclusa uoce, obiit, ut narrat CVRTIVS, *l. 10. c. 4. et* IVSTINVS, *l. 12.* Sic quoque Iacobum VI. primo Scotiae totius, postea Britanniae Regem, quidam Pontificiae Religionis, pomo medicato, tollere commentus est.

Thes. 9. Res autem, quae uiru maxime perfundi solent, sunt, panis, uinum, et aqua. Arduum certe est, in pane, re scilicet arida, noxias detegere particulas, nisi quod ex brutis animantibus colligere est experimentum, si illa ex panis accusati esu mox moriantur, uel lenta tabe conficiantur. Gypsea tamen, cretacea, et calciformia, atque aluminosa, non difficulter suam testantur praesentiam, si panes in clibano praeter solitum intumescant, atque in uarios tubulos maiores et uesiculas grandiores interior medulla abiuerit, saporemque referant alicu-

ius cretae, ut multoties me gustasse recordor.

Thes. 10. Fungorum quidem esculentorum delectus, si cibis intermiscendi sint, omnino ita habetur, ut, qui rubent callo, delegantur, minus diluto rubore, quam boleti, itemque candidissimi, et qui nitro addito, uel aceto, fuerint percocti. Vitandi autem, qui liuido colore, qui maculosi, qui rubei lactescentes, uel et liuidi uirulentum quid ipso odore prodentes. Noxii porro iudicandi sunt illi, qui in coquendo duriores redduntur. Cum enim supra dictum sit, plantarum noxiarum uenenum, in sale uolatili oleoso consistere, per coctionem sal iste euaporat, uel aquae immiscetur, relicto uiscoso, cui implicitum erat, nullo modo solubili.

Thes. 11. Vini tamen et aquae bonitas, uel prauitas, certius internoscitur, praecipue uero per praecipitantia dicta, quae aliquid ad fundum uasis, in quo liquor examinandus continetur, detrudunt, ex quo postea iudicandum erit. Vel per reagentia dicta probatur, quae acidi uel alkalini salis dominium et praesentiam manifestant, mutatione solummodo coloris. Et in omni praecipitatione, contraria quidem contrariis produntur; contingit tamen, ut acida acidis, alkalina alkalinis, praecipitentur, nempe subcontrariis, sed parum et imperfecte. Sic solutionem cum acido factam, sal commune praecipitando detegit, propter sibi, ut putant, admixtum

mixtum alkali: et quidquid per calcem uiuam solutum eſt, cineres clauellati, ſal tartari, aliaque alkalina, detrudunt; quippe calx uiua, non purum alkali continet, ſed de acido quoque participat. Sic Chymicis loqui placet. Sed *pulchrum eſt, etiam ea addiſcere, quae in experimentum adſumta, ſucceſſu caruerunt, et cur ſucceſſum non habuerunt*, dicente HIPPOCRATE, *de Articul. n. 48.*

Theſ. 12. Iſta autem, de contrariorum per contraria detruſione, nempe ut, quod ab acido ſolutum eſt, praecipitetur ab alkali, et uice uerſa, non perpetuo obtinet, ſi cogitemus, corpora quaedam eius eſſe indolis, ut tam ab alkalino, quam acido ſale, diſſolui poſſint, ſicut ſpiritus humani ſanguinis, maxime alkalinus et uolatilis, etiam in frigido cuprum ſoluit, et zinckum, ſeu ſpeltrum, ab aqua forti aliisque acidis menſtruis pariter facile ſolubilia. Videſis BOYLE, *Hiſt. humani ſanguinis, part. 4. tit. 8. et 11. et App. Exper. 11. et 12.*

Theſ. 13. Vt porro uideamus, quantum huic Chymicorum de oppoſiti ſalis in omni praecipitatione praeſentia effato ſuperſtruere poſſimus, ad experimenta ſequentia attendendum eſt. Si ſolutioni lunae, in ſpiritu nitri acido factae, pauxillum aquae fortis primum infundis, ut aqua ſimplex ſuſtineatur, deinde aquae ſimplicis purae itidem parum, et huic ſic mixturae uenerem lamellatim imponis, ſtatim prae-

ceps datur ſuſpenſa in menſtruo luna. Videatur idem BOYLE, *de Exper. quae non ſucced. Tent. 2. p. 73. et Hiſt. Fluid. Sect. 23. p. m. 63.* Venus uero, neque acida eſt, neque alkalina, ſed corpus metallicum ſui certe generis. Si autem uenerem, in hoc liquido iam incipientem ſolui, recuperare placuerit, zincko, uel marti iniecto, adhaereſcent omnes cupreae particulae, aqua clarefacta, et colore coeruleo uiridi euaneſcente. Aqua enim, pro motu ſuarum partium inteſtino, crebris iuxta zincki ſuperficiem lapſibus, corpuſcula cuprea illuc defert, ac deponit.

Theſ. 14. Si uero eidem lunae per nitri ſpiritum ſolutioni muriam adfundis, neque acidam, neque alkalinam, itidem metallum praecipitatur, uel ſi ſpiritus ſalis, acidiſſimus licet, adhibetur, uertitur luna in materiam ſciſſilem, lunam corneam dictam, ſeu ſuccinum argenti, ſolo ſaturno recuperandam. Ex hac uero cornea luna, per ſublimationem perfectum fieri poteſt arſenicum, lunae dictum, capta in alembico uel recipiente potiori argenti parte, ſulphuri tamen arcte iam combinata, ut una cum eo facta ſit uolatilis. Argentum quoque, ut BODINVS habet, *Theatr. Nat. l. 2. p. m. 239.* in aqua chryſulca ſolutum, et ſolutione ammoniaci ſalis in fundum ſub pulueris forma praecipitatum, admixta chryſocolla, ignis ope in uitream naturam conuertitur, uitro inde conflando

flando aptam. Oleo etiam uitrioli, lunam, in ſpiritu nitri ſolutam, praecipitari uidebis, itemque alkalicis. Sic ſolutionem ueneris, aqua forti factam, praecipitat quidem ſal tartari; ſpiritus uero ſalis ammoniaci diluit hoc turbatum liquidum, et diaphanum reddit, ſit licet uterque ſal alkalinus, et aquae forti contrarius.

Theſ. 15. Praeterea in aqua forti ſi ſolueris argentum, et ſolutioni immiſeris laminam aeris, praecipitabitur luna; ſi deinde ferrum impoſueris, aes detruditur in fundum; ſi demum inieceris calaminarem lapidem, praecipitabitur tum ferrum; tandem, ſi admiſcueris nitrum fixum, uel tartari ſalem, calaminaris lapis fundum petet. Quae omnia phaenomena ſolummodo per acidi et alkali contrarios niſus celebrari, nemo ſane dixerit. Bene tamen FLACCVS, *Epiſt. 2. lib. 1.*

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem,
Teſta diu. . . .

Tandem etiam, in experiundo, ſi ſpiritui uini camphorato, uel aliis reſinis, in oleo fermentato ſolutis, adfundis aquam puram ſimplicem, mixtura ſtatim albeſcet, et reſinae fundum petent, notiſſimo experimento. Quis autem dixerit, ſpiritum uini, alkalinum, aut camphoram, uel aquam, acidam, aut contra, eſſe.

Theſ. 16. Hinc ergo in uniuerſum clare apparet, quam male quidam, in examine aquarum

medicatarum, certos se per praecipitationem determinare posse sales, medicatae aquae inexistentes, putant. Fallax enim hoc est. Et, uel in ipso praecipitationis actu, praecipitans iungitur praecipitando, sicque auget et pondus, et mutat colorem, qualitatem, et naturam ipsam. Pariter in praeparatione auri fulminantis, si aurum soluitur in aqua regia, et dein oleo tartari per deliquium praecipitatur, uni huic drachmae, pro exemplo, auri, ex praecipitante, et forte ex menstruo, additur una tertia pars drachmae. Adeoque liquet, post institutam praecipitationem, salibus diuersis in unum combinatis, toto coelo diuersum existere salium genus, quam quod in ipsa sic dicta medicata aqua antea continebatur. Et, cum eiusmodi phaenomena uideamus perpetuo naturae iussu fieri, non per contraria tantum alkalina, sed etiam per acida eiusdem generis, uel alia incerti characteris, constat hinc, nihil interesse ad praecipitationem, quod sales sint contrarii, uel non contrarii.

Thes. 17. Quaenam autem ratio sit istius in diuersis corporibus mixtis consuetae praecipitationis, difficillime dici potest, auctoribus fere singulis in proprias et diuersissimas abeuntibus sententias. Alii ob particularum in praecipitante et praecipitando uariam formam et figuram fieri hoc putant, alii ab influxu aetheris cuiusdam, in diuersis diuersi deducunt. Et nota est ingeniosi sententia WILLIS, *de Ferment. c.* 2. qui

qui praecipitationem fieri contendit, non per particulas salium discerpentes, et se mutuo oppugnantes, ut aliis placuit, sed propter easdem ualde affines. Ita quidem, ut, quando uel spatia menstrui, ita sumta, a solutis occupata, et repleta, nihil praeter dissolutum, admittant, quin praecipitetur illud, uel quando corpuscula soluta, in praecipitantis amplexus ruant, et una conglomerantur, maiora sic constituant granula, quam quae in angustis menstrui poris contineri queant, ideoque mole et pondere detrusa, uersus fundum decidant. Nec multum ab his abludunt, quae Cl. GVLIELMINVS, *de Salib. n. 137. 142. et 177.* adstruit, acidi nempe angulosas particulas porosa alkalium ignitione accepta spatia intrare, atque hinc aerem expellendo, efferuescentiam et bullas excitare, sicque in alkali poris haerentes, et in unum cum eo coeuntes, pondere detrudi.

Thes. 18. Sollerter admodum et affabre sic argumentantur. Vera autem, quoad praecipitationem, huius rei causa esse uidetur mihi illa, quod duo metalla soluenda, non possint in eodem menstruo simul et semel sociari; menstruo statim arripiente id, quod facilius solui potest, cuiusque compagi comminuendae et diuidendae aptius est, altero fundum petente. Sic aqua praecipitat camphoram, in spiritu uini suspensam, eo, quod spiritus uini facilius cohabitari possit cum aqua, eique immisceri, quam cum resinis.

Thes. 19. Sed, nec multo feliciore facto, suam de acidi et alkalini salis uiribus doctrinam, in coagulandis et resoluendis humoribus,* propagarunt Chymici quidam, non contenti, sua haec placita circa microcosmum explicare, sed etiam huius Vniuersi partes, quoquot solidas, per acidum compingens, tales esse, seuere adstruentes. In superioribus quidem satis monstrasse me confido, nostra liquida, et ab acido acri metallico, et ab alkalino sale, posse coagulari, non tamen semper, nec ab omnibus; et contra, quod ab acido erat coactum, alkali dissoluere, et rursus, quod alkali coagulauit, acidum iterum reddere meabile ac fluidum, perpetua naturae lege atque infallibili. Vnde sequitur, absolute nihil de salibus coagulantibus et resoluentibus statui posse. *d*)

Thes.

d) Hinc satis manifestatur eorum error, qui, in usu ita dictorum crocorum martis, aperientium atque adstringentium, committitur, cum saepius ex usu croci martis, quem aperientem uocant, maxima alui constipatio, et reliquarum tarditas secretionum obseruetur, altero contra, qui adstringendi uirtute celebratur, et hunc in finem exhibetur, diarrhoeam, uberiorem sudorem, aut largius lotii profluuium, excitante; quaeuis quippe remedia, non secundum modum actiuitatis suae, sed receptiuitatis, in corporibus operantur.

Thes. 20. Quod solida mundi attinet, eorumque etiam opinionem, qui omnia uisibilia ex sale, sulphure et mercurio conflata esse, et etiamnum coflari, putant, sicco, quod aiunt, pede praetereo, thema, a seniore Philosopho, et ingenio meo longe nobiliori, examinandum, uentilata hac quaestione iam dudum per plurimos, et praecipue per nob. BOYLE, qui instar omnium est, in suo Chymista sceptico. Tantum dico, fluida mihi eo nomine uideri corpora, *quod consistant ex corpusculis, quae, dum se inuicem in quibusdam tantum suarum superficierum partibus tangunt, incontigua uero sunt in reliquis, et separatim hinc inde agitata, facile possunt propter poros, uel interstitia numerosa, inter contiguas eorum partes necessario relicta, iuxta suas inuicem superficies uolui.* Firmum uero, seu solidum, esse corpus illud, *quod particulae, illud componentes, praeterquam, quod communiter sint crassiores, uel ita quiescunt, uel sic inter se inuicem implicantur, ut mutuo sibi cohaereant, atque adeo ad fluendum, et quaqua uersum se diffundendum, ineptae reddantur.* Prout idem nob. BOYLE, magnus Philosophus, et magnus iuxta Chymicus, de hisce corporum qualitatibus doctissime differit, *Hist. Fluid. Sect. 2. p. m. 36. et Hist. Firmit. Sect. 2. p. m. 78.*

Thes. 21. In plantis uero et animalibus, fluidae partes componuntur ex aqua, oleo, et salibus, in aqua, tanquam sub forma saponis fluentibus, solidae uero partes, et fibrae uasorum ultimae, quacunque demum ratione, uel per ignem, uel per aerem, harum rerum anatomia, aut destructio, instituitur, constant ex terra pura, uirginea; quae, cum ignis suum pabulum, nempe olea, consumsit, et sales aquamque elicuit, aut cum aer haec eadem eduxit, in coelo aperto, omnium ultimo indestructibilis remanet, ex fibrosa uegetabilium et animalium textura relicta.

Thes. 22. Longius ire in tam pulchro argumento supersedeo, saltem ostensurus hac uice, acida non tantum coagulare, sed etiam alkalina, et sulphurea, et uice etiam uersa, quod oleosum coagulauit, alkalinumue, acidum dissoluere. Non enim acida omnia cogunt, aceta quidem metallica, sed acida fermentatione producta coagulatum ab alkali aut spiritu oleoso dissoluunt. Alkalini quidem sales, in fluorem redacti, multos liquores in experimentis faciunt liquidiores, ratione suae aquae praesertim, postea tamen coeuntes. Sed, aqueo destituti uehiculo, pariter coagulant, sicut sal tartari siccissimum, sero sanguinis in forma additum pulueris, idem cogit. Intra uasa uero, ubi acri sali, ex contractione solidorum, momentum additur motus, aliter se res habet. Acria enim tum alkalina, a uasis, praecipue uero ex pulmone, huc illuc

illuc uentilata, in ambientia fluida agunt, pro ratione ſuae acredinis, eaque cogunt in locis fortiter ſe contrahentibus, hoc eſt, per arterias, recipientibus ſe in uenas fluidiſſimis, liquidiſſimisque, quae per exiliſſimos arteriarum conos pertranſire poſſint. Et ſaepe fuit dictum, omne acre, ſiue ſit acidum, ſiue alkali, ſiue mechanicum, ſanguinem cogere, quatenus eſt acre, neque hoc unquam fallere. Sed praedominante ſale acido, optime reſoluunt alkalina; alkali uero primas tenente, ut in febribus quam plurimum, acida ſunt reſoluentia fidiſſima.

Theſ. 23. Notanda autem inſuper ſunt ſequentia experimenta. Si albumini ouorum, in quo nec acidum alkali, nec hoc illi, praeponderat, uel ſero ſanguinis, infuderis alkohol uini defecatiſſimum et puriſſimum, mox coagulabitur in ſubſtantiam craſſam, ouo cocto non abſimilem, eadem fortaſſis ratione, qua ſpiritus uini, aquae admixtus, reſinam camphorae demiſit. Spiritus autem uini, neque eſt acidus, neque alkalinus, ſed ſulphureus, niſi dicere uolueris, omne et quodcunque ſulphur, acido plenum eſſe, quod tamen negauerim, licet nullo modo negaſſe uelim, acidum ſpiritui ineſſe uini; alias inde acetum fieri non poſſet, notiſſimum mulierculis noſtris experimentum. Huic uero coagulo, ſi ſuperaffunditur acetum uini, fermentatione productum, diluitur in calore modico compages, ac diſſoluitur. Si ſpiritum nitri ſero infuderis, uel ſpiritum marini ſalis, eadem ſequentur coaguli producta.

Theſ.

Thes. 24. Ergo hic albugineus et chylosus liquor, a duplici causa, acida, et sulphurea, in magma adeo crassum abit. Vnde uidemus, calidiora medicamenta, et acria metallica, sanguinem nostrum coagulare, quocunque nomine uenerint, siue medicamentorum, siue aromatum, aut inebriaminum, uel sanguinis serum, albumini ouorum maxime analogum, incrassando, uel eo etiam modo, quem supra indigitaui, in sanguineos iuxta globulos agendo, quod utrumque probabilitate non caret. Acida uero fermentata, falso hactenus coaguli accusata, humores compactos, accedente ui uitae, uel leni calore, iterum resoluere, iuxta liquet.

Thes. 25. Ignis quoque, quantum in corporibus mutandis, efficiat, uel solum docere potest nitrum, sal istud neutrum, et ammoniacae semper in sua minera indolis. Si enim destillatur, dat spiritum acidum; sed, si in crucibulo cum carbonibus uel festucis inflammabilibus accenditur, et detonatur, euadit sal alkali, per deliquium soluendum in liquorem istum nitri fixi, quem ad morbos, ex acido exortos, mire commendant, et multoties usurpaui in cereuisia, per aestiuos calores, soluto tartaro, acescente, pristino sapori restituenda. Adeoque uere PLINIVS, *l. 36. c. 26.* dixit: *Peractis omnibus, quae constant ingenio, artem natura faciente, succurrit mirari, nihil pene non*

igne

igne perfici. Sic ſal mirabilis Glauberi, ex marini ſalis partibus duabus, et olei uitrioli parte una, deſtillatis, in fundo retortae remanens, et uaria, coctione, filtratione, et euaporatione, cryſtalliſatus, ſi miſcetur rebus fluidis, facit eos miro ſpectaculo concreſcere.

Theſ. 26. Simili modo alcohol uini puriſſimum, et urinae ſpiritus defecatiſſimus, ſi confunduntur, abeunt in offam albam, HELMONTIO, *de Lithiaſ. c. 3.* memoratam, licet alter ſit ſulphureus, alter uero, alkali, a nemine negatum. Idem fit, ſi haec duo ſumuntur, non dephlegmata, et confuſa, leni lampadis, balneiue, calore, deſtillent, tum enim adhaerebunt collo uaſis, ſublimati forma, ut refert BOYLE, *de Nat. determinat. efſluu. c. 4.* Idem ſubit ſpiritus uini, cum aliis ſpiritibus, ex animalium partibus quibuslibet, ignis ope productis: experimentum tamen ſub frigido Ioue inſtituendum eſt. Et ſic mira obtinet naturae mechanica, in uariis liquoribus coagulandis, uel reſoluendis. Plura uideſis apud nob. BOYLE, *Hiſt. Firm. Sect. 56. 59. 61. 62. et 63.* quae huc tranſſcribere non uacat experimenta, meae quanquam opinioni maximam lucem foeneratura.

Theſ. 27. Quam uere autem dixerint Chymici, omnem ſalem acidum, cum omni ſale alkalino, duos nempe iſtos pugiles contrarios Sualuianos, mutuam inire pugnam, et eſſerueſcere,

re, tam male per consequentiam inde deduxerunt, omne, aut acidum, aut alkali, esse, quod cum uno horum salium efferuesceret. Sic limatura boni martis, et boni sulphuris, anatica portione, sed maiuscula, utriusque commixti, parum humefacti, atque sub terram defossi, post breue temporis spatium, primo fumat, dein feruere, ebullire, ac tandem cum sono et crepitu, instar pyrii pulueris, explodi, atque obuia quaeque prosternere incipit, licet in nullo horum, aliquod alkali, sed in utroque acidum indagemus.

Thes. 28. Tum, si spiritui nitri acido addideris cretam, lapides cancrorum, bolum, corallia, lapidem bezoarticum, de Goa, histricis, calculumue humanum, insipida licet, calcea atque inertia corpora, aut si eidem iunxeris spiritum uini defecatum, aut olea stillatitia aromatum Indicorum, cariophyllorum, aliudue: uel si martem limatum, uel stannum, cuprum, aut zinckum: uel si oleum tartari per deliquium, spiritum urinae, aut salis Ammoniaci, super calcem uiuam destillati, oritur quidem cum omnibus hisce efferuescentia, maior, uel minor. Et Hannibal, Carthaginensis Induperator, per Alpes moturus,

Deduxit scopulos et montem rupit aceto,

ut canit IVVENALIS, *Sat. 10.* Quis tamen Alpes, ex puro alkali constare, dixerit, quamuis ex creta constent. Nec quisquam, nisi praeiu-

diciis

diciis et opinionibus praeoccupatus, dixerit, cretam esse alkalinam, cum terra sit sui generis, aut metalla, eiusdem esse naturae cum oculis cancrorum, quod pariter cum acido nitri spiritu efferuescant, aut tartari oleum esse idem, quod martem.

Thes.29. Equidem nonnulli in calce uiua, duo salis genera esse, contendunt, alkali, et acidum. Quod alkali ibi sit, non negauerim, incertus licet, num ab igne, num antea calcarius lapis hoc sale scatebat. Et, si uerum fateamur, in producendo sale alkalino, per ignem, facimus idem, quod Natura intra uiscera terrae. Acidum uero salem, calci uiuae inhabitantem, hoc experimento adsertum eunt: soluunt calcem in aqua, eique solutioni oleum tartari, deliquio solutum, affundunt, lactescit solutio: quod ab acido calcis deducunt. Quasi praecipitatio non fieret, nisi in corporibus, contraria natura donatis. *) Addunt porro, lac, cui incoquitur calx uiua, coagulari, quod itidem a solis fieri acidis, putant, cum et akalinis fiat. Acidum uero, calcis inesse lapidi, ante combustionem, non dubitari potest, cum lapis calcarius, ualido igne destillatus det spiritum acidum.

Thes.

*) Ita quoque, si infusioni gallarum additur solutio uitrioli, optimum producitur atramentum; si deinceps eidem spiritum uitrioli addis, atra-

Thes. 30. Sed tamen nullum cogitare uelim, me haec in artis chymicae uel contumeliam attulisse, uel incertitudinem, artis, inquam, nobilissimae, atque in medicos usus, et communis uitae commoda, tam multa egregia, utilia, atatque insignia emolumenta, quotidie elaborantis, et excogitantis: cum, per uniuersum studii mei medici decursum, hanc scientiam quamplurimum amauerim, et saepe uolupe duxerim, quando res ita sese tulit, et aliorum interesse operationibus, et propria quandoque industria, pro fortunarum mearum facultatibus, aliquid etiam tentare; ita tamen, ut, quidquid uel PARACELSVS, uel alii in hac arte celebres uiri, scriptum reliquerint, non uerborum fictis sepultum chimaeris, sed intelligibile, et naturae phaenomenis atque experimentis consonum, summa laude et gratia dignum esse, iudicarim, quae uero secus se habent, imbecillitati humanae condonanda, atque ulteriori examini esse committenda et subiicienda, quo sic ueritati suus honos, sua semper gloria, constet, et perduret. Homines enim et illi fuerunt, et nos sumus, quibus in aeternum, huius seculi, imper-

mentum omni nigredine orbatur, atque instar aquae fontanae euadit limpidum. An uero hic effectus, contrariis salibus, acidis nempe, et alcalinis, sit tribuendus, uti multis uidetur, aliis relinquo disceptandum.

perfectionis nostrae testimonium, illud quadrabit uatis Mantuani, *Eclog. 8.*

- - - *Non omnia possumus omnes.*

Thes. 31. Hisce ita praemissis, ad propositum proximius perueniamus; si ergo uina, sulphure, ut saepe solent, ad calorem excitandum, fuerint adulterata, praeter illud, quod sulphureus, et strangulans, sentiatur odor, guttulaeque aliquot in mappulam effusae, palmaque palpatae, pinguem relinquant et albentem maculam, alkalibus etiam praecipitatur illud in puluisculum subalbidum. Si calx uiua fuerit admixta, uel in ipsa uuarum calcatione, ut aliquando fit, uel postea, si saccharum saturni, aut lithargyrium, oleo tartari per deliquium in fundum prolabitur. Si arsenicum admistum potui, descendit ad imum, teste CARDANO, *de Venen. l. 2. c. 8.* et candidum apparet. Idem fit in sublimato. Gustu acri et austero haec facile produntur, atque alkalinis praecipitantur.

Thes. 32. Solent etiam, ad clarificanda uina, et cereuisias, adhibere ichtyocollam, ouorum albumina, gypsum, puluerem alabastri, silices calcinatos, alumen combustum, asbestum, amylum, aliasue res, peruerse excogitatas. Summatim haec complexus est PLINIVS, *l. 14. c. 19.* *Africa gypso mitigat asperitatem uini, nec non aliquibus sui partibus calce. Graecia argilla, aut marmore, aut sale, aut mari, leni-*

 tatem

tatem excitat. Italiae pars aliqua radulana pice ac resina condire musta, uulgare est ei, prouinciisque finitimis. Sic oenopolae Hollandici, ad uina Gallica in exteras terras emittenda, et suo uigore, quem *Lucht* uocant, conseruanda, suffumigio dolia imbuunt, quod ex arsenico natiuo, sulphure et colophonia constat, rebus noxiosissimis. Vnde perpulchre PLINIVS, *dicto libro, cap. 20.* exclamat: *Tot ueneficiis placere cogitur, et miramur, noxium esse uinum.*

Thes. 33. Vina uero sulphurata, uel bitumine aut arsenico penetrata, sicut pulmonibus, in putredinem uergentibus, iuxta PLINIVM, inutilia non esse, facile persuasus sum, ita e contrario pulmonibus sanis nihil quidquam perniciosius et pestilentius. Hinc enim oriuntur strangulationes, asthmata, tusses siccae creberrimae, raucedines, et infiniti morbi, ut exempla uidi quamplurima in uini Gallici amatoribus, quod pluries adulterari solet ab oenopolis. Quae uinorum uitia, in examine aquarum, detegere, et pluribus excutere, nunc est animus, praesertim, cum reliqui humores, nihil aliud reuera sint, quam subtilis quaedam aqua, salibus quibusdam et oleis fermentatis intime permista, atque acuata. Non tamen unquam Deus patietur, in hac uel alia re inultos fore ueneficos, licet sero irascatur: *Lento enim gradu ad uindictam sui Diuina procedit Ira, tarditatemque supplicii*

grauitate compensat, uerba sunt VALERII MAXIMI, *l. 1. c. 1.*

Thes. 34. Aquae autem uenenatae plurimae in ueterum monumentis nominantur, inter quas, Nonacris Stygia, palus Arcadiae; Fons, Soracte, in Berosso, (nostris *Bergasen*) taurorum colle; Cychros, Thraciae lacus; Terracinae fons, seu Neptunius; fons ad Euripidis, Poetae, sepulchrum, siue Athenis, siue in Argiuorum foro situm; Auernus, Graecis Αοςνος, quod auibus careret, ob pestilentes halitus, unico afflatu interimentes; et Charoniae Fossae in Italia, aliaeque innumerae. Videsis PLINIVM, *l. 2. c. 103. et l. 31. c. 2.* et KIRCHERVM, *Mund. Subterr. l. 5. c. 3. Sect. 3. et Itin. Exst. 2. Dialog. 1. c. 1. de Nat. aqu.* STRABO, *Geograph. lib. 6.* meminit fontis cuiusdam, foetidam aquam emittentis, in oppidulo Leucis, non procul a Lazentio. Aqua uero Stygia, tantae proditur fuisse corrosiuitatis, ut in nullo uase contineri posset, praeter equinam ungulam. Alii asininam uolunt. Hinc PLINIVS, *l. 30. c. 16.* sic scribit: *ungulas tantum mularum repertas, neque aliam ullam materiam, quae non perroderetur a ueneno stygis aquae, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia excogitatum. f)*

f) Extremae pariter erga Regem tam munificum

Thes. 35. Hanc uero de aquis examinandis doctri-

ingratitudinis, ob inuentum detectumque hoc uenenum, Aristotelem accusant CICERO, *lib.* 2. *Tuscul. Quaest. et lib.* 1. *de Diuinat.* ac STRABO, *lib.* 15. Quae suspicio etiam Antonii Caracallae mentem ita inuasit ac corrupit, ut Philosophos, qui Aristotelici sunt nominati, summo odio fuerit prosecutus, et non tantum libros Aristotelis comburere uoluerit, sed et sectae illius hominibus, sodalitates, et cetera commoda, quae habebant in Alexandria, sustulerit, criminatus eos, quod Aristoteles, causa mortis Alexandri uisus esset. Verum enim uero, STEPH. FORCATVLVS, *de Imper. et Philosoph. Gallorum, lib.* 7. *cap.* 129. iuste defendit Aristotelem, et hanc infamiae notam abstergit, fide prorsus indignum esse, scribens, quod insidiarum in Regem conscius fuerit nobilis Philosophus, quamuis illam exitialem aquam detexerit, sciens, nihil mali genuisse naturam, sine aliquo bono, nihilque tam praesentis esse ueneni, quod, uel per se ipsum, uel, si salubribus misceatur, ad antidotum non spectet. Imo, si respiciamus ea, quae de hac aqua affert SENECA, maximam sane laudem meretur Aristotelis sedulitas et prudentia, qua, uis huius aquae uirulenta, nullis certis se prodens signis, detecta fuit in hominum emolumentum, sibi deinceps ab hac prospicientium. Quaedam aquae, scribit SENECA, *Natur. Quaest. lib.* 3. *cap.* 25. *ed. cit. p.* 733. *et* 734. mortiferae

doctrinam, partim ab aliis haustam, partim

Ttt 3 pro-

sunt, nec odore notabiles, nec sapore. Circa Nonacrin, in Arcadia, Styx appellata ab incolis, aduenas fallit, quia non facie, non odore, suspecta est: qualia sunt magnorum artificum uenena, quae deprehendi nisi morte non possunt. Haec autem, de qua paullo ante retuli, aqua, summa celeritate corrumpit, nec remedio locus est, quia protinus hausta duratur, nec aliter, quam gypsum, sub humore constringitur, et alligat uiscera. Quid pluribus opus? cum maxima auctorum pars, eam ueneni fabulam prorsus existimet commentitiam, asserendo: quod, sexto demum die obierit, et dissentientibus per multos dies ducibus, corpus locis feruidis et aestuosis sine cura sepositum, nullum ueneni uestigium prae se tulerit, uerum sine liuore et tabe permanserit recens; *οἱ δὲ πλεῖστοι*, scribit PLVTARCHVS, *Oper. edit. cit. Tom. I. de Alexandro, in fine, p. 707.* τὸν λόγον ὅλως οἴονται πεπλᾶσθαι τὸν περὶ τῆς φαρμακείας· καὶ τεκμήριον αὐτοῖς οὐ μικρὸν, ὅτι τῶν ἡγεμόνων στασιασάντων ἐφ᾽ ἡμέρας πολλὰς, ἀθεράπευτον τὸ σῶμα κείμενον, ἐν τόποις θερμοῖς καὶ πνιγγώδεσιν, οὐδὲν ἔσχεν τοιαύτης φθορᾶς σημεῖον, ἀλλ᾽ ἔμεινε καθαρὸν καὶ πρόσφατον. Intemperantia igitur, et ebrietate potius, obiisse Alexandrum, praeter alios, perhibet SENECA, *Epist. 83. ed. cit. p. 548.* Alexandrum, inquiens, cuius modo feci mentionem, tot praelia, tot hiemes, per quas, uicta temporum locorum-

propria experientia comprobatam, tanto lubentius adgredior, quanto magis iam notum est, aquam omni uiuenti, ad motum sui sanguinis per angusta facilitandum, sitimque sedandam, esse pernecessariam: praecipue uero ad experiundum, in magnorum castris exercituum ponendis, num fontes et riuuli iuxta praeterlabentes salubres sint, uel noxii: quod tempestate nostra eo magis obtinuit, cum uniuersa fere Europa, non in communem omnium et coniuratum hostem, sed contra propria sui uiscera, diuturna sumserit et induerit arma. Praesertim, cum nostris temporibus Scytharum moderatio, IVSTINO, *l. 2. Hist.* celebrata, atque alieni abstinentia, terrae maledixerit: quae, si remansisset, *profecto non tantum bellorum, per omnia secula, terris omnibus, continuaretur, neque plus hominum ferrum et arma, quam naturalis fatorum conditio, raperet.* Et mirabile legentibus erit, illis naturam dedisse, quod nostri longa sapientium doctrina, praeceptisque Philosophorum ac Theologorum consequi nequeunt, cultosque Christiani orbis mores, incultae barbariei collatione, superari. Sed exclamandum nunc est cum HORATIO, *Epist. 2. lib. 1.*

Quid-

que difficultate, transierat, tot flumina ex ignoto cadentia, tot maria tutum dimiserunt, intemperantia bibendi, et ille Herculanus ac fatalis scyphus condidit.

Quidquid delirant Reges, plectuntur Achiui.

Thes. 36. Num uero iuri naturae et gentium conforme sit, ueneno fontes inficere, uel animalibus mortuis, calce aut asbesto peruertere a bibendi commoditate, uide disputantem GROTIVM, *de Iur. Bell. et Pac. l. 3. c. 4. §. 16. et 17.* aliosue iuris naturalis Doctores; namque medici non est, hoc problema decidere, sed Iurisconsulti. Illam quoque quaestionem, num, qui philtro aliquem occidit, plectendus sit, Iurisconsultis examinandam relinquo, quamuis ex Graeca notum sit historia, Areopagitas, mulierem, quae amatorio poculo hominem occiderat, absoluisse, quod amoris causa hoc fecerit. Certe SENECA, *l. 2. de Ira, c. 8.* inter atrocia scelera numerat, *uiolatos fontes uenenis, et pestilentiam manu factam.* Et OLAVS MAGNVS, nostras, *de Gent. Septent. l. 9. c. 18. omnium detestabilissimum esse*, suo iam tempore dixit, *ueneno hostem opprimere.* Atque, sicut alios ueneno tollere, prohibitum est, ita se ipsum quoque. *Pari autem constantia mors, nec ueniens per naturam timenda est, nec contra ordinem cogenda naturae.* Verba sunt MACROBII, *Somn. Scipion. l. 1. c. 13.*

Thes. 37. In annalibus tamen plures referuntur, qui aquas ueneno infecerunt. Sic Nebrus, Medicus, ut in oratione ad Athenienses tradit THESSALVS, Hippocratis filius, *p. m. 797.* aquam medicamentis infecit, unde uentres Cri-

saeorum, qui in obsessa erant urbe, rupti sunt. Et Cato, annotante PLINIO, *l. 29. c. 1.* filio suo inculcat, Graecos medicos, olim ueneno hostes sustulisse. Sed, quod publico gentis consilio, uenenis, et clandestino facinore, grassari licitum Graecis fuerit, tacent historiae, nisi quod de Eumene referatur, et Rhegino, qui patriae suae proditorem, cantharidum adplicatione, oculis exuit. Apud Romanos quoque hoc aliquando factum legimus. FLORVS enim, *Rer. Rom. l. 2. c. 20.* sic habet: *M' Aquilius, Asiatici belli reliquias confecit, mixtis, nefas, ueneno fontibus, ad deditionem quarundam urbium. Quae res, ut maturam, ita insanam fecit uictoriam; quippe cum contra fas Deorum, moresque maiorum, medicaminibus impuris in id tempus sacrosancta Romana arma uiolasset.* Magis tamen placent ea, quae Tiberius Caesar, referente TACITO, *Annal. l. 2. c. 88.* Adgandestrio, Cattorum Principi, mortem Arminii ueneno promittenti, respondit, non

g) Sic quoque Bellisarius, Caesaris Iustiniani Dux, contra Gothos, Italiae imperantes, in obsidione Auximi, cum uideret, se frustra deditionem tentare, uenenato ex herbis succo, cadauerum putrilagine, et asbesto lapide, aquas, in castellum influxuras, infecit, uti refert IOANNES MAGNVS, Archiepiscopus Vpsalensium, *Historia Sueo Gothorum, lib. 12. cap. 16.*

non fraude, neque occultis, sed palam, et armatum Populum Romanum, hostes suos ulcisci.

Thes. 38. Parili modo Pyrrhi, Regis, amicus, siue is Timochares fuerit, ut uult GELLIVS, *Noct. Att. lib. 3. c. 8.* siue Nicias, ut alii uolunt, siue Cineas, medicus, ut AELIANVS uult, *Var. Hist. lib. 12. c. 33.* cum uictoriis Pyrrhi angerentur Romani, ad C. Fabritium, consulem, furtim uenit, et petito proemio, Regem uenenis se necaturum promisit. Re uero per Fabricium ad Senatum perscripta, Senatus legatos ad Regem misit, morituros, ut Rex sibi caueret. *b)* Quod CLAVDIANVS sic expressit:

Romani, scelerum semper spreuere ministros,
Noxia pollicitum Domino miscere uenena;
Fabricius Regi nudata fraude remisit,

Ttt 5 *In*

b) Paulo aliter haec de Fabricio, et Aemilio, consulibus Romanis, refert PLVTARCHVS, *Oper. ed. cit. Vol. 1. de Pyrrho, p. 336.* illi enim, epistolam, a Pyrrhi medico missam, qua promittebat, se regem ueneno necaturum, hisce ad regem perscriptis, transmiserunt: Neque amicorum uideris neque hostium esse felix iudex, lectis, quae ad nos missae sunt, literis, cognosces. Neque uero haec nos, quo gratiam tuam emereamur, indicamus. uerum, ne casus tuus aspergat maculam nobis, dolo ut uideamur, quasi nequiuerimus uirtute bellum perpetrasse.

In festo, quem Marte petit, bellumque negauit
Per famuli patrare nefas. - -

Conf. CICERO, *de Offic. l.3.* et VALERIVS MAXIMVS, *l.6. c.5.* Et quid referam humanas epulas potionesque uenenatas aliquibus fuisse? cum ex ARNOLDA HVITFELD, Danici Regni Cancellario quondam magno, *Hist. part. 2. p. m. 257.* pateat, Christophorum I. Regem, ab Arnfasto, Arrhusensi Episcopo, Diuinis in epulis, et Sacra Domini coena, peremtum fuisse, horrendo scelere, et grauissimis poenis expiando. Et uel adhuc in recenti quorundam est memoria, Sperlingium, Aulicum Daniae medicum, Ao. 1652. consilium iniisse cum Senatore Regni Vlefeldio, de tollendo per uenenum Rege: quam quoque ob causam, duodecim annis post, per artes quasdam, Hamburgo, quo abierat, educitur Hafniam, ibique perpetua captiuitate poenas, tanto facinore dignas, luit.

Thes. 39. Communiter uero haec de aquis PLINII, *l. 31. c. 3.* pulchra tenenda sunt: *Damnantur imprimis fontes, qui coenum faciunt, cutique malum colorem bibentibus. Refert et, si uasa aere inficiunt; aut si legumina tarde percoquunt; si liquatae leniter terram relinquunt, decoctaeque crassis obducunt uasa crustis. Est etiamnum uitium non foetidae modo, uerum omnino quicquam resipientis, iucundum sit illud licet, gratumque, et ut saepe ad uiciniam lactis accedens.* Per singulas au-

tem

tem medicatas eundo aquas, hac ratione patescunt: Si *Aqua Mercurialis* fuerit, ab alkali urinoso praecipitatur, colore albo: ab alkali fixo, rubro; si mixta haec sint, luteo colore. Solutio sublimati mercurii, cuius grana duo, uel haeminas aliquot aquae, ueneno inficere possunt, papyro coeruleo adfusa, rubro colore noscitur. Solent etiam mercuriali aquae, uel potui, aut cibo, ob sublimatum accusatis mercurium, aurum imponere. Si adest mercurius, aurum albescit. Qualis uero fuerit illa Moysis amara aqua, in sacris memorata, non adeo liquet, fuisse tamen dulcem factam, iniecta Rhododaphnes uirga, uolunt, cuius ab esu iumenta moriuntur. Vide HIERON. MONTVVM, *Tutel. Salubr. c. 3.* Fons forte ex acido metallico, per alkali acre oleandri hebetatus est. Sed erat Miraculum.

Thes. 40. Et sunt, qui putant, fontem illum, ex cuius potu, Germanici Caesaris exercitus, corruptionibus dentium, et crurum resolutione fuit uexatus, ut narrat PLINIVS, *l. 25. c. 3.* mercurium tulisse. Quidam ad saturnina haec referunt. Alii tamen hoc ex scorbuto, seu sceletyrbe, deducunt, istas regiones iuxta Rhenum, ubi castra ponebantur, cruciante, quod et ego credo, cum Plinius, Rheni et Mosae accolis, scorbutum faciat endemium, Medicosque hunc morbum Stomacacen et Sceletyrben adpellasse, dicat, reperto auxilio in Britannica herba: de qua tot Botanicorum lites exstant, ut apud MVNTINGIVM uidere est. *Thes.*

Thes. 41. Talem quoque ad Puteolos, Italiae locum, esse mercurialem, uel potius arsenicalem uaporem, quo animalia exanimantur, multi sunt auctores; itemque ad Minium, Gallaeciae in Hispania fluuium, utut crediderim ego, non mercurium, sed uapores acidos spirituosos, sulphuri, quod ad Puteolos effoditur, combinatos, in hoc negotio accusandos esse. Noxia haec loca Italis *Mosete* dicuntur. Quales quoque uapores obseruantur ad paludem Agnanam, in loco, Italis *Grotta del Cani* adpellato, inter Neapolin et Puteolos, de quo specu VIRGILIVS, *l.* 7. *Aeneid.* sic canit:

Hic specus horrendum, et saeui spiracula Ditis,
Monstrantur, ruptaque igens Acheronte uorago
Pestiferas aperit fauces.

Nec talia loca quamplurima tacet SENECA. *Nat. Quaest. l. 6. c. 28.* quorum et KIRCHERVS, aliique, meminerunt.

Thes. 42. Si *Arsenicum*, uel *Auripigmentum*, aquae inhaeserit, solutione saturni, itemque uitrioli Gedanensis, uel Anglici, nigrescit, sale urinoso albescit; papyro uero coeruleo infusa aqua nigrescit. Videsis *Examen aquar. mineral.* nobilissimi BOYLE, *Sect. 4. §. 13.* quem Tractatum D. NICOLAVS VALLERIVS, Ostro-Gothia Suecus, postea Academiae Aboensis Professor,

fessor, et Praeceptor quondam mihi dilectissimus, ex Anglico in Latinum transtulit. Sed maior huic experimento fides accedit, si aqua leniter euaporata, residuum in candentem tabulam ferream mittatur, tum enim lamellam dealbat, et tetro odore, instar allii, nares ferit. Vid. HENRICVS *ab* HEER, *Spada Cren. de Prob. Aqu. miner.* Et refert FORESTVS, *l. 18. obs. 28.* familiam propemodum integram, uino per arsenicum intoxicato, successiua morte periisse. Sic Hispanis in Ponto fluuius, referente VITRVVIO, a capite profluit, circiter millia quadraginta, sapore dulcissimo, sed deinde permixtus riuulo, per Sandarachae mineram emananti, tota fluminis magnitudine redditur amarus. Cuius certe naturae riuulis, quidam Ingriae est, *Swinkowa* dictus, qui tam corrosiuus, ut bruta, inde potantia, statim enecet, ranamque, uiuacissimam licet bestiolam, post paucas conuulsiones, festina morte condemnet. Et, si non arsenicali, saltem alio metallico uitriolo grauidus erat fons iste, qui apud Parthos, Antonii milites, inde bibentes, torminibus statim uentris et siti uexabat, ut memorat PLVTARCHVS, *in Vit. Anton.*

Thes. 43. Sic refet BRVYERINVS, *de Re Cib. l. 16. c. 17.* quod, cum Franciscus I. Rex Galliae, ad Monspessulum, Narbonensis Prouinciae urbem, una cum Annibaldo, maris praefecto uenationem iustituisset, famulus Anni

Annibaldi, sitim ex itinere et cursu contractam, sedaturus, fontem quendam hausit, moxque exquisitissimis doloribus correptus, eiulauit. Rex, cognito hoc, curiosioris Princeps ingenii, quosdam mittit, qui fontem considerarent, et probarent. Illi uero linteum duntaxat candidum aquae intinxerunt, quod exinde luteo colore adspersum est. Princeps, uiso linteamine, aquam per metalla transire, atque hinc colorem, saporem et uim exitialem referre, optime censuit. *i*) Nostram quoque patriam exitialibus pariter scatere aquis, cum tota fere sit metallifera, mihi dubium non est, licet non adeo adcurate sint descriptae: ego tamen plurimas nominare possem.

Thes.

i) Similia his sunt, quae SENECA de aquis in Thessalia, circa Tempe, aliisque, *Nat. quaest. lib. 3. cap. 25. ed. cit. p. 734.* refert, scribens: Est autem noxia aqua in Thessalia circa Tempe, quam et ferae, et pecus omne deuitat: per ferrum et aes exit: tanta uis illi inest, etiam dura molliendi: nec arbusta quidem ulla alit, et herbas necat. Quibusdam fluminibus uis inest mira; alia enim sunt, quae pota inficiunt greges ouium, intraque breue tempus, quae fuere nigrae, albam ferunt lanam, quae albae uenerunt, nigrae abeunt. Hoc etiam in Boeotia amnes duo efficiunt, quorum alteri ab effectu Melas nomen est, uterque ex eodem lacu exeunt, diuersa facturi.

Thes. 44. Si aqua praeterfluens ex *Antimonii* minera aliquid sibi adfricuit, ab alkali iniecto rubescit, floresque spargit rubentes et foetentes. Si ex *Argenti* metallo aliquas sibi acredines aqua abrasit, sale communi soluto, praecipitatur in albedinem. *Cuprea* uolatilibus et urinosis in coeruleum uergente colore, tam certo experimento indicatur, ut unius grani uel pars aliqua libram unam eiusmodi cuprealis aquae non relinquat intactam, sicut apud nob. BOYLE, *de Mira Subtil. Effluu. c. 3.* unum cupri granum tincturam dedit, pondus eius uicies octies millies quingenties tricies quater (28534) superantem. *Ferrea* gallis nigrescit, et omnibus adstringentibus; sulphure uero admixto, ut salutaris illa in quibusdam acidulis et thermis, subnigre purpurascit. Et uidetur sane crasis optima plurium thermarum consistere in sulphure, per nitrum alkalescens soluto.

Thes. 45. *Aquam Stanneam* solutio auri prodit, non secus ac *Aurea*, quae tempestate hac nostra, ut IVVENALIS, *Sat. 6.* de foeminis pudicis exclamauit:

Rara auis in terris, nigroque simillima cycno.

Per stannum colore atro-purpureo cognoscitur. Tum *Plumbei* canales in aqualiculis et puteis saepe dysenteriae causa fuerunt, dum scilicet cerussam abradit, quae deinde latera intestinorum perfricat, quamuis hoc neget CAMERARIVS, *Memorab. Med. Cent. 9. partic.*

71. Cerussa uero talis albore aquae saepe proditur, saepe oleo tartari per deliquium. soluti praecipitatur. Rursus *Sulphuream*, saturni saccharum detegit, et lunae solutio, quae nunc subnigrescit, reliquis uero metallicis humoribus infusa, prout saturni sal, albescit. Odor ipse foetidus sulphureus multum quoque huc facit.

Thes. 46. Liquor Aluminosus, praeterquam quod gustu adstringente satis patescat, per salia alkalina fixa et uolatilia in magma uiscidum mutatur. *Calcea* uero, multis in locis obuia et frequentissima, ab alkalibus, instar nebulae, tantum uariatur, sed fortius paullo cum urinosis: Mercurium uero praecipitatum colore albo repraesentat. Acida porro calcem pronunciant: soluta namque in acido menstruo luna, turbidam reddit aquam calceam et fuscam; cum oleo autem uel spiritu uitrioli alte coerulescit. Reagentia uero dicta, ut syrupus uiolarum, sicuti cum alkalibus, uiridescunt: torna solis coerulescit, non tam praecipitatione aliqua, quam uariatione coloris. Nam syrupus uiolarum, praedominans alkali, torna autem solis, acidi superpondium ostendit.

Thes. 47. Et forte ex his allatis, uariisque aliis, ob breuitatem praetereundis, colorum uariandorum artificiis, famosi isti praestigiatores, et ὑδροπόται sua desumserunt, qui aqua fontana copiose pota, fucum facere solent credulae plebi, euomendo in uitra hinc inde disposita uariorum

riorum colorum liquores; uitris ſcilicet, in quae pura proiicitur ex uentriculo aqua, uel leuiſſime aliqua ex praedictis, aliisue, tinctura, medicatis et delibutis.

Theſ. 48. Interdum tamen acidum quoddam occultum, aquis inexiſtens, hiſce ſupra allegatis experimentis non cedit, ſed alia ratione detegi oportet, ſi uel in minima copia adſit. Manifeſtatur itaque per ſolutionem colophonii, picis reſinaeue, cum ſale tartari, uel nitro fixo rite iuſtitutam. Fit autem iſta ſolutio, ſi colophonio puluerem ſalis tartari uel cinerum clauellatorum admiſces, in aqua diu coquis, et deinde per emporeticam chartam calens adhuc liquidum filtras. Alias per ſolutum ſulphur, idem obtinebis, ſi uni huius parti puluerifatae et liquefactae, duas calcis uiuae portiones admiſcere uolueris, atque exinde per aquam puram coquendo, et filtrando, lixiuium impetrare atque elicere. Mira hinc exſurgunt phaenomena; nam, cuicunque liquori infuſa fuerit haec ſolutio, uariatur, praeter illos, qui calcem ferunt, ipſique calci homogeneum limum, ut teſtacei et lapideſcentes facile quidam liquores: acidum autem foetido odore proditur; alkali uariatione coloris. Prout haec omnia, poſt multos alios, nuperius demonſtrauit in paraſceue actorum laboratorii chymici Regii Stockholmenſis, Chymicus celebris, nobiliſſimus DD. VRBANVS HIERNE, magni Regis et Reginae quondam auiae archiater meritiſſimus.

Sed possunt in aquis uariis uaria et pene infinita adhuc esse particularum noxiarum genera, quas nullo adhuc cognito artificio detegere ualemus.

Thes. 49. Memorantur quoque *aquae inebriantes*, forte a sulphure quodam soluto, quod narcosin iuducit. Talem ferebat aquam Lyncestis, amnis, de quo sic OVIDIVS, *l. 15. Metamorph.*

Hinc fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera uina bibisset.

Fieri hoc interdum ex locis, myrto palustri narcotico obsitis, per quae decurrit aqua, nullus dubito, cum ipse hoc expertus sum, non solum odorem myrti, sed aquam ipsam, dulce quid sapientem, ebrietatem iuduxisse. Et, sicut inebrieantes aquae perhibentur, ita quoque, qui furorem inducant, potae. Sic NASO, *lib. 4. Fastor.* inter Cybelen et Celaenas, amnem fuisse, refert, Gallum nomine, huius naturae. Ita autem canit:

Inter — uiridem Cybelen, altasque Celaenas,
Amnis it, insana, nomine Gallus, aqua:
Qui bibit inde, furit, procul hinc discedite, quis est
Cura bonae mentis. Qui bibit inde, furit.

Parili

Parili modo *soporiferae lymphae* Poetis canuntur, quas inter maxime memorabilis fuit illa fluminis Lethaei: quamquam, qui adhuc isto nomine solus remansit, memorabilis in Wermelandia fluuius, ingens et profundus, *Leethstroemen* dictus uulgo, istam uirtutem non habeat, ostendente RVDBECKIO, eundem esse hunc, quem ueteres sub Lethaei fluminis nomine comprehenderunt.

Thes. 50. Addam de puteis illud PLINII, *l. 31. c. 3. Depressis puteis sulphurata, uel aluminosa occurrentia, putearios necant. Experimentum huius periculi est, demissa ardens lucerna, si extinguatur.* Sed interdum foetida, interdum aer nimium grauis, uitam eripit, ac suffocat. Sic contigit Stockholmiae, Ao. 1707. d. 14. Iunii, ut quidam famulus, delapsam situlam, ex puteo quodam, in balneorum platea, suburbii Borealis, nostris *Badstugugatan*, auferret, sed in medium puteum proueniens, decidit exanimis. Alter prosilit famulus, alterum subleuaturus, sed pariter mortuus in priorem prolabitur. Superuenit et tertius, ciuis uueredarius, qui parili modo occidit. Huius famulus, herum subleuaturus, superuenit, sed in scalis constitutus, nisi ascendisset ex momento, mortuus quoque et ille fuisset. Tam perniciosus sentiebatur halitus. Puteus decem ulnas Suecicas in profunditate habebat, aqua uero contenta uix unam cum dimidia ulnam superabat. Perfossus

non perueni, etiam si iam senex sim. Atque est exiguum ualde, quod in morborum initiis intelligimus. Ideoque bene GALENVS, *l. 2. de Crisib.* morborum incipientium naturam, herbis nuper pullulantibus adsimilauit, quas nonnisi plurimum expertus et peritissimus Botanicus cognouerit.

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM.

Monita quaedam rationalem Theoriam et Praxin Medicam respicientia continet, eoque simul auctor se excusat, et commendat.

Thes. 1. Antequam ad finem tendam, hoc moneo cum HIPPOCRATE, *Epidemiorum lib. 6. Sect. 2.* quod nihil temere affirmandum, nihil contemnendum sit. Magna enim artis pars est, pronunciante eodem, *de diebus iudicatoriis, n. 1.* de his, quae recte scripta sunt, considerare, ac iudicare posse. Atque HIPPOCRATES olim, *lib. de arte, n. 1.* sibi optat, inuenire posse aliquid, quod ante cognitum non esset, semiperfectaque posse perficere. Quod mihi magis optandum esset, medico iuueni, et in una solummodo artis uniuersae particula scribere uolenti. Praeclare autem idem, *lib. 1. de Diaeta*, asserit, nullum reprehendendum esse, quod inuenire non potuerit, sed omnes

 lau-

laudem mereri, qui inuestigare aliquid conati sint,

Thes. 2. Tantum tamen abest, ut ea, quae superius a me de uenenorum in corpus agendi ratione supponuntur, cuiquam pro apodictice ueris obtrudere in animum induxerim unquam; sed tantum uolui communicata, ac talia, quae appareant non coactam habere uerisimilitudinem, nec mechanicis legibus, experimentis et obseruationibus prorsus incongrua. Adeo enim, ut pulchre PHAEDRVS ait, *Praefat. lib. 4. Fabul.*

Non semper ea sunt, quae uidentur, decipit
Frons prima multos, rara mens intelligit,
Quod interiore condidit cura angulo.

Thes. 3. Quando uero per continuatam aliorum experientiam, et meam qualemcunque, certiora fui edoctus, meos hosce ingenii lusus, et Leydensia praesertim, ac naualia tandem otia, paratus sum uel omnino immutare, uel aliorum maturatioribus collatos combinatosque lucubrationibus, seueriore adhuc quondam adhibenda nouacula, pleniores reddere, ac magis politos, postquam iam mihi post tot pauperioris fortunae toleratas molestias atque aerumnas, quibus, tanquam alter apud ALCIATVM, *Embl. 15. l. 1.* iuuenis, sinistram licet alis idoneis instructus, plus quam saxo ponderoso dextram semper deprimebar, optatus aliquando per Diuinam Gratiam

cla-

- - *clarescit dies,*
Ortuque Titan lucidus croceo subit.

ut SENECAE sunt uerba, *in Herc. Fur. Act. 1.* Sed idem mihi forte dicendum, ac Nestori Homerico, *in Iliadis*, quam nunc inclusam fuisse ferunt, *l. 4.* qui consilio animoque pollebat, in ordinandis copiis, uiribus tamen et corpore deficiens, inquit:

Ἀλλ᾽ ὄπως ἅμα πάντα Θεοὶ δόσαν ἀνθρώποισιν·

Dedit enim Creator quasi *documentum, nimio robore membrorum, uigorem mentis hebescere, quasi abnuente natura utriusque boni largitionem, ne supra mortalem sit felicitatem, eundem, et ualentissimum esse, et sapientissimum*, uerba sunt VALERII MAXIMI, *l. 9. c. 12.*

Thes. 4. Et, licet phaenomena praecipitationum certo naturae ingenio ac perpetua et interrupta serie celebrentur, modos tamen, et fiendi rationem, per me non sustineam explicare; cum potius fatear, me non adhuc inuenisse, in quo tuto acquiescam. Quidquid enim hic uel particularum uariis formis, figuris, aut molibus, tribuitur, illud certe, quamuis ingeniose quidem disputari possit, dubio tamen non caret; et in minimis naturalibus perscrutandis, necesse etiam est, imbecillitatem humanam errare, ac coecutire. Namque, ut Cl. PITCARNIVS, *Diss. 3. §. 25. p. m. 60.* uerissime disserit, *Medici non semper existiment, se rite defunctos problema-*

te, postquam, ad eius solutionem, inuocauerint omnifarias figuras, aetheremque subtilissimum, salium hostile genus, et corpora, nequidem nomine tenus nota, motusque intestinos, et cetera gloriosae ignorantiae nomina.

Thes. 5. Equidem ualet adhuc, et ualebit etiam per continua futurorum annorum secula, quod olim apud Comicum, Demea dixit, *in Adelphis, Act. 5. Sc. 4.*

Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad uitam fuit,
Quin res, aetas, usus, semper aliquid adportet noui,
Aliquid moneat, ut illa, quae tescire, credas, nescias,
Et, quae tibi putaris prima, in experiundo repudies.

Quod et in pluribus locis huius mei tractatuli uidere est, si meliora uero peioribus, uel peiora melioribus successerint, iudicent Lectores aequi bonique. Ego namque bona quidem fide illud FLACCI, *sermon. l. 1. Sat. 10.* mecum cogitaui:

Saepe stylum uertas, iterum, quae digna legi sint,
Scripturus. - -

Namque, secundum TACITVM, *Annal. l. 3. c. 55. Forte* rebus cunctis inest quidam uelut orbis,

orbis, ut, quemadmodum temporum uices, ita morum uertantur; nec omnia apud priores meliora, sed nostra quoque aetas multa laudis et artium imitanda posteris tulit. Et in omnibus erratis meis, a doctioribus cupio doceri, opinionumque commenta semper, quoad uiuam, suspecta tenebo, nisi quae sana ratione et mathematicis suffulta fulcris fuerint. Adeoque ut olim Pallas, in anum transformata, Arachne apud NASONEM, *l. 6. Metamorph.* dixit:

. . Non omnia grandior aetas,
Quae fugiamus habet; seris uenit usus ab annis.

Thes. 6. Hac denique spe mentem nostram solamur, plurimis superiori atque hoc etiam seculo naturae operibus enodatis, multa alia per diuinam gratiam, uirorumque celebrium assiduam experimentis nauandam operam, naturalium rerum arcana, atque ipsa forsitan illa, ad quae nunc hallucinamur, et stupemus, detectum iri mysteria. Quos inter, cui multum certe in hoc negotio debere me, ingenue fateor, summa cum animi ueneratione nominatum uolo, celeberrimum D. D. Hermannum Boerhaue, Professorem Leydensem, alterum Hippocratem, Medicum Geometram, et Mechanicum nostri temporis longe sollertissimum. *Est enim*, PLINIO dicente, in *Praef. ad Vespas. benignum, ut arbitror, et plenum igenui pudoris, fateri,*

per quos profeceris. Et certe, idem hic exclamo, quod Didoni Aeneas, *lib. 1. Aeneid.*

In freta dum fluuii current, dum montibus umbrae
Lustrabunt, conuexa polus dum sidera poscet,
Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.

Cuius uiri scripta, ad rigores expensa mathematicos, nunquam satis demirari et celebrare possum, exspectans uehementer de uiribus medicamentorum tractatum. Sed, si fatorum iniuria hunc nobis eriperet, ut aliquo modo desiderantibus adsim, in publicum dare constitui illa, quae sub praelectionibus publicis calamo comprehendere ualebam, quamuis fatear, ad hanc Medicinae partem, sicut ad absoluendam Coam Venerem, ab Apelle inchoatam, solum Apellem, ita solum huic negotio HERMANNVM sufficere BOERHAVE.

Thes. 7. Nam, qui suas particulas, nunc has, nunc alias, crepant, atque sua inuenta, sua machinamenta uenditant ignaris, nae illi mihi magis scurrae Plautinae dicendi sunt, quam Medici graues, et rationales. Quia hi sunt, ut PLAVTVS, *Trinum. Act. 1. Sc. 2.* inquit:

Quia omnia se simulant scire, nec quicquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est,

est, sciunt.

Quod in aurem Rex Reginae dixit, id sciunt.
Falso n' an uero laudent, culpent, quem uelint,
Non flocci faciunt, dum illud, quod lubent,
sciant.

Et clarissimus GVALTERVS HARRIS, *de Morb. Infant. p. m. 12.* in theoriam hodiernam sic declamat: *Etenim omnes istae perbellae speculationes, et iuniorum animis lasciuientibus, perinde ac Poetici uolatus, semper admirabiles, saepissime nuspiam existunt, nisi in ipsa inuentoris phantasia, atque etiam ab iis, qui Praxi Medica minus omnium feliciter ualent, haud raro solent excogitari.* Atque hic diuerse sentientium impetus partim ab inuidia prouenit, ut sua sic Praxis felicius eat, iuxta HESIODVM, *lib. 1. Op. et Dier.*

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κτοέει, καὶ τέκτονι τέκτων,
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Thes. 8. Et, si quid tentamine hoc in publicum contuli boni, pergratum erit. Apes tamen quodammodo imitatus sum, quae uagantur per diuersa pratorum spatia, et flores carpunt, deinde, quidquid attulere, disponunt, ac per fauos diuidunt, et succum uarium in unum saporem mistura quadam et proprietate spiritus sui mutant. Id quoque ingenue fateor, quod candide omnia dicantur; *ratus quantu-*

lam

lamcunque in hoc ſcientiae genere acceſſionem, etſi nihil magnificentius, quam odontalgiae et clauorum, pedibus innaſcentium, curationem edoceat, longe maximi faciendum eſſe, prae inani ſubtilium ſpeculationum pompa, ac leuicularum rerum notitia, quae fortaſſe Medico, ad abigendos morbos, non magis ex uſu futura eſt, quam Architecto, ad conſtituendas aedes, Muſicae artis peritia, uerba ſunt SYDENHAMI, antiquae uirtutis et fidei uiri, *Obſ. Med. circ. Acut. Sect. 2. cap. 2.* Quamuis in hoc tam delicato, et Ariſtarchis pleno ſeculo, nihil placere poteſt, iuxta FLACCVM, *de Art. Poet.*

- - - - Quod non
Multa dies, et multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non caſtigauit ad unguem.

Theſ. 9. Ideoque, ut dicam, poſteriores hae curae diu latuerunt, ut retractarentur, et lamberentur in foetum pulchriorem. Si enim ita fiant, iuxta eundem ibidem,

- - Nonumque prematur in annum
Membranis intus poſitis, delere licebit,
Quod non edideris. Neſcit uox miſſa reuerti.

Ego namque ingenio illo non ſum, quo Q. Haterius, ſenatoria familia, eloquentiae, quoad uixit, celebratae, qui, dicente TACITO, *l. 4. c. 61. impetu magis, quam cura, uigebat: utque aliorum meditatio et labor in poſterum ualeſcit,*

ſic

ſic Haterii canorum illud et profluens cum ipſo ſimul extinctum eſt. Multa tamen hic dari impolita et ſqualida, non diffiteor; iuxta enim querelam Silenii Plautinae, *Ciſtell. Act. 1. Sc.*

Immundas fortunas aequum eſt ſqualorem ſequi.

Theſ. 10. Verum enim uero, quid eſt, quod aeternitati exilem laborem, et tenui fortuna enatum, conſecret? cum ſecundum Vatem Venuſinum, *Epiſt. 19. l. 1.*

Nulla placere diu, nec uiuere carmina poſſunt,
Quae ſcribuntur aquae potoribus.

Sed fortaſſis erunt aliqua, quae ſuos habebunt amatores. Et fateor, multa mihi haec conſtitiſſe cura, et ſedula obſeruatione naturae geometrizantis, praeſertim in inſula Birkenſis noſocomio militum naualium Sarinpeenſi, Ao.1709. et 1710. ubi uarios morbos, acutos, et chronicos, curabiles, et non curabiles, uidere, iisque manu et uoce Medicinam facere pro re nata, et quod Diuinae Bonitati unice adſcribendum eſt, plurimos ſanitati reſtituere contigit. Vbi et illud datum eſt obſeruare, quod morbi epidemici unius anni, non fuerint ſimiles morbis alterius anni epidemicis, curandi praeſertim ratione. Non tamen deerunt, qui hoſce culpabunt bonae mentis conatus: namque bene PLAVTVS, *Poenul. Act. 3. Sc. 3.*

Eſt

Est thesaurus stultis in lingua situs,
Vt quaestui habeant male loqui melioribus.

Thes. *11.* Equidem opinionum commenta, et chimaeras, quae nullo infixa fundamento saepe pro ueris uenditantur, adscitis in probationem undecunque rationibus, quantum potui, euitare conatus sum; illa uero, quae lucem hisce foenerari uidebantur, attuli. Et, si quid ueri hisce inerit pagellis, gloria ad illas redundabit, ex quibus mutuatus sum: etiam ad me forsan leuis gloriola, quidquid iaculetur unquam liuoris morsus. Dixit enim bene PLINIVS Iunior, *Epist. 5. l. 3. nullum esse librum tam malum, ut non aliqua parte prodesset.* Perinde autem est cum theoriis, modo in morborum praxi conueniamus. Namque cum Cl. SYDENHAMO, *Epist. 1. ad D. Brady, non uerebor dicere, quod Medici cura omnis atque industria, in expiscanda morborum historia, iisque remediis adhibendis, quae experientia indice, ac magistra, eosdem ualent depellere, debent collocari, obseruata tamen ista medendi methodo, quam recta ratio, non speculationum commentis, sed trito et naturali cogitandi modo innixa, ei dictauerit.* Quare, ut postea loquitur: *ad Experientiae leges et normam nisi exerceatur medicina, eam prorsus exulare, satius esset; luditur enim, quod aiunt, de corio humano plus satis, cum hinc empyrici, neque morborum historiam,*

nec

nec methodum medendi, callentes, et receptis tantum freti, isthinc Sciolorum uanissimi, spem omnem in affectato artis ambitu, et speculationibus utrinque pari fere momento disceptatis ponentes, quasi iunctis uiribus, maiorem edunt stragem, quam ederent morbi, eorum destituti auxilio.

Thes. 12. Veritas, Mathematico suffulta fundamento, aeterna est, et permanens. Sed multa alia opinionum fuere commenta, quae suis celebritatem inibant seculis, nunc uero obsoleta iacent et uilia. Et

Vt sunt humana, nihil est perpetuum datum,
Quemadmodum PLAVTVS, *Cistell. Act. 1. Sc.* 3. loquitur. Neque ullus unquam calumniandus est, ex ueteribus Medicis, nec ullus praeter decorum ex recentioribus laudandus. Nec Paracelsus ideo, quod quaedam igne confecerit medicamenta, Medicorum Monarcha dicendus est, ut fecere quidam, nec ideo, quod aurum conficere potuerit, ut quidam ipsi imputant, nisi forte fuit aurum comicum PLAVTI, *Poenul. Act. 3. Sc. 2.*

Macerato quo *pingues fiunt auro in Barbaria boues.*

Thes. 13. Sed dicet forte aliquis, se depictum in hac tabella, et sicut olim Pacuuius, ACCIO PLAVTO, Tragoediam suam, *Atreum*, legenti, dixit, sonora quidem et grandia esse, quae

scripsi,

ſcripſi, ſed uideri tamen ea duriora paulo et acerbiora. At tum reſpondeo cum Accio, ita eſſe, ſed meliora fieri, quae deinceps ſcribam. Quod enim in pomis eſt, idem eſſe aiunt in ingeniis. Quae dura atque acerba naſcuntur, poſt fiunt mitia et iucunda. Sed, quae gignuntur ſtatim uieta et mollia, atque in principio ſunt uuida, non matura mox fiunt, ſed putrida. Ergo dies atque aetas omne ingenium mitificat. Et uideri poteſt hanc in rem GELLIVS, *Noct. Attic. l.* 13. *cap.* 2.

Theſ. 14. Et, ſi quis contendat, me fruſtra alicubi aliorum oppugnaſſe ſententias, nigraeque ſucco loliginis, aut aerugine mera adſperſiſſe; id quidem libenter fateor, et ingenue dico, me ipſorum mentem non aliter percepiſſe. Hinc a me forte reſponderi poteſt, quod SOCRATES olim, cum obſcurum Heracleti librum legiſſet: ἃ μὲν συνῆκα, γενναῖα· οἶμαι δὲ καὶ, ἃ μὴ συνῆκα. Id tamen omnibus conatus ſum uiribus, ut ab illorum ſtarem parte, qui ueritates, mechanicis, geometricisque legibus inixas, inculcant; non aliter, ac qui odora pigmenta conficiunt, ante omnia curant, ut nullius odoris ſint propria, quae condiuntur, confuſis uidelicet et bene mixtis omnium ſuccis odoraminum in ſpiramentum unum. Meliora uero faciet, qui, iuxta IVVENALEM, *Sat.* 13.

Gallinae filius albae,
Nos uiles pulli, nati infelicibus ouis.

Theſ.

Thes. 15. Equidem multi dantur Medici, qui forte fortuna accesserunt ad naturae scrinia, per ignem detegenda, fauenti quorundam gratia, rerum gerendarum neruos abunde suppeditantium. Sed illi ipsi putent, se non solos naturam possidere in manu, quin quoque a minorum gentium diis arcana eius contrectentur, nec omnia illa uera esse, quae pro auctoritate, tanquam pro aris et focis pugnantes, uenditant, cum in ueri inuestigatione nullius uiri auctoritas ualeat, sed pertinax labor, et solertia emaculata uerae Philosophiae fundamentis superstructa. Sed, ut loquitur Plautinus Tyndarus, *Capteiu. Act. 2. Sc. 2.*

Est profecto Deus, qui, quae nos gerimus, auditque et uidet.

Thes. 16. Sunt profecto praeterea Medici, qui externo habitu nihil nisi Cinnama redolent, fimbriatisque superbiunt uestimentis. De quibus uere cum IVVENALI dicere possum, ex *Sat. 6.* quod

Purpure uendit Causidicum.

Nescio tamen quo fato tales plus ab aegris aestimentur, ac illi, qui maiorem et doctrinam et experientiam sub uili palla recondunt, aegris prorsus quibusdam, sicut caussidicos olim Romanis, Medicum ex corporis ornatu aestimantibus. De quo sic paulo infra pene lusit idem Satyricus:

Respicit hoc primum, qui litigat, an tibi
serui
Octo, decem comites, an post te sella, togati
Ante pedes. Ideo conducta Paullus agebat
Sardoniche, atque ideo pluris, quam Gallus
agebat,
Quam Basilus. Rara in tenui facundia panno.

Thes. 17. Et, si permissum fuerit, quod tamen praecauerunt, tales, per aliquos Medicinae campos, deducere, examinando, nusquam se inuenient, nec aliud, quam uerbosam stoliditatem, prae se ferent, non absimiles Alcibiadi, ob agros superbienti, sed cum SOCRATES mappam Geographicam protulisset, et Atticam quaerere regionem iussisset, suosque ibidem fundos, tantam superbiam creantes, Atticam quidem inueniri, respondenti, sed suos nuspiam agros. Ad quae SOCRATES, ἐπὶ τούτοις μέγα φρονεῖς, ὅπερ οὐδὲν μέρος τῆς γῆς εἰσὶ, ut AELIANVS habet, *Var. Hist. l. 3. c. 23.* Sic Menecrates, Medicus, Philippo, Macedonum Regi, scribens, ex superbia sic orsus est: Philippo, Menecrates, Iupiter, salutem. Ad quae rescripsit Philippus: Menecrati sanitatem! consulo, ut ad Anticyram te conferas, prout idem memorat, *lib. 12. c. 51.*

Thes. 18. Nec ignarus sum despectui uulgo haberi Medicum, cui non auctoritatem canities et longior aetas conciliauit. Ob quam uenerandam canitiem quidam Medici putant omnia se scire; hinc tam arrogantes euadunt, inuidique,

que, ut nullum alium, praesertim ex iunioribus, in consiliorum societatem admittant, cum quadam nasi crispatura respuentes, nunquam animo meditati, hoc uerissimum esse MENANDRI, Comoedi:

Ουχ αἱ τρίχες ποιᾶσιν αἱ λευκαὶ Φρονεῖν.

Solo enim senio superbiunt, re quidem maxime optabili, ac ueneranda, sed ueterum opinionum maxime tenaces, et noua inuenta tumide fastidientes. Nullus tamen in me reperiet, aut ad fingendas nouitates, procliuitatem, aut in anticipatis opinionibus, obnixe retinendis, pertinaciam. Et forte de quibusdam illorum bene dixeris, paucam cerebro sapientiam, capillis nullam inesse, iuxta illud ANACREONTIS, Poetae Graeci, et, ut uolunt, antiquissimi, *Carmin.* 47.

Τρίχας γέρων μὲν ἐςὶ
Τὰς δὲ Φρένας νεάζει.

Thes. 19. Et adhuc memini, me nonnullorum non effugisse inuidiam, licet non celeri, sero tamen pede, eorum Nemesi, quam claudam fecerunt Poetae, secuta, propter nonnulla contra eorum mentem de efferuescentiis et praecipitationibus scripta. Erant enim illi taciti sermones uenturarum fortunarum,

ceu flamina prima,
Cum deprensa fremunt siluis, et coeca uolutant
Murmura, nautis uenturos prodentia uentos.

 ut

ut cum VIRGILIO loquar, *lib. 10. Aeneid.* Sed bruta, et e pelui uenientia nihili sunt aestimanda fulgura. Namque, ut FLACCVS olim, *Carm. l. 2. Od. 10:*

Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem bene praeparatum
Pectus. Et ut alibi, *Lib. 1. Epist. 1.*
Hic murus aheneus esto:
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Adeone uerum est illud CALCHANTIS, Graecorum uatis, qui, ut est apud HOMERVM, *Iliad. l. 1.* Achilli, consilium ab eo petenti, respondit, iram extimescens Agamemnonis

Κρείσσων γὰρ βασιλεῦς ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρυϊ,
Εἴπερ γάρ τε χόλουγε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ
Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότου ὄφρα τελέσσῃ
Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι.

Huc quoque quadrat, ut totus appareat locus uermiculatus, illud Plautinum, *Poenul. Act. 3. Sc. 6.*

ita sunt isti nostri diuites:
Si quid bene facias, leuior pluma est gratia;
Si quid peccatum 'st, plumbeas iras gerunt.

Thes. 20. Verum enim uero, contra omnes maleuolos et obtrectatores mascule me per Diuinam Gratiam tuebor, quemadmodum canit Poeta, Latinorum uenustissimus, *lib. 7. Aeneid.*

Vt

Vt pelagi rupes, magno ueniente fragore,
Quae se se, multis circum latrantibus undis,
Mole tenet; scopuli ne quidquam et spumea circum
Saxa fremunt, laterique illisa refunditur alga.

Et licet, Deo sic uolente, magnisque Patronis, ad Medicinam Heraldicam non admittar, forte tamen mea contentus uiuam, exclamans cum SENECA, *Thyest. Act.* 2.

Stet, quicunque uolet, potens,
Aulae culmine lubrico,
Me dulcis saturet quies;
Obscuro positus loco
Leni perfruar otio.
Nullis nota Quiritibus
Aetas, per Tacitum fluat.
Sic, cum transierint mei,
Nullo cum strepitu, dies,
Plebeius moriar senex,
Illi mors grauis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur sibi.

Thes. 21. Sed longius me impetus trahit, prouocante materia. *Felicissimis itaque opulentissimisque plurimum aestus subest, minus-*

que ſe inueniunt, *quo in maiorem materiam inciderunt*, *qua fluctuarentur*, uerba ſunt SENECAE, *de Benef. l. 5. cap. 12.* Haec autem ſunt, quae hac uice in nobile de Venenis Argumentum commentari uolui, ſi Deus uitam uiresque conceſſerit, plura forſitan ſequentur, poſtquam intellexero, haec ipſa lucem ſuam meruiſſe. Concludam itaque cum FLACCO, *Epiſt. 6. lib. 1.*

Viue, uale. Si quid nouiſti rectius iſtis,
Candidus imperti; ſi non, his utere mecum.

TANTVM.

IN-

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A.

Affectus

Belli-

C.

Capitis

Cottus

D.

E.

G.

M.

Mer-

Mor-

N.

Nebrus,

O.

Opium

P.

S.

V.

Venena

Vene-

Vinu-